

รูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย
ของประชาชนชาวสกลนครตามแนวพุทธจิตวิทยา
A MODEL OF POLITICAL PARTICIPATION IN DEMOCRACY
OF SAKOL NAKNON INHABITANTS BASED
ON BUDDHIST PSYCHOLOGY

นายนิยม เวชกามา

ดุษฎีนิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต
สาขาวิชา พุทธจิตวิทยา

บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พุทธศักราช ๒๕๖๑

รูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย
ของประชาชนชาวสกลนครตามแนวพุทธจิตวิทยา

นายนิยม เวชกามา

ดุษฎีนิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต
สาขาวิชา พุทธจิตวิทยา

บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พุทธศักราช ๒๕๖๑

(ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย)

A MODEL OF POLITICAL PARTICIPATION IN DEMOCRACY
OF SAKOL NAKNON INHABITANTS BASED
ON BUDDHIST PSYCHOLOGY

Mr. Niyom Wechkama

A Dissertation Submitted in Partial Fulfillment of
the Requirements for the Degree of
Doctor of Philosophy
(Buddhist Psychology)

Graduate School
Mahachulalongkornrajavidyalaya University

C.E. 2019

(Copyright by Mahachulalongkornrajavidyalaya University)

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อนุมัติให้บัณฑิตวิทยาลัย เรื่อง
“รูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยของประชาชนชาวสกลนครตามแนวพุทธ
จิตวิทยา” เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพุทธจิตวิทยา

(พระมหาสมบุรณ์ วุฑฒิกโร, ดร.)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

คณะกรรมการตรวจสอบดัชนีพันธ

(น.อ.ดร.นภัทร แก้วนาค)

ประธานกรรมการ

(รศ.ดร.สมชัย ศรีนอก)

กรรมการ

(ผศ.ดร.เมธาพันธ์ โพธิ์ธีรโรจน์)

กรรมการ

(ผศ.ดร.ศิริวัฒน์ ศรีเครือตง)

กรรมการ

(ผศ.ดร.สมโภช ศรีวิจิตรวรกุล)

กรรมการ

คณะกรรมการควบคุมดัชนีพันธ ผศ.ดร.ศิริวัฒน์ ศรีเครือตง

ผศ.ดร.สมโภช ศรีวิจิตรวรกุล

ประธานกรรมการ

กรรมการ

ชื่อผู้วิจัย

(นายนิยม เวชกามา)

ชื่อคุณนิพนธ์ : รูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชน
ชาวสกลนครตามแนวพุทธจิตวิทยา

ผู้วิจัย : นายนิยม เวชกามา

ปริญญา : พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต (พุทธจิตวิทยา)

คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์

: ผศ.ดร.สิริวัฒน์ ศรีศรีเรือง พธ.บ. (การบริหารการศึกษา)

M.A. (Psychology), Ph.D. (Psychology)

ผศ.ดร.สมโภช ศรีวิจิตรวรกุล B.A. (Psychology),

M.A. (Psychology), Ph.D. (Psychology)

วันสำเร็จการศึกษา : ๑๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ ๑) เพื่อวิเคราะห์หลักพุทธธรรมและหลักจิตวิทยาเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนชาวสกลนคร ๒) เพื่อสังเคราะห์หลักพุทธธรรมและหลักจิตวิทยาเกี่ยวกับแนวทางการสร้างรูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนชาวสกลนคร ๓) เพื่อนำเสนอรูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนชาวสกลนครตามหลักพุทธจิตวิทยา การวิจัยนี้เป็นแบบผสมวิธีระหว่างการวิจัยเชิงคุณภาพและการวิจัยเชิงปริมาณ เครื่องมือเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพใช้แบบสัมภาษณ์เชิงลึกสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน ๑๗ ท่าน และการสนทนากลุ่ม ส่วนการรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณใช้แบบสอบถามเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง จำนวน ๓๙๘ คน ด้วยวิธีการสุ่มตัวอย่างแบบ Random Sampling Method การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพใช้การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหาและนำเสนอข้อมูลด้วยวิธีการพรรณนา การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณใช้สถิติประกอบด้วย ค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean: \bar{x}) ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation: S.D.)

ผลการวิจัยมีดังนี้

๑. จากการวิเคราะห์หลักพุทธธรรมและจิตวิทยาเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนชาวสกลนคร พบว่า ๑) ด้านการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยโดยตรง ประชาชนทำหน้าที่เป็นสภาใช้อำนาจนิติบัญญัติ บริหาร และตุลาการด้วยตนเอง โดยมีความคิด พุด และทำด้วยเมตตาต่อกัน กระจายผลประโยชน์ ปฏิบัติตามระเบียบวินัยและกฎหมาย รับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นและเคารพความคิดที่แตกต่าง ๒) ด้านการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยโดยอ้อม ประชาชนเลือกผู้แทนไปใช้อำนาจนิติบัญญัติ และบริหารแทนตนผ่านการเลือกตั้งด้วยความรู้รักสามัคคี ปราบปรามและหวังประโยชน์สุขร่วมกัน ๓)

ด้านการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในระบอบประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม ประชาชนมีอำนาจตัดสินใจทางการเมืองและการบริหารในเรื่องสำคัญที่มีผลกระทบต่อการดำเนินชีวิตและวิถีชีวิตของตนในรูปของภาคพลเมืองหรือผ่านตัวแทนตามหลักสภาราษฎร และ ๔) ด้านการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในระบอบประชาธิปไตยแบบถกแถลง เป็นกระบวนการสำคัญของประชาธิปไตยภาคพลเมืองในรูปของประชาธิปไตยชุมชน เป็นความพยายามที่จะแก้ไขปัญหาที่เกิดจากข้อบกพร่องของประชาธิปไตยแบบตัวแทนที่เป็นรูปแบบสถาบันที่ตายตัว ไม่สามารถตอบสนองความต้องการของประชาชนที่มีความซับซ้อน และมีความแตกต่างหลากหลายให้มีความสามัคคีร่วมมือร่วมใจกันด้วยไมตรีจิต

๒. จากการสังเคราะห์หลักพุทธธรรมและจิตวิทยาเกี่ยวกับแนวทางการสร้างรูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนชาวสกจนคร พบว่า แนวทางการสร้างรูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนชาวจังหวัดสกจนครตามแนวพุทธจิตวิทยาด้านการมีส่วนร่วมโดยตรง ด้านการมีส่วนร่วมโดยอ้อม ด้านการมีส่วนร่วมแบบแบบการมีส่วนร่วม และด้านการมีส่วนร่วมแบบถกแถลงตั้งอยู่บนหลักเมตตาตากายกรรม เมตตาวาจิกกรรม เมตตาโมกกรรม คิดด้วยความปรารถนาดีต่อกัน กระจายผลประโยชน์หรือทรัพยากรทั่วถึงกัน เคารพระเบียบวินัย กฎหมาย และบังคับใช้กฎหมายอย่างเท่าเทียมกัน และเคารพความคิดของผู้อื่นและรับฟังความคิดเห็นที่แตกต่างด้วยเมตตา

๓. จากการวิเคราะห์รูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนชาวสกจนครตามแนวพุทธจิตวิทยา พบว่า

๑) รูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนชาวสกจนครโดยรวม อยู่ในระดับปานกลาง ค่าเฉลี่ย ๒.๖๑ เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านที่มีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยมากที่สุด คือ ด้านการมีส่วนร่วมทางการเมืองโดยอ้อม ค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๒.๖๘ รองลงมาคือด้านการมีส่วนร่วมทางการเมืองโดยตรง ค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๒.๖๒ ด้านการมีส่วนร่วมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วม ค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๒.๕๙ และน้อยที่สุด คือ ด้านการมีส่วนร่วมทางการเมืองแบบถกแถลง ค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๒.๕๗

๒) รูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนชาวสกจนครพิจารณาตามลำดับความต้องการโดยรวมอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๑๑ เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ลำดับความต้องการในการมีส่วนร่วมทางการเมืองมากที่สุด คือ การมีส่วนร่วมทางการเมืองเพราะมีความต้องการความมั่นคงในการทำงานและการมีชีวิตอยู่อย่างมั่นคงในชุมชน ค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๓๔ รองลงมา คือ การมีส่วนร่วมทางการเมืองเพราะมีความต้องการที่จะได้รับการยอมรับจากคนในหมู่บ้านค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๒๔ น้อยที่สุด คือ การมีส่วนร่วมทางการเมืองเพราะมีความต้องการที่จะพัฒนาตนเองให้มีความรู้เกี่ยวกับการเมืองให้ดีที่สุดค่าเฉลี่ย เท่ากับ ๓.๙๙

Dissertation Title : A Model of Political Participation in Democracy of Sakol Nakhon Inhabitants Based on Buddhist Psychology

Researcher : Mr.Niyom Wechkama

Degree : Doctor of Philosophy (Buddhist Psychology)

Dissertation Supervisory Committee

: Assist. Prof. Dr. Siriwat Srikrudong B.A (Education Administration), M.A. (Psychology), Ph.D. (Psychology)

Assist. Prof. Dr. Somphot Srivichitworakul B.A (Psychology) M.P.A. (Psychology), Ph.D. (Psychology)

Date of Graduation : February 11, 2019

Abstract

The study entitled ‘A Model of Political Participation in Democracy of Sakol Nakhon Inhabitants Based on Buddhist Psychology’ is of the following objectives: 1) to analyze the Buddhadhamma and psychological principles of political participation in democracy of Sakol Nakhon inhabitants; 2) to synthesize the Buddhadhamma and psychological principles of the model constructing methods of the political participation in democracy of Sakol Nakhon inhabitants; and 3) to present a model of political participation in democracy of Sakol Nakhon inhabitants based on Buddhist Psychology. The study is a mixed methods research between a qualitative method and quantitative one in nature. For collecting qualitative data an In-depth interview is used to collect data from 17 key informants and Focus Group Discussion is also used for collecting qualitative data. A questionnaire is used to collect quantitative data from 398 respondents who are selected by a Random Sampling Method. For analyzing qualitative data a content analysis is employed and statistics including Frequency, Percentage, Mean and Standard Deviation is used.

The results of the study were as follows:

1. From analyzing the Buddhadhamma and psychological principles of political participation in democracy of Sakol Nakhon inhabitants it found that 1) in the direct democracy inhabitants acted as the parliament to spend parliamentary, administrative and judicial sovereignty themselves with kind thinking, speech and doing to each other, common interest distribution, common law and common

resolution; 2) in the representative democracy inhabitants elected their representatives to spend parliamentary and administrative sovereignty based on the principle of kind thinking, speech and doing to each other, common interest distribution, common law and common resolution; 3) in the participatory democracy they had the decision making power of the key issues affecting their own living quality and course based on states of conciliation or virtues for fraternal living; and 4) in deliberative democracy it was the important politic process of public sector in the form of a democratic community to solve the problems of the representative democracy that could not respond to the people's complicated and multi-different needs with the solidarity based on virtues for fraternal living.

2. With regard to the synthesizing of the Buddhadhamma and psychological principles of the model constructing methods of the political participation in democracy of Sakol Nakhon inhabitants it found that the model constructing methods of the political participation in democracy of Sakol Nakhon inhabitants based on Buddhist Psychology in terms of direct, representative, participatory and deliberative democracy based on the principles of being amiable in deed, word and thought, sharing any lawful gains with virtuous fellows, keeping without blemish the rules conduct and being endowed with right views along with their fellows.

3. Regarding a model of political participation in democracy of Sakol Nakhon inhabitants based on Buddhist Psychology it revealed as follows:

1) A model of political participation in democracy of Sakol Nakhon inhabitants based on Buddhist Psychology was generally moderate with a mean value of 2.61, while considering in each aspect it found that the highest was the representative democracy with a mean value of 2.68, a runner-up was the direct democracy with a mean value of 2.61, the participatory democracy with a mean value of 2.61 and the least was the deliberative democracy with a mean value of 2.57.

2) A model of political participation in democracy of Sakol Nakhon inhabitants based on a hierarchy of needs was generally high with a mean value of 4.11 while considering in each aspect it found that the highest was a political participation in democracy based on safety and security needs with a mean value of 4.34, a runner-up was social needs with a mean value of 4.24 and the least was self-actualization needs with a mean value of 3.99.

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ก
บทบทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ค
กิตติกรรมประกาศ	จ
สารบัญ	ฉ
สารบัญตาราง	ช
สารบัญภาพ	ฌ
สารบัญแผนภูมิ	ญ
บทที่ ๑ บทนำ	๑
๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	๑
๑.๒ วัตถุประสงค์การวิจัย	๕
๑.๓ ปัญหาที่ต้องการทราบ	๕
๑.๔ ขอบเขตการวิจัย	๕
๑.๕ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย	๖
๑.๖ ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย	๘
บทที่ ๒ เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๙
๒.๑ แนวคิดเกี่ยวกับรูปแบบ	๙
๒.๒ แนวคิดและทฤษฎีการมีส่วนร่วม	๑๗
๒.๓ หลักพุทธธรรมสำหรับการมีส่วนร่วม	๓๔
๒.๔ ทฤษฎีจิตวิทยาการมีส่วนร่วม	๔๕
๒.๕ หลักการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชน	๔๗
๒.๖ สภาพพื้นที่ที่ศึกษา	๕๖
๒.๗ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๖๐
๒.๘ กรอบแนวคิดในการวิจัย	๘๐

บทที่ ๓	วิธีดำเนินการวิจัย	๘๑
	๓.๑ รูปแบบวิจัย	๘๑
	๓.๒ ประชากร กลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ	๘๑
	๓.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	๘๕
	๓.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูล	๘๖
	๓.๕ ขั้นตอนการเก็บข้อมูล	๘๖
	๓.๖ การวิเคราะห์ข้อมูล	๘๗
บทที่ ๔	ผลการวิจัย	๙๐
	๔.๑ ผลการวิเคราะห์หลักพุทธธรรมและจิตวิทยาเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทาง การเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนชาวสกลนคร	๙๐
	๔.๒ ผลการสังเคราะห์หลักพุทธธรรมและจิตวิทยาเกี่ยวกับแนวทางการสร้าง รูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชน ชาวสกลนคร	๑๒๑
	๔.๓ ผลการวิเคราะห์รูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย ของประชาชนชาวสกลนครตามแนวพุทธจิตวิทยา	๑๓๐
	๔.๔ องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย เรื่องรูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองใน ระบอบประชาธิปไตยของประชาชนชาวสกลนครตามแนวพุทธจิตวิทยา	๑๓๘
บทที่ ๕	สรุป อภิปราย และข้อเสนอแนะ	๑๔๘
	๕.๑ สรุปผลการวิจัย	๑๔๘
	๕.๒ อภิปรายผล	๑๕๓
	๕.๓ ข้อเสนอแนะ	๑๕๘
บรรณานุกรม		๑๖๐
ภาคผนวก		๑๖๘
	ภาคผนวก ก รายนามผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือวิจัย	๑๖๙
	ภาคผนวก ข หนังสือขอความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือ	๑๗๑
	ภาคผนวก ค หนังสือขอความอนุเคราะห์สัมภาษณ์และเก็บรวบรวมข้อมูล	๑๗๔
	ภาคผนวก ง แบบสอบถาม	๑๙๒
	ภาคผนวก จ แบบสัมภาษณ์และการสนทนากลุ่ม	๑๙๙
ประวัติผู้วิจัย		๒๐๗

สารบัญตาราง

		หน้า
ตารางที่ ๓.๑	จำนวนประชากร และกลุ่มตัวอย่าง	๘๓
ตารางที่ ๔.๑	ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างที่มีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนชาวสกลนคร ตามแนวพุทธจิตวิทยา	๑๓๐
ตารางที่ ๔.๒	ค่าเฉลี่ย (\bar{x}) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) รูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนชาวสกลนคร โดยรวมและรายด้าน	๑๓๑
ตารางที่ ๔.๓	ค่าเฉลี่ย (\bar{x}) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ของระดับรูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมือง ในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนชาวสกลนคร ด้านการมีส่วนร่วมทางการเมือง โดยตรง	๑๓๑
ตารางที่ ๔.๔	ค่าเฉลี่ย (\bar{x}) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ของระดับรูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมือง ในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนชาวสกลนคร ด้านการมีส่วนร่วมทางการเมือง โดยอ้อม	๑๓๓
ตารางที่ ๔.๕	ค่าเฉลี่ย (\bar{x}) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ของระดับรูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนชาวสกลนคร ด้านการมีส่วนร่วมทางการเมือง แบบมีส่วนร่วม	๑๓๔
ตารางที่ ๔.๖	ค่าเฉลี่ย (\bar{x}) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ของระดับรูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมือง ในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนชาวสกลนคร ด้านการมีส่วนร่วมทางการเมือง แบบถกแถลง	๑๓๕
ตารางที่ ๔.๗	ค่าเฉลี่ย (\bar{x}) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ลำดับความต้องการในการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนชาวสกลนคร โดยรวมและรายด้าน ขณะปฏิบัติศาสนากิจ (โดยรวม)	๑๓๖

สารบัญแผนภาพ

		หน้า
แผนภาพที่ ๔.๑	การมีส่วนร่วมทางการเมืองโดยตรง	๑๒๒
แผนภาพที่ ๔.๒	การมีส่วนร่วมทางการเมืองโดยอ้อม	๑๒๔
แผนภาพที่ ๔.๓	การมีส่วนร่วมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วม	๑๒๖
แผนภาพที่ ๔.๔	การมีส่วนร่วมทางการเมืองแบบถกแถลง	๑๒๘
แผนภาพที่ ๔.๕	องค์ความรู้ที่ได้รับจากการวิจัย	๑๓๙

สารบัญแผนภูมิ

แผนภูมิที่ ๒.๑ แสดงกรอบแนวคิดที่ใช้ในการวิจัย

หน้า

๘๐

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

รัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๐ มาตรา ๗๘ บัญญัติไว้ว่า รัฐพึงส่งเสริมให้ประชาชนและชุมชนมีความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข และมีส่วนร่วมในการพัฒนาประเทศด้านต่าง ๆ การจัดทำบริการสาธารณะทั้งในระดับชาติและระดับท้องถิ่น การตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐ การต่อต้านการทุจริตและประพฤติมิชอบ รวมถึงการตัดสินใจทางการเมือง และการอื่นใดบรรดาที่อาจมีผลกระทบต่อประชาชนหรือชุมชน¹ ทั้งยังกำหนดให้หน่วยงานราชการต้องเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายการตัดสินใจทางการเมือง การวางแผนพัฒนาทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง รวมทั้งการตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐทุกระดับ และกำหนดให้ประชาชนมีสิทธิและหน้าที่ในการมีส่วนร่วมทางการเมืองเพื่อพิทักษ์รักษาไว้ซึ่งชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ และการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข เคารพและไม่ละเมิดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลอื่น ไม่กระทำการใดที่อาจก่อให้เกิดความแตกแยกหรือเกลียดชังในสังคม ไปใช้สิทธิเลือกตั้งหรือลงประชามติอย่างอิสระโดยคำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวมของประเทศเป็นสำคัญ

ในการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนจำเป็นต้องมีหลักการกำกับ เพื่อให้มีจิตสำนึกสาธารณะ เพราะเงื่อนไขสำคัญของการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน ต้องเกิดจากความเต็มใจและความตั้งใจของประชาชนที่จะเข้าร่วม เพราะจะทำให้เกิดความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของชุมชนในการแก้ไขปัญหาบนพื้นฐานของความเสมอภาค ทุกคนมีสิทธิเท่าเทียมกับผู้เข้าร่วมคนอื่น ๆ² และมีขีดความสามารถที่จะเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองได้ตามหลักสภาราณียธรรม ธรรมแห่งการอยู่ร่วมหรือการมีส่วนร่วมด้วยความปรารถนาดีมีไมตรีต่อกัน เอื้อเพื่อเกื้อกูลกัน โดยพระพุทธรเจ้าได้ตรัสถึงสภาราณียธรรมไว้ว่า³ ตุก่อนภิกษุทั้งหลายธรรม ๖ ประการนี้ เป็นที่ตั้งแห่งการให้ระลึกถึงกัน ทำให้เป็น

¹ราชกิจจานุเบกษา, รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. ๒๕๖๐, (กรุงเทพมหานคร : ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๑๓๔ ตอนที่ ๔๐ก), หน้า ๒๐.

²อรทัย ก๊กผล, “การบริหารจัดการการมีส่วนร่วมของประชาชน” ใน คู่มือพลเมืองยุคใหม่, หน้า ๔๐.

³ที.ปา.(ไทย) ๑๑/๓๒๕/๓๒๑-๓๒๒.

ที่รักเป็นที่เคารพยอม เป็นไปเพื่อความสงเคราะห์ เพื่อขอไม่วิวาทกัน เพื่อความพร้อมเพรียงเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ธรรม ๖ ประการ คือ สาราณียธรรม ๖ อย่าง และตรัสว่า ภิกษุทั้งหลาย สาราณียธรรม ๖ ประการนี้แล ทำให้เป็นที่รัก ทำให้เป็นที่เคารพ เป็นไปเพื่อความสงเคราะห์กัน เพื่อความไม่วิวาทกัน เพื่อความสามัคคีกัน เพื่อความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน^๔ แก่นของสาราณียธรรม คือ ความปรารถนาดีต่อกัน เอื้อเพื่อเกื้อกูลกัน จึงสามารถประยุกต์ให้เป็นแนวทางสร้างสัมพันธ์ไมตรีระหว่างประเทศได้เป็นอย่างดี ได้แก่ ๑) เมตตากายกรรม คือ การแสดงออกซึ่งความเป็นมิตรทางกายต่อประเทศเพื่อนบ้าน เช่น เมื่อมิตรประเทศประสบภัยต่างๆ เป็นต้นว่า อุทกภัย แผ่นดินไหว ฯลฯ ประเทศไทยก็ส่งเครื่องอุปโภคบริโภค ยารักษาโรค คณะแพทย์ หรือเงินไปช่วยตามกำลังความสามารถ ๒) เมตตาวจีกรรม คือ มีการกระทำทางวาจาที่แสดงออกถึงความปรารถนาดีต่อมิตรประเทศ เช่น ไม่กล่าวติเตียนให้ร้ายต่อมิตรประเทศ ถ้ามีปัญหาข้อพิพาทเกิดขึ้น ก็หาทางยุติด้วยการเจรจาทางการทูต ๓) เมตตาโมโนกรรม มีจิตใจปรารถนาดีกับมิตรประเทศ ปราศจากอกุศลจิต ไม่หว่านระแวง ๔) แบ่งปันผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นหรือได้มาโดยชอบธรรมแก่มิตรประเทศ หมายถึง การช่วยเหลือกันและกันระหว่างประเทศ กล่าวคือ ประเทศร่ำรวยควรให้ความช่วยเหลือแก่ประเทศยากจนกว่า หรืออีกประการหนึ่ง แม่น้ำบางสาย แม้จะมีต้นกำเนิดจากประเทศของเรา ถ้าไหลผ่านเข้าไปสู่ประเทศเพื่อนบ้าน เราก็ควรรักษาอย่างดี ไม่สร้างมลพิษให้กลายเป็นสายน้ำเสีย ๕) มีหลักความประพฤติ (ศีล) เสมอกับมิตรประเทศ และไม่ทำตนเป็นที่น่ารังเกียจของประเทศอื่น หมายถึง จะต้องดำเนินนโยบายต่างประเทศให้สอดคล้องกับมติสากล หรือสอดคล้องกับหลักการของสหประชาชาติ กล่าวคือ แก้ไขปัญหาระหว่างประเทศด้วยวิธีการทูต ช่วยผดุงสันติภาพของโลก เคารพอธิปไตยของประเทศอื่น ๖) มีความคิดเห็นตรงกับประเทศอื่น หมายถึง การอยู่ร่วมกันกับประเทศอื่นนั้นเราต้องยอมรับกฎเกณฑ์ที่มีกติกากำหนดไว้ แม้ว่าบางครั้งเราจะไม่เห็นด้วย แต่ถ้าเสียงส่วนใหญ่เขาเห็นชอบ เราก็ต้องปฏิบัติตาม

พระพุทธศาสนามีหลักของการประพฤติปฏิบัติในการมีส่วนร่วมกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่ง รวมถึงกิจกรรมการเมืองในระบอบประชาธิปไตย สมาชิกควรปฏิบัติต่อกันด้วยความรักความเข้าใจต่อกันอย่างจริงใจ เพื่อการที่จะระลึกันถึงกันอยู่เสมอ ตามหลักสาราณียธรรม^๕ ได้แก่ การปฏิบัติต่อกันด้วยความเมตตา ด้วยการแสดงความมีไมตรีและความหวังดีต่อเพื่อนร่วมงาน ร่วมกิจกรรม การร่วมชุมนุมด้วยการช่วยเหลือกิจธุระต่างๆ โดยเต็มใจ แสดงอาการกิริยาสุภาพ เคารพนับถือกันทั้งต่อหน้าและลับหลัง การพูดกันด้วยความเมตตาด้วยการช่วยบอกสิ่งที่เป็นประโยชน์ให้โดยวิธีการสั่งสอน หรือแนะนำ ตักเตือนกันด้วยความหวังดี กล่าววาจาสุภาพ แสดงความเคารพ และนับถือกันทั้งต่อหน้าและลับหลัง การติดต่อกันด้วยความเมตตาด้วยการตั้งจิตปรารถนาดี คิดทำสิ่งที่เป็นประโยชน์แก่กัน มอง

^๔องฺก (ไทย) ๒๒/๑๑/๔๒๖-๔๓๗.

กันในแง่ดี มีหน้าตายิ้มแย้มแจ่มใสต่อกัน การได้มาแบ่งกันกินแบ่งกันใช้ ด้วยการแบ่งปันลาภผลที่ได้มาโดยชอบธรรม แม้เป็นของเล็กน้อยก็แจกจ่ายให้ได้มีส่วนร่วมใช้สอยบริโภคด้วยกัน มีความประพฤติดีเหมือนกันด้วยการมีความประพฤติสุจริต ตั้งใจ รักษาระเบียบวินัยของส่วนรวม ไม่ทำตนให้เป็นที่น่ารังเกียจหรือเสื่อมเสียแก่หมู่คณะ และต้องมีการปรับความเห็นให้เข้ากันได้ด้วยการเคารพรับฟังความคิดเห็น การมีความเห็นชอบร่วมกัน ตกลงกันได้ในหลักการสำคัญ ยึดถืออุดมคติหลัก เห็นความดีงามหรือจุดมุ่งหมายสูงสุดอันเดียวกัน⁵

ดังนั้น หลักสาราณียธรรม จึงเป็นหลักการใหญ่ที่ก่อให้เกิดเอกภาพหรือภราดรภาพ หลักสาราณียธรรม แปลว่า ธรรมเป็นเครื่องระลึกลึงกัน เป็นหลักการที่จะทำให้เกิดความประสาน พร้อมเพรียง สามัคคี และผนึกร่วมกันเป็นเอกภาพ หลักธรรมนี้มีสาระสำคัญที่สอนว่า สังคมประชาธิปไตยจะต้องมีเครื่องผูกพันคนให้มีความสามัคคีร่วมมือร่วมใจกัน เพราะการที่แต่ละคนจะอยู่ได้ด้วยดี และเอาศักยภาพของตนมาร่วมสร้างสรรค์สังคมประชาธิปไตยได้นั้น คนเรานั้นจะต้องมีความสามัคคีรู้จักร่วมมือกันและอยู่ร่วมกันด้วยดี การร่วมมือกันและอยู่ร่วมกันด้วยดีนั้น มีลักษณะการแสดงออกต่างๆ ซึ่งเน้นความมีเมตตาปรารถนาดี หวังประโยชน์สุขต่อกัน อันจะโยงไปหาหลักการพื้นฐาน คือ การที่คนเราจะต้องใช้ปัญญา คือ จะต้องใช้ปัญญานั้นบนพื้นฐานของความเมตตา หมายความว่า ใช้ปัญญาโดยมีเมตตาประกอบหลักของความเป็นเอกภาพที่เรียกว่า สาราณียธรรมมี 6 ประการ⁶ คือจะทำอะไรก็ทำต่อกันด้วยเมตตา หมายความว่า ทำด้วยความรัก ด้วยไมตรี ด้วยความปรารถนาดีต่อกัน มีความช่วยเหลือกัน มีการร่วมมือกัน มีความพร้อมที่จะประสานงานกัน จะพูดอะไรก็พูดด้วยเมตตา โดยจิตเจรงากันด้วยเหตุผล โดยใช้ปัญญา ไม่ใช่โทษะเป็นตัวนำ ฉะนั้นต้องพูดด้วยความปรารถนาดีต่อกัน มีจิตสำนึกในผลประโยชน์สุขร่วมกัน ต้องการสร้างสรรค์ จะคิดอะไรก็คิดต่อกันด้วยเมตตา นั่นคือ การมีความหวังดีต่อกัน ปรารถนาดีต่อกัน โดยการพิจารณาวินิจฉัย คิดวางแผนต่างๆ โดยมุ่งทำให้เกิดประโยชน์สุขแก่กัน สร้างสันสังคม และมีไมตรีต่อกันอย่างแท้จริงมีกินมีใช้ร่วมกัน หรือมีการแบ่งปันเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อกัน หรือการมุ่งช่วยเหลือและบำเพ็ญประโยชน์ต่อสาธารณะ โดยการไม่เห็นแก่ตัว มีศีลเสมอกัน คือ มีความประพฤติดี รักษาระเบียบวินัย รักษากฎกติกา ของสังคม มีความสุจริตทางกายวาจาที่เสมอกัน ไม่เบียดเบียนผู้อื่น ไม่ก่อความเดือดร้อนแก่สังคม และมีทิวฐิ มีความเห็น มีความเชื่อมั่น ยึดถือในหลักการ อุดมการณ์ และอุดมคติร่วมกัน หรือสอดคล้องกัน คนในสังคมประชาธิปไตยจะต้องมีความเห็น ความเข้าใจ และความเชื่อมั่นในหลักการประชาธิปไตยร่วมกัน เช่น

^๕พระธรรมปิฎก (ป.อ.ประยุตฺโต), **ธรรมนุญชีวิตพุทธจิตธรรมเพื่อชีวิตที่ดีงาม**, พิมพ์ครั้งที่ ๓๐, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๓), หน้า ๒๓-๒๔

^๖สบายดี, **ประชาธิปไตยในพุทธศาสนา**, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <http://www.writer.dek-d.com>, [20 มีนาคม 2556].

การยอมรับระบบประชาธิปไตย การเข้าใจเรื่องสิทธิและหน้าที่ การเข้าใจเรื่องเสรีภาพ ฆราวาสภาพ และเอกภาพ

การมีส่วนร่วมทางการเมืองเป็นรากฐานสำคัญของการปกครองระบอบประชาธิปไตย เนื่องจากระบบการปกครองประชาธิปไตยแบบผู้แทนโดยประชาชนเลือกผู้แทนขึ้นมาทำหน้าที่แทน ตนนั้นยังไม่สามารถสนองตอบและแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนของประชาชนผู้เป็นเจ้าของอำนาจ ธิปไตยได้อย่างทั่วถึง การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนจึงมีส่วนสำคัญในการส่งเสริมบทบาท ของผู้แทน เพื่อให้ผู้แทนที่ทำหน้าที่แทนประชาชนได้เข้าใจปัญหาและความต้องการของประชาชน การเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองไม่ใช่เฉพาะเป็นการเลือกผู้แทนเข้าไปทำหน้าที่แทนตนเท่านั้น แต่ ยังรวมถึงการควบคุม ตรวจสอบ ติดตามการทำงานของรัฐบาล หน่วยงานของรัฐ รวมทั้งมีส่วนร่วมใน กระบวนการตัดสินใจของรัฐบาลเกี่ยวกับนโยบาย การบริหารงานของรัฐบาล ทั้งด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคม ที่ส่งผลกระทบต่อชีวิตความเป็นอยู่และวิถีชีวิตของประชาชน นอกจากนี้ การมีส่วนร่วมในทาง การเมืองยังเป็นเครื่องชี้วัดพัฒนาการทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย ประเทศที่พัฒนาการเมือง การปกครองในระบอบประชาธิปไตยอยู่ในระดับที่ดีแล้ว ก็มักจะกำหนดให้ประชาชนในทุกๆระดับมี สิทธิส่วนร่วมในทางการเมือง สำหรับประเทศไทยได้เปิดกว้างให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมือง เพิ่มมากขึ้น โดยการรับรองสิทธิการมีส่วนร่วมทางการเมือง ผ่านช่องทางและกระบวนการต่าง ๆ ตามที่กฎหมายบัญญัติ แต่อย่างไรก็ตามการมีส่วนร่วมทางการเมืองจะส่งผลต่อการพัฒนาการเมือง การปกครองในระบอบประชาธิปไตยหรือไม่นั้น ปัจจัยสำคัญ ประชาชนต้องมีความรู้ความเข้าใจใน ระบอบประชาธิปไตยอย่างถ่องแท้ รู้ถึงสิทธิและหน้าที่ของตนในการเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมือง และใช้สิทธินั้น โดยไม่กระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของบุคคลอื่น ที่สำคัญประชาชนต้องมีสำนึกทาง การเมืองโดยการเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมือง เพื่อผลประโยชน์ของประเทศชาติ และประชาชน เป็น สำคัญ พร้อมทั้งรัฐต้องส่งเสริมให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมือง ตามกระบวนการ ช่องทาง ที่กฎหมายบัญญัติให้เป็นรูปธรรม หากเป็นดังที่กล่าวมา การมีส่วนร่วมทางการเมืองจะเป็นตัวแปร สำคัญที่สุดของการพัฒนาระบบการปกครองแบบประชาธิปไตยให้เป็นธรรมาธิปไตยด้วยหลักสา รณียธรรมที่สามารถสนองตอบความต้องการของคนในสังคมให้เกิดการพัฒนาต่อเนื่องและยั่งยืน

ด้วยเหตุผลดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจในการทำวิจัยเพื่อศึกษาและนำเสนอรูปแบบ การมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนจังหวัดสกลนครตามแนวพุทธ จิตวิทยาด้วยวิเคราะห์และสังเคราะห์องค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษาหลักพุทธธรรมและแนวคตินิติธรรม จิตวิทยา โดยนำหลักสธารณียธรรม ๖ มาบูรณาการเพื่อสร้างรูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองใน ระบอบประชาธิปไตยของประชาชนจังหวัดสกลนครด้านการมีส่วนร่วมทางการเมืองโดยตรง ด้านการ มีส่วนร่วมทางการเมืองโดยอ้อม ด้านการมีส่วนร่วมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วม และด้านการมีส่วน

ร่วมทางการเมืองแบบถกแถลง เพื่อนำองค์ความรู้ไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยของประชาชนในภาพรวมต่อไป

๑.๒. วัตถุประสงค์การวิจัย

๑.๒.๑ เพื่อวิเคราะห์หลักพุทธธรรมและจิตวิทยาเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยของประชาชนชาวสกลนคร

๑.๒.๒ เพื่อสังเคราะห์หลักพุทธธรรมและจิตวิทยาเกี่ยวกับแนวทางการสร้างรูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยของประชาชนชาวสกลนคร

๑.๒.๓ เพื่อนำเสนอรูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยของประชาชนชาวสกลนครตามแนวพุทธจิตวิทยา

๑.๓ ปัญหาที่ต้องการทราบ

๑.๓.๑ ผลการวิเคราะห์หลักพุทธธรรมและจิตวิทยาเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยของประชาชนชาวจังหวัดสกลนครเป็นอย่างไร

๑.๓.๒ ผลการสังเคราะห์หลักพุทธธรรมและจิตวิทยาเกี่ยวกับแนวทางการสร้างรูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยของประชาชนชาวจังหวัดสกลนคร มีลักษณะอย่างไร

๑.๓.๓ รูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยของประชาชนจังหวัดสกลนครตามแนวพุทธจิตวิทยา ควรเป็นอย่างไร

๑.๔. ขอบเขตการวิจัย

๑.๔.๑ ขอบเขตด้านเนื้อหา

การวิจัยนี้ ผู้วิจัยจะทำการวิเคราะห์และสังเคราะห์หลักพุทธธรรมและจิตวิทยาเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยของประชาชนชาวจังหวัดสกลนครด้านการมีส่วนร่วมทางการเมืองโดยตรง ด้านการมีส่วนร่วมทางการเมืองโดยอ้อม ด้านการมีส่วนร่วมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วม และด้านการมีส่วนร่วมทางการเมืองแบบถกแถลงตามหลักหลักสารานีธรรม 6 และทฤษฎีลำดับขั้นความต้องการซึ่งเป็นทฤษฎีจิตวิทยาการเกลี้ยกล่อมมวลชนของมาสโลว์เพื่อนำเสนอรูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยของประชาชนจังหวัดสกลนครตามแนวพุทธจิตวิทยา

๑.๔.๒ ขอบเขตด้านตัวแปรที่ศึกษา

๑) การมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนชาวจังหวัดสกลนครด้านการมีส่วนร่วมทางการเมืองโดยตรง ด้านการมีส่วนร่วมทางการเมืองโดยอ้อม ด้านการมีส่วนร่วมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วม และด้านการมีส่วนร่วมทางการเมืองแบบถกแถลง

๒) หลักพุทธธรรม ได้แก่ สาราณียธรรม ๖ ประกอบด้วย เมตตาทายกรรม เมตตาวิกรรม เมตตามโนกรรม สาธารณโภคี สีลสามัญญตา และทิวฐิสามัญญตา

๔) หลักจิตวิทยา ได้แก่ทฤษฎีจิตวิทยาการเกลี้ยกล่อมมวลชนของมาสโลว์เกี่ยวกับลำดับขั้นความต้องการของมนุษย์

๑.๔.๓ ขอบเขตด้านประชากร/ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

๑) ประชากร คือ ประชาชนชาวจังหวัดสกลนครในเขตอำเภอโคกศรีสุพรรณ จำนวน ๓๖,๗๘๘ คน และในเขตอำเภอโพนนาแก้ว จำนวน ๓๖,๗๘๘ คน รวมประชากรทั้งสิ้น จำนวน ๗๑,๑๘๙ คน

๒) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยได้ทำการสัมภาษณ์เชิงลึกเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้เชี่ยวชาญ พระสงฆ์นักวิชาการ นักวิชาการ นักการเมือง ผู้นำท้องถิ่น ข้าราชการ ตำแหน่งหน่วยงาน จำนวน ๑๗ รูป/คน

๓) ผู้ให้ข้อมูลในการสนทนากลุ่มเฉพาะ ผู้วิจัยได้ทำการสนทนากลุ่มเฉพาะกับผู้เชี่ยวชาญ พระสงฆ์นักวิชาการ นักวิชาการ นักการเมือง ผู้นำท้องถิ่น ข้าราชการตำแหน่งหน่วยงาน จำนวน ๑๒ รูป/คน

๑.๔.๔ ขอบเขตด้านพื้นที่

ผู้วิจัยกำหนดพื้นที่ศึกษาวิจัยในครั้งนี้ คือ จังหวัดสกลนคร ประกอบด้วย ๑)อำเภอโคกศรีสุพรรณ จำนวน ๔ ตำบล ได้แก่ ตำบลตองโขบ ตำบลเหล่าโพนค้อ ตำบลด่านม่วงคำ และตำบลแมตนาทม ๒) อำเภอโพนนาแก้ว จำนวน ๕ ตำบล ประกอบด้วย ตำบลบ้านโพนตำบลนาแก้ว ตำบลนาตงวัฒนา ตำบลบ้านแป้น และตำบลเชียงเสื่อ

๑.๔.๕ ขอบเขตด้านระยะเวลา

การศึกษาวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยดำเนินการวิจัยตั้งแต่เดือนมกราคม 25๖๑ ถึงเดือนธันวาคม ๒๕๖๑ รวมเวลา ๑2 เดือน

๑.๕ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย

เพื่อให้มีความเข้าใจที่สอดคล้องเกี่ยวกับการวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยจึงนิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัยเรื่อง “รูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนตามแนวพุทธจิตวิทยา” ดังต่อไปนี้

รูปแบบ หมายถึง การจำลองหรือการย่อส่วน แนวความคิดหรือปรากฏการณ์ต่างๆ ที่ใกล้เคียงกับความเป็นจริงเพื่อความเข้าใจที่ง่ายขึ้นและเข้าใจถึงสภาพที่แท้จริงอย่างลึกซึ้ง ในด้านการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชน

การมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย หมายถึง กระบวนการแสดงความคิดเห็นถึงความต้องการไปในทิศทางเดียวกัน มีการคิด ดำเนินการ ตัดสินใจ และแก้ไขปัญหาาร่วมกันในกิจกรรมทางการเมือง

ประชาชน หมายถึง ประชาชนชาวจังหวัดสกลนคร ใน ๒ อำเภอ คือ อำเภอโคกศรีสุพรรณ จำนวน ๓๔,๕๐๑ คน อำเภอโพนนาแก้ว จำนวน ๓๖,๗๘๘ คน รวมประชากรทั้งสิ้น จำนวน ๗๑,๑๘๙ คน

หลักพุทธธรรม หมายถึง หลักสาราณียธรรม ๖ เป็นหลักธรรมทางพุทธศาสนาที่ประยุกต์เข้ากับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในระบอบประชาธิปไตย ได้แก่

๑. เมตตาการุณยธรรม หมายถึง ประชาชนช่วยเหลือกิจธุระของผู้ร่วมหมู่คณะด้วยความเต็มใจแสดงกิริยาอาการสุภาพ เคารพนับถือกัน ทั้งต่อหน้าและลับหลัง

๒. เมตตาวิจิตรธรรม หมายถึง ประชาชนช่วยแนะนำสิ่งที่เป็นประโยชน์ สั่งสอนแนะนำ ตักเตือนด้วยความหวังดี กล่าววาจาสุภาพ แสดงความเคารพนับถือกัน ทั้งต่อหน้าและลับหลัง

๓. เมตตาโมกขธรรม หมายถึง ประชาชนมีจิตที่ปรารถนาดี คิดทำสิ่งที่เป็นประโยชน์แก่กัน มองกันในแง่ดี ทั้งต่อหน้าและลับหลัง

๔. สาธารณโภคี หมายถึง ประชาชนเมื่อได้สิ่งใดมาโดยชอบธรรม แม้เป็นสิ่งของเล็กน้อยก็ไม่หวงไว้แต่ผู้เดียว นำมาแบ่งปันผู้ที่อยู่ร่วมกัน

๕. สีสสามัญญตา หมายถึง ประชาชนมีความประพฤติสุจริตดีงาม เคารพระเบียบ กฎเกณฑ์ และกฎหมายอย่างเท่าเทียมกัน

๖. ทิฐีสสามัญญตา หมายถึง ประชาชนมีความเห็นชอบร่วมกันในข้อที่เป็นหลักการสำคัญที่จะนำไปสู่การแก้ไขปัญหาและป้องกัน

หลักจิตวิทยา หมายถึง ทฤษฎีความต้องการตามลำดับขั้นของมาสโลว์ เกี่ยวกับลำดับขั้น ความต้องการของมนุษย์ ๕ ระดับ ดังนี้

๑. ความต้องการทางด้านสรีระวิทยา (Physiological needs) เป็นความต้องการขั้นพื้นฐานของมนุษย์ (Survival needs) ได้แก่ ความต้องการทางด้านอาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย ยารักษาโรค และความต้องการทางเพศ

๒. ความต้องการความมั่นคงปลอดภัยของชีวิต (Safety and security needs) ได้แก่ ความต้องการที่อยู่อาศัยอย่างมีความปลอดภัยจากการถูกทำร้ายร่างกาย หรือถูกขโมยทรัพย์สิน หรือความมั่นคงในการทำงานและการมีชีวิตอยู่อย่างมั่นคงในสังคม

๓. **ความต้องการทางด้านสังคม (Social needs)** ได้แก่ ความต้องการความรัก ความต้องการที่จะให้สังคมยอมรับว่าตนเป็นส่วนหนึ่งของสังคม

๔. **ความต้องการที่จะมีเกียรติยศชื่อเสียง (Self-esteem needs)** ได้แก่ ภาวะภาคภูมิใจ ความต้องการดีเด่นในเรื่องหนึ่งที่จะให้ได้รับการยกย่องจากบุคคลอื่น ความต้องการด้านนี้เป็นความต้องการระดับสูงที่เกี่ยวกับความมั่นใจในตัวเอง ในเรื่องความสามารถและความสำคัญของบุคคล

๕. **ความต้องการความสำเร็จแห่งตน (Self-actualization needs)** เป็นความต้องการในระบบสูงสุดที่อยากจะให้เกิดความสำเร็จในทุกสิ่งทุกอย่างตามความนึกคิดของตนเอง เพื่อพัฒนาตนเองให้ดีที่สุดเท่าที่จะทำได้ ความต้องการนี้ จึงเป็นความต้องการพิเศษของบุคคลที่จะพยายามผลักดันชีวิตของตนเองให้เป็นแนวทางที่ดีที่สุด

รูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย หมายถึง การมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนใน ๔ ด้าน คือ

๑. ด้านการมีส่วนร่วมทางการเมืองโดยตรง
๒. ด้านการมีส่วนร่วมทางการเมืองโดยอ้อม
๓. ด้านการมีส่วนร่วมทางการเมืองแบบมีอำนาจตัดสินใจ
๔. ด้านการมีส่วนร่วมทางการเมืองแบบถกแถลง

๑.๖ ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

๑.๖.๑ ทราบผลการวิเคราะห์หลักพุทธธรรมและจิตวิทยาเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนชาวจังหวัดสกลนครเป็นอย่างไร

๑.๖.๒ ทราบผลการสังเคราะห์หลักพุทธธรรมและจิตวิทยาเกี่ยวกับแนวทางการสร้างรูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนชาวจังหวัดสกลนคร มีลักษณะอย่างไร

๑.๖.๓ ได้รูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนชาวจังหวัดสกลนครตามแนวพุทธจิตวิทยา ควรเป็นอย่างไร

๑.๖.๔ องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัยสามารถนำไปประยุกต์ใช้กับการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนชาวจังหวัดสกลนครตามแนวพุทธจิตวิทยา

บทที่ ๒

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่อง “รูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยของประชาชนชาวจังหวัดสกลนครตามแนวพุทธจิตวิทยา” ผู้วิจัยจะนำเสนอการทบทวนวรรณกรรม แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องตามลำดับหัวข้อ ต่อไปนี้

- ๒.๑ แนวคิดเกี่ยวกับรูปแบบ
- ๒.๒ แนวคิดและทฤษฎีการมีส่วนร่วม
- ๒.๓ หลักพุทธธรรมสำหรับการมีส่วนร่วม
- ๒.๔ ทฤษฎีจิตวิทยาการมีส่วนร่วม
- ๒.๕ หลักการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยของประชาชน
- ๒.๖ สภาพพื้นที่ที่ศึกษา
- ๒.๗ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
- ๒.๘ กรอบแนวคิดในการวิจัย

๒.๑ แนวคิดเกี่ยวกับรูปแบบ

รูปแบบ เป็นการจำลองความจริงของปรากฏการณ์ เพื่อให้เข้าใจความสัมพันธ์ที่สลับซับซ้อนของปรากฏการณ์นั้นๆ ได้ง่ายขึ้น เป็นการสร้างมโนทัศน์เกี่ยวกับปรากฏการณ์ โดยอาศัยหลักการของระบบรูปร่างและมีจุดมุ่งหมายเพื่อการทำให้เกิดความกระจ่างชัดของนิยามความสัมพันธ์และประพจน์ที่เกี่ยวข้อง¹ รูปแบบในทางสังคมศาสตร์ว่า เป็นชุดข้อความเชิงนามธรรมเกี่ยวกับปรากฏการณ์ที่เราสนใจ เพื่อใช้ในการนิยามคุณลักษณะ และ/หรือ บรรยายคุณสมบัติของมันเพื่อให้ง่ายต่อการทำความเข้าใจ รูปแบบจึงไม่ใช่การบรรยายหรืออธิบายปรากฏการณ์อย่างละเอียดทุกแง่มุม เพราะการทำเช่นนั้นจะทำให้รูปแบบมีความซับซ้อนและยุ่งยากเกินไปในการทำความเข้าใจ ส่วนรูปแบบหนึ่งๆ จะต้องมีรายละเอียดมาน้อยเพียงใด หรือควรมีองค์ประกอบใดบ้างไม่ได้มีการกำหนดเป็นการตายตัว ทั้งนี้แล้วแต่ปรากฏการณ์แต่ละอย่าง และวัตถุประสงค์ของผู้สร้างรูปแบบที่ต้องการจะอธิบายปรากฏการณ์นั้นๆ อย่างไร² เป็นภาพจำลองของสถานการณ์อย่างใดอย่างหนึ่ง ซึ่งอาจจะมี

¹H.L. Tosi and S.J. Carroll, *Management*, (2nd ed.), 9 New York: John Wiley & Sons, 1982), PP. 163.

²บุญส่ง หาญพานิช, “การพัฒนาแบบการบริหารจัดการความรู้ในสถาบันอุดมศึกษาไทย”, วิทยานิพนธ์ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๖).

รูปแบบตั้งแต่ง่าย ๆ ไปจนถึงรูปแบบที่มีความสลับซับซ้อนมากๆ และมีทั้งรูปแบบเชิงกายภาพ (physical Model) ที่เป็นแบบจำลองของวัตถุ เช่น แบบจำลองหอสมุดแห่งชาติ เป็นต้น³ เป็นโครงสร้างโปรแกรมแบบจำลองหรือแบบที่จำลองสภาพความเป็นจริงที่สร้างขึ้นจากการลดทอนเวลา และเทศะพิจารณาว่ามีสิ่งใดบ้างที่จะต้องนำมาศึกษา เพื่อใช้แทนแนวคิดหรือปรากฏการณ์ใด ปรากฏการณ์หนึ่ง โดยอธิบายความสัมพันธ์ขององค์ประกอบต่างๆ หรือตัวแปรต่างๆ ผู้วิจัยสามารถใช้รูปแบบอธิบายความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบหรือตัวแปรต่างๆ ที่มีในปรากฏการณ์ธรรมชาติหรือในระบบต่างๆ อธิบายลำดับขั้นตอนขององค์ประกอบหรือกิจกรรมในระบบ⁴ หรืออาจเป็นแบบจำลองอย่างง่ายหรือย่อส่วนของปรากฏการณ์ต่างๆ ที่ผู้สอนได้ศึกษาและพัฒนาขึ้น เพื่อแสดงหรืออธิบายปรากฏการณ์ที่จะเกิดขึ้น⁵ ตลอดจนอาจใช้เป็นแนวทางในการดำเนินการอย่างใดอย่างหนึ่งต่อไป นอกจากนั้นแล้วยังหมายถึงสิ่งที่สร้างหรือพัฒนาขึ้นจากแนวคิดทฤษฎี เพื่อถ่ายทอดความสัมพันธ์ขององค์ประกอบ โดยใช้สื่อที่ทำให้เข้าใจได้ง่ายและกระชับถูกต้องสามารถตรวจสอบเปรียบเทียบกับปรากฏการณ์จริงได้⁶

กล่าวโดยสรุป รูปแบบหรือ Model เป็นคำที่ใช้สื่อความหมายหลายอย่าง ซึ่งโดยทั่วไปแล้วรูปแบบจะหมายถึง สิ่งหรือวิธีการดำเนินงานที่เป็นต้นแบบของอย่างใดอย่างหนึ่ง เช่น แบบจำลอง สิ่งก่อสร้าง รูปแบบในการพัฒนาชนบท รูปแบบในการหาเสียงของผู้สมัครรับเลือกตั้งเป็น ผู้แทนราษฎร เป็นต้น

๒.๑.๑ ความหมายของรูปแบบ

คำว่า รูปแบบ หรือ Model หมายถึง สิ่งหรือวิธีการดำเนินงานที่เป็นต้นแบบอย่างใดอย่างหนึ่ง เช่น แบบจำลอง สิ่งก่อสร้าง รูปแบบในการพัฒนาชนบท เป็นต้น พจนานุกรม Contemporary English ของ Longman ให้ความหมายไว้ ๕ ความหมาย แต่สิ่งที่สำคัญ จะมี ๓ ลักษณะ คือ

๑. Model หมายถึง สิ่งซึ่งเป็นแบบย่อส่วนของของจริง ซึ่งเท่ากับแบบจำลอง
๒. Model หมายถึง สิ่งของ หรือคน ที่นำมาใช้เป็นแบบอย่างในการดำเนินการบางอย่าง เช่น ครูต้นแบบ

³บุญชม ศรีสะอาด, การพัฒนาการวิจัยโดยใช้รูปแบบ (ม.ป.ท. : ม.ป.พ., ม.ป.ป.), หน้า ๔๕.

^๔กรรณิกา เจิมเทียนชัย, “การพัฒนาแบบการประเมินประสิทธิที่ผลิตองค์การคณาจารย์วิทยาลัย สังกัดกระทรวงสาธารณสุข, วิทยาลัยพนธ์ปริญญาตรีบัณฑิต(สาขาการบริหารการศึกษา), (บัณฑิตวิทยาลัย: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๘).

^๕สุวิชา วิริยมานวงศ์, “การวิจัยและพัฒนาแบบการมีส่วนร่วมของสถานศึกษากับชุมชนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน”, วิทยาลัยพนธ์ปริญญาตรีบัณฑิต (สาขาวิชาการศึกษาเพื่อพัฒนาท้องถิ่น), (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยราชภัฏราชนครินทร์, ๒๕๕๔).

^๖Victoria Neufeldt, Webster’s New World Dictionary, 3rd Edition, (New York: Simon and Schuster, Inc., 1988), p. 23.

๓. Model หมายถึง รุ่นของผลิตภัณฑ์ต่างๆ

พจนานุกรม Webster's New World ของ นูเฟิร์ค (Neufeldt) ให้ความหมายของรูปแบบว่าหมายถึง ภาพจำลองหรือตัวอย่างของข้อความเป็นจริงที่มีลักษณะเป็นมาตรฐานของความ เป็นเลิศ^๖ ส่วนพจนานุกรมการศึกษา ได้ให้ความหมายรูปแบบ หมายถึง แบบอย่างของสิ่งใดสิ่งหนึ่ง เพื่อเป็นแนวทางในการสร้างหรือทำซ้ำเป็นตัวอย่าง เพื่อการเลียนแบบเป็นแผนภูมิหรือรูปสามมิติ ซึ่งเป็นตัวแทนของสิ่งใดสิ่งหนึ่งหรือหลักการหรือแนวคิดเป็นชุดของปัจจัยหรือตัวแปรที่มีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน ซึ่งรวมเป็นตัวประกอบและเป็นสัญลักษณ์ทางระบบสังคม ตามความหมายดังกล่าว อาจกล่าวได้ว่า รูปแบบ คือแบบจำลองของสิ่งที่เป็น^๗ รูปแบบ คือวิธีที่บุคคลใดบุคคลหนึ่งได้ถ่ายทอดความคิด ความเข้าใจ ตลอดจนจินตนาการของคนที่มีต่อปรากฏการณ์หรือเรื่องราวใดๆ ให้ปรากฏในลักษณะของการสื่อสารในลักษณะใดลักษณะหนึ่ง^๘ รูปแบบมีความหมายที่แตกต่างจากทฤษฎี เพราะรูปแบบยังไม่ใช่ข้อเท็จจริงที่ได้พิสูจน์ แล้วรูปแบบยังเป็นส่วนหนึ่งที่ผู้วิจัยพยายามวิเคราะห์ความสัมพันธ์ที่เกี่ยวข้องขององค์ประกอบอย่างเป็นระบบ ด้วยวิธีทางวิทยาศาสตร์ เพื่อที่จะนำเสนอรูปแบบมาใช้ประโยชน์^๙ รูปแบบจึงเป็นแบบจำลองในลักษณะเลียนแบบหรือเป็นตัวแบบที่ใช้เป็นแบบอย่างเป็นแผนผังหรือแบบแผนของการดำเนินการอย่างใดอย่างหนึ่ง ต่อเนื่องด้วยความสัมพันธ์เชิงระบบให้ความหมายรูปแบบ หมายถึง ตัวแทนที่สร้างขึ้น เพื่ออธิบายพฤติกรรมของลักษณะบางประการของสิ่งที่เป็นจริงอย่างหนึ่ง หรือเป็นเครื่องมือทางความคิดที่บุคคลใช้ในการหาความรู้ความเข้าใจปรากฏการณ์^{๑๐} รูปแบบเป็นการสร้างมโนทัศน์เกี่ยวกับชุดของปรากฏการณ์ โดยอาศัยหลักการของระบบรูปนัย ทั้งนี้ มีจุดมุ่งหมาย เพื่อทำให้เกิดความกระจ่างชัดของนิยามความสัมพันธ์และประพจน์ที่เกี่ยวข้อง ซึ่งรูปแบบที่มีความเที่ยงตรงจะพัฒนาเป็นทฤษฎีต่อไป^{๑๑} นิยามรูปแบบว่าเป็นการจำลองความจริงของปรากฏการณ์ เพื่ออธิบายปรากฏการณ์ที่มีความสัมพันธ์และองค์ประกอบที่เป็นกระบวนการของปรากฏการณ์นั้นๆ ใ้่าง่ายขึ้น^{๑๒} มีบางท่านให้ความหมายที่แตกต่างออกไป โดยที่รูปแบบเป็นสิ่งที่ออกมาเพื่อแสดงถึงองค์ประกอบและกระบวนการ

^๖Victoria Neufeldt, *Webster's New World Dictionary*, 3rd Edition, (New York : Simon and Schuster, Inc., 1988), p. 23.

^๗Carter V. Good, *Dictionary of Education*. (New York: Mc Graw Hill Book, Co, Inc. 1973), p. 370.

^๘เยาวดี ราชชัยกุล วิบูลย์ศรี, *การประเมินโครงการ แนวคิด และแนวปฏิบัติ*, พิมพ์ครั้งที่ ๖, (กรุงเทพมหานคร : ภาควิชาวิจัยการศึกษา, คณะครุศาสตร์, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๑), หน้า ๒๕.

^๙T. Husen and N.T. Postlethwaite, *The international encyclopedia of education*, ๒nd, (New York: Simon and Schuster, Inc., 1975), Pp. 137-138.

^{๑๐}ทีศนา แคมมณี, *รูปแบบการเรียนการสอน ทางเลือกที่หลากหลาย*, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๑) หน้า ๑.

^{๑๑}R.H, Willer, *Leader and leadership process*, (Boston: Irwin / Mc Graw-Hill, 1967), p. ๑5.

ตรวจสอบความแตกต่างระหว่างความสัมพันธ์ในเชิงทฤษฎีกับปรากฏการณ์จริง¹³ รูปแบบคือสิ่งที่แสดงโครงสร้างความสัมพันธ์เชิงเหตุผลของปัจจัยหรือตัวแปรต่างๆ หรือองค์ประกอบที่สำคัญของสิ่งที่ศึกษา เพื่อช่วยให้เข้าใจข้อเท็จจริงหรือปรากฏการณ์ในเรื่องใดเรื่องหนึ่งให้ง่ายขึ้น โดยอาจแสดงออกมาในรูปแบบของแผนภาพทางความคิดด้วยภาษาหรือสัญลักษณ์ และยังได้ขยายความของรูปแบบว่ารูปแบบเป็นอะไรบาง อย่างที่เราพัฒนาขึ้น เพื่อบรรยายคุณลักษณะที่สำคัญๆ ของปรากฏการณ์อย่างใดอย่างหนึ่ง รูปแบบจึงไม่มีการบรรยายหรืออธิบายปรากฏการณ์อย่างละเอียดทุกแง่มุม ส่วนการที่จะระบุรูปแบบหนึ่งๆ จะต้องมีรายละเอียดอย่างน้อยเพียงใดจึงจะเหมาะสม และรูปแบบนั้นๆ ควรมีองค์ประกอบอะไรบ้างไม่ได้มีความกำหนดตายตัว ทั้งนี้ ขึ้นอยู่กับปรากฏการณ์แต่ละอย่าง และวัตถุประสงค์ของรูปแบบที่ต้องการอธิบายปรากฏการณ์นั้นๆ¹⁴ จากความหมายทั้งหมดสามารถสรุปได้ว่า รูปแบบ คือ สิ่งที่สร้างหรือพัฒนาขึ้นจากแนวคิด ทฤษฎี ที่ได้ศึกษามาของผู้สร้างเอง เพื่อถ่ายทอดความสัมพันธ์ขององค์ประกอบ โดยใช้สิ่งที่ทำให้เข้าใจได้ง่าย กระชับ ถูกต้อง และสามารถตรวจสอบเปรียบเทียบกับปรากฏการณ์จริงได้ เพื่อช่วยให้ตัวเองและผู้อื่นสามารถเข้าใจได้ชัดเจนขึ้น รูปแบบยังรวมถึงแบบจำลองอย่างง่ายหรืออย่างย่อส่วน (Simplified form) ของปรากฏการณ์ต่างๆ ที่ผู้เสนอรูปแบบดังกล่าวได้ศึกษาและพัฒนาขึ้นมา เพื่อแสดงหรืออธิบายปรากฏการณ์ที่เข้าใจได้ง่ายขึ้น หรือในบางกรณีอาจจะใช้ประโยชน์ในการทำนายปรากฏการณ์ที่จะเกิดขึ้น ตลอดจนใช้เป็นแนวทางในการดำเนินการอย่างใดอย่างหนึ่งต่อไป

กล่าวโดยสรุป รูปแบบ หรือ Model เป็นการสร้างมโนทัศน์เกี่ยวกับชุดของปรากฏการณ์ โดยอาศัยหลักการของระบบรูปนัย เป็นการจำลองความจริงของปรากฏการณ์ที่มีความสัมพันธ์และออกแบบมาเพื่อแสดงถึงองค์ประกอบ ที่มีกระบวนการตรวจสอบความแตกต่างระหว่างความสัมพันธ์ในเชิงทฤษฎีกับปรากฏการณ์จริง

๒.๑.๒ ประเภทของรูปแบบ

ประเภทของรูปแบบอาจจะมีรูปแบบอย่างง่าย ๆ ไปจนถึงรูปแบบที่มีความสลับซับซ้อนมากๆ และมีทั้งรูปแบบเชิงกายภาพ (Physical Model) ที่เป็นแบบจำลองของวัตถุและรูปแบบเชิงคุณลักษณะ (Qualitative Model) ที่ใช้อธิบายปรากฏการณ์ด้วยภาษาหรือสัญลักษณ์ รูปแบบในทางสังคมศาสตร์มักหมายถึง ชุดของข้อความเชิงนามธรรมเกี่ยวกับปรากฏการณ์ที่เราสนใจ เพื่อใช้เป็นการนิยามคุณลักษณะหรือบรรยายคุณสมบัติอื่นๆ ให้เกิดความเข้าใจได้ง่าย ดังนั้นรูปแบบจึงไม่ได้บรรยายหรืออธิบายปรากฏการณ์อย่างละเอียดทุกแง่มุม เพราะจะทำให้โมเดลมีความซับซ้อนและยุ่งยากเกินไปในการที่จะทำความเข้าใจ¹⁵

^{๑๓} A.F. Stoner and C. Wankel, **Management**, 3rd ed, (New Delhi: Prentice – Hill Privated, ๑986), p. ๑๒.

^{๑๔} D.L. Hausser, **Comparison of different models for organizational analysis**, (New York : john Wiley & Son, ๑980), Pp. ๑3๒ - ๑6๑

^{๑๕} H.L. Tosi and S.J. Carrol, **Management**, ๒nd ed, (New York: John Wiley and Sons, ๑98๒), p. ๑63.

นักวิชาการต่างๆ ได้แบ่งประเภทของรูปแบบไว้หลายลักษณะ ซึ่งแตกต่างกันไป ผู้วิจัยพอสรุปประเด็นได้ และได้ศึกษาและจัดแบ่งประเภทของรูปแบบตามแนวคิด หลักการ หรือทฤษฎี ซึ่งเป็นพื้นฐานในการพัฒนารูปแบบนี้ๆ และได้แบ่งกลุ่มแบบการสอนเอาไว้ ๔ รูปแบบ คือ

๑. Information – Processing Model เป็นรูปแบบการสอนที่ยึดหลักความสามารถในกระบวนการประมวลข้อมูลของผู้เรียน และแนวทางในการปรับปรุงวิธีการจัดการกับข้อมูลให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

๒. Personal Model รูปแบบการสอนที่จัดไว้ในกลุ่มนี้ ให้ความสำคัญกับปัจเจกบุคคลและการพัฒนาบุคลิกภาพเฉพาะราย โดยมุ่งเน้นกระบวนการที่แต่ละบุคคลจัดระบบและปฏิบัติต่อสรรพสิ่ง (Reality) ทั้งหลาย

๓. Social Interaction Model เป็นรูปแบบที่ให้ความสำคัญกับความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและบุคคลต่อสังคม

๔. Behavior Model เป็นรูปแบบการสอนที่ใช้อิงความรู้ด้านพฤติกรรมศาสตร์เป็นหลักในการพัฒนารูปแบบ จุดเน้นที่สำคัญ คือ การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่สังเกตได้ของผู้เรียนมากกว่าการพัฒนาโครงสร้างของจิตวิทยาและพฤติกรรมที่ไม่สามารถสังเกตได้^{๑๖}

มีการแบ่งประเภทของรูปแบบทางการศึกษาและสังคมศาสตร์เอาไว้ ๕ ประเภท คือ

๑) รูปแบบคล้าย (Analogue Models) คือรูปแบบที่มีความสัมพันธ์กับระบบกายภาพ มาเป็นรูปแบบที่ใช้ในวิทยาศาสตร์กายภาพ เป็นรูปแบบที่นำไปใช้อุปมากับสิ่งอื่นได้ เช่น รูปแบบจำลองระบบสุริยะกับระยะสุริยะที่เกิดขึ้นจริง ธนาคารจำลองกับระบบธนาคารที่เป็นจริง แบบจำลองการผลิตกับการผลิตจริง เป็นต้น

๒) รูปแบบที่อธิบายความหมายหรือให้ความหมาย (Semantic Models) คือรูปแบบที่ใช้ภาษาในการบรรยายลักษณะของรูปแบบ รูปแบบชนิดนี้จะใช้วิธีอุปมาในการพิจารณาภาษามากกว่าที่จะใช้วิธีอุปมาในการพิจารณาด้วยโครงสร้างทางกายภาพ

๓) รูปแบบที่มีลักษณะเป็นแผนภูมิ แบบแผน หรือโครงการ (Schematic Models)

๔) รูปแบบเชิงคณิตศาสตร์ (Mathematical Models) คือเป็นรูปแบบที่กำหนดความสัมพันธ์ขององค์ประกอบในรูปสมการหรือฟังก์ชันทางคณิตศาสตร์

๕) รูปแบบเชิงเหตุผล (Causal Models) คือเป็นรูปแบบที่มีโครงสร้างเป็นสมการเชิงเส้นที่ประกอบด้วยตัวแปรสัมพันธ์กัน เป็นเหตุและผล มีการทดสอบสมมุติฐานผลของรูปแบบ^{๑๗}

นอกจากนี้ Steiner จำแนกเป็นรูปแบบแบ่งออกเป็น ๒ ประเภท คือ

๑) รูปแบบเชิงปฏิบัติ (Practical Model or – Model – of) รูปแบบประเภทนี้เป็นรูปแบบจำลองทางกายภาพ เช่น แบบจำลองรถยนต์ เครื่องบินภาพจำลอง

^{๑๖}B. Joyce and M. Weil, **Model of Teaching**, (2nd ed), (New Delhi: Prentice – Hall of India Private Limited, 1985), p. 165.

^{๑๗}P.J. Keeves, **Education Research, Methodology, and Measurement: An International Handbook**, (Oxford: Pergamon Press, 1988), pp. 567 – 565.

๒) รูปแบบเชิงทฤษฎี (Theoretical Model of Model – for) เป็นแบบจำลองที่สร้างขึ้นจากกรอบแนวคิดที่มีทฤษฎีเป็นพื้นฐาน ตัวทฤษฎีเองไม่ใช่รูปแบบหรือแบบจำลองที่เป็นตัวช่วยให้เกิดรูปแบบที่มีโครงสร้างต่างๆ ที่สัมพันธ์กัน¹⁸

กล่าวโดยสรุปแล้ว ประเภทของรูปแบบนั้นสามารถแบ่งได้ตามหลักแนวคิดทฤษฎีพื้นฐานได้ ๔ รูปแบบ คือ

๑. Information – Processing Model เป็นรูปแบบการสอนที่ยึดหลักความสามารถในกระบวนการประมวลข้อมูลของผู้เรียน

๒. Personal Model เป็นรูปแบบการสอนที่จัดไว้ในกลุ่ม ให้ความสำคัญของปัจเจกบุคคลและการพัฒนาบุคคลเฉพาะราย

๓. Social Interaction Model เป็นรูปแบบที่ให้ความสำคัญกับความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลต่อสังคม

๔. Behavior Model คือรูปแบบการสอนที่ใช้อิงความรู้ด้านพฤติกรรมศาสตร์เป็นหลักในการพัฒนารูปแบบ

และเป็นหลักทางการศึกษาและสังคมศาสตร์ได้อีก ๔ รูปแบบ คือ

๑. Analogue Model หมายถึง รูปแบบที่ใช้การอุปมาอุปมัยเทียบเคียงปรากฏการณ์ซึ่งเป็นรูปธรรม เพื่อสร้างความเข้าใจในปรากฏการณ์ที่เป็นนามธรรม

๒. Semantic Model หมายถึง รูปแบบที่ใช้ภาษาสื่อในการบรรยายหรืออธิบายสิ่งที่ศึกษาด้วยภาษาและรูปภาพ

๓. Mathematical Model หมายถึง รูปแบบที่ใช้สมการทางคณิตศาสตร์เป็นสื่อในการแสดงความสัมพันธ์ของตัวแปรต่างๆ

๔. Causal Model หมายถึงรูปแบบที่พัฒนามาจากเทคนิค Path Analysis และ Semantic Model โดยการนำเอาตัวแปรต่างๆ มาสัมพันธ์กันเชิงเหตุผล

๒.๑.๓ องค์ประกอบของรูปแบบ

จากการศึกษาตัวอย่างของรูปแบบจากเอกสารที่เกี่ยวข้องต่างๆ พบว่าไม่มีปรากฏหลักเกณฑ์ที่เป็นเกณฑ์ตายตัวว่ารูปแบบนั้นต้องมีองค์ประกอบอะไรบ้าง ส่วนใหญ่จะขึ้นอยู่กับลักษณะเฉพาะของปรากฏการณ์ที่ผู้สนใจดำเนินการศึกษาส่วนการกำหนดองค์ประกอบรูปแบบในการศึกษา และทำความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดองค์การและการบริหารจัดการตามแนวคิดของ บราวน์ และโมเบิร์ก (Brown and Moberg) ได้สังเคราะห์รูปแบบขึ้นจากแนวคิดเชิงระบบ (System approach) กับหลักการบริหารตามสถานการณ์ (Contingency approach) และองค์ประกอบตามรูปแบบประกอบด้วย¹⁹

^{๑๘}S.E. Steiner, *Methodology of Theory Construction*, (Sydney : Ecology Associates, 1988), p. 189.

^{๑๙}Brown and Moberg, *Organization Theory and Management: A Macro Approach*, (New York: John Wiley & Son, Inc., 1980, p. 45.

๑. สภาพแวดล้อม (Environment)
๒. เทคโนโลยี (Technology)
๓. โครงสร้าง (Structure)
๔. กระบวนการจัดการ (Management process) และ
๕. การตัดสินใจสั่งการ (Decision making)

องค์ประกอบของรูปแบบ ๖ องค์ประกอบ คือ^{๒๐}

๑. หลักการของรูปแบบ
๒. วัตถุประสงค์ของรูปแบบ
๓. ระบบและกลไกของรูปแบบ
๔. วิธีการดำเนินงานของรูปแบบ
๕. แนวทางการประเมินผลรูปแบบ
๖. เงื่อนไขของรูปแบบ

องค์ประกอบของรูปแบบที่ดีควรประกอบด้วย ๗ องค์ประกอบ ดังนี้^{๒๑}

๑. วัตถุประสงค์ของรูปแบบในการพัฒนารูปแบบใดๆ ก็ตามผู้ออกแบบรูปแบบต้องรู้ว่า จะออกแบบรูปแบบการดำเนินงานนี้ขึ้นมาเพื่อวัตถุประสงค์ใด ซึ่งโดยทั่วไปก็มักจะพัฒนารูปแบบขึ้นมา เพื่อแก้ปัญหาอย่างใดอย่างหนึ่ง หรือเพื่อให้การดำเนินงานเกิดผลดีอย่างใดอย่างหนึ่ง เช่น การพัฒนาระบบประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาขึ้นมา ก็เพื่อให้การดำเนินงานในสถานศึกษาเป็นไปอย่างมีคุณภาพ และเป็นที่ยอมรับของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย เป็นต้น

๒. ทฤษฎีพื้นฐานและหลักการของรูปแบบ เพื่อให้การดำเนินงานของรูปแบบเป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ ผู้ออกแบบรูปแบบต้องกำหนดว่าจะออกแบบรูปแบบนั้นๆ บนพื้นฐานความคิดของทฤษฎีและหลักการใดบ้าง เช่น หลักการประการหนึ่งของระบบประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา คือ หลักร่วมกันรับผิดชอบ หมายความว่า คุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษาจะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อ ผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายต้องร่วมกันรับผิดชอบ เป็นต้น

๓. ระบบงานและกลไกของรูปแบบ เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปตามหลักการและบรรลุดตามวัตถุประสงค์ของรูปแบบ ผู้พัฒนารูปแบบต้องออกแบบระบบงานของรูปแบบ เพื่อเป็นกลไกในการดำเนินงานของรูปแบบ เช่น การจัดโครงสร้างองค์การ การตั้งคณะกรรมการและคณะทำงานต่างๆ และที่จำเป็นอื่นๆ พร้อมกับการกำหนดบทบาทหน้าที่ความสัมพันธ์และการทำงานร่วมกันของระบบเรานั้น เพื่อการบรรลุวัตถุประสงค์ของรูปแบบที่กำหนดไว้

๔. วิธีการดำเนินงานของรูปแบบ โดยการกำหนดภารกิจ กระบวนการ วิธีการกิจกรรม และอื่นๆ ที่ต้องดำเนินการ เพื่อการบรรลุวัตถุประสงค์ของรูปแบบ

^{๒๐} สมาน อัครภูมิ, “การใช้วิจัยพัฒนารูปแบบในวิทยานิพนธ์ระดับปริญญาเอก”, วารสารมหาวิทยาลัยอุบลราชธานี, (อุบลราชธานี: มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี, ๒๕๕๐), หน้า ๒๐.

^{๒๑} เรื่องเดียวกัน หน้า ๕๕

๕. แนวการประเมินรูปแบบ หมายถึง การกำหนดแนวทางและเครื่องมือในการประเมินผลรูปแบบตามวัตถุประสงค์ของรูปแบบ และการประเมินการดำเนินงานตามรูปแบบว่าเป็นไปตามที่กำหนดไว้หรือไม่เพียงใด เพื่อประโยชน์ในการตรวจสอบ ว่ารูปแบบทำหน้าที่ตามที่ออกแบบไว้มากน้อยเพียงใดและเป็นไปตามวัตถุประสงค์หรือไม่เพียงใด ตลอดจนการกำหนดแนวทางในการพัฒนารูปแบบต่อเนื่องต่อไปได้

๖. คำอธิบายประกอบรูปแบบ หมายถึง การอธิบายคำศัพท์เฉพาะที่นำมาใช้ในการออกแบบรูปแบบ เพื่อสื่อความให้ตรงกันในการนำรูปแบบไปใช้

๗. ระบุเงื่อนไขการนำรูปแบบไปใช้เนื่องจากรูปแบบมีข้อจำกัดของตนเอง ดังนั้นผู้ออกแบบรูปแบบควรได้ระบุเงื่อนไขที่จะทำให้การนำรูปแบบไปใช้ประสบผลสำเร็จและข้อระมัดระวัง เพื่อป้องกันปัญหาที่อาจจะเกิดขึ้น เป็นต้น

สรุปได้ว่า หลังจากออกแบบรูปแบบเสร็จแล้ว ผู้ออกแบบควรจัดทำคู่มือการใช้รูปแบบ โดยนำสาระของรูปแบบทั้ง ๗ องค์ประกอบ เครื่องมือ และเอกสารประกอบการใช้รูปแบบทั้งหมด มาบรรจุไว้ในคู่มือด้วย จึงจะทำให้การพัฒนารูปแบบการดำเนินงานมีความสมบูรณ์ครบถ้วน และเมื่อตรวจสอบคุณภาพของรูปแบบแล้ว รายงานการตรวจสอบรูปแบบไว้ในภาคผนวกของคู่มือด้วย จะเป็นประโยชน์ต่อผู้สนใจศึกษาและนำรูปแบบไปใช้ในการดำเนินงานต่อไปอย่างยิ่ง

๒.๑.๔ การสร้างรูปแบบ

รูปแบบที่จะนำไปใช้ให้ได้ประโยชน์สูงสุดนั้น รูปแบบต้องประกอบด้วยลักษณะที่สำคัญคือ มีความสัมพันธ์เชิงโครงสร้างสามารถทำนายผลได้ สามารถขยายความผลได้ ทำนายได้กว้างขวางขึ้น และสามารถนำไปสู่แนวคิดใหม่ๆ ได้ สำหรับการพัฒนารูปแบบนี้ ผู้วิจัยจะต้องศึกษาแนวคิดทฤษฎีในการสร้างรูปแบบ นำเอาข้อมูลที่จัดเก็บมาวิเคราะห์และสังเคราะห์ เพื่อกำหนดความสัมพันธ์ขององค์ประกอบของรูปแบบ กำหนดโครงสร้างและโฆษณาของรูปแบบอย่างชัดเจน เพื่อนำไปสู่ผลสรุปเพื่ออธิบายปรากฏการณ์ที่มุ่งหวังของการวิจัย มีการทดสอบและปรับปรุงแบบก่อนนำรูปแบบไปใช้งานจริง ประเมินผลหลังจากการนำรูปแบบไปใช้จริง^{๒๒} การสร้างรูปแบบเพื่อให้สามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้อย่างแท้จริง ตัวรูปแบบจะต้องมีลักษณะที่สำคัญ คือ จะต้องมีความสัมพันธ์กันเชิงโครงสร้าง ทำนายและขยายผลได้ และนำไปสู่การสร้างแนวคิดใหม่ๆ ให้เกิดขึ้น.

กล่าวโดยสรุป การสร้างรูปแบบที่จะสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้อย่างสูงสุดนั้น รูปแบบต้องมีลักษณะที่สำคัญประกอบด้วย ความสัมพันธ์กันด้านโครงสร้าง สามารถทำนายและขยายผลได้อย่างกว้างขวาง และสามารถนำไปสู่แนวคิดใหม่ๆ ได้ การสร้างรูปแบบนั้น ไม่มีข้อกำหนดที่ตายตัวแน่นอนว่าต้องทำอะไรบ้าง แต่โดยทั่วไปจะเริ่มต้นจากการศึกษาองค์ความรู้เกี่ยวกับเรื่องที่เราจะสร้างรูปแบบให้ชัดเจน จากนั้นจึงค้นหาสมมติฐานและหลักการของรูปแบบที่จะพัฒนา แล้วสร้างรูปแบบตามหลักการที่กำหนดขึ้น และนำรูปแบบที่สร้างขึ้นไปตรวจสอบความเหมาะสมและหาคุณภาพของ

^{๒๒} บุญส่ง หาญพานิช, “การพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการความรู้ในสถาบันอุดมศึกษาไทย, วิทยานิพนธ์ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๖).

รูปแบบต่อไป ส่วนการพัฒนาในรูปแบบมีการดำเนินการเป็น ๒ ตอนใหญ่ๆ คือ การสร้างรูปแบบ และการประเมินความเหมาะสมและการหาคุณภาพของรูปแบบ

๒.๒ แนวคิดและทฤษฎีการมีส่วนร่วม

๒.๒.๑ ความหมายของการมีส่วนร่วม

การมีส่วนร่วมเป็นกระบวนการในการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องในการดำเนินกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อประชาชนเอง จากองค์กรที่เกี่ยวข้องกับความเกี่ยวข้องและ การใช้ชีวิตประจำวัน ผู้วิจัยมีแนวคิดในการศึกษาเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารงานของ สถานีตำรวจ เพื่อนำไปสู่ความผาสุกของประชาชน เช่น การมีส่วนร่วมด้านการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรม การรักษาความสงบเรียบร้อยและความปลอดภัยของประชาชน การป้องกันและปราบปรามยาเสพติด การจัดการจราจร การดูแลสาธารณสุขสมบัติ และการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในท้องถิ่น เป็นต้น ซึ่งมีนักวิชาการหลายท่านที่ให้ความสนใจ และได้ทำการศึกษา ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมไว้ ดังนี้

การมีส่วนร่วมเป็นการได้เข้าไปเกี่ยวข้อง ที่อาจเป็นการเข้าร่วมแบบทางตรงหรือทางอ้อมในการทำกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่งก็ได้^{๒๓} การมีส่วนร่วม คือ การที่ปัจเจกบุคคลที่ดี กลุ่มคนหรือองค์กรประชาชน ได้อาสาเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจในการดำเนินโครงการ การแบ่งปันผลประโยชน์ และการประเมินผลโครงการพัฒนาด้วยความสมัครใจ โดยปราศจากข้อกำหนดที่มาจากบุคคลภายนอกและเป็นไปเพื่อตอบสนองต่อความต้องการของสมาชิกในชุมชน รวมทั้งมีอำนาจอิสระในการแบ่งปันผลประโยชน์ที่เกิดจากการพัฒนาให้กับสมาชิกด้วยความพึงพอใจ และผู้เข้ามามีส่วนร่วมมีความรู้สึกเป็นเจ้าของโครงการด้วย

การมีส่วนร่วม หมายถึง กระบวนการของกลุ่มองค์กรชุมชนมีการร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมลงมือปฏิบัติ โดยมีความเข้าใจปัญหาของตนและตระหนักถึงสิทธิของตนที่มีต่อสิ่งนั้น ซึ่งความรู้สึกเหล่านี้จะเกิดขึ้นได้ด้วยการที่บุคคลได้รับข้อมูลใหม่ที่ช่วยเพิ่มอำนาจ ความคิด และโอกาสได้ร่วมวิเคราะห์และตัดสินใจกำหนดเป้าหมายในกิจกรรมเหล่านั้น และเป็นกลยุทธ์ที่จะช่วยให้มีแรงจูงใจในการทำงานมากขึ้น มีลักษณะเป็นกระบวนการที่จะทำให้พนักงานมีสิทธิมีเสียงในการตัดสินใจที่เกี่ยวข้องกับงานของตน บุคลากรที่มีส่วนร่วมในการตัดสินใจ อาจมีความผูกพันในการทำงานยิ่งกว่าการเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจเท่านั้น ยิ่งไปกว่านั้นการเข้าไปมีส่วนร่วมจะทำให้บุคลากรเกิดทัศนคติต่อการบริหารงานขององค์กรดีขึ้น ส่งผลให้บุคคลเกิดความพอใจในการทำงาน และมีแรงจูงใจที่จะมุ่งสู่ความสำเร็จในชีวิตการทำงาน ตลอดจนทำให้เขาได้รับการยอมรับ (Recognition) มีความรับผิดชอบ (Responsibility) และเกิดความนับถือตนเองมากขึ้น (Self-esteem)

^{๒๓} เนตินา โพธิ์ประสระ, ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมและความผูกพันต่อองค์กรของพนักงาน: ศึกษาเฉพาะกรณีบริษัทสิทธิผล ๑๙๑๙ จำกัด, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๕๑), หน้า ๕

นอกจากนี้ยังพบว่า การมีส่วนร่วมของบุคลากรส่งผลให้เขามีความชัดเจนในความคาดหวังมากยิ่งขึ้น กล่าวคือ การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจจะทำให้บุคคลกรเกิดความเข้าใจการทำงาน และการบริหารงานใน องค์การได้ดียิ่งขึ้นอีก ทั้งจะเชื่อมโยงไปสู่ความเข้าใจในการทำงานกับระบบรางวัลได้ดีขึ้น²⁴ การมีส่วนร่วม “เป็นการเกี่ยวข้องในด้านจิตใจ และอารมณ์ความรู้สึกของบุคคลในสถานการณ์กลุ่ม ที่จะกระตุ้นให้เกิดการสร้างสรรค์ที่จะกระทำในสิ่งที่บรรลุเป้าหมายของกลุ่ม และแบ่งความรับผิดชอบกันระหว่างสมาชิกในกลุ่ม ทำให้เกิดการมีส่วนร่วม” การกระทำโดยตัวปัจเจกบุคคลหรือกลุ่มต่างๆ ได้มีการพยายามกดดันต่อชนชั้นนำ หรือ กลุ่มบุคคลเล็กๆ ที่สนใจในกิจกรรมสาธารณะ เช่น การเขียนจดหมายถึงสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร การมีส่วนร่วมกันในองค์กร และการช่วยเหลือทางการเงินแก่ผู้สมัคร การวิ่งเต้นกับสำนักงานราชการ การมีส่วนร่วมในการเดินขบวน การเดินขบวนแสดงความคิดเห็นทางการเมืองหรือแสดงพลังทางการเมือง การประท้วง การร่วมประชุมทางการเมือง การร่วมฟัง ปาฐกถาทางการเมือง และการระดมพล²⁵

กล่าวโดยสรุปแล้ว การมีส่วนร่วม คือ การเข้าไปมีส่วนร่วมทำกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่ง อาจเป็นการเข้าร่วมแบบทางตรง หรือทางอ้อมก็ได้ และยังเป็นวิธีการที่ผู้นำสามารถนำมาปรับใช้ในการจูงใจและสร้างขวัญกำลังใจให้แก่บุคลากร เป็นกลยุทธ์ที่จะช่วยให้มีแรงจูงใจในการทำงานมากขึ้น การเข้าไปมีส่วนร่วมยังทำให้บุคลากรเกิดทัศนคติต่อการบริหารงานขององค์กรดีขึ้น ส่งผลให้บุคคลเกิดความพอใจในการทำงาน เกิดความผูกพันต่อหน่วยงานและภารกิจที่ตนเองมีส่วนร่วม มีแรงใจที่จะมุ่งสู่ความสำเร็จในชีวิตการทำงานได้

๒.๒.๒ แนวคิดและทฤษฎีการมีส่วนร่วม

แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมได้เข้ามามีบทบาทสำคัญ ตั้งแต่แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๕ ที่มุ่งเน้นคนเป็นสำคัญมากกว่าการเติบโตทางเศรษฐกิจ เพื่อส่งเสริมให้ทุกคนทุกภาคส่วนในสังคมเข้าร่วมในกระบวนการพัฒนา และทฤษฎีที่เกี่ยวกับการมีส่วนร่วม เพื่อส่งเสริมและเป็นเหตุจูงใจให้คนในสังคมร่วมกันในการกระทำกิจกรรมต่างๆ ทางสังคมร่วมกัน การมีส่วนร่วมของชุมชน แบ่งออกได้เป็น ๒ ลักษณะ ได้แก่

๑. ลักษณะการมีส่วนร่วมจากความเกี่ยวข้องทางด้านเหตุผล โดยการเปิดโอกาสให้สังคมองค์กรต่างๆ ในชุมชน และประชาชนมีบทบาทหลักตามสิทธิหน้าที่ในการเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงาน ตั้งแต่การคิดริเริ่ม การพิจารณาตัดสินใจ วางแผน การร่วมปฏิบัติ และการรับผิดชอบในผลกระทบที่เกิดขึ้น รวมทั้งส่งเสริม ชักนำ สนับสนุนให้การดำเนินงาน เพื่อเกิดผลประโยชน์ต่อชุมชนตามจุดมุ่งหมายที่กำหนดด้วยความสมัครใจ

^{๒๔} John w. Newstrom and Davis Keith, *Organizational Behavior: Human Behavior at Work*, (New York: Mc Graw-Hit Higher Education, 1997), p. 43.

^{๒๖} T.R. Dye, *Politics in America*, (3rd), Upper Saddle River, (New Jersey : Prentice-Hall. 1999), p. 236.

๒. ลักษณะการมีส่วนร่วมจากความเกี่ยวข้องทางด้านจิตใจ เป็นการมีส่วนร่วมของชุมชนที่เกี่ยวข้องทางด้านจิตใจ อารมณ์ รวมทั้งค่านิยมของประชาชน เป็นเครื่องชี้นำตนเองให้เข้ามามีส่วนร่วม แสดงความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ การกระทำที่บรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ ทำให้ผู้ที่เข้ามามีส่วนร่วมเกิดความผูกพัน มีความรู้สึกรับผิดชอบต่อกิจกรรมที่ดำเนินงานด้วยความสมัครใจ และทัศนคติที่ได้กล่าวมาข้างต้นทั้งหมด สามารถแยกประเด็นสรุปได้ว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนเกิดขึ้นจากเป้าหมายที่ต้องการ ค่านิยม ความเชื่อ วัฒนธรรมประเพณี ความผูกพัน การเสริมแรง โอกาสความสามารถ การสนับสนุน ความคาดหวังในสิ่งที่ต้องการ โดยมีพื้นฐานของการมีส่วนร่วม ดังนี้

๑. การมีส่วนร่วมบนพื้นฐานของเหตุผล
๒. การมีส่วนร่วมบนพื้นฐานของค่านิยม
๓. การมีส่วนร่วมบนพื้นฐานของประเพณี
๔. การมีส่วนร่วมบนพื้นฐานของความผูกพัน ความสนใจ^{๒๖}

การมีส่วนร่วม คือ การที่ฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดที่ไม่เคยได้เข้าร่วมในกิจกรรมต่างๆ ได้เข้าร่วมการตัดสินใจที่เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ เสมอภาค มิใช่เพียงมีส่วนร่วมอย่างผิวเผิน แต่เป็นการเข้าร่วมด้วยความจริงใจ และการเข้าร่วมนั้นต้องเริ่มตั้งแต่ขั้นแรกจนถึงขั้นตอนสุดท้ายของโครงการ และยังได้ให้หลักการพื้นฐานของการมีส่วนร่วมไว้ ๘ ประการ ดังนี้

๑. ต้องคิดว่ามนุษย์มีความสำคัญไม่น้อยไปกว่าเทคโนโลยีที่จะนำมาใช้ เพราะถ้ามนุษย์ไม่มาร่วมคิด ร่วมรับรู้ หรือเข้าใจเพียงพอก็อาจไม่เกิดประโยชน์เท่าที่ควร หรืออาจใช้เพื่อทำลายเพื่อนมนุษย์ด้วยกันเองและสิ่งแวดล้อมได้

๒. เชื่อว่ามนุษย์ต่างมีความคิดและมีศักดิ์ศรีเท่าเทียมกัน

๓. เชื่อว่าทุกคนไม่ได้ชั่วตัวมาตั้งแต่เกิด โดยเหตุที่เขายากจนอยู่นั้น มิใช่จากกรรมเก่า

๔. เชื่อว่าชาวชุมชนต่างๆ มักมีภูมิปัญญาที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของตนในระดับหนึ่ง บางเรื่องที่ชาวชุมชนยึดถือจึงต้องค่อยๆ ให้ปรับตัวผสมผสานกับวิทยาการภายนอก

๕. เชื่อว่าตนต่างกับชาวบ้านอยู่ไม่น้อยและชาวบ้านเองก็แตกต่างกันอยู่บ้าง

๕. ต้องคิดว่ามนุษย์มีความสามารถพัฒนาชีวิตและความเป็นอยู่ของตนให้ดีขึ้น ถ้าได้รับโอกาสที่จะร่วมคิด ร่วมเข้าใจ และร่วมจัดการเทคโนโลยีอย่างเหมาะสม

๗. อาจใช้การมีส่วนร่วมในหลายรูปแบบ เช่น รูปแบบโดยตรง คือ มีส่วนร่วมโดยตัวบุคคล และแต่ละบุคคล หรือประชาชนก่อตั้งองค์กรขึ้นมามีส่วนร่วม หรือให้มีตัวแทนมามีส่วนร่วมโดยอ้อม ซึ่งย่อมขึ้นอยู่กับ บริบทของแต่ละพื้นที่

๘. การมีส่วนร่วมยังมีเพิ่มขึ้น เมื่อมีสภาพที่เหมาะสม คือ ประชาชนในท้องถิ่นมีความรู้สึกว่าเขาได้ควบคุมโชคชะตาของตนเอง มีอิสรภาพ ได้รับความเสมอภาค และได้รับความจริงใจให้มีส่วนร่วม ต้องมีความสามารถพอที่จะมีส่วนร่วมด้วยได้ มีการสื่อสาร ๒ ทาง เพื่อให้ผู้มีส่วนร่วมได้รับรู้ข้อมูลอย่างถูกต้อง และสมบูรณ์ ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมรับทราบ ร่วมคิดมีทัศนคติที่ดีต่อ

^{๒๖} สุชาติดา จักรพิสุทธิ์, “การศึกษาทางเลือกของชุมชน”, วารสารศึกษาศาสตร์, มหาวิทยาลัยขอนแก่น, (มิถุนายน - สิงหาคม ๒๕๔๗), หน้า ๑๘ - ๒๓.

เจ้าหน้าที่โครงการมากยิ่งขึ้น เมื่อเข้ามามีส่วนร่วมแล้วไม่กระทบกระเทือนสถานภาพในหน้าที่การงาน หรือทางสังคมให้ลดน้อยลง ไม่ทำให้ประชาชนเสียค่าใช้จ่ายมากกว่าผลตอบแทนที่เขาประเมินว่า จะได้รับ และต้องมีกลวิธีการแลกเปลี่ยนข่าวสารระหว่างโครงการและผู้มีส่วนได้เสียเป็นอย่างดี²⁷

๒.๒.๓ ความจำเป็นของการมีส่วนร่วม

ในยุคปัจจุบันที่ประชาธิปไตยเบ่งบาน ที่ทุกคนมีสิทธิ์เสรีภาพเท่าเทียมกัน ทั้งทางการเมือง การบริหารราชการกิจการ การบริหารชุมชน ทุกคนที่อยู่ในสังคม จึงมีความจำเป็นต้องเข้ามามีส่วนร่วม เข้ามามีบทบาทในทุกกิจกรรมในขั้นตอนต่างๆ โดยแนวคิดในการปกครองและบริหารแบบรวมศูนย์อำนาจไว้ที่ส่วนกลาง และสั่งการลงมาจากเบื้องบนที่ไม่คำนึงถึงการใช้ภาษาที่มีความแตกต่าง ศักยภาพของประชาชนที่ผ่านมา ทางราชการได้กำหนดและตัดสินใจ โดยที่ประชาชนเป็นเพียงผู้รับผลจากการตัดสินใจของทางราชการเท่านั้น ประชาชนจึงมักขาด “จิตสำนึกสาธารณะ”²⁸ ซึ่งปัจจุบันการมีส่วนร่วมเริ่มขาดหายไปจากสังคม ด้วยวัฒนธรรมความจำเป็นในชีวิต ความเป็นอยู่เปลี่ยนแปลงไป ทำให้สังคมเกิดความโดดเดี่ยวมากขึ้น

ความจำเป็นตามที่รัฐธรรมนูญกำหนดของการมีส่วนร่วมที่ระบุไว้ในรัฐธรรมนูญพ.ศ. ๒๕๕๑ ที่กำหนดสาระสำคัญเป็นการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชน ให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการปกครองและตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐเพิ่มขึ้น ตลอดจนปรับปรุงโครงสร้างทางการเมืองให้มีเสถียรภาพและประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ทั้งนี้จะต้องคำนึงถึงความคิดเห็นของประชาชนเป็นสำคัญ ซึ่งในรัฐธรรมนูญกำหนดไว้หลายหมวด เช่น หมวด ๓ สิทธิและเสรีภาพของชนชาวไทยในมาตรา ๔๕ มาตรา ๔๗ มาตรา ๕๖ มาตรา ๕๙ และมาตรา ๖๐ หมวด ๕ แนวนโยบายพื้นฐานของรัฐในมาตรา ๗๖ และมาตรา ๗๙ และ นิรินทร์ชัย พัฒนพงศา ได้ให้เหตุผลความจำเป็นของการมีส่วนร่วมว่า

๑. ประชาชนอยู่ใกล้ชิดเหตุการณ์ รับทราบและเผชิญปัญหานั้นๆ เอง เช่น การรณรงค์การลดปัญหายาเสพติด อาชญากรรม ใช้สิ่งสาธารณะประโยชน์ ทุจริตคอร์ปชั่น เป็นต้น
๒. เมื่อชุมชนร่วมวิเคราะห์ปัญหาแล้ว ต่อไปมาแก้ไขโดยพึ่งตัวเอง
๓. ทรัพยากรธรรมชาติมีอยู่อย่างจำกัด ทุกคนมีความหวังจึงต้องเข้ามาร่วมทำให้ประหยัดงบประมาณลงไปให้ได้
๔. เป็นหลักการบริหารบนพื้นฐานของความสุจริต ภายใต้ระบอบประชาธิปไตย การให้มีส่วนร่วมจากประชาชน เป็นเหมือนการตรวจสอบการทำงานของหน่วยงานราชการ และการที่ชุมชนได้ร่วมค้นหาปัญหาร่วมวางแผน ทำให้พวกเขาได้รับประโยชน์จากการพัฒนาทั่วถึงยิ่งขึ้น

^{๒๗} นิรินทร์ชัย พัฒนพงศา, การมีส่วนร่วม หลักการพื้นฐาน เทคนิค และกรณีตัวอย่าง, (เชียงใหม่: สิริลักษณ์การพิมพ์, ๒๕๔๗), หน้า ๑๔-๑๕.

^{๒๘} นนท์ กอแก้วทองดี และภัสรา คติกุล, คู่มือประชาชนด้านการทุจริตโครงการประชาศึกษาและชุมชนสัมพันธ์, (กรุงเทพมหานคร: ศรีเมืองการพิมพ์, ๒๕๔๔), หน้า ๑.

๕. ทำให้เกิดฉันทามติที่คุณทั้งหลายต้องรับทราบเหตุผลของกันและกัน ที่มักจะเห็นพ้องทางเลือกที่ดีที่สุด

๖. จำเป็นต้องมีตัวแทนประชาชนหลายฝ่ายร่วมดูแลผลประโยชน์ของตน เพราะที่ผ่านมาผลประโยชน์จากการพัฒนา มักตกถึงเฉพาะคนบางกลุ่มเท่านั้น

๗. เพื่อให้ประชาชนและกลุ่มต่างๆ สนับสนุนต่อผลการตัดสินใจนั้นๆ หรือในบางกรณีหน่วยงานของรัฐไม่อยู่ในสถานะที่จะบังคับใช้การตัดสินใจนั้นๆ ได้ หรือต้องได้รับความสมัครใจสนับสนุนจากคนส่วนใหญ่ของชุมชนจึงจะสามารถดำเนินการได้ มิฉะนั้นกลุ่มที่ขัดค้านอาจทำให้โครงการล้มเลิกไม่ได้ จึงต้องให้ชุมชนสนับสนุนโครงการให้มาก องค์กรจึงจะยั่งยืนแปด เมื่อตัดสินใจอย่างไรแล้ว จะเกิดผลกระทบที่สำคัญต่อบุคคลหรือกลุ่มบุคคลได้ จึงต้องรับทราบปัญหาและแนวทางแก้ไขให้รอบด้าน

๘. ประชาชนอาจเป็นต้นเหตุของความล้มเหลวของโครงการได้ ถ้าไม่ให้มีส่วนร่วม เพราะประชาชนต้องเป็นผู้ปฏิบัติ²⁹

การมีส่วนร่วมจึงมีความจำเป็นต่อประชาชนในสังคม เพราะประชาชนจะเป็นผู้ที่ได้รับหรือเสียผลประโยชน์ ฉะนั้นในกิจกรรมต่างๆ ทางสังคมประชาชนจึงต้องเข้ามามีส่วนร่วมตั้งแต่ต้น และผลที่ได้รับจากกิจกรรมนั้น ซึ่งเป็นผลมาจากการร่วมคิดร่วมตัดสินใจร่วมแก้ไข และร่วมรับผลประโยชน์หรือผลกระทบก็เป็นได้ โดยการกระทำดังกล่าว ดำเนินไปด้วยเหตุด้วยผลบนหลักพื้นฐานของการมีส่วนร่วม

๒.๒.๔ หลักการมีส่วนร่วมพื้นฐาน

“การมีส่วนร่วมของประชาชน” เป็นสิ่งที่สังคมไทยตื่นตัว และถูกนำมาใช้กล่าวอ้างกันอย่างกว้างขวางเมื่อสิบกว่าปีนี่เอง เริ่มต้นจากการมีส่วนร่วมในการปฏิรูปการเมือง หลังเหตุการณ์ เดือนพฤษภาคม ๒๕๓๕ ซึ่งต้องยอมรับว่า เป็นประวัติศาสตร์หน้าใหม่ของการเมืองการปกครองไทย ที่เปิดโอกาสให้ประชาชนมีบทบาท และได้เข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดกฎหมายสูงสุดของประเทศ โดยที่เป็นการมีส่วนร่วมทั้งอย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการ³⁰

การมีส่วนร่วมเป็นส่วนหนึ่งของการบริหารที่เกี่ยวข้องกับจิตใจ และพฤติกรรมของคนในสังคมนั้น ที่จะเป็นแรงกระตุ้นไปสู่ความสำเร็จหรือล้มเหลว เดวิส และนิวสตรอม (Davis and Newstrom) อธิบายว่า การมีส่วนร่วมเป็นเรื่องของการเข้าไปเกี่ยวข้อง (Involvement) เมื่อเกี่ยวข้องก็คิดช่วยเหลือกัน (Contribution) และร่วมรับผิดชอบ (Responsibility) ในสิ่งนั้นๆ³¹ การมี

^{๒๙} นรินทร์ชัย พัฒนพงศา, การมีส่วนร่วม หลักการพื้นฐาน เทคนิค และกรณีตัวอย่าง, (กรุงเทพมหานคร: ๕๘๙ Print, ๒๕๔๖), หน้า ๒๐ - ๒๑.

^{๓๐} ปัทมา สุภกาปิง, “การมีส่วนร่วมของประชาชนชาวไทยในรอบศตวรรษที่ผ่านมา: สภาพปัญหาและความท้าทายในอนาคต”, บทความ, (กรุงเทพมหานคร: สำนักวิจัยและพัฒนาสถาบันพระปกเกล้า, ๒๕๕๑) หน้า ๑๑.

^{๓๑} วชิรยุทธ บุญมา, “รูปแบบการพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานของสถานศึกษาขนาดเล็ก”, คุรุศาสตร์ดุสิตบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย, ๒๕๔๘).

ส่วนร่วมทำให้เกิดการมีส่วนร่วมเกี่ยวข้อง (Commitment) การมีส่วนร่วมเกี่ยวข้องของทำให้เกิดความผูกพัน (Involvement) กับภารกิจที่ตนเองมีส่วนร่วม จึงนับได้ว่า การมีส่วนร่วมจะก่อให้เกิดประโยชน์ในการทำงาน ดังนั้น เมื่อนำมารวมกับการบริหารจัดการในการปกครองท้องถิ่นของกรุงเทพมหานครแล้ว จะก่อให้เกิดการร่วมมือในการพัฒนาระหว่างหน่วยงานภาครัฐและประชาชนในชุมชน ผู้ที่จะได้รับประโยชน์หรือเสียประโยชน์นั้น และหลักการพื้นฐานของการมีส่วนร่วม โดยเชื่อว่า มนุษย์ต่างมีความคิดเห็นและมีศักดิ์ศรีเท่าเทียมกัน ไม่ได้ชั่วหรือดีมาแต่เกิดมนุษย์ มีความสำคัญไม่น้อยกว่าเทคโนโลยีที่นำเข้ามาใช้ในชุมชนต่างๆ และภูมิปัญญาที่สอดคล้องกับชีวิต ความเป็นอยู่ของตน จะมีส่วนในการพัฒนาชีวิตและความเป็นอยู่ให้ดีขึ้น³² ซึ่งปรัชญาการบริหารแบบมีส่วนร่วมไว้ว่า

๑. การบริหารแบบมีส่วนร่วม เป็นการทำงานในบรรยากาศแบบประชาธิปไตย เปิดโอกาสให้ผู้ร่วมงานมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นและตัดสินใจ

๒. โดยธรรมชาติแล้วมนุษย์มีข้อจำกัด ทำให้ไม่สามารถกระทำสิ่งต่างๆ ให้สำเร็จได้ด้วยคนเดียว และ

๓. การเปิดโอกาสให้มีส่วนร่วมในการบริหาร จะเป็นปัจจัยหนึ่งที่ช่วยกระตุ้นการทำงานให้มีประสิทธิภาพ

หลักการพื้นฐานของการมีส่วนร่วมเกิดจากการอยู่ร่วมกันในสังคม ที่จะต้องมีกิจกรรมร่วมกัน และเป็นไปตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญการปกครอง ที่ต้องการกระจายอำนาจสิทธิเสรีภาพและโอกาสให้ทุกคนในสังคม และการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นยุทธศาสตร์หนึ่งในการพัฒนา ซึ่งหัวใจของการมีส่วนร่วมของประชาชน คือ จะต้องให้ประชาชนได้มีโอกาสเข้าร่วมในทุกขั้นตอนของกระบวนการร่วมตัดสินใจ ร่วมปฏิบัติ ร่วมรับผิดชอบในผลการพัฒนาที่จะเกิดขึ้น คือ การมีส่วนร่วมเป็นกระบวนการอย่างหนึ่งในการพัฒนา

๒.๒.๕ ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วม

การที่คนในสังคมจะมีส่วนร่วมนั้น และจะได้รับความร่วมมือหรือไม่อย่างไร มีหลายสาเหตุหลายปัจจัย เช่น กฎระเบียบของสังคม ภาวะผู้นำของบุคคล และสภาพแวดล้อมในสังคม ดังนั้น ปัจจัยพื้นฐานในการมีส่วนร่วมของประชาชน คือ

๑. ปัจจัยของสิ่งจูงใจ จากสภาพความเป็นจริงของชาวบ้านที่จะเข้าร่วมกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่ง ทั้งในแง่การร่วมแรง ร่วมทรัพยากร หรืออื่นๆ นั้นมีเหตุผลอยู่ ๒ ประการ คือ

๑.๑ การมองเห็นว่าจะได้รับประโยชน์จากสิ่งตอบแทนในสิ่งที่ตนทำไป ซึ่งถือเป็นเรื่องการกระตุ้นให้เกิดสิ่งจูงใจ

๑. การได้รับคำบอกกล่าวหรือชักชวนจากเพื่อนบ้านให้เข้าร่วม โดยมีสิ่งจูงใจเป็นตัวนำ ซึ่งถือว่าเป็นเรื่องของการก่อให้เกิดสิ่งจูงใจ

๒ ปัจจัยโครงสร้างของช่องทางในการเข้ามีส่วนร่วม แม้ว่าชาวชนบทเป็นจำนวนมากจะเห็นประโยชน์ของการเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมการพัฒนา แต่ก็ไม่อาจเข้าร่วมกิจกรรมได้ เนื่องจาก

³² นรินทร์ชัย พัฒนพงศา, “แนวทางในการให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาชนบท”, รายงานการวิจัย, (กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการการวิจัยแห่งชาติ, ๒๕๔๖), หน้า ๗๘.

เข้ามามีส่วนร่วมนั้น มิได้จัดรูปแบบความสัมพันธ์ที่เหมาะสม เช่น ภาวะผู้นำ ลักษณะการทำงาน กฎระเบียบ แบบแผน เป็นต้น ดังนั้นปัจจัยพื้นฐานทางด้านโครงสร้างของช่องทางในการเข้ามามีส่วนร่วม จึงควรมีลักษณะ

๒.๑ เปิดโอกาสให้ทุกคนและทุกกลุ่มในชุมชน มีโอกาสเข้าร่วมในการพัฒนาในรูปแบบใดรูปแบบหนึ่ง โดยการเข้าร่วม อาจอยู่ในรูปของการมีส่วนร่วมโดยตรง หรือโดยมีตัวแทนก็ได้

๒.๒ ควรมีกำหนดเวลาที่แน่ชัด เพื่อให้ผู้เข้าร่วมสามารถกำหนดเงื่อนไขของตนเองได้

๒.๓ กำหนดลักษณะกิจกรรมที่แน่นอน

๓. ปัจจัยในการส่งเสริมกิจกรรมของการมีส่วนร่วม โดยปกติที่ผ่านมาในกิจกรรมหนึ่งๆ แม้ว่าประชาชนจะเห็นด้วยและมีโอกาสเข้าร่วม แต่ไม่อาจกำหนดเป้าหมายวิธีการ หรือผลประโยชน์ของกิจกรรมเพราะสิ่งเหล่านี้เจ้าหน้าที่ของรัฐเป็นผู้กระทำ โรเจอร์ Roger กล่าวว่า ปัจจัยที่เป็นแรงกระตุ้นให้บุคคลเป็นตัวตัดสินใจเข้าร่วมกระทำกิจกรรมใหม่ๆ ในชุมชนหรือยอมรับสิ่งใหม่ๆ คือการติดต่อสื่อสารและลักษณะส่วนตัวของบุคคลนั้นๆ

๔. ปัจจัยช่องทางการสื่อสาร เป็นวิธีการที่ผู้ส่งข่าวสารไปยังผู้รับสารใน ๒ ลักษณะ คือ

๔.๑ ช่องทางการสื่อสารมวลชน (Mass Media Channel) เป็นวิธีการถ่ายทอดข่าวสารที่เกี่ยวข้องกับการสื่อสาร เช่น หนังสือพิมพ์ นิตยสาร วารสาร หรือหนังสือประเภทอื่นๆ เช่น ภาพยนตร์ วิทยุ โทรทัศน์ ซึ่งมีความสำคัญในการเพิ่มความรู้ กระจายข่าวสาร สามารถเปลี่ยนแปลงทัศนคติของบุคคลได้

๔.๒ ช่องทางการสื่อสารระหว่างบุคคล (Interpersonal Channel) เป็นการติดต่อระหว่างบุคคล เพื่อถ่ายทอดข่าวสารระหว่างผู้ส่งสารและผู้รับสาร ซึ่งมีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงทัศนคติได้มากกว่าสื่อประเภทอื่นๆ

๕. ปัจจัยเกี่ยวกับลักษณะส่วนตัว (Person Characteristic) ประกอบด้วย อายุ สถานภาพทางสังคม ฐานะทางเศรษฐกิจ รายได้ ขนาดที่ดิน และความสามารถเฉพาะอย่าง รวมถึงระดับการศึกษา³³

ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วม ได้แก่

๑. ความศรัทธาที่มีต่อความเชื่อถือบุคคลสำคัญและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ทำให้ประชาชนมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ เช่น การลงแขก การบำเพ็ญประโยชน์

๒. ความเกรงใจที่มีต่อบุคคลที่เคารพนับถือหรือมีเกียรติยศตำแหน่ง ทำให้ประชาชนเกิดความเกรงใจที่จะมีส่วนร่วมทั้งๆ ที่ยังไม่มีความศรัทธาหรือความเต็มใจ

๓. อำนาจบังคับที่เกิดจากบุคคลที่มีอำนาจเหนือกว่า ทำให้ประชาชนถูกบีบบังคับให้มีส่วนร่วมในการกระทำต่างๆ เช่น บีบบังคับให้ทำงานเยี่ยงทาส ฯลฯ³⁴

^{๓๔} สานิตย์ บุญชู. การพัฒนาชุมชน: ชุมชนศึกษาและวางแผนโครงการ, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๕), หน้า ๑๐ - ๑๑.

^{๓๕} นรินทร์ จงวุฒิเวศย์, กลวิธี แนวทาง วิธีการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในงานพัฒนาชุมชน, (กรุงเทพมหานคร: ศักดิ์โสภณาการพิมพ์, ๒๕๔๓) หน้า ๑๘๓.

การมีส่วนร่วมในลักษณะของการให้ความร่วมมือ หรือการสนับสนุนขอความร่วมมือร่วมใจ และการมีส่วนร่วมในการพัฒนาต่างๆ โดยการกระจายอำนาจ เพื่อเปิดโอกาสให้ประชาชนแต่ละท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการพัฒนาอย่างใกล้ชิดและมีคุณค่า และคุณประโยชน์จำแนกการมีส่วนร่วมของประชาชนไว้ ๒ ลักษณะที่สำคัญ คือ

๑. ในด้านรูปธรรม หมายถึง การมีส่วนร่วมในความสำเร็จทางด้านการพัฒนาด้านวัตถุ อันได้แก่ ถนน หนทาง คูคลอง เขื่อนเก็บน้ำ

๒. ในด้านนามธรรม หมายถึง ความสำเร็จในการพัฒนาจิตใจ โดยทำให้ประชาชนเกิดความรักใคร่ สัมผัสสามัคคี รู้จักการทำงานร่วมกันเป็นทีมและยอมรับฟังความคิดเห็นซึ่งกันและกัน และสร้างจิตสำนึกให้รู้ว่ามีค่าสำคัญต่อการสร้างสันติภาพและความเจริญให้แก่ท้องถิ่น และจะก่อให้เกิดความผูกพันรักใคร่หวงแหนท้องถิ่นและชุมชนของตนเอง³⁵

ปัจจัยสำคัญหนึ่ง ที่จะทำให้การมีส่วนร่วมของประชาชนมีประสิทธิภาพนั้น ได้แก่ การได้รับข้อมูลข่าวสารอย่างเพียงพอ เพื่อให้ประชาชนมีข้อมูลเกี่ยวกับทางเลือกและผลกระทบต่างๆ ที่อาจทำไว้ให้ประกอบการตัดสินใจ อย่างไรก็ตามการมีส่วนร่วมของประชาชนมีความหมายครอบคลุมมากกว่าการเป็นเพียงกระบวนการให้ความรู้ข้อมูลข่าวสารต่างๆ ต่อสาธารณชนเพียงด้านเดียว ซึ่งเป็นการสื่อสารแบบทางเดียว (One-way Communication) เท่านั้น และประเด็นสำคัญ คือ เป้าหมายของกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน คือ การให้ข้อมูลข่าวสารที่ครอบคลุมต่อสาธารณชน และการเปิดโอกาสให้ประชาชนและผู้มีส่วนได้เสียจากนโยบาย กิจกรรม และโครงการพัฒนาสามารถแสดงความคิดเห็น และมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหา นำไปสู่กระบวนการสร้างฉันทามติ (Consensus Building) เพื่อหาทางออกที่ดีที่สุด และได้รับการยอมรับจากทุกฝ่าย³⁶

จากแนวคิดทฤษฎีการมีส่วนร่วมนั้น การมีส่วนร่วมจะเกิดขึ้นได้ประกอบด้วยปัจจัยต่างๆ ทั้งภายในและภายนอก เช่น ปัจจัยสภาพแวดล้อมของสังคม กฎระเบียบ กฎเกณฑ์ของสังคม ซึ่งแต่ละคนอาจจะมีประสบการณ์ต่างกันไป การที่จะทำให้เกิดความรู้ความเข้าใจและนำไปสู่การมีส่วนร่วมนั้น ผู้ที่ขอความร่วมมือจะต้องให้ข้อมูลข่าวสารต่างๆ ที่ทำให้เขาเกิดความรู้ความเข้าใจว่า หากมีการร่วมมือเกิดขึ้นจะก่อให้เกิดประโยชน์ต่อตัวเขาด้วย และสภาพแวดล้อม ความจำเป็นในแต่ละสังคมก็ต่างกันออกไป โดยเฉพาะกรุงเทพมหานครเป็นสังคมที่หลากหลายวัฒนธรรม เนื่องจากเป็นเมืองหลวงเป็นศูนย์รวมเศรษฐกิจ การเมือง และความเจริญทางเทคโนโลยีของประเทศ

๒.๒.๖ รูปแบบการมีส่วนร่วม

รูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชนนั้น นักวิชาการหลายท่านที่ได้จำแนกแนบไว้หลายท่าน เช่น การจำแนกตามมิติระดับการมีส่วนร่วมใน ๓ รูปแบบ ดังนี้

^{๓๖} เสน่ห์ จัยโต, องค์การสมัยใหม่, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (นนทบุรี: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, ๒๕๔๘) หน้า ๔๒.

^{๓๗} วันชัย วัฒนศัพท์, คู่มือการมีส่วนร่วมของประชาชนในการตัดสินใจของชุมชน, (กรุงเทพมหานคร: สถาบันพระปกเกล้า และ มุนิธิอาเซีย, ๒๕๕๒), หน้า ๗.

๑. การมีส่วนร่วมแบบชายขอบ (Marginal Participation) เป็นการมีส่วนร่วมที่เกิดจากความสัมพันธ์เชิงอำนาจไม่เท่าเทียมกัน กล่าวคือ ฝ่ายหนึ่งรู้สึกด้อยอำนาจกว่า มีทรัพยากร หรือความรู้ด้วยกว่าอีกฝ่ายหนึ่ง เป็นต้น

๒. การมีส่วนร่วมแบบบางส่วน (Partial Participation) เป็นการมีส่วนร่วมที่เกิดจากการกำหนดนโยบายของรัฐ โดยไม่รู้ความต้องการของประชาชน ดังนั้น การมีส่วนร่วมจึงเป็นเพียงประชาชนได้ร่วมแสดงความคิดเห็นในการดำเนินกิจกรรมบางส่วน บางเรื่องเท่านั้น

๓. การมีส่วนร่วมแบบสมบูรณ์ (Full Participation) เป็นการมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนของการพัฒนาด้วยความเท่าเทียมกันทุกฝ่าย จะเป็นการมีส่วนร่วมในการพัฒนาอย่างแท้จริงของประชาชนตามแนวความคิดและหลักการพัฒนาชุมชน เมื่อนำมาใช้ในการเรียนรู้จะสนับสนุนและส่งเสริมให้กระบวนการเรียนรู้ร่วมกันของชุมชนดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ³⁷

รูปแบบการมีส่วนร่วม United Nation ได้จำแนกตามลักษณะการมีส่วนร่วมไว้ ดังนี้

๑. การมีส่วนร่วมแบบเป็นไปเอง (Spontaneous) ซึ่งโดยการอาสาสมัครหรือการรวมตัวกันเอง เพื่อแก้ไขปัญหาของตน โดยเป็นการกระทำไม่ได้รับการช่วยเหลือจากภายนอก ซึ่งเป็นรูปแบบที่เป็นเป้าหมาย

๒. การมีส่วนร่วมแบบชักนำ (Induced) ซึ่งเป็นการเข้าร่วมโดยความต้องการ ความเห็นชอบ หรือสนับสนุนโดยรัฐบาล ซึ่งเป็นรูปแบบทั่วไปของประเทศกำลังพัฒนา

๓. การมีส่วนร่วมแบบบังคับ (Coercived) เป็นการเข้าร่วมโดยความต้องการ ความเห็นชอบ หรือสนับสนุน โดยรัฐบาลภายใต้การจัดการโดยเจ้าหน้าที่ของรัฐ หรือโดยการบังคับโดยตรง รูปแบบนี้เป็นรูปแบบที่ผู้กระทำได้รับผลทันที แต่จะไม่ได้ผลในระยะยาว และมักจะมีผลเสียตรงที่ไม่ได้รับการสนับสนุนจากประชาชนในที่สุด

นักวิชาการหลายท่านยังเสนอรูปแบบการมีส่วนร่วมที่สำคัญ ดังต่อไปนี้

๑. การเข้าร่วมประชุม อภิปราย ทุกเสียงปัญหา เพราะสอบถามความเห็น
๒. การทุกเสียง เป็นการแสดงความคิดเห็นได้แย่งตามวิธีการประชาธิปไตย
๓. การให้คำปรึกษาแนะนำ และประชาชนต้องร่วมเป็นกรรมการ
๔. การสำรวจ เป็นวิธีการให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็น ในเรื่องต่างๆ อย่างทั่วถึง
๕. การประสานงานร่วม เป็นกรรมวิธีที่ประชาชนเข้าร่วม ตั้งแต่การเริ่มคัดเลือกตัวแทนกลุ่มในการบริหารจัดการ

๖. การจัดทัศนศึกษา เป็นการให้ประชาชนได้เข้าร่วมตรวจสอบข้อเท็จจริงก่อนมีการตัดสินใจอย่างใดอย่างหนึ่ง

๗. สัมภาษณ์หรือพูดคุยอย่างไม่เป็นทางการกับผู้นำ รวมทั้งประชาชนที่ได้รับผลกระทบ เพื่อหาข้อมูลข้อคิดเห็นที่แท้จริงของความต้องการ

^{๓๗} เฉลียว บุรีภักดี และคณะอื่นๆ, ทรัพยากรมนุษย์กับการพัฒนา, (กรุงเทพมหานคร: สถาบันราชภัฏธนบุรี, ๒๕๔๕), หน้า ๑๑๕.

๘. การไต่สวนสาธารณะ เป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนทุกกลุ่มได้ร่วมแสดงความคิดเห็นต่อนโยบายกฎระเบียบในประเด็นต่างๆ ที่กระทบต่อประชาชนโดยรวม

๙. การสาธิต เป็นการใช้เทคนิคการสื่อสารทุกรูปแบบ เพื่อเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารให้ประชาชนได้รับทราบอย่างทั่วถึงและชัดเจน

๑๐. การรายงานผล เป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนได้ทบทวนและสะท้อนผลการตัดสินใจ หากมีการเปลี่ยนแปลงก็สามารถแก้ไขได้ทันท่วงที^{๓๘}

ซึ่งมีนักวิชาการได้สรุปรูปแบบของการมีส่วนร่วม มีดังต่อไปนี้

๑. การที่ประชาชนมีส่วนร่วมโดยตรง (Direct Participation) โดยผ่านองค์กรที่จัดตั้งโดยประชาชน.(Inclusive organization) การรวมกลุ่มเยาวชนต่างๆ

๒. การที่ประชาชนมีส่วนร่วมทางอ้อม (Indirect Participation) โดยผ่านองค์กรผู้แทนของประชาชน (Representative Organization) กรรมการของกลุ่มหรือชุมชน

๓. การที่ประชาชนมีส่วนร่วมโดยเปิดโอกาสให้ (Open Participation) โดยผ่านองค์กรที่ไม่ใช่ผู้แทนของประชาชน (Non-representative Organization) เช่น สถาบันหรือหน่วยงาน ที่เชิญชวนหรือเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมเมื่อไหร่ก็ได้ทุกเวลา^{๓๙}

การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชน จำเป็นที่จะต้องมีการให้ข้อมูลข่าวสารที่แท้จริงและถูกต้อง โดยจะต้องมีการกำหนดขั้นตอนการมีส่วนร่วมอย่างถูกวิธี และมีประสิทธิภาพ รูปแบบในการมีส่วนร่วม จำแนกได้ดังนี้

๑. รูปแบบของการสร้างกฎเกณฑ์กติกาจะเป็นสิ่งที่มีค่าอย่างยิ่งและสามารถใช้ควบคุมสังคมให้อยู่ได้ด้วยความสะดวก

๒. รูปแบบการสร้างเครือข่ายเนื่องจากปัญหา ดังนั้นรูปแบบของการสร้างความร่วมมือจึงมีความสำคัญยิ่ง ไม่ว่าจะเป็นรูปแบบการรวมตัวของกลุ่มตัวแทนประชาชน ที่ได้รับผลกระทบจากปัญหาที่เป็นองค์กรของประชาชน หรือเป็นองหรือเป็นรูปแบบองค์กรเอกชนที่มีลักษณะเฉพาะมากยิ่งขึ้นก็ตาม

๓. การจัดตั้งกลุ่มเฉพาะกิจในการศึกษาและติดตามปัญหาที่คาดว่าจะเกิด การดำเนินกิจกรรมหรือโครงการหนึ่งที่อาจส่งผลกระทบต่อชุมชน ประชาชนในท้องถิ่นนั้นอาจมีการรวมตัวกัน และจะตั้งผู้แทนในการศึกษาติดตามปัญหา เพื่อแสวงหาความร่วมมือในการยับยั้งปัญหา และให้เกิดพลังอำนาจของข้อมูลข่าวสารในการเจรจาต่อรองอีกด้วย

๔. การจัดประชาพิจารณ์ กรณีที่เกิดความขัดแย้งระหว่างรัฐและประชาชนที่เกี่ยวกับนโยบายหรือโครงการที่ส่งผลกระทบต่อประชาชนในท้องถิ่น ประชาชนในชุมชนควรมีสิทธิในการร่วมตัดสินใจด้วย เพราะจะเป็นผู้ที่ได้รับผลกระทบโดยตรง ดังนั้นจึงจำเป็นต้องมีการจัดเวทีแสดงความ

^{๓๘} โกวินท์ พวงงาม, การเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน, (ม.ป.ท.: ๒๕๔๕), หน้า ๑๑.

^{๓๙} นรินทร์ จงวุฒิเวศย์, กลวิธีแนวทาง วิธีการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในงานพัฒนาชุมชนในการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา, (กรุงเทพมหานคร: ศักดิ์โสภณาการพิมพ์, ๒๕๔๗), หน้า ๑๗๙.

คิดเห็นกัน ที่เรียกว่า ประชาพิจารณ์ หรือที่บางท่าน เรียกว่า การไต่สวนสาธารณะ ในการจัดประชาพิจารณ์ที่ดีควรมีลักษณะที่เป็นกลางและมีเหตุผล ควรมีการเตรียมข้อมูลโดยองค์กรที่เป็นกลาง ที่มีหลักฐานทางวิทยาศาสตร์สังคมและเศรษฐกิจ จะต้องให้ความสนับสนุนด้านข้อมูลและเปิดเผยข้อมูล โดยความโปร่งใสและใช้เวลาทุกฝ่ายศึกษาข้อมูลอย่างเพียงพอ

การมีส่วนร่วมชุมชนมีความสำคัญต่อการพัฒนาแนวใหม่ ที่ต้องการให้งานพัฒนาต่างๆ ทำให้ประชาชนได้มีส่วนร่วม อย่างไรก็ตามการมีส่วนร่วมของประชาชนมีอยู่หลายรูปแบบ ดังนี้

๑. การมีส่วนร่วมของชุมชนแบบอุดมคติ เป็นลักษณะที่โครงการพัฒนาต่างๆ ในชุมชน โดยมีชุมชนเป็นแกนนำในกิจกรรมทั้งหมด ตั้งแต่การตัดสินใจไปจนถึงการควบคุมติดตามงาน และการประเมินผล การมีส่วนร่วมของชุมชนแบบอุดมคตินี้ มักจะพบในชุมชนชนบท ในเรื่องเกี่ยวกับงานของศาสนาหรืองานบุญประจำปี สมาชิกในชุมชนจะมีความรู้สึกทำเพื่อส่วนรวม แต่หากไม่ทำก็จะเกิดความรู้สึกไม่ดีที่ทั้งเกิดขึ้นกับตัวเอง และชาวบ้านอาจนินทาได้ เช่น เจ้าอาวาสในหมู่บ้านแห่งหนึ่งได้รับพระราชทานพัดยศ ประชาชนต่างมีความยินดี และช่วยกันร่วมแรงกันวางแผนจัดงานฉลองพัดยศด้วยความเต็มใจ และร่วมกันบริจาคเงินเพื่อจ้างมโหรีสพมาฉลอง ตลอดจนการแบ่งหน้าที่กันทำงานจนสำเร็จลุล่วงไปด้วยดี อันหนึ่งลักษณะของการมีส่วนร่วมของชุมชนแบบอุดมคตินี้ เป็นลักษณะที่เกิดขึ้นจากแรงจูงใจภายในชุมชนเอง สมาชิกรับรู้ร่วมกันเกี่ยวกับปัญหาความต้องการ รวมตัวกัน และมีการลงแรงสมทบทุน เพื่อให้การทำงานบรรลุตามเป้าหมาย

๒. การมีส่วนร่วมของชุมชนแบบประชาชนเป็นแกนนำ การมีส่วนร่วมของชุมชนแบบประชาชนเป็นแกนนำมุ่งผลประโยชน์ของชุมชนเป็นหลัก โดยสมาชิกในชุมชนได้ตระหนักถึงปัญหา ร่วมกัน เนื่องจากประชาชนตระหนักถึงสิทธิของตนเองและเห็นถึงประโยชน์ส่วนใหญที่ต้องสูญเสียไป แต่อาจมีการต่อต้านในกลุ่มผู้เสียประโยชน์ก็ได้ เช่น ประชาชนยกขบวนไปยังหน้าอำเภอ เพื่อเรียกร้องให้สร้างคลองส่งน้ำชลประทานให้ทั่วถึงที่ดินของประชาชนส่วนใหญ่ แทนที่จะสร้างผ่านที่ดินผืนใหญ่ไม่กี่คนในหมู่บ้าน จากตัวอย่างที่แสดงให้เห็นถึงประชาชนได้ตระหนักถึงปัญหาและความต้องการของชุมชน

๓. การมีส่วนร่วมของชุมชนแบบเจ้าหน้าที่พัฒนาเป็นแกนนำ การมีส่วนร่วมของชุมชนนี้เป็นลักษณะที่พบเห็นทั่วไปในชุมชนต่างๆ เป็นลักษณะของการทำงานพัฒนาขององค์กรพัฒนาภายนอกชุมชนที่มาจากฝ่ายรัฐบาลหรือเอกชน โดยได้มีข้อสมมุติว่า ประชาชนจะต้องมีการเรียนรู้การมีส่วนร่วมของชุมชน เช่น การนำประชาชนที่เกี่ยวข้องมาอบรมให้ทราบวิธีการ และภาวะความเป็นผู้นำในการเรียกประชุมประชาชน ให้ตระหนักถึงการมีส่วนร่วมของชุมชน ตั้งแต่การกำหนดแนววิธีการ และการดำเนินการพัฒนาโครงการต่างๆ วิธีการที่ทำให้ประชาชนมีส่วนร่วมนี้ พิจารณาแล้วเห็นว่าเจ้าหน้าที่พัฒนายังคงเป็นแกนนำทั้งความคิดและการกระทำ แต่อาจจะกล่าวได้ว่า เป็นวิธีการที่เหมาะสมในภาวะปัจจุบัน และพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนในอนาคตเปรียบเสมือน เป็นการเปิดโอกาสประชาชนได้ศึกษาและเรียนรู้การมองปัญหาของชุมชน นอกจากนี้ยังเป็นกระบวนการเรียนรู้ของประชาชนให้เข้าในการมีส่วนร่วม โดยมีเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาคอยให้คำปรึกษา ให้กำลังใจ และสนับสนุนประชาชนให้เกิดความตระหนักในปัญหา และให้ประชาชนได้รู้จักประเมินผลเสียจากการเข้ามามีส่วนร่วมประชาชนเป็นแกนนำในการพัฒนา

๔. การมีส่วนร่วมของชุมชนแบบสั่งการ การมีส่วนร่วมของชุมชนแบบสั่งการนี้เป็นลักษณะที่ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม โดยมีได้เกิดจากความต้องการที่แท้จริงของชุมชน เช่น ผู้ใหญ่บ้านเกณฑ์ชาวบ้านให้ไปปรับปรุงถนน รั้วบ้าน หรือบริเวณบ้านให้สะอาด เพื่อต้องการที่จะส่งหมู่บ้านเข้าประกวด ลักษณะการมีส่วนร่วมจึงเป็นแบบสั่งการ ซึ่งมีได้นำไปสู่การพัฒนาความคิดของประชาชนในชุมชน มักจะเป็นเรื่องที่ทำเพื่อเป็นประโยชน์ในการแก้ปัญหาเฉพาะหน้าเท่านั้น

สรุปได้ว่า รูปแบบการมีส่วนร่วม เริ่มจากการศึกษาข้อมูล หาสาเหตุ พิจารณาตัดสินใจ เลือกแนวทางการดำเนินการ หรือปฏิบัติงาน และสิ้นสุดที่การติดตามประเมินผล โดยการดำเนินการที่ให้ประชาชนในชุมชนนั้นๆ ซึ่งเป็นผู้มีส่วนได้สูญเสีย (Stakeholders) ในฐานะเจ้าของชุมชนหรือทรัพยากร ได้มีส่วนร่วมในการพิจารณาและมีส่วนร่วมตามกระบวนการในทุกขั้นตอน หรือมากขึ้นตอนให้มากที่สุด มิใช่มีส่วนร่วมเพียงขั้นตอนใดขั้นตอนหนึ่ง ก็จะช่วยลดความขัดแย้งและสร้างการมีส่วนร่วมให้เกิดขึ้นอย่างแท้จริง ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญในทางที่ดีประสบผลสำเร็จได้ และเกิดผลดีตรงต่อความต้องการของชุมชน

๒.๒.๗ กระบวนการมีส่วนร่วม

การมีส่วนร่วมในกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่ง อาจมีส่วนร่วมในขั้นตอนใดขั้นตอนหนึ่ง หรือหลายขั้นตอน หรือทุกขั้นตอนก็ได้ โดยแบ่งเป็นขั้นตอนต่างๆ ตามประเภทของกิจกรรมไว้แตกต่างกัน ซึ่งกระบวนการมีส่วนร่วมเป็นขั้นตอนที่แสดงวิธีการและแนวทางการดำเนินงาน ที่ประชาชนสามารถเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมของชุมชน ทั้งนี้ มีองค์กร หน่วยงาน นักวิชาการ ได้เสนอแนวคิดกระบวนการมีส่วนร่วมไว้ในประเด็นต่างๆ หลายทัศนะ แต่ก็เป็นไปในทิศทางเดียวกัน ตั้งแต่ขั้นตอนเริ่มต้นจนถึงสิ้นสุดกระบวนการ ทั้งนี้ องค์กรอนามัยโลก (WHO and UNICEF) ได้เสนอกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินกิจกรรมไว้ ๔ ขั้นตอน ดังนี้

๑. การวางแผน ประชาชนต้องมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์ปัญหา จัดอันดับความสำคัญ ตั้งเป้าหมาย กำหนดการให้ทรัพยากร กำหนดวิธีติดตามประเมินผล และประการที่สำคัญ คือ ต้องตัดสินใจด้วยตนเอง

๒. การดำเนินกิจกรรม ประชาชนต้องมีส่วนร่วมในการดำเนินการ และบริหารจัดการการใช้ทรัพยากร มีความรับผิดชอบในการจัดสรรควบคุมทางการเงิน

๓. การใช้ประโยชน์ ประชาชนต้องมีความสามารถในการนำเอากิจกรรมมาใช้ให้เกิดประโยชน์ได้ ซึ่งเป็นการเพิ่มระดับของการพึ่งตนเองและการควบคุมทางสังคม

๔. การได้รับประโยชน์ ประชาชนต้องได้รับการแจกจ่ายผลประโยชน์จากชุมชนในพื้นที่เท่าเทียมกัน ซึ่งเป็นผลประโยชน์ส่วนตัว สังคม หรือในรูปแบบวัตถุก็ได้^{๔๐}

การมีส่วนร่วมโดยทั่วไปนั้น กล่าวถึง ลักษณะของการมีส่วนร่วมว่าหมายถึง การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (Decision Making) แต่ก็ได้ไม่ได้หมายความว่า จะเป็นการตัดสินใจแต่เพียงอย่างเดียว ยัง

^{๔๐}WHO and UNICEF, Report of The International Conference on Primary Health Care, (New York: N.P. Press, 1981), p. 41.

ใช้การตัดสินใจควบคู่ไปกับการปฏิบัติการ (Implementation) ด้วย เช่น ในการจัดองค์กร การกำหนดกิจกรรมพัฒนา เป็นต้น การตัดสินใจยังมีความเกี่ยวข้องกับประชาชนในเรื่องของผลประโยชน์ (Benefits) และการประเมินผล (Evaluation) ในกิจกรรมพัฒนาด้วย ซึ่งจะเห็นว่า การตัดสินใจนั้นเกี่ยวข้องโดยตรงกับการปฏิบัติการ แต่ก็เกี่ยวข้องกับผลประโยชน์และการประเมินผลด้วยเหมือนกัน กล่าวคือ ผลประโยชน์นั้นเป็นผลมาจากการปฏิบัติการ และผลประโยชน์จะมาเป็นตัวกำหนดให้มีการประเมินผล ซึ่งต่างก็ได้รับผลมาจากขั้นตอนการตัดสินใจแล้วทั้งสิ้นนั่นเอง นอกจากนี้ยังมีผลสะท้อนกลับ (Feedback) จากการประเมินผลและการปฏิบัติการกลับไปสู่การตัดสินใจอีกด้วย ดังนั้น ตามแนวคิดนี้สามารถแบ่งลักษณะของการมีส่วนร่วมได้ ๔ ลักษณะ คือ

๑. การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ
๒. การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการ
๓. การมีส่วนร่วมในผลประโยชน์
๔. การมีส่วนร่วมในการประเมินผลหลักการ ที่จะทำให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการป้องกันและลดจำนวนอาชญากรรมในสังคมที่สำคัญ ได้แก่ การกระจายอำนาจในการบริหารงานยุติธรรม (Decentralization) พร้อมทั้งกับการมีส่วนร่วมของประชาชน ได้แก่

๑. ประชาชนและชุมชนจะต้องมีส่วนร่วมในความพยายามให้ใดๆ ที่จะป้องกันอาชญากรรม
๒. องค์กรในกระบวนการยุติธรรมจะต้องมีปฏิสัมพันธ์กับประชาชนหรือโครงการที่เอกชนเป็นผู้ริเริ่ม

๓. จัดให้มีโครงการร่วมมือในการป้องกันอาชญากรรมระหว่างภาครัฐและเอกชนในระดับต่างๆ

๔. เจ้าหน้าที่ผู้รักษากฎหมายจะต้องมีหน้าที่ให้การสนับสนุนโครงการต่างๆ ในการป้องกันอาชญากรรม

โดยแบ่งขั้นตอนการมีส่วนร่วมออกเป็น ๔ ขั้นตอน ดังนี้ คือ

๑. การกำหนดปัญหา สาเหตุของปัญหา ตลอดจนแนวทางแก้ไข
๒. การตัดสินใจเลือกแนวทาง และวางแผนพัฒนา แก้ไขปัญหา
๓. การพัฒนางานในกิจกรรมการพัฒนาตามแผน
๔. การประเมินผลงานกิจกรรมการพัฒนา^{๔๑}

ซึ่งนักวิชาการเห็นว่าการมีส่วนร่วมที่แท้จริงในการพัฒนาของประชาชนนั้น ควรจะมี ๔ ขั้นตอน คือ

๑. การมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหาของแต่ละท้องถิ่น กล่าวคือ ถ้าหากไม่ทราบปัญหาและไม่เข้าใจสาเหตุของปัญหา การดำเนินงานเพื่อแก้ไขปัญหา ย่อมไม่เกิดประโยชน์และไม่เห็นความสำคัญ

^{๔๑} วัชร วัชรนิภาวรรณ, การบริหารและจัดการเทศบาลในยุคปฏิรูปการเมือง, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์โพธิ์โพช, ๒๕๔๖), หน้า ๔๙.

๒. การมีส่วนร่วมในการวางแผนกิจกรรมการวางแผน เป็นการช่วยให้รู้จักวิถีคิดและตัดสินใจอย่างมีเหตุผล

๓. การมีส่วนร่วมในการลงทุนและปฏิบัติงาน คนที่ยากจนก็สามารถลงแรงช่วยได้ ทำให้สามารถคิดต้นทุนการดำเนินการได้ด้วยตนเอง และเรียนรู้กิจกรรมอย่างใกล้ชิด

๔. การมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผล ถ้าไม่มีการติดตามก็จะไม่ทราบว่า การดำเนินงานนั้นประสบความสำเร็จหรือไม่อย่างไร^{๔๒}

ขั้นตอนการมีส่วนร่วมของชุมชน ประกอบด้วย ๔ ขั้นตอน คือ

๑. การมีส่วนร่วมในการริเริ่มโครงการ ร่วมค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหาในชุมชน ร่วมตัดสินใจ กำหนดความต้องการ และรวมลำดับความสำคัญของความต้องการ

๒. การมีส่วนร่วมในขั้นการวางแผน กำหนดวัตถุประสงค์ วิธีการ แนวทาง การดำเนินงาน รวมถึงทรัพยากร และแหล่งวิทยากรที่จะใช้ในโครงการ

๓. การมีส่วนร่วมในขั้นตอนการดำเนินโครงการ ทำประโยชน์ให้แก่โครงการโดยร่วมช่วยเหลือด้าน ทุนทรัพย์ วัสดุอุปกรณ์ และแรงงาน

๔. การมีส่วนร่วมในการประเมินผลโครงการ เพื่อให้รู้ว่าผลจากการดำเนินงานบรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้หรือไม่ โดยสามารถกำหนดการประเมินผลเป็นระยะต่อเนื่อง หรือประเมินผลรวมทั้งโครงการในคราวเดียวกันได้^{๔๓}

จากแนวคิดเกี่ยวกับขั้นตอนการมีส่วนร่วมของชุมชนทั้งหมด สรุปได้ว่า ขั้นตอนของการเข้ามามีส่วนร่วมของชุมชนนั้นมี ๖ ขั้นตอน ได้แก่

๑. การค้นหาปัญหา สาเหตุของปัญหา และแนวทางแก้ไข

๒. ตัดสินใจกำหนดความต้องการ

๓. ลำดับความสำคัญ

๔. วางแผน กำหนดวัตถุประสงค์ วิธีการแนวทางการดำเนินงาน ทรัพยากร

๕. ดำเนินงานตามโครงการ และ/หรือ สนับสนุนการดำเนินงาน

๖. ประเมินผล

สรุปได้ว่า กระบวนการมีส่วนร่วม เป็นขั้นตอนที่แสดงวิธีการและแนวทางการดำเนินงานที่ประชาชนสามารถเข้ามามีส่วนร่วมกิจกรรมของชุมชน ตั้งแต่การศึกษาปัญหา การวางแผนแก้ปัญหา การบริหารการใช้ทรัพยากรในการแก้ปัญหา การรับประโยชน์จากการแก้ปัญหาทั้งส่วนตนและสังคม

๒.๒.๙ สาเหตุที่ต้องมีส่วนร่วม

การกระจายอำนาจจากส่วนกลางไปสู่ท้องถิ่น เพื่อให้เกิดการพึ่งตนเองและสามารถตัดสินใจในกิจการของท้องถิ่น ชุมชนมีบทบาทในการพัฒนาสูงขึ้นในสร้างงาน/อาชีพ การออมการช่วยเหลือ

^{๔๓} โกวิท พวงงาม, การเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน, (กรุงเทพมหานคร: ม.ป.ท., ๒๕๔๕) หน้า ๘.

^{๔๔} อภิญา กังสนารักษ์, รูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมในองค์กรที่มีประสิทธิภาพระดับคณะของสถาบันอุดมศึกษา, (กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๔), หน้า ๑๔ - ๑๕.

ผู้ด้อยโอกาส การอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม แต่ชุมชนจำนวนมากยังอ่อนแอและมีการดำเนินงานไม่ต่อเนื่อง นโยบายของรัฐหลายเรื่องได้มีส่วนส่งเสริมการมีส่วนร่วมของท้องถิ่นและองค์กรชุมชนในหลายด้าน เช่น การบริหารจัดการด้าน เศรษฐกิจชุมชน แหล่งทุนของชุมชน ปัญหาที่ฝังลึกมานาน หรือเรียกได้ว่า เป็นปัญหารากเหง้าของสังคมไทย ซึ่งจะต้องได้รับการแก้ไขอย่างจริงจัง ควบคู่ไปกับปัญหาที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงทาง เศรษฐกิจและสังคมที่เกิดขึ้นอย่างซับซ้อน ได้แก่ วิกฤตค่านิยมของสังคมไทยอันพัฒนาด้านเทคโนโลยี ที่มีผลกระทบต่อคุณภาพชีวิต การย้ายคนอย่างเสรี ซึ่งเป็นผลมาจากโลกาภิวัตน์ทำให้เกิดปัญหาสังคม ต่างๆ เช่น ปัญหาสังคมในชุมชน การค้ามนุษย์ อาชญากรรม ยาเสพติด การแพร่ของโรค เป็นต้น

สร้างให้สมาชิกทุกคนของชุมชน ได้เข้ามามีส่วนร่วมช่วยเหลือ และเข้ามามีอิทธิพลต่อ กระบวนการดำเนินกิจกรรมในการพัฒนา รวมถึงได้รับผลประโยชน์จากการพัฒนานั้นอย่างเสมอภาค สาเหตุการมีส่วนร่วมเป็นเหตุผลที่ทำให้ประชาชนต้องเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ว่า

๑. มีความสนใจและความห่วงใยร่วมกัน
๒. มีความเดือดร้อนและความพึงพอใจร่วมกัน
๓. มีการตกลงร่วมกัน และจะเปลี่ยนแปลงกลุ่มหรือชุมชนไปในทิศทางที่พึงปรารถนา
๔. มีความศรัทธาต่อบุคคลสำคัญหรือสิ่งศักดิ์สิทธิ์ จึงเข้ามามีส่วนร่วม
๕. มีความความเกรงใจต่อบุคคลที่เคารพ นับถือ มีเกียรติ มีตำแหน่ง จึงเข้ามาร่วม
๖. มีอำนาจบังคับจากผู้มีอำนาจเหนือกว่า จึงใช้การบังคับให้ร่วม เช่น กรณีทาสในอดีต^{๔๔}

สรุปได้ว่า การมีส่วนร่วมมีบทบาทสำคัญของการพัฒนาสังคมจะเข้มแข็ง ประชาชาติจะมั่นคง ความสัมพันธ์ของคนในสังคมจะยืนยาว วัฒนธรรมที่ดีงามจะคงทน ไปชั่วลูกชั่วหลานได้นั้น บุคคลในสังคมวันนี้จะต้องร่วมกันเสริมสร้างการมีส่วนร่วม ไม่ว่าจะไปด้วยเหตุผลใดก็ตาม ก็เพื่อให้ทุกคนอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข

๒.๒.๑๐ ประโยชน์ของการมีส่วนร่วม

การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของผู้นำชุมชน ต่อการบริหารจัดการชุมชนของกรุงเทพมหานคร ซึ่งเป็นการกระจายการปกครองไปยังชุมชน ให้ชุมชนได้มีส่วนร่วมในการบริหารจัดการชุมชนของตนเอง โดยการเลือกผู้แทนชุมชนในการติดต่อประสานงานกับสำนักงานเขต ซึ่งเป็นตัวแทนของ กรุงเทพมหานคร การมีส่วนร่วมมีสาเหตุและความจำเป็นของแต่ละชุมชนไม่เหมือนกัน จึงแบ่งการมีส่วนร่วมออกเป็นระดับ ดังนี้

๑. ร่วมคิดตัดสินใจ คือ ต้องทั้งร่วมคิดและต้องมีอำนาจตัดสินใจในระดับที่แน่นอนระดับหนึ่ง
๒. ร่วมทำ คือ ร่วมในขั้นตอนของการดำเนินการทั้งหมด
๓. ร่วมสนับสนุน อาจเป็นไปได้ตั้งแต่ให้ข้อมูล ถึงการสนับสนุนทรัพยากรบริหาร

^{๔๔} นรินทร์ชัย พัฒนพงศา, “แนวทางในการให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาชนบท”, รายงานการวิจัย, (กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการการวิจัยแห่งชาติ, ๒๕๔๖) หน้า ๑๘๒

กล่าวโดยสรุป การมีส่วนร่วมจึงหมายถึง การที่ประชาชนได้ใช้คุณสมบัติส่วนตัวในด้านความรู้ ความสามารถ และทรัพยากรที่มีอยู่เข้าไปร่วมคิดตัดสินใจในขั้นตอนต่างๆ ของกิจกรรมหนึ่งๆ ด้วยตนเองหรือองค์กรที่ประชาชนจัดตั้งขึ้นอย่างมีประสิทธิภาพและเสมอภาค การสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนอาจทำได้หลายระดับและหลายวิธี ซึ่งบางวิธีสามารถทำได้อย่างง่ายๆ แต่บางวิธีก็ต้องใช้เวลา ขึ้นอยู่กับความต้องการการเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชน ค่าใช้จ่าย และความจำเป็นในการเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม การมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นเรื่องละเอียดอ่อน จึงต้องมีการพัฒนาความรู้ ความเข้าใจในการให้ข้อมูลข่าวสารที่ถูกต้องแก่ประชาชน การรับฟังความคิดเห็น การเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม รวมทั้งพัฒนาทักษะ และศักยภาพของข้าราชการทุกระดับควบคู่กันไปด้วย

จากแนวคิดและทฤษฎี ผลการศึกษาของนักวิชาการและนักวิจัยต่างๆ เกี่ยวกับการมีส่วนร่วม ผู้วิจัยได้สังเคราะห์ประมวลแนวคิดหลักในการมีส่วนร่วม เพื่อส่งเสริมพุทธวิธี ส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชน

๒.๓ หลักพุทธธรรมสำหรับการมีส่วนร่วม

จากที่ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิด และทฤษฎี ที่เกี่ยวข้องกับตำราทางวิชาการของนักวิชาการหลายท่าน จึงได้ประมวลแนวคิด และทฤษฎีเกี่ยวกับหลักสาราณียธรรม ซึ่งเป็นหลักธรรมอันเป็นที่ตั้งแห่งความระลึกถึง เป็นหลักธรรมที่จะเสริมสร้างความรู้สึกที่ดีให้เกิดขึ้นต่อกันและกันอยู่เสมอ ซึ่งเป็นเครื่องมือในการเสริมสร้างความสามัคคีมีน้ำหนึ่งใจเดียวกันให้เกิดขึ้นด้วยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

๒.๓.๑ ความหมายของสาราณียธรรม

พระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อธิบายถึงหลักธรรมสาราณียธรรม ๖ ไว้ว่าสาราณียธรรม ๖ คือ ธรรมเป็นที่ตั้งแห่งความให้ระลึกถึง, ธรรมเป็นเหตุที่ระลึกถึงกัน, หลักการอยู่ร่วมกันสาราณียธรรม ๖ คือ

๑) เมตตากายกรรม ตั้งเมตตากายกรรมในเพื่อนพรหมจรรย์ทั้งต่อหน้าและลับหลัง คือ ช่วยเหลือกิจธุระของผู้ร่วมคณะด้วยความเต็มใจ แสดงกิริยาอาการสุภาพ เคารพนับถือกันทั้งต่อหน้าและลับหลัง

๒) เมตตาวจีกรรม ตั้งเมตตาวจีกรรมในเพื่อนพรหมจรรย์ทั้งต่อหน้าและลับหลัง คือ ช่วยบอกแจ้งสิ่งที่เป็นประโยชน์ สั่งสอนและตักเตือนด้วยความหวังดี กล่าววาจาสุภาพ แสดงความเคารพนับถือกันทั้งต่อหน้าและลับหลัง

๓) เมตตามโนกรรม ตั้งเมตตามโนกรรมในเพื่อนพรหมจรรย์ทั้งต่อหน้าและลับหลัง คือ ตั้งจิตปรารถนาดี คิดทำสิ่งที่เป็นประโยชน์แก่กัน มองกันในแง่ดี มีหน้าตายิ้มแย้มแจ่มใสต่อกัน

๔) สาธารณโภคี ได้ของสิ่งใดมาก็แบ่งปันกัน คือ เมื่อได้สิ่งใดมาโดยชอบธรรม แม้เป็นของเล็กน้อยก็ไม่หวงไว้ผู้เดียว นำมาแบ่งปันเฉลี่ยแจกจ่ายให้ได้มีส่วนร่วมใช้สอยบริโภคทั่วกัน ข้อนี้ใช้อุปปฏิวัตต์โลกีก็ได้

๕) สีลสามัญญตา มีศีลบริสุทธิเสมอกันกับเพื่อนพรหมจรรย์ทั้งหลายทั้งต่อหน้าและลับหลัง คือ มีความประพฤติสุจริต ดั่งงาม ถูกต้องตามระเบียบวินัย ไม่ทำตนให้เป็นที่น่ารังเกียจของหมู่คณะ

๖) ทิฏฐิสามัญญตา มีทิฏฐิงามเสมอกันกับเพื่อนพรหมจรรย์ทั้งหลายทั้งต่อหน้าและลับหลัง คือ มีความเห็นชอบร่วมกันในข้อที่เป็นหลักการสำคัญ ที่จะนำไปสู่ความหลุดพ้นสิ้นทุกข์หรือขจัดปัญหา

ธรรม ๖ ประการนี้มีคุณ คือ เป็นสาราณียะ ทำให้เป็นที่ระลึกถึง เป็นปิยกรรม ทำให้เป็นที่รัก เป็นคุรุกรรม ทำให้เป็นที่เคารพ เป็นไปเพื่อความสงเคราะห์ความกลมกลืนเข้าหากัน เพื่อความไม่วิวาท เพื่อความสามัคคี และเอกภาพ ความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน^{๔๕} สาราณียธรรม (ธรรมเป็นเหตุให้ระลึกถึงกัน คือ เป็นหลักธรรมที่เสริมสร้างความสัมพันธ์กับผู้อื่นที่เป็นเพื่อนร่วมงาน ร่วมกิจการ หรือร่วมชุมชน ตลอดจนพี่น้องร่วมครอบครัวพึงปฏิบัติตาม หลีกอยู่ร่วมกันได้แก่

๑) เมตตากายกรรม ทำต่อกันด้วยเมตตา คือ แสดงไมตรีและความหวังดีต่อเพื่อนร่วมงาน ร่วมกิจการ ร่วมชุมชน ด้วยการช่วยเหลือกิจธุระต่างๆ ด้วยความเต็มใจ แสดงอาการกิริยาสุภาพ เคารพนับถือกันทั้งต่อหน้าและลับหลัง

๒) เมตตาวาจกรรม พูดต่อกันด้วยเมตตา คือ ช่วยบอกแจ้งสิ่งที่เป็นประโยชน์ สั่งสอน หรือแนะนำ ตักเตือนกันด้วยความหวังดี กล่าววาจาสุภาพ แสดงความเคารพนับถือกันทั้งต่อหน้าและลับหลัง

๓) เมตตามโนกรรม คิดต่อกันด้วยเมตตา คือ ตั้งจิตปรารถนาดี คิดทำสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อกัน มองกันในแง่ดี มีหน้าตายิ้มแย้มแจ่มใสต่อกัน

๔) สาธารณโภคี ได้มาแบ่งกันกินกันใช้ คือ แบ่งปันลาภผลที่ได้มาโดยชอบธรรม แม้เป็นของเล็กน้อยก็แจกจ่ายให้ได้มีส่วนร่วมใช้สอยบริโภคกันทั่วถึง

๕) สีลสามัญญตา ประพฤติให้ดีเหมือนเขา คือ มีความประพฤติสุจริต ดึงาม รักษาระเบียบวินัยของส่วนรวม ไม่ทำตนให้เป็นที่น่ารังเกียจ หรือเสื่อมเสียแก่หมู่คณะ

๖) ทิฏฐิสามัญญตา ปรับความเห็นเข้ากันได้ คือ เคารพ รับฟังความคิดเห็น มีความเห็นชอบร่วมกัน ตกกลงกันได้ในหลักการสำคัญ ยึดถืออุดมคติหลักแห่งความดีงาม หรือจุดหมายสูงสุดอันเดียวกัน^{๔๖} หนังสือ “พจนานุกรมพุทธศาสตร์ฉบับประมวลธรรม” สาราณียธรรม ๖ แปลว่า ธรรมเป็นที่ตั้งแห่งความให้ระลึกถึง, ธรรมเป็นเหตุที่ระลึกถึงกัน, หลักการอยู่ร่วมกันได้แก่

(๑) เมตตากายกรรม : ตั้งเมตตากายกรรมในเพื่อนพรหมจรรย์ทั้งต่อหน้าและลับหลัง คือ ช่วยเหลือกิจธุระของผู้ร่วมคณะด้วยความเต็มใจ แสดงกิริยาอาการสุภาพ เคารพนับถือกันทั้งต่อหน้าและ ลับหลัง

(๒) เมตตาวาจกรรม : ตั้งเมตตาวาจกรรมในเพื่อนพรหมจรรย์ทั้งต่อหน้าและลับหลัง คือ ช่วยบอกแจ้งสิ่งที่เป็นประโยชน์ สั่งสอน แนะนำ ตักเตือนด้วยความหวังดี กล่าววาจาสุภาพ แสดงความเคารพนับถือกันทั้งต่อหน้าและลับหลัง

^{๔๕} ที่.ปา. (ไทย) ๑๑/๓๑๗/๒๕๗.

^{๔๖} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต), ธรรมบุญชีวิต, พิมพ์ครั้งที่ ๓ (กรุงเทพมหานคร: บริษัท สหธรรมิกจำกัด, ๒๕๔๗), หน้า ๒๓.

(๓) เมตตามโนกรรม : ตั้งเมตตามโนกรรมในเพื่อนพรหมจรรย์ทั้งต่อหน้าและลับหลัง คือ ตั้งจิตปรารถนาดี คิดทำสิ่งที่เป็นประโยชน์แก่กัน มองกันในแง่ดี มีหน้าตายิ้มแย้มแจ่มใสต่อกัน

(๔) สาธารณโภคี : ได้ของสิ่งใดมาก็แบ่งปันกัน คือ เมื่อได้สิ่งใดมาโดยชอบธรรม แม้เป็นของเล็กน้อยก็ไม่หวงไว้คนเดียว นำมาแบ่งปันเฉลี่ยแจกจ่ายให้ได้มีส่วนร่วมใช้สอยบริโภคทั่วกัน ข้อนี้ใช้อุปปฏิวัตตโกศก็ได้

(๕) สีสสามัญญตา : มีศีลบริสุทธิ์เสมอกันกับเพื่อนพรหมจรรย์ทั้งหลายทั้งต่อหน้าและลับหลัง คือ มีความประพฤติสุจริต ติงาม ถูกต้องตามระเบียบวินัย ไม่ทำตนให้เป็นที่น่ารังเกียจของหมู่คณะ

(๖) ทิฐีสสามัญญตา : มีทิฐิตีงามเสมอกันกับเพื่อนพรหมจรรย์ทั้งหลายทั้งต่อหน้าและลับหลัง คือ มีความเห็นชอบร่วมกันในคร้ว ซึ่งเป็นหลักการสำคัญที่จะนำไปสู่ความหลุดพ้นสิ้นทุกข์หรือขจัดปัญหา^{๔๗} หลักการปฏิบัติของสาราณียธรรมไว้ว่าตามสัญญาชาตญาณของคนที่อยู่ร่วมกันนั้น ยังปรารถนาความรัก ความอบอุ่น ความปลอดภัย ต้องการสิ่งที่พึงพา ผู้พ้ออาศัยต้องการได้มีการพักผ่อนหย่อนใจ ต้องการให้มีสันทนากการในด้านต่างๆ ซึ่งเป็นลักษณะความเรียกร้อง ความต้องการตามธรรมชาติของสิ่งมีชีวิต ในทางพุทธศาสนากลุ่มพุทธบริษัททั้งฝ่ายคฤหัสถ์และบรรพชิต เมื่อมาอยู่ร่วมกันในวัฒนธรรมของชาวพุทธแล้ว จำเป็นที่จะต้องอยู่ด้วยความมีคุณธรรม เป็นจุดกลางทางความคิดที่มาพบกัน โดยการปลูกฝังให้เกิดความรัก ความเคารพต่อกัน ซึ่งความรักความเคารพต่อกันนั้นเป็นผลซึ่งจะเกิดขึ้น อาจจากการแสดงความมีน้ำใจ คือ สงเคราะห์ อนุเคราะห์ เมื่อมีความรักความเคารพต่อกันในการสงเคราะห์อนุเคราะห์ต่อกันแล้ว การทะเลาะวิวาทกันก็จะไม่เกิดขึ้น ความสามัคคีซึ่งเป็นผลที่พึงปรารถนาของหมู่คณะ ไม่ว่าจะยุคใดสมัยใดๆ ก็จะมีเกิดขึ้น จากนั้นเอกภาพ คือความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ทางกิจกรรม ทางผลประโยชน์ ทางการศึกษา การประพฤติปฏิบัติก็จะบังเกิดขึ้นติดตามมา เราเป็นเหตุผลของกันและกัน แต่ในขณะที่เดียวกันสิ่งที่ติงามเหล่านี้ เป็นผลรวมยอดซึ่งกันและกัน โดยการสร้างเหตุเฉพาะในที่นี้ ทรงแสดงว่าเป็นสาราณียธรรม คือ ธรรมะที่จะนำใจของบุคคลให้ระลึกถึงกัน ผูกพันเชื่อมโยงบุคคลไว้ด้วยน้ำใจ ประกอบด้วย ๖ ประการ คือ

๑) เมตตากายกรรม จะทำอะไรก็ให้ทำด้วยเมตตา ได้แก่ การแสดงความมีน้ำใจ ช่วยเหลือ ขวนขวายในกิจกรรมต่างๆ ที่ควรของเพื่อนภิกษุสามเณร ของเพื่อนอุบาสกอุบาสิกาทั้งหลาย ไม่ว่าจะ เป็นทั้งต่อหน้าและลับหลังก็ตาม

๒) เมตตาวาจากรรม จะพูดอะไรก็ประกอบด้วยเมตตา ได้แก่ การพูดวาจาที่เป็นคำสัตย์ คำจริง คำสมานสามัคคี กระชับสามัคคี พูดแต่คำไพเราะอ่อนหวาน และคำที่มีประโยชน์ นั้นเป็นคำที่มีพื้นฐานมาจากเมตตาต่อคนที่ตนพูดด้วย และคนที่พูดถึง พูดต่อหน้าอย่างไร ลับหลังก็ต้องพูดอย่างนั้น ลับหลังอย่างไร ต่อหน้าเขาต้องพูดอย่างนั้น

๓) เมตตามโนกรรม จะคิดอะไรก็คิดกันด้วยเมตตา ได้แก่ การตั้งความรู้สึกในคนและสัตว์ทั้งหลายว่า ชีวิตแต่ละชีวิตไม่ต้องการความทุกข์ แต่ต้องการความสุขฉันทิ เพราะฉะนั้นขอให้บุคคล

^{๔๗} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ประยุตโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ฉบับประมวลธรรม, พิมพ์ครั้งที่ ๑๓, (กรุงเทพมหานคร: บริษัทเอส.อาร์.พริ้นติ้งแอนด์โปรดักส์ จำกัด, ๒๕๔๘), หน้า ๒๐๐.

นั้นๆ ดำรงชีวิตอยู่ด้วยความไม่มีเวร ไม่มีภัย ไม่เบียดเบียนกัน ไม่ประทุษร้ายกัน ให้แต่ละคนอยู่ดีมีสุข ตามสมควรแก่ฐานะของตน เมื่อจะคิดถึงใครก็ตาม ไม่ได้จำเพาะเจาะจงว่าเป็นภิกษุสามเณรเท่านั้น ให้คิดถึงกันด้วยเมตตา เพราะพร้อมที่จะแสดงออกทางกาย ทางวาจา ทั้งต่อหน้าและลับหลังบุคคลเหล่านั้น

๔) แบ่งปันลาภที่ตนได้มาในทางที่ชอบทำ ให้แก่เพื่อนภิกษุสามเณร ไม่หวังไว้บริโภคนเฉพาะเพียงผู้เดียว คือ หลักการอยู่ร่วมกันของภิกษุสามเณรนั้น ต้องเลี้ยงชีพด้วยลำแข้งของตัวเอง เทียวภิกษาจรบิณฑบาตอาหารจากชาวบ้านผู้มีจิตศรัทธา เป็นการได้อาหารมาในทางที่ชอบทำ แต่ว่าการให้ปัจจัย ๔ นั้น คนเรามีวาสนาบารมีไม่เหมือนกัน บางคนได้มากจนเหลือกินเหลือใช้ บางคนได้น้อยจนไม่ค่อยพอกินพอใช้ เพราะฉะนั้นคนที่ได้รับผลมาในทางที่ชอบมาก จึงต้องแสดงออกซึ่งทางกายกรรม ทางวจีกรรม ที่สะท้อนมาจากใจด้วยความเอื้อเฟื้อแบ่งปัน เป็นการสงเคราะห์ อนุเคราะห์ ฉะนั้น ความสุขให้แก่กันและกัน

๕) รักษาศีลบริสุทธิเสมอกันกับเพื่อนภิกษุสามเณรอื่นๆ ไม่ทำตนให้เป็นที่รังเกียจของผู้อื่น คือ การอยู่ร่วมกันภิกษุสามเณรนั้นค่อนข้างจะอาภรรพ์ แม้จะโง่ไปบ้าง จะเข้ไปบ้าง แต่ถ้าไม่มีปัญหาเรื่องการประพฤติปฏิบัติแล้ว ย่อมเป็นที่ยอมรับนับถือของผู้ที่เกี่ยวข้องกัน แม้จะเป็นเพื่อนรักร่วมใจกัน ถ้าคนหนึ่งละเมิดศีลที่พระพุทธเจ้าได้ทรงบัญญัติไว้ จะกลายเป็นที่รังเกียจดูหมิ่นของเพื่อนภิกษุสามเณรด้วยกัน การอยู่ร่วมกันโดยปกติสุขที่ประสงค์จะเกิดขึ้นไม่ได้ ดังนั้นจึงต้องพยายามปฏิบัติตนให้ถูกต้องตามหลักของศีลที่พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติไว้ โดยให้มองว่าข้อนี้พระเจ้าได้ทรงบัญญัติไว้อย่างไร ใครปฏิบัติถูกต้องตรงหลักที่พระพุทธเจ้าบัญญัติไว้ ก็ปฏิบัติไปตามเขา ทำให้เกิดเป็นความเรียบร้อยสวยงามขึ้น ที่พระพุทธเจ้าทรงเรียกว่า สังฆโสภาณ คือ หมู่คณะที่งดงาม

๖) มีความเห็นร่วมกันกับเพื่อนภิกษุสามเณรอื่น ไม่วิวาทกับใครๆ เพราะมีความเห็นผิดกัน เรื่องของความเห็นนั้นในฐานะของภิกษุในพระพุทธศาสนา ถ้าเป็นความเห็นเกี่ยวกับวินัย ก็ต้องเอาวินัยเป็นมาตรการกำหนดตัดสินว่า ความเห็นของใครถูกต้องหรือไม่ถูกต้อง ถ้าเป็นเรื่องเกี่ยวกับธรรมะ ก็ตรวจสอบเทียบเคียง ตรวจสอบด้วยหลักธรรมะ ว่าข้อนี้พระพุทธเจ้าทรงแสดงไว้ได้อย่างไร แล้วก็หาจุดกลางทางความคิดมาพบกันที่นี้ แต่บางอย่างเป็นเรื่องของกิจการ การงาน หรือแม้แต่เรื่องความเห็นทั่วไป อาจจะมี ความขัดแย้งในหลักการ และวิธีการบางอย่าง แต่ว่าสามารถประสพผลเช่นเดียวกันได้ ก็ต้องประนีประนอมกัน ไม่ก่อการทะเลาะวิวาท เหตุว่าความเห็นขัดแย้งกัน เว้นไว้แต่บุคคลนั้น มีความเห็นขัดแย้งกับพระวินัย ซึ่งภิกษุสามเณรรู้ห้วงใยในพระพุทธศาสนา จะต้องถือภาระหน้าที่ที่จะขจัดปรับวาทเหล่านั้นให้ยุติลงด้วยความเรียบร้อย⁴⁸ ธรรมที่เป็นที่ตั้งแห่งความละลึกถึงกัน คือ ผู้ปฏิบัติธรรมเหล่านี้ ย่อมเป็นเหตุให้ระลึกถึงความดีที่ทำต่อกัน เป็นที่เคารพนับถือของผู้อื่น และสมานความสามัคคีกลมเกลียวในหมู่คณะไว้ได้

^{๔๘} พระราชธรรมนิเทศ (ระบบ จิตญโณ), ธรรมะสำหรับประชาชน, (กรุงเทพมหานคร: บริษัทคลังวิชา จำกัด, ๒๕๓๖), หน้า ๓๔.

๑) การเข้าไปตั้งกายกรรมประกอบด้วยเมตตา คือ การช่วยชวนขวยทำกิจธุระของกันและกันด้วยกาย ไม่ว่าจะเป็ กิจธุระอะไรก็ตาม ก็เต็มใจช่วยทำกิจธุระนั้นจนสำเร็จ ไม่นิ่งดูตาย เพราะถือว่าไม่ใช่หน้าที่ เรื่องอะไรจะทำให้เหนื่อยแรง ลำบากกาย

๒) การเข้าไปตั้งวจีกรรมประกอบด้วยเมตตา คือ การแนะนำ สั่งสอน บอกกันในทางที่ดี ถูกต้อง เมื่อทำตามแล้วเกิดความดีงาม ไม่มีผลทำให้ผู้ทำตามต้องได้รับความเดือดร้อนภายหลัง

๓) การเข้าไปตั้งมโนกรรมประกอบด้วยเมตตา คือ การตั้งจิตเป็นเมตตา ปรรณนาแต่ความไม่มีเวรไม่มีภัยต่อกัน มุ่งหวังแต่ความสุขความเจริญ และประโยชน์ต่อกันและกัน

๔) การแบ่งปันลาภที่หามาได้ ไม่หวงไว้บริโภคนผู้เดียว คือ การแบ่งปันสิ่งของที่ตนหามาได้ โดยชอบทำแก่ผู้อื่นตามสมควรแก่ของที่ไดมา เพื่อเป็นการเกื้อกูลต่อผู้ที่มีลาภน้อย ไม่หวงไว้บริโภคนผู้เดียว

๕) การรักษาศีลให้บริสุทธิ์เสมอกันกับผู้อื่น คือ การประพฤติกายวาจาให้เรียบร้อยดีไม่มีโทษ ปฏิบัติตนตามพระวินัยบัญญัติ รักษาศีลตามภาวะของตนไม่ให้ขาด หรือต่างพร้อย เสมอกันกับผู้อื่น

๖) การมีความเห็นร่วมกันกับผู้อื่น คือ การมีความเห็นพ้องต้องกันตามพระธรรมวินัย เป็นเหตุให้เกิดความสามัคคีกลมเกลียวกันในการปฏิบัติหน้าที่ต่างๆ ได้อย่างไม่ขาดตกบกพร่อง ไม่มีความเห็นผิดแผกแปลกไปจากผู้อื่น จนเป็นเหตุแห่งความแตกร้าวดาหมาง ยอมรับมติของส่วนมาก

ธรรม ๖ อย่างนี้ ทำให้ผู้ประพฤติเป็นที่รักที่เคารพของผู้อื่น เป็นไปเพื่อความสงเคราะห์กัน และกัน เป็นไปเพื่อความไม่มีวิวาทกันและกัน เป็นไปเพื่อความพร้อมเพรียงเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน^{๔๙} จะเห็นได้ว่าธรรมเป็นที่ตั้งแห่งความระลึกถึงกัน ถือว่าเป็นค่าที่เป็นพลังในการสร้างความสามัคคี มีอยู่ ๖ ข้อ คือ

๑) กายกรรมอันประกอบด้วยเมตตา คือ การกระทำทางกายที่ประกอบด้วยเมตตา เช่น การให้การอนุเคราะห์ช่วยเหลือและเอื้อเฟื้อต่อผู้อื่น ไม่รังแกทำร้ายผู้อื่น

๒) วจีกรรมอันประกอบด้วยเมตตา คือ การมีวาจาที่ดี สุภาพอ่อนหวาน พูดมีเหตุผล ไม่พูดให้ร้ายผู้อื่นทำให้ผู้อื่นเดือดร้อน

๓) มโนกรรมอันประกอบด้วยเมตตา คือ ความคิดที่ประกอบด้วยเมตตาทั้งต่อหน้าและลับหลัง เป็นการคิดดีต่อกัน ไม่คิดอิจฉาริษยา หรือไม่คิดมุ่งร้ายพยาบาท หากทุกคนคิดแล้วปฏิบัติเหมือนกันความสามัคคีก็จะเกิดขึ้นในสังคม

๔) สาธารณโภคี คือ การรู้จักแบ่งสิ่งของให้กันและกันตามโอกาสอันควร เพื่อแสดงความรัก ความหวังดีของผู้ที่อยู่ในสังคมเดียวกัน

๕) สีสสามัญญตา คือ ความรักใคร่สามัคคี รักษาศีลอย่างเคร่งครัดเหมาะสมตามสถานะของตน มีความประพฤติสุจริต ปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ของหมู่คณะ ไม่เอารอดเอาเปรียบผู้อื่น

๖) ทิฎฐิสามัญญตา คือ การมีความเห็นร่วมกัน ไม่เห็นแก่ตัว รู้จักเคารพและรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น ร่วมมือร่วมใจในการสร้างสรรค์สังคมให้เกิดความสงบ

^{๔๙} ๓๐ ๓๑ ๓๒ ๓๓ ๓๔ ๓๕ ๓๖ ๓๗ ๓๘ ๓๙ ๔๐ ๔๑ ๔๒ ๔๓ ๔๔ ๔๕ ๔๖ ๔๗ ๔๘ ๔๙ ๕๐ ๕๑ ๕๒ ๕๓ ๕๔ ๕๕ ๕๖ ๕๗ ๕๘ ๕๙ ๖๐ ๖๑ ๖๒ ๖๓ ๖๔ ๖๕ ๖๖ ๖๗ ๖๘ ๖๙ ๗๐ ๗๑ ๗๒ ๗๓ ๗๔ ๗๕ ๗๖ ๗๗ ๗๘ ๗๙ ๘๐ ๘๑ ๘๒ ๘๓ ๘๔ ๘๕ ๘๖ ๘๗ ๘๘ ๘๙ ๙๐ ๙๑ ๙๒ ๙๓ ๙๔ ๙๕ ๙๖ ๙๗ ๙๘ ๙๙ ๑๐๐ ๑๐๑ ๑๐๒ ๑๐๓ ๑๐๔ ๑๐๕ ๑๐๖ ๑๐๗ ๑๐๘ ๑๐๙ ๑๑๐ ๑๑๑ ๑๑๒ ๑๑๓ ๑๑๔ ๑๑๕ ๑๑๖ ๑๑๗ ๑๑๘ ๑๑๙ ๑๒๐ ๑๒๑ ๑๒๒ ๑๒๓ ๑๒๔ ๑๒๕ ๑๒๖ ๑๒๗ ๑๒๘ ๑๒๙ ๑๓๐ ๑๓๑ ๑๓๒ ๑๓๓ ๑๓๔ ๑๓๕ ๑๓๖ ๑๓๗ ๑๓๘ ๑๓๙ ๑๔๐ ๑๔๑ ๑๔๒ ๑๔๓ ๑๔๔ ๑๔๕ ๑๔๖ ๑๔๗ ๑๔๘ ๑๔๙ ๑๕๐ ๑๕๑ ๑๕๒ ๑๕๓ ๑๕๔ ๑๕๕ ๑๕๖ ๑๕๗ ๑๕๘ ๑๕๙ ๑๖๐ ๑๖๑ ๑๖๒ ๑๖๓ ๑๖๔ ๑๖๕ ๑๖๖ ๑๖๗ ๑๖๘ ๑๖๙ ๑๗๐ ๑๗๑ ๑๗๒ ๑๗๓ ๑๗๔ ๑๗๕ ๑๗๖ ๑๗๗ ๑๗๘ ๑๗๙ ๑๘๐ ๑๘๑ ๑๘๒ ๑๘๓ ๑๘๔ ๑๘๕ ๑๘๖ ๑๘๗ ๑๘๘ ๑๘๙ ๑๙๐ ๑๙๑ ๑๙๒ ๑๙๓ ๑๙๔ ๑๙๕ ๑๙๖ ๑๙๗ ๑๙๘ ๑๙๙ ๒๐๐ ๒๐๑ ๒๐๒ ๒๐๓ ๒๐๔ ๒๐๕ ๒๐๖ ๒๐๗ ๒๐๘ ๒๐๙ ๒๑๐ ๒๑๑ ๒๑๒ ๒๑๓ ๒๑๔ ๒๑๕ ๒๑๖ ๒๑๗ ๒๑๘ ๒๑๙ ๒๒๐ ๒๒๑ ๒๒๒ ๒๒๓ ๒๒๔ ๒๒๕ ๒๒๖ ๒๒๗ ๒๒๘ ๒๒๙ ๒๓๐ ๒๓๑ ๒๓๒ ๒๓๓ ๒๓๔ ๒๓๕ ๒๓๖ ๒๓๗ ๒๓๘ ๒๓๙ ๒๔๐ ๒๔๑ ๒๔๒ ๒๔๓ ๒๔๔ ๒๔๕ ๒๔๖ ๒๔๗ ๒๔๘ ๒๔๙ ๒๕๐ ๒๕๑ ๒๕๒ ๒๕๓ ๒๕๔ ๒๕๕ ๒๕๖ ๒๕๗ ๒๕๘ ๒๕๙ ๒๖๐ ๒๖๑ ๒๖๒ ๒๖๓ ๒๖๔ ๒๖๕ ๒๖๖ ๒๖๗ ๒๖๘ ๒๖๙ ๒๗๐ ๒๗๑ ๒๗๒ ๒๗๓ ๒๗๔ ๒๗๕ ๒๗๖ ๒๗๗ ๒๗๘ ๒๗๙ ๒๘๐ ๒๘๑ ๒๘๒ ๒๘๓ ๒๘๔ ๒๘๕ ๒๘๖ ๒๘๗ ๒๘๘ ๒๘๙ ๒๙๐ ๒๙๑ ๒๙๒ ๒๙๓ ๒๙๔ ๒๙๕ ๒๙๖ ๒๙๗ ๒๙๘ ๒๙๙ ๓๐๐ ๓๐๑ ๓๐๒ ๓๐๓ ๓๐๔ ๓๐๕ ๓๐๖ ๓๐๗ ๓๐๘ ๓๐๙ ๓๑๐ ๓๑๑ ๓๑๒ ๓๑๓ ๓๑๔ ๓๑๕ ๓๑๖ ๓๑๗ ๓๑๘ ๓๑๙ ๓๒๐ ๓๒๑ ๓๒๒ ๓๒๓ ๓๒๔ ๓๒๕ ๓๒๖ ๓๒๗ ๓๒๘ ๓๒๙ ๓๓๐ ๓๓๑ ๓๓๒ ๓๓๓ ๓๓๔ ๓๓๕ ๓๓๖ ๓๓๗ ๓๓๘ ๓๓๙ ๓๔๐ ๓๔๑ ๓๔๒ ๓๔๓ ๓๔๔ ๓๔๕ ๓๔๖ ๓๔๗ ๓๔๘ ๓๔๙ ๓๕๐ ๓๕๑ ๓๕๒ ๓๕๓ ๓๕๔ ๓๕๕ ๓๕๖ ๓๕๗ ๓๕๘ ๓๕๙ ๓๖๐ ๓๖๑ ๓๖๒ ๓๖๓ ๓๖๔ ๓๖๕ ๓๖๖ ๓๖๗ ๓๖๘ ๓๖๙ ๓๗๐ ๓๗๑ ๓๗๒ ๓๗๓ ๓๗๔ ๓๗๕ ๓๗๖ ๓๗๗ ๓๗๘ ๓๗๙ ๓๘๐ ๓๘๑ ๓๘๒ ๓๘๓ ๓๘๔ ๓๘๕ ๓๘๖ ๓๘๗ ๓๘๘ ๓๘๙ ๓๙๐ ๓๙๑ ๓๙๒ ๓๙๓ ๓๙๔ ๓๙๕ ๓๙๖ ๓๙๗ ๓๙๘ ๓๙๙ ๔๐๐ ๔๐๑ ๔๐๒ ๔๐๓ ๔๐๔ ๔๐๕ ๔๐๖ ๔๐๗ ๔๐๘ ๔๐๙ ๔๑๐ ๔๑๑ ๔๑๒ ๔๑๓ ๔๑๔ ๔๑๕ ๔๑๖ ๔๑๗ ๔๑๘ ๔๑๙ ๔๒๐ ๔๒๑ ๔๒๒ ๔๒๓ ๔๒๔ ๔๒๕ ๔๒๖ ๔๒๗ ๔๒๘ ๔๒๙ ๔๓๐ ๔๓๑ ๔๓๒ ๔๓๓ ๔๓๔ ๔๓๕ ๔๓๖ ๔๓๗ ๔๓๘ ๔๓๙ ๔๔๐ ๔๔๑ ๔๔๒ ๔๔๓ ๔๔๔ ๔๔๕ ๔๔๖ ๔๔๗ ๔๔๘ ๔๔๙ ๔๕๐ ๔๕๑ ๔๕๒ ๔๕๓ ๔๕๔ ๔๕๕ ๔๕๖ ๔๕๗ ๔๕๘ ๔๕๙ ๔๖๐ ๔๖๑ ๔๖๒ ๔๖๓ ๔๖๔ ๔๖๕ ๔๖๖ ๔๖๗ ๔๖๘ ๔๖๙ ๔๗๐ ๔๗๑ ๔๗๒ ๔๗๓ ๔๗๔ ๔๗๕ ๔๗๖ ๔๗๗ ๔๗๘ ๔๗๙ ๔๘๐ ๔๘๑ ๔๘๒ ๔๘๓ ๔๘๔ ๔๘๕ ๔๘๖ ๔๘๗ ๔๘๘ ๔๘๙ ๔๙๐ ๔๙๑ ๔๙๒ ๔๙๓ ๔๙๔ ๔๙๕ ๔๙๖ ๔๙๗ ๔๙๘ ๔๙๙ ๕๐๐ ๕๐๑ ๕๐๒ ๕๐๓ ๕๐๔ ๕๐๕ ๕๐๖ ๕๐๗ ๕๐๘ ๕๐๙ ๕๑๐ ๕๑๑ ๕๑๒ ๕๑๓ ๕๑๔ ๕๑๕ ๕๑๖ ๕๑๗ ๕๑๘ ๕๑๙ ๕๒๐ ๕๒๑ ๕๒๒ ๕๒๓ ๕๒๔ ๕๒๕ ๕๒๖ ๕๒๗ ๕๒๘ ๕๒๙ ๕๓๐ ๕๓๑ ๕๓๒ ๕๓๓ ๕๓๔ ๕๓๕ ๕๓๖ ๕๓๗ ๕๓๘ ๕๓๙ ๕๔๐ ๕๔๑ ๕๔๒ ๕๔๓ ๕๔๔ ๕๔๕ ๕๔๖ ๕๔๗ ๕๔๘ ๕๔๙ ๕๕๐ ๕๕๑ ๕๕๒ ๕๕๓ ๕๕๔ ๕๕๕ ๕๕๖ ๕๕๗ ๕๕๘ ๕๕๙ ๕๖๐ ๕๖๑ ๕๖๒ ๕๖๓ ๕๖๔ ๕๖๕ ๕๖๖ ๕๖๗ ๕๖๘ ๕๖๙ ๕๗๐ ๕๗๑ ๕๗๒ ๕๗๓ ๕๗๔ ๕๗๕ ๕๗๖ ๕๗๗ ๕๗๘ ๕๗๙ ๕๘๐ ๕๘๑ ๕๘๒ ๕๘๓ ๕๘๔ ๕๘๕ ๕๘๖ ๕๘๗ ๕๘๘ ๕๘๙ ๕๙๐ ๕๙๑ ๕๙๒ ๕๙๓ ๕๙๔ ๕๙๕ ๕๙๖ ๕๙๗ ๕๙๘ ๕๙๙ ๖๐๐ ๖๐๑ ๖๐๒ ๖๐๓ ๖๐๔ ๖๐๕ ๖๐๖ ๖๐๗ ๖๐๘ ๖๐๙ ๖๑๐ ๖๑๑ ๖๑๒ ๖๑๓ ๖๑๔ ๖๑๕ ๖๑๖ ๖๑๗ ๖๑๘ ๖๑๙ ๖๒๐ ๖๒๑ ๖๒๒ ๖๒๓ ๖๒๔ ๖๒๕ ๖๒๖ ๖๒๗ ๖๒๘ ๖๒๙ ๖๓๐ ๖๓๑ ๖๓๒ ๖๓๓ ๖๓๔ ๖๓๕ ๖๓๖ ๖๓๗ ๖๓๘ ๖๓๙ ๖๔๐ ๖๔๑ ๖๔๒ ๖๔๓ ๖๔๔ ๖๔๕ ๖๔๖ ๖๔๗ ๖๔๘ ๖๔๙ ๖๕๐ ๖๕๑ ๖๕๒ ๖๕๓ ๖๕๔ ๖๕๕ ๖๕๖ ๖๕๗ ๖๕๘ ๖๕๙ ๖๖๐ ๖๖๑ ๖๖๒ ๖๖๓ ๖๖๔ ๖๖๕ ๖๖๖ ๖๖๗ ๖๖๘ ๖๖๙ ๖๗๐ ๖๗๑ ๖๗๒ ๖๗๓ ๖๗๔ ๖๗๕ ๖๗๖ ๖๗๗ ๖๗๘ ๖๗๙ ๖๘๐ ๖๘๑ ๖๘๒ ๖๘๓ ๖๘๔ ๖๘๕ ๖๘๖ ๖๘๗ ๖๘๘ ๖๘๙ ๖๙๐ ๖๙๑ ๖๙๒ ๖๙๓ ๖๙๔ ๖๙๕ ๖๙๖ ๖๙๗ ๖๙๘ ๖๙๙ ๗๐๐ ๗๐๑ ๗๐๒ ๗๐๓ ๗๐๔ ๗๐๕ ๗๐๖ ๗๐๗ ๗๐๘ ๗๐๙ ๗๑๐ ๗๑๑ ๗๑๒ ๗๑๓ ๗๑๔ ๗๑๕ ๗๑๖ ๗๑๗ ๗๑๘ ๗๑๙ ๗๒๐ ๗๒๑ ๗๒๒ ๗๒๓ ๗๒๔ ๗๒๕ ๗๒๖ ๗๒๗ ๗๒๘ ๗๒๙ ๗๓๐ ๗๓๑ ๗๓๒ ๗๓๓ ๗๓๔ ๗๓๕ ๗๓๖ ๗๓๗ ๗๓๘ ๗๓๙ ๗๔๐ ๗๔๑ ๗๔๒ ๗๔๓ ๗๔๔ ๗๔๕ ๗๔๖ ๗๔๗ ๗๔๘ ๗๔๙ ๗๕๐ ๗๕๑ ๗๕๒ ๗๕๓ ๗๕๔ ๗๕๕ ๗๕๖ ๗๕๗ ๗๕๘ ๗๕๙ ๗๖๐ ๗๖๑ ๗๖๒ ๗๖๓ ๗๖๔ ๗๖๕ ๗๖๖ ๗๖๗ ๗๖๘ ๗๖๙ ๗๗๐ ๗๗๑ ๗๗๒ ๗๗๓ ๗๗๔ ๗๗๕ ๗๗๖ ๗๗๗ ๗๗๘ ๗๗๙ ๗๘๐ ๗๘๑ ๗๘๒ ๗๘๓ ๗๘๔ ๗๘๕ ๗๘๖ ๗๘๗ ๗๘๘ ๗๘๙ ๗๙๐ ๗๙๑ ๗๙๒ ๗๙๓ ๗๙๔ ๗๙๕ ๗๙๖ ๗๙๗ ๗๙๘ ๗๙๙ ๘๐๐ ๘๐๑ ๘๐๒ ๘๐๓ ๘๐๔ ๘๐๕ ๘๐๖ ๘๐๗ ๘๐๘ ๘๐๙ ๘๑๐ ๘๑๑ ๘๑๒ ๘๑๓ ๘๑๔ ๘๑๕ ๘๑๖ ๘๑๗ ๘๑๘ ๘๑๙ ๘๒๐ ๘๒๑ ๘๒๒ ๘๒๓ ๘๒๔ ๘๒๕ ๘๒๖ ๘๒๗ ๘๒๘ ๘๒๙ ๘๓๐ ๘๓๑ ๘๓๒ ๘๓๓ ๘๓๔ ๘๓๕ ๘๓๖ ๘๓๗ ๘๓๘ ๘๓๙ ๘๔๐ ๘๔๑ ๘๔๒ ๘๔๓ ๘๔๔ ๘๔๕ ๘๔๖ ๘๔๗ ๘๔๘ ๘๔๙ ๘๕๐ ๘๕๑ ๘๕๒ ๘๕๓ ๘๕๔ ๘๕๕ ๘๕๖ ๘๕๗ ๘๕๘ ๘๕๙ ๘๖๐ ๘๖๑ ๘๖๒ ๘๖๓ ๘๖๔ ๘๖๕ ๘๖๖ ๘๖๗ ๘๖๘ ๘๖๙ ๘๗๐ ๘๗๑ ๘๗๒ ๘๗๓ ๘๗๔ ๘๗๕ ๘๗๖ ๘๗๗ ๘๗๘ ๘๗๙ ๘๘๐ ๘๘๑ ๘๘๒ ๘๘๓ ๘๘๔ ๘๘๕ ๘๘๖ ๘๘๗ ๘๘๘ ๘๘๙ ๘๙๐ ๘๙๑ ๘๙๒ ๘๙๓ ๘๙๔ ๘๙๕ ๘๙๖ ๘๙๗ ๘๙๘ ๘๙๙ ๙๐๐ ๙๐๑ ๙๐๒ ๙๐๓ ๙๐๔ ๙๐๕ ๙๐๖ ๙๐๗ ๙๐๘ ๙๐๙ ๙๑๐ ๙๑๑ ๙๑๒ ๙๑๓ ๙๑๔ ๙๑๕ ๙๑๖ ๙๑๗ ๙๑๘ ๙๑๙ ๙๒๐ ๙๒๑ ๙๒๒ ๙๒๓ ๙๒๔ ๙๒๕ ๙๒๖ ๙๒๗ ๙๒๘ ๙๒๙ ๙๓๐ ๙๓๑ ๙๓๒ ๙๓๓ ๙๓๔ ๙๓๕ ๙๓๖ ๙๓๗ ๙๓๘ ๙๓๙ ๙๔๐ ๙๔๑ ๙๔๒ ๙๔๓ ๙๔๔ ๙๔๕ ๙๔๖ ๙๔๗ ๙๔๘ ๙๔๙ ๙๕๐ ๙๕๑ ๙๕๒ ๙๕๓ ๙๕๔ ๙๕๕ ๙๕๖ ๙๕๗ ๙๕๘ ๙๕๙ ๙๖๐ ๙๖๑ ๙๖๒ ๙๖๓ ๙๖๔ ๙๖๕ ๙๖๖ ๙๖๗ ๙๖๘ ๙๖๙ ๙๗๐ ๙๗๑ ๙๗๒ ๙๗๓ ๙๗๔ ๙๗๕ ๙๗๖ ๙๗๗ ๙๗๘ ๙๗๙ ๙๘๐ ๙๘๑ ๙๘๒ ๙๘๓ ๙๘๔ ๙๘๕ ๙๘๖ ๙๘๗ ๙๘๘ ๙๘๙ ๙๙๐ ๙๙๑ ๙๙๒ ๙๙๓ ๙๙๔ ๙๙๕ ๙๙๖ ๙๙๗ ๙๙๘ ๙๙๙ ๑๐๐๐

ธรรม ๖ ประการที่ผู้ใดได้ประพฤติก่อให้เกิดความสามัคคีเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน เกื้อกูลกัน ไม่ทะเลาะวิวาทกัน อันจะเป็นสิ่งที่ก่อให้เกิดความรักความสามัคคีกันตลอดไป⁵⁰ ดังนั้น สาราณียธรรม ๖ ประการสะท้อนให้เห็นถึงมิติ ๖ ด้าน ของความระลึกถึงกันด้วยความรักที่เป็น “สาราณียะ” ซึ่งประกอบไปด้วยความปรารถนาดีต่อกันทั้งทางกาย วาจา ใจ ขณะเดียวกันก็มีความรู้ความเข้าใจในวิธีแก้ปัญหา หรือแก้ทุกอย่างถูกต้องเสมอกัน (ทิวฐีสามัญญตา) มีแนวทางการประพฤติปฏิบัติที่เป็นไปเพื่อการแก้ปัญหาโดยเสมอสมานกัน (สิลสามัญญตา) และมีการแบ่งปันช่วยเหลือเกื้อกูลกัน (สาธารณโกศิ)⁵¹ อีกนัยหนึ่ง สาราณียธรรม แปลว่า ธรรมเป็นเหตุให้ระลึกถึงกัน หมายถึง คุณธรรมที่ทำให้คนเราไม่เห็นแก่ตัว แต่จะคิดถึงคนอื่น เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่แก่ผู้อื่น เข้าใจคนอื่นมากขึ้น สาราณียธรรมมี ๖ อย่าง คือ

๑. เมตตาทายกรรม คือ ทำต่อกันด้วยเมตตา หมายถึง ทำสิ่งใดก็ทำด้วยความปรารถนาดีต่อกัน เช่น แสดงไมตรีและหวังดีต่อเพื่อนร่วมงาน ร่วมกิจการ ร่วมชุมชน โดยช่วยเหลืออุเคราะห์ต่างๆ ด้วยความเต็มใจ แสดงอาการปรีชาสุภาพ เคารพนับถือทั้งต่อหน้าและลับหลัง

๒. เมตตาวิจิตรกรรม คือ พุดกันด้วยเมตตา หมายถึง จะพูดอะไรก็พูดด้วยความปรารถนาดีต่อกัน เช่น แนะนำสั่งสอนตักเตือนกันด้วยความหวังดี กล่าววาจาสุภาพ พูดจริงไม่พูดเพื่อผลประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นแก่ตนเองฝ่ายเดียว

๓. เมตตาตามโนกรรม คือ คิดต่อกันด้วยเมตตา หมายถึง จะคิดอะไรก็คิดด้วยความปรารถนาดี เช่น ตั้งจิตปรารถนาดี คิดทำสิ่งที่เป็นประโยชน์แก่กัน มองกันในแง่ดี

๔. สาธารณโกศิ คือ แบ่งปันสิ่งที่ได้มาโดยชอบธรรม หมายถึง แบ่งปันลาภผลที่ร่วมกันหา ร่วมกันทำ โดยยุติธรรม แม้สิ่งของที่ได้มาจะน้อย แต่ก็แจกจ่ายให้ได้มีส่วนร่วมใช้สอยบริโภคทั่วถึงกัน นั่นคือ การร่วมสุขร่วมทุกข์กัน

๕. สิลาสามัญญตา คือ มีความประพฤติเสมอภาคกัน หมายถึง ประพฤติสุจริตตั้งงามเหมือนกัน มีระเบียบวินัยเป็นแบบเดียวกัน ไม่ประพฤติให้เป็นทั้งรังเกียจ หรือเสื่อมเสียแก่หมู่คณะ

๖. ทิวฐีสามัญญตา คือ มีความเสมอภาคกันทางความคิด หมายถึง ปรับความคิดความเห็นให้มีเหตุมีผลถูกต้องเหมือนกัน นั่นคือ การเคารพเหตุผลยึดหลักความตั้งงามเป็นอุดมคติอย่างเดียวกัน⁵² สาราณียธรรม คือ ธรรมเป็นที่ตั้งแห่งความระลึกถึง ธรรมเป็นเหตุให้ระลึกถึงกัน หลักการอยู่ร่วมกัน ๖ ประการ

^{๕๐} ธรรมะ, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <http://thaidhammajak.com>, [๒๐ พฤศจิกายน ๒๕๕๕].

^{๕๑} ฟ้าเมือง ชาวหินฟ้า, **รู้จักสามัคคี**, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <http://www.asoke.info/09communication/DharmaPublicize/Dokya/D๑05/033.html>, [๒๐ พฤศจิกายน ๒๕๕๕].

^{๕๒} ทองหล่อ วงษ์ธรรมมา, **ปรัชญา ๒๐๑ พุทธศาสน์**, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์โอ.เอส.พรินต์ติ้ง เฮ้าส์, ๒๕๓๘), หน้า ๒๙๔ - ๒๙๕.

๑. เมตตาทายกรรม ตั้งเมตตาทายกรรมในเพื่อนพรหมจรรย์ทั้งต่อหน้าและลับหลัง คือ ช่วยเหลือกิจธุระของผู้ร่วมหมู่คณะด้วยความเต็มใจ แสดงอาการกิริยาสุภาพ เคารพนับถือกันทั้งต่อหน้าและลับหลัง

๒. เมตตาวจีกรรม ตั้งเมตตาวจีกรรมในเพื่อนพรหมจรรย์ทั้งต่อหน้าและลับหลัง คือ ช่วยแจ้งสิ่งที่เป็นประโยชน์ สั่งสอน แนะนำ ตักเตือนด้วยความหวังดี กล่าววาจาสุภาพ แสดงความเคารพนับถือกันทั้งต่อหน้าและลับหลัง

๓. เมตตาโมกกรรม ตั้งมโนกรรมในเพื่อนพรหมจรรย์ทั้งต่อหน้าและลับหลัง คือ ตั้งจิตปรารถนาดี คิดทำสิ่งที่เป็นประโยชน์แก่กัน มองกันในแง่ดี มีหน้าตายิ้มแย้มต่อกัน

๔. สาธารโภคี ได้ของที่ชอบธรรมมากี่แบ่งปัน ไม่หวงไว้ผู้เดียว

๕. สีลสามัญญตา มีศีลบริสุทธิเสมอกันกับเพื่อนพรหมจรรย์ทั้งต่อหน้าและลับหลัง คือ มีความประพฤติสุจริต ดีงาม ถูกต้องตามระเบียบวินัย ไม่ทำตนให้เป็นที่รังเกียจของหมู่คณะ

๖. ทิฎฐิสามัญญตา มีทิฎฐิดีงามเสมอกันกับเพื่อนพรหมจรรย์ทั้งต่อหน้าและลับหลัง คือ มีความเห็นชอบร่วมกันในข้อที่เป็นหลักการสำคัญ ที่จะนำไปสู่ความหลุดพ้นสิ้นทุกข์ หรือขจัดปัญหา^{๕๓} ซึ่งสาราณียธรรม ๖ คือ ธรรมเป็นที่ตั้งแห่งความระลึกถึงซึ่งกันและกัน เป็นธรรมสำหรับบุคคลที่อยู่ร่วมกันเป็นหมวดเป็นหมู่ เพื่อเป็นการเสริมสร้างความรัก ความเคารพ การสงเคราะห์ การไม่มีวิวาท ความสามัคคี และเอกภาพภายในหมู่คณะเรานั้น มี ๖ อย่าง คือ

๑. การตั้งกายกรรม (ตัวของตน) ที่ประกอบด้วยเมตตาทั้งต่อหน้าและลับหลัง

๒. การตั้งวจีกรรม (ปาก/คำพูด) ที่ประกอบด้วยเมตตาในเพื่อนมนุษย์ทั้งต่อหน้าและลับหลัง ช่วยเหลือชวนชวายในกิจการการงานบุคคลอื่นด้วยวาจา

๓. การตั้งมโนกรรม (ใจ) ที่ประกอบด้วยเมตตาในเพื่อนมนุษย์ คิดช่วยเหลืออุทฺธกิจญาติมิตร และสัมพันธ์ชนอื่นๆ ด้วยความหวังดีปรารถนาดี

๔. เป็นผู้มีความเอื้อเฟื้อ เผื่อแผ่ แบ่งปันลาภที่ตนได้มาโดยชอบธรรมแก่บุคคลที่ควรให้

๕. มีศีลมีธรรมเสมอกับเพื่อนมนุษย์เหมือนกับญาติมิตร และพฤติสุจริตทั้งต่อหน้าและลับหลัง ไม่ทำตนให้เป็นที่รังเกียจของผู้อื่น

๖. มีความเห็นดีเห็นงามร่วมกับผู้อื่น คือ เห็นชอบตามทำนองคลองธรรมร่วมกับผู้อื่น^{๕๔}

สาราณียธรรม ๖ ธรรมเป็นที่ตั้งแห่งความลึก ธรรมเป็นเหตุให้เรานึกถึงกัน หลักการอยู่ร่วมกัน เรียกอีกอย่างว่า “สาราณียธรรม” คือ

๑. เมตตาทายกรรม มีเมตตาทายกรรมทั้งต่อหน้าและลับหลัง

๒. เมตตาวจีกรรม มีเมตตาวจีกรรมทั้งต่อหน้าและลับหลัง

๓. เมตตาโมกกรรม มีเมตตาโมกกรรมทั้งต่อหน้าและลับหลัง

^{๕๓} ปัญญา ใช้บางยาง, ธรรมมาธิบาย เล่ม ๑, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ธรรม, ๒๕๕๖), หน้า ๑๒๒ - ๑๒๓.

^{๕๔} กรกฎ โอภาสเจริญมงคล, วารสารวิทยบริการ, “การบริหารและการพัฒนาวัดโสธรวรารามวรวิหาร จาก: ยุคก่อตั้งสู่อนาคต”, ปีที่ ๒๓ ฉบับที่ ๒ พฤษภาคม - สิงหาคม ๒๕๕๕: ๒๑.

๔. สาธารณโภคี แบ่งปันสิ่งของที่ได้มาไม่หวงแหนใช้ผู้เดียว
๕. สีลสามัญญตา มีความประพฤติร่วมกันในข้อที่เป็นหลักสำคัญที่จะนำไปสู่ความหลุดพ้น สิ้นทุกข์ หรือขจัดปัญหา
๖. ทิฐุสามัญญตา มีความเห็นชอบดีงามเช่นเดียวกับหมู่คณะ^{๕๕}
- สรุปได้ว่า หลักสาราณียธรรม ๖ เป็นหลักธรรมในพุทธศาสนาที่มีการกล่าวถึง การช่วยเหลือ กิจธุระของผู้ร่วมคณะด้วยความเต็มใจ แสดงกิริยาอาการสุภาพ เคารพนับถือกัน ช่วยบอกแจ้งสิ่งที่เป็นประโยชน์ สั่งสอน แนะนำ ตักเตือนด้วยความหวังดี กล่าวว่จาสุภาพ แสดงความเคารพนับถือกัน ทั้งต่อหน้าและลับหลัง ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของพุทธวิถีการบริหาร ซึ่งเป็นแนวทางที่ดีที่ควรนำมาปฏิบัติ เพื่อทำให้เกิดผลที่ดีแก่ชุมชนและเพื่อนร่วมงาน

๒.๓.๒ สาราณียธรรม ๖ ในพระพุทธานุชาต

พระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย กล่าวถึง หลักธรรมสาราณียธรรม ๖ ไว้ว่า สาราณียธรรม เป็นที่ตั้งแห่งความระลึกถึงกัน ๖ อย่าง เป็นไปเพื่อสงเคราะห์กัน เพื่อไม่วิวาทกัน เพื่อความพร้อมเพรียงกัน เพื่อเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันนี้มี ๖ อย่าง...

อานนธ์ธรรมเป็นที่ตั้งแห่งความระลึกถึงกัน^{๕๖}

๑) อานนธ์ ภิกษุในธรรมวินัยนี้มีกายกรรมประกอบด้วยเมตตา ปรากฏในเพื่อนร่วมประพฤติพรหมจรรย์ ทั้งในที่แจ้ง ทั้งในที่ลับ นี่คือ ธรรมเป็นที่ตั้งแห่งความระลึกถึงกัน ทำความรัก ทำความเคารพเป็นไปเพื่อสงเคราะห์กัน เพื่อไม่วิวาทกัน เพื่อความพร้อมเพรียงกัน เพื่อเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ประการหนึ่ง ๒) ดูก่อนอานนธ์ ประการอื่นยังมีอีก ภิกษุผู้มีจิตรกรรมประกอบด้วยเมตตา ปรากฏในเพื่อนร่วมประพฤติพรหมจรรย์ ทั้งในที่แจ้ง ทั้งในที่ลับ นี่ก็ธรรมเป็นที่ตั้งแห่งความระลึกถึงกัน ทำความรัก ทำความเคารพ เป็นไปเพื่อสงเคราะห์กัน เพื่อไม่วิวาทกัน เพื่อความพร้อมเพรียงกัน เพื่อเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน

๓) อานนธ์ ประการอื่นยังมีอีก ภิกษุผู้มีโมหกรรมประกอบด้วยเมตตา ปรากฏในเพื่อนร่วมประพฤติพรหมจรรย์ ทั้งในที่แจ้ง ทั้งในที่ลับ นี่ก็ธรรมเป็นที่ตั้งแห่งความระลึกถึงกัน ทำความรัก ทำความเคารพ เป็นไปเพื่อสงเคราะห์กัน เพื่อความพร้อมเพรียงกัน เพื่อเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน

๔) อานนธ์ ประการอื่นยังมี ภิกษุมีลาภใดๆ เกิดโดยธรรมได้โดยธรรมที่สุด แม้เพียงอาหารติดบาตร เป็นผู้ไม่แย่งกันเอาลาภ เห็นปานนั้นไว้บริโภคแต่เพียงผู้เดียว ย่อมเป็นผู้บริโภคเฉลี่ยทั่วไปกับเพื่อนร่วมประพฤติพรหมจรรย์ผู้มีศีล นี่ก็ธรรมเป็นที่ตั้งแห่งความระลึกถึงกัน ทำความรัก ทำความเคารพ เป็นไปเพื่อ สงเคราะห์กัน เพื่อไม่วิวาทกัน เพื่อความพร้อมเพรียงกัน เพื่อเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน

^{๕๕} สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ, “ตัวชี้วัดและสาระการเรียนรู้แกนกลาง กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑”, หน้า ๑๑๓.

^{๕๖} ม.อ. (ไทย) ๓/๑/๘๘.

๕) อานนท์ ประการอื่นยังมีอีก ภิกษุถึงความเป็นผู้เสมอกัน โดยศีลในศีลทั้งหลายที่ไม่ขาด ไม่ทะลุ ไม่ต่าง ไม่พร้อย เป็นไทอันวิญญูชนสรรเสริญ อันค้นหา และทิวฐิไม่แตะต้อง เป็นไปพร้อมเพื่อสมาธิ เห็นปานนั้นกับเพื่อนร่วมประพตฺติพรหมจรรย์อยู่ ทั้งในที่แจ้ง ทั้งในที่ลับ นี้ก็ธรรมเป็นที่ตั้งแห่งความระลึกถึงกัน ทำความรัก ทำความเคารพ เป็นไปเพื่อสงเคราะห์กัน เพื่อไม่วิวาทกัน เพื่อความพร้อมเพรียงกัน เพื่อเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน

๖) อานนท์ ประการอื่นยังมีอีก ภิกษุถึงความเป็นผู้เสมอกัน โดยทิวฐิในทิวฐิที่เป็นของพระอริยะอันนำออกมาชักนำผู้กระทำตาม เพื่อความสันทุกข์โดยชอบ เห็นปานนั้นกับเพื่อนร่วมประพตฺติพรหมจรรย์อยู่ ทั้งในที่แจ้ง ทั้งในที่ลับ นี้ก็ธรรมเป็นที่ตั้งแห่งความระลึกถึงกัน ทำความรัก ทำความเคารพ เป็นไปเพื่อสงเคราะห์กัน เพื่อไม่วิวาทกัน เพื่อความพร้อมเพรียงกัน เพื่อเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน

อานนท์นี้แหละธรรม ๖ อย่าง เป็นที่ตั้งแห่งความระลึกถึงกัน ทำความรัก ทำความเคารพ เป็นไปเพื่อสงเคราะห์กัน เพื่อไม่วิวาทกัน เพื่อความพร้อมเพรียงกัน เพื่อเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน

อานนท์ ถ้าพวกเธอพึงสมาทานสาราณียธรรมทั้ง ๖ อย่างนี้ประพตฺติอยู่ พวกเธอจะยังเห็นทางว่ากล่าวพวกเราได้น้อยก็ตามมากก็ตาม ซึ่งจะอดกันไว้ไม่ได้ละหรือ

ท่านพระอานนท์กราบทูลว่า ข้านี้หามิได้เลยพระพุทธเจ้าข้า

อานนท์ เพราะฉะนั้นแล พวกเธอพึงสมาทานสาราณียธรรมทั้ง ๖ อย่างนี้ ประพตฺติเกิดขึ้นจัดเป็นไปเพื่อประโยชน์ เพื่อความสุขแก่พวกเธอตลอดกาลนาน

พระผู้มีพระภาคเจ้าได้ตรัสภษิตนี้แล้ว ท่านพระอานนท์ชื่นชมยินดีพระภษิตของพระผู้มีพระภาคเจ้า

พระพุทธเจ้าได้ตรัสถึงสาราณียธรรมไว้ดังนี้^{๕๗}

ภิกษุทั้งหลายธรรม ๖ ประการนี้ เป็นที่ตั้งแห่งการให้ระลึกถึงกัน ทำให้เป็นที่รักเป็นที่เคารพ ย่อม เป็นไปเพื่อความสงเคราะห์ เพื่อขอไม่วิวาทกัน เพื่อความพร้อมเพรียงเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ธรรม ๖ ประการ คือ สาราณียธรรม ๖ อย่าง

๑) ผู้มีอายุทั้งหลาย ภิกษุในพระธรรมวินัยนี้เข้าไปตั้งกายกรรมประกอบด้วยเมตตาในเพื่อนพรหมจารีทั้งหลาย ทั้งต่อหน้า และลับหลัง ธรรมข้อนี้เป็นที่ตั้งแห่งความระลึกถึง เป็นเครื่องกระทำให้เป็นที่ยรัก เป็นเครื่องกระทำให้เป็นที่ยเคารพ เป็นไปเพื่อความสงเคราะห์ เพื่อความไม่วิวาท เพื่อความพร้อมเพรียง เพื่อความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน

๒) ผู้มีอายุทั้งหลาย ข้ออื่นยังมีภิกษุในพระธรรมวินัยนี้เข้าไปตั้งวจีกรรมประกอบด้วยเมตตาในเพื่อนพรหมจารีทั้งหลาย ทั้งต่อหน้า และลับหลัง ธรรมข้อนี้เป็นที่ตั้งแห่งความระลึกถึง เป็นเครื่องกระทำให้เป็นที่ยรัก เป็นเครื่องกระทำให้เป็นที่ยเคารพ เป็นไปเพื่อความสงเคราะห์ เพื่อความไม่วิวาท เพื่อความพร้อมเพรียง เพื่อความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน

^{๕๗}ที่.ปา. (ไทย) ๑๑/๓๒๕/๓๒๑ - ๓๒๒.

๓) ผู้มีอายุทั้งหลาย ข้ออื่นยังมีภิกษุในพระธรรมวินัยนี้เข้าไปตั้งมโนกรรมประกอบด้วยเมตตา ในเพื่อนพรหมจารีทั้งหลาย ทั้งต่อหน้า และลับหลัง ธรรมข้อนี้เป็นที่ตั้งแห่งความระลึกถึง เป็นเครื่องกระทำให้เป็นที่ยรัก เป็นเครื่องกระทำให้เป็นที่ยศ เป็นไปเพื่อความสงเคราะห์ เพื่อความไม่วิวาท เพื่อความพร้อมเพรียง เพื่อความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน

๔) ผู้มีอายุทั้งหลาย ข้ออื่นยังมีอีกกลาอย่างใดอย่างหนึ่ง ซึ่งประกอบด้วยธรรม ได้มาแล้วโดยธรรมโดยที่สุด แม้เพียงอาหารในบาตร ไม่หวงกันด้วยลาภ เห็นปานดั่งนั้นแบ่งปันกับเพื่อนพรหมจารีทั้งหลายผู้มีศีลและธรรม แม้ข้อนี้ก็เป็นที่ตั้งแห่งความระลึกถึง เป็นเครื่องกระทำให้เป็นที่ยรัก เป็นเครื่องกระทำให้เป็นที่ยศ เป็นไปเพื่อความสงเคราะห์ เพื่อความไม่วิวาท เพื่อความพร้อมเพรียง เพื่อความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน

๕) ผู้มีอายุทั้งหลาย ข้ออื่นยังมีอีกศีลอย่างใดอย่างหนึ่ง ซึ่งไม่ขาด ไม่ทะลุ ไม่ต่างพร้อย เป็น ไทอันวิญญูชนสรรเสริญ ไม่เกี่ยวกับต้นหาและทิวาส เป็นไปเพื่อสมาธิ เป็นผู้ถึงความเป็นผู้เสมอกัน โดยศีลในศีล เห็นปานดั่งนั้นกับเพื่อนพรหมจารีทั้งหลาย ทั้งต่อหน้า และลับหลัง ธรรมแม้ข้อนี้ก็เป็นที่ตั้งแห่งความระลึกถึงเป็นเครื่องกระทำให้เป็นที่ยรัก เป็นเครื่องกระทำให้เป็นที่ยศ เป็นไปเพื่อความสงเคราะห์ เพื่อความไม่วิวาท เพื่อความพร้อมเพรียง เพื่อความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน

๖) ผู้มีอายุทั้งหลาย ข้ออื่นยังมีอีกทิวาสอย่างใดอย่างหนึ่งซึ่งประเสริฐเป็นเครื่องนำสัตว์ออกจากทุกข์ ย่อมนำออกเพื่อความสิ้นทุกข์โดยชอบแก่ผู้กระทำทิวาสนั้น ภิกษุเป็นผู้ถึงความเป็นผู้เสมอกันด้วย ทิวาสในทิวาส เห็นปานดั่งนั้นกับเพื่อนพรหมจารีทั้งหลาย ทั้งต่อหน้า และลับหลังอยู่ ธรรมแม้ข้อนี้ก็เป็นที่ตั้งแห่งความระลึกถึง เป็นเครื่องกระทำให้เป็นที่ยรัก เป็นเครื่องกระทำให้เป็นที่ยศ เป็นไปเพื่อความสงเคราะห์ เพื่อความไม่วิวาท เพื่อความพร้อมเพรียง เพื่อความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน

พระไตรปิฎกปฐมสาราณียธรรม ว่าด้วยสาราณียธรรมสูตรที่ ๑

ภิกษุทั้งหลาย สาราณียธรรม ธรรมเป็นเหตุให้ถึง ๖ ประการนี้ สาราณียธรรม ๖ ประการ ะไรบ้าง คือ ภิกษุในพระธรรมวินัยนี้

๑. ตั้งมั่นเมตตากายกรรมในเพื่อนพรหมจารีทั้งหลาย ทั้งต่อหน้าและลับหลัง แม่นี่ก็เป็นสาราณียธรรม

๒. ตั้งมั่นเมตตาวจีกรรมในเพื่อนพรหมจารีทั้งหลาย ทั้งต่อหน้าและลับหลัง แม่นี่ก็เป็นสาราณียธรรม

๓. ตั้งเมตตามโนกรรมในเพื่อนพรหมจารีทั้งหลาย ทั้งต่อหน้าและลับหลัง แม่นี่ก็เป็นสาราณียธรรม

๔. บริโภคโดยไม่แบ่งแยกลาภทั้งหลายที่ประกอบด้วยธรรม ได้มาโดยธรรมโดยที่สุด แม้เพียงบิณฑบาตบริโภคร่วมกับพรหมจารีทั้งหลายผู้มีศีล แม่นี่ก็เป็นสาราณียธรรม

๕. มีศีลไม่ขาด ไม่ทะลุ ไม่ต่างพร้อย เป็นไทท่านผู้สรรเสริญ ไม่ถูกต้นหาและทิวาสครอบงำ เป็นไปเพื่อสมาธิเสมอกันกับเพื่อนพรหมจารีทั้งหลาย ทั้งต่อหน้า และลับหลัง แม่นี่ก็เป็นสาราณียธรรม

๖. มีอริยทิวาสอันเป็นธรรมเครื่องนำออก เพื่อความสิ้นทุกข์โดยชอบแก่ผู้ทำตามเสมอกันกับเพื่อนพรหมจารีทั้งหลาย ทั้งต่อหน้า และลับหลัง แม่นี่ก็เป็นสาราณียธรรม

ภิกษุทั้งหลาย สาราณียธรรม ๖ ประการนี้แล

ปฐมสาราณียสูตรที่ ๑ จบ

ทุติยสาราณียธรรม ว่าด้วยสาราณียสูตรที่ ๒

ภิกษุทั้งหลาย สาราณียธรรม ๖ ประการนี้ ทำให้เป็นที่รัก ทำให้เป็นที่เคารพ เป็นไปเพื่อความสงเคราะห์กัน เพื่อความไม่วิวาทกัน เพื่อความสามัคคีกัน เพื่อความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน สาราณียธรรม ๖ ประการอะไรบ้าง คือ

ภิกษุธรรมวินัยนี้

๑. ตั้งมั่นเมตตากายกรรมให้เพื่อนพรหมจรรย์ทั้งหลาย ทั้งต่อหน้าและลับหลัง แม้นี้เป็นสาราณียธรรม ที่ทำให้เป็นที่รัก ทำให้เป็นที่เคารพ เป็นไปเพื่อความสงเคราะห์กัน เพื่อความไม่วิวาทกัน เพื่อความสามัคคีกัน เพื่อความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน

๒. ตั้งมั่นเมตตาวจีกรรมในเพื่อนพรหมจรรย์ทั้งหลาย ทั้งต่อหน้าและลับหลัง แม้นี้เป็นสาราณียธรรม ที่ทำให้เป็นที่รัก ทำให้เป็นที่เคารพ เป็นไปเพื่อความสงเคราะห์กัน เพื่อความไม่วิวาทกัน เพื่อความสามัคคีกัน เพื่อความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน

๓. ตั้งมั่นเมตตามโนกรรมในเพื่อนพรหมจรรย์ทั้งหลาย ทั้งต่อหน้า และลับหลัง แม้นี้เป็นสาราณียธรรม ที่ทำให้เป็นที่รัก ทำให้เป็นที่เคารพ เป็นไปเพื่อความสงเคราะห์กัน เพื่อความไม่วิวาทกัน เพื่อความสามัคคีกัน เพื่อความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน

๔. บริโภคโดยไม่แบ่งลาภยศทั้งหลายที่ประกอบด้วยธรรม ได้มาโดยธรรมโดยที่สุด แม้เพียงบิณฑบาตบริโภคร่วมกับเพื่อนพรหมจรรย์ทั้งหลายผู้มีศีล แม้นี้เป็นสาราณียธรรม ที่ทำให้เป็นที่รัก ทำให้เป็นที่เคารพ เป็นไปเพื่อความสงเคราะห์กัน เพื่อความไม่วิวาทกัน เพื่อความสามัคคีกัน เพื่อความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน

๕. มีศีลไม่ขาด ไม่ทะลุ ไม่ต่างพร้อย เป็นไทท่านผู้รู้สรรเสริญ ไม่ถูกตมทาและทักขิครอบงำ เป็นไปเพื่อสมาธิเสมอกันกับเพื่อนพรหมจรรย์ทั้งหลาย ทั้งต่อหน้า และลับหลัง แม้นี้เป็นสาราณียธรรม ที่ทำให้เป็นที่รัก ทำให้เป็นที่เคารพ เป็นไปเพื่อความสงเคราะห์กัน เพื่อความไม่วิวาทกัน เพื่อความสามัคคีกัน เพื่อความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน

๖. มีอริยทักขิอันเป็นธรรมเครื่องนำออก เพื่อความสิ้นทุกข์โดยชอบแก่ผู้ทำตามเสมอกันกับเพื่อนพรหมจรรย์ทั้งต่อหน้า และลับหลัง แม้นี้เป็นสาราณียธรรม ที่ทำให้เป็นที่รัก ทำให้เป็นที่เคารพ เป็นไปเพื่อความสงเคราะห์กัน เพื่อความไม่วิวาทกัน เพื่อความสามัคคีกัน เพื่อความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน

ภิกษุทั้งหลาย สาราณียธรรม ๖ ประการนี้แล ทำให้เป็นที่รัก ทำให้เป็นที่เคารพ เป็นไปเพื่อความสงเคราะห์กัน เพื่อความไม่วิวาทกัน เพื่อความสามัคคีกัน เพื่อความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน

ทุติยธรรมที่ ๒ จบ⁵⁸

๒.๓.๓ การสร้างสัมพันธไมตรีตามหลักสาราณียธรรม ๖

^{๕๘} อังคก (ไทย) ๒๒/๑๑/๔๒๖ - ๔๒๗.

แก่นของสารานุกรม คือ ความปรารถนาดีต่อกัน เอื้อเพื่อเกื้อกูลกัน จึงสามารถประยุกต์ให้เป็นแนวทางสร้างสัมพันธ์ไมตรีระหว่างประเทศได้เป็นอย่างดี ได้แก่

๑. เมตตาทายกรรม คือ การแสดงออกซึ่งความเป็นมิตรทางกายต่อประเทศเพื่อนบ้าน เช่น เมื่อมิตรประเทศประสบภัยต่างๆ เป็นต้นว่า อุทกภัย แผ่นดินไหว ฯลฯ ประเทศไทยก็ส่งเครื่องอุปโภค บริโภค ยารักษาโลก คณะแพทย์ หรือเงินไปช่วยตามกำลังความสามารถ

๒. เมตตาวจีกรรม คือ มีการกระทำทางวาจาที่แสดงออกถึงความปรารถนาดีต่อมิตรประเทศ เช่น ไม่กล่าวติเตียนให้ร้ายต่อมิตรประเทศ ถ้ามีปัญหาข้อพิพาทเกิดขึ้น ก็หาทางยุติด้วยการเจรจาทางการทูต

๓. เมตตามโนกรรม มีจิตใจปรารถนาดีกับมิตรประเทศ ปราศจากอกุศลจิต ไม่หว่านระแวง

๔. แบ่งปันผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นหรือได้มาโดยชอบธรรมแก่มิตรประเทศ หมายถึง การช่วยเหลือกันและกันระหว่างประเทศ กล่าวคือ ประเทศร่ำรวยควรให้ความช่วยเหลือแก่ประเทศยากจนกว่า หรืออีกประการหนึ่ง แม่น้ำบางสาย แม้จะมีต้นกำเนิดจากประเทศของเรา ถ้าไหลผ่านเข้าไปสู่ประเทศเพื่อนบ้าน เราก็ควรรักษาอย่างดี ไม่สร้างมลพิษให้กลายเป็นสายน้ำเสีย

๕. มีหลักความประพฤติ (ศีล) เสมอกับมิตรประเทศ และไม่ทำตนเป็นที่น่ารังเกียจของประเทศอื่น หมายถึง จะต้องดำเนินนโยบายต่างประเทศให้สอดคล้องกับมตีสากล หรือสอดคล้องกับหลักการของสหประชาชาติ กล่าวคือ แก้ไขปัญหาระหว่างประเทศด้วยวิธีการทูต ช่วยผดุงสันติภาพของโลก เคารพอธิปไตยของประเทศอื่น

๖. มีความคิดเห็นตรงกับประเทศอื่น หมายถึง การอยู่ร่วมกันกับประเทศอื่นๆ นั้นเราต้องยอมรับกฎเกณฑ์ที่มีกติกาที่นานาชาติกำหนดไว้ แม้ว่าบางครั้งเราจะไม่เห็นด้วย แต่ถ้าเสียงส่วนใหญ่เขาเห็นชอบ เราก็ต้องปฏิบัติตาม

พระพุทธศาสนามีหลักของการประพฤติปฏิบัติ ในการอยู่ร่วมกันของสมาชิกด้านความสัมพันธ์ภายในครอบครัวสมาชิก ควรพึงปฏิบัติต่อกันด้วยความ รักความเข้าใจอย่างจริงใจ เพื่อการที่จะละลឹกลึงกันอยู่เสมอ ตามหลักที่เรียกว่า สารานุกรม^{๕๙} มี ๖ ประการ คือ

๑. เมตตาทายกรรม การปฏิบัติต่อกันด้วยความเมตตา คือ แสดงความมีไมตรีและความหวังดีต่อเพื่อนร่วมงาน ร่วมกิจกรรม การร่วมชุมชนด้วยการช่วยเหลือกิจกรรมต่างๆ โดยเต็มใจ แสดงอาการ กิริยาสุภาพ เคารพนับถือกันทั้งต่อหน้าและลับหลัง

๒. เมตตาวจีกรรม การพูดกันด้วยความเมตตา คือ ช่วยบอกสิ่งที่เป็นประโยชน์ให้โดยวิธีการ สั่งสอน หรือแนะนำ ตักเตือนกันด้วยความหวังดี กล่าววาจาสุภาพ แสดงความเคารพ และนับถือกัน ทั้งต่อหน้าและลับหลัง

๓. เมตตามโนกรรม การติดต่อกันด้วยความเมตตา คือ ตั้งจิตปรารถนาดี คิดทำสิ่งที่เป็นประโยชน์แก่กัน มองกันในแง่ดี มีหน้าตายิ้มแย้มแจ่มใสต่อกัน

^{๕๙}ที่.ปา. (ไทย) ๑๑/๓๑๗/๒๕๗

๔. สาธารณโภคี การได้มาแบ่งกันกินแบ่งกันใช้ คือ แบ่งปันลาภผลที่ได้มาโดยชอบธรรม แม้เป็นของเล็กน้อยก็แจกจ่ายให้ได้มีส่วนร่วมใช้สอยบริโภคทั่วกัน

๕. สีสสามัญญาตา ความประพฤติดีเหมือนกัน คือ มีความประพฤติสุจริต ตั้งใจ รักษาระเบียบวินัยของส่วนรวม ไม่ทำตนให้เป็นที่น่ารังเกียจหรือเสื่อมเสียแก่หมู่คณะ

๖. ทิฏฐิสามัญญาตา การปรับความเห็นให้เข้ากันได้ คือ เคารพรับฟังความคิดเห็น การมีความเห็นชอบร่วมกัน ตกลงกันได้ในหลักการสำคัญ ยึดถืออุดมคติหลัก เห็นความดีงามหรือจุดมุ่งหมายสูงสุดอันเดียวกัน^{๖๐}

หลักสาราณียธรรม เป็นหลักการใหญ่ที่ก่อให้เกิดเอกภาพหรือภราดรภาพ หลักสาราณียธรรม แปลว่า ธรรมเป็นเครื่องระลึกถึงกัน เป็นหลักการที่จะทำให้เกิดความประสาน พร้อมเพรียง สามัคคี และผนึกร่วมกันเป็นเอกภาพ หลักธรรมนี้มีสาระสำคัญที่สอนว่า สังคมประชาธิปไตยจะต้องมีเครื่องผูกพันคนให้มีความสามัคคีร่วมมือร่วมใจกัน เพราะการที่แต่ละคนจะอยู่ได้ด้วยดี และเอาศักยภาพของตนมาร่วมสร้างสรรค์สังคมประชาธิปไตยได้นั้น คนเรานั้นจะต้องมีความสามัคคีรู้จักร่วมมือกัน และอยู่ร่วมกันด้วยดี การร่วมมือกันและอยู่ร่วมกันด้วยดีนั้น มีลักษณะการแสดงออกต่างๆ ซึ่งเน้นความมีเมตตาปรารถนาดี หวังประโยชน์สุขต่อกัน อันจะโยงไปหาหลักการพื้นฐาน คือ การที่คนเราจะต้องใช้ปัญญา คือ จะต้องใช้ปัญญานั้นบนพื้นฐานของความเมตตา หมายความว่า ใช้ปัญญาโดยมีเมตตาประกอบหลักของความเป็นเอกภาพที่เรียกว่า สาราณียธรรมมี ๖ ประการ^{๖๑} คือ

๑. เมตตาทายกรรม คือจะทำอะไรก็ทำต่อกันด้วยเมตตา หมายความว่า ทำด้วยความรัก ด้วยไมตรี ด้วยความปรารถนาดีต่อกัน มีความช่วยเหลือกัน มีการร่วมมือกัน มีความพร้อมที่จะประสานงานกัน

๒. เมตตาวาจกรรม คือ จะพูดอะไรก็พูดด้วยเมตตา โดยจิตเจรงจากันด้วยเหตุผล โดยใช้ปัญญา ไม่ใช่โทสะเป็นตัวนำ ฉะนั้นต้องพูดด้วยความปรารถนาดีต่อกัน มีจิตสำนึกในผลประโยชน์สุขร่วมกัน ต้องการสร้างสรรค์

๓. เมตตามโนกรรม คือ จะคิดอะไรก็คิดต่อกันด้วยเมตตา นั่นคือ การมีความหวังดีต่อกัน ปรารถนาดีต่อกัน โดยการพิจารณาวินิจฉัย คิดวางแผนต่างๆ โดยมุ่งทำให้เกิดประโยชน์สุขแก่กัน สร้างสันสังคม และมีไมตรีต่อกันอย่างแท้จริง

๔. สาธารณโภคี หมายถึง การมีกินมีใช้ร่วมกัน หรือมีการแบ่งปันเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อกัน หรือการมุ่งช่วยเหลือและบำเพ็ญประโยชน์ต่อสาธารณะ โดยการไม่เห็นแก่ตัว เป็นต้น

^{๖๐} พระธรรมปิฎก (ป.อ. ประยุตฺโต), ธรรมนุญชีวิตพุทธจริตรธรรมเพื่อชีวิตที่ดีงาม, พิมพ์ครั้งที่ ๓๐, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๓), หน้า ๒๓ - ๒๔

^{๖๑} สบายดี, ประชาธิปไตยในพุทธศาสนา, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <http://www.writer.dek-d.com>, [๒๐ มีนาคม ๒๕๕๖].

๕. สีสสามัญญตา หมายถึง มีศีลเสมอกัน คือ มีความประพฤติดี รักษาระเบียบวินัย รักษาภูกติกา ของสังคม มีความสุจริตทางกายวาจาที่เสมอกัน ไม่เบียดเบียนผู้อื่น ไม่ก่อความเดือดร้อนแก่สังคม

๖. ทิฏฐิสามัญญตา หมายถึง มีทิฏฐิ มีความเห็น มีความเชื่อมั่น ยึดถือในหลักการ อุดมการณ์ และอุดมคติร่วมกัน หรือสอดคล้องกัน คนในสังคมประชาธิปไตยจะต้องมีความเห็น ความเข้าใจ และความเชื่อมั่นในหลักการประชาธิปไตยร่วมกัน เช่น การยอมรับระบบประชาธิปไตย การเข้าใจเรื่องสิทธิและหน้าที่ การเข้าใจเรื่องเสรีภาพ ภารดรภาพ และเอกภาพ เป็นต้น

หลักสาราณียธรรม ๖ เมื่อนำมาปฏิบัติแล้วจะเกิดผลจากการยึดปฏิบัติ^{๖๒} ดังนี้

๑. สาราณียะ ทำให้ระลึกถึงกันในแง่ดี
๒. ปิยภระณะ ทำให้เกิดความรักใคร่ปรองดองกัน
๓. ครุภระณะ ทำให้เกิดความเคารพมีสัมมาคารวะต่อกัน
๔. สังคหะ ทำให้เกิดการสงเคราะห์เกื้อกูลกัน
๕. อภิวัทกะ ทำให้เกิดความไม่มีวิวาทบาดหมางกัน
๖. สามัคคียะ ทำให้เกิดความพร้อมเพรียงสมัคสมานสามัคคีกัน
๗. เอกีภวะ ทำให้เกิดความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน

สรุปได้ว่าหลักสาราณียธรรม ๖ เป็นหลักธรรมในพระพุทธศาสนาที่มีการกล่าวถึง การช่วยเหลือกิจธุระของผู้ร่วมคณะ ด้วยความเต็มใจ แสดงกิริยาอาการสุภาพ เคารพนับถือกัน ช่วยบอกแจ้งสิ่งที่เป็นประโยชน์ สั่งสอน แนะนำ ตักเตือน ด้วยความหวังดี กล่าววาจาสุภาพ แสดงความเคารพนับถือกันต่อหน้าและลับหลัง ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของพุทธวิธีการบริหาร ซึ่งเป็นแนวทางที่ดีที่ควรนำมาปฏิบัติ เพื่อทำให้เกิดผลดีแก่ชุมชนและเพื่อนร่วมงาน

๒.๔ ทฤษฎีจิตวิทยาการมีส่วนร่วม

การมีส่วนร่วมของประชาชนเกิดจากจิตใจที่ต้องการเข้าร่วมในกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่ง เพื่อให้บรรลุถึงวัตถุประสงค์ของตนและกลุ่มคนที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตทางสังคมที่ตนอาศัยอยู่ ซึ่งการรื้อให้คนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมนั้น ผู้ดำเนินงานจะต้องมีความเข้าใจในวิธีการดำเนินชีวิต ค่านิยม ประเพณี ทัศนคติของบุคคล เพื่อให้เกิดความสมัครใจเข้าร่วมกิจกรรม ซึ่งมีนักวิชาการได้กล่าวถึงทฤษฎีจิตวิทยาการมีส่วนร่วมไว้ ดังนี้

๒.๔.๑ ทฤษฎีการเกลี้ยกล่อมมวลชน (Mass Persuasion)

Maslow กล่าวว่า การเกลี้ยกล่อม เป็นการใช้คำพูดหรือการเขียน เพื่อมุ่งให้เกิดความเชื่อถือและการกระทำ ซึ่งการเกลี้ยกล่อมมีประโยชน์ในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งในการปฏิบัติงาน และถ้าจะให้เกิดผลดี ผู้เกลี้ยกล่อมจะต้องมีศิลปะในการสร้างความสนใจในเรื่องที่จะเกลี้ยกล่อม

^{๖๒}ทองหล่อ วงษะธรรมา, ปรัชญา ๒๐๑ พุทธศาสตร์, (กรุงเทพมหานคร: โอ.เอส.พรีนติ้งเฮ้าส์, ๒๕๓๘), หน้า ๒๙๔ - ๒๙๕.

โดยเฉพาะในเรื่องความต้องการของคนตามหลักทฤษฎีของ Maslow ที่เรียกว่า ลำดับชั้นความต้องการ (Hierarchy of needs) ได้แก่ ความต้องการของคนจะเป็นไปตามลำดับจากน้อยไปมาก มีทั้งหมด ๕ ระดับ ดังนี้

๑) ความต้องการทางด้านสรีระวิทยา (Physiological needs) เป็นความต้องการขั้นพื้นฐานของมนุษย์ (Survival needs) ได้แก่ ความต้องการทางด้านอาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย ยารักษาโรค และความต้องการทางเพศ

๒) ความต้องการความมั่นคงปลอดภัยของชีวิต (Safety and security needs) ได้แก่ ความต้องการที่อยู่อาศัยอย่างมีความปลอดภัยจากการถูกทำร้ายร่างกาย หรือถูกขโมยทรัพย์สิน หรือความมั่นคงในการทำงานและการมีชีวิตอยู่อย่างมั่นคงในสังคม

๓) ความต้องการทางด้านสังคม (Social needs) ได้แก่ ความต้องการความรัก ความต้องการที่จะให้สังคมยอมรับว่าตนเป็นส่วนหนึ่งของสังคม

๔) ความต้องการที่จะมีเกียรติยศชื่อเสียง (Self-esteem needs) ได้แก่ ความภาคภูมิใจ ความต้องการดีเด่นในเรื่องหนึ่งที่จะให้ได้รับการยกย่องจากบุคคลอื่น ความต้องการด้านนี้เป็นความต้องการระดับสูงที่เกี่ยวกับความมั่นใจในตัวเอง ในเรื่องความสามารถและความสำคัญของบุคคล

๕) ความต้องการความสำเร็จแห่งตน (Self-actualization needs) เป็นความต้องการในระบบสูงสุดที่อยากจะให้เกิดความสำเร็จในทุกสิ่งทุกอย่างตามความนึกคิดของตนเอง เพื่อจะพัฒนาตนเองให้ดีที่สุดเท่าที่จะทำได้ ความต้องการนี้ จึงเป็นความต้องการพิเศษของบุคคลที่จะพยายามผลักดันชีวิตของตนเองให้เป็นแนวทางที่ดีที่สุด⁶³

๒.๔.๒ ทฤษฎีการระดมสร้างขวัญของคนในชาติ (National Morale)

คนเรามีความต้องการทางกายและใจ ถ้าคนมีขวัญดีพอ ผลของการทำงานจะสูงตามไปด้วย แต่ถ้าขวัญไม่ดีผลงานก็ต่ำไปด้วย ทั้งนี้เนื่องจากว่า ขวัญเป็นสถานการณ์ทางจิตใจที่แสดงออกในรูปพฤติกรรมต่างๆ นั่นเอง การจะสร้างขวัญให้ดีต้องพยายามสร้างทัศนคติที่ดีต่อผู้ร่วมงาน เช่น การไม่เอาर्डเอาเปรียบ การให้ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับงาน การเปิดโอกาสให้แสดงความคิดเห็น เป็นต้น และเมื่อใดก็ตาม ถ้าคนทำงานมีขวัญดี จะเกิดสำนึกในความรับผิดชอบ อันจะเกิดผลดีแก่หน่วยงาน ทั้งในส่วนที่เป็นขวัญส่วนบุคคล และขวัญของกลุ่ม ดังนั้น จะเป็นไปได้ว่าขวัญของคนเรา โดยเฉพาะคนมีขวัญที่ดี ย่อมเป็นปัจจัยหนึ่งที่จะนำไปสู่การมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ได้เช่นกัน โดยการสร้างแรงจูงใจให้เกิดการมีส่วนร่วมในพฤติกรรมที่ต้องการ ด้วยการสร้างการรับรู้และตระหนักในปัญหา

⁶³ A. H. Maslow, *Motivation and Personality*, (New York: Harper & Row Publishing, 1954), p. 154

และผลกระทบต่อลูกหลาน โดยสื่อที่น่าเชื่อถือ คือ ผู้บรรยายและสื่อวีดิทัศน์ และการกำจัดปัจจัยที่เป็นอุปสรรค ที่จะทำให้ปรับเปลี่ยนพฤติกรรม^{๖๔}

ทฤษฎีการมีส่วนร่วมอาจจะมีอยู่มากมายหลายทฤษฎีด้วยกัน แต่ละทฤษฎีการมีส่วนร่วมสามารถแบ่งออกเป็นสองกลุ่มใหญ่ๆ คือ ทฤษฎีความเป็นผู้แทน (Representative) และทฤษฎีประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม (Participatory Democracy) ทฤษฎีความเป็นผู้แทน (Representative) ทฤษฎีนี้ เน้นความเป็นผู้แทนของผู้นำ และถือว่าการมีส่วนร่วมในการเลือกตั้ง / ถอดถอนผู้นำ เป็นเครื่องหมายของการที่จะให้หลักประกันกับการบริหารงานดี อย่างไรก็ตามทฤษฎีนี้เน้นเฉพาะ การวางโครงการสร้างสถาบัน เพื่อเป็นเครื่องมือในการให้ผู้ตามเข้ามามีส่วนร่วมเท่านั้น เช่น การเลือกตั้งทั่วไป การเลือกตั้งโดยคะแนนลับและประชุมปรึกษาหารือประจำปี จะเห็นได้ว่าการมีส่วนร่วมตามนัยของทฤษฎีนี้ มิได้เปิดโอกาสให้ผู้ตามได้เข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจขององค์การอย่างแท้จริง และผู้ที่มีส่วนร่วมอย่างแท้จริงในการตัดสินใจ ได้แก่ บรรดาผู้นำต่างๆ ที่เสนอตัวเข้าสมัครรับการเลือกตั้ง ส่วนผู้ตามนั้นเป็นเพียงแค่มือประดับเท่านั้น ทฤษฎีประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม (Participatory Democracy) ตามแนวความคิดทฤษฎีนี้ การมีส่วนร่วมมีวัตถุประสงค์ไม่เฉพาะแต่การเข้าไปพิจารณาเลือกตั้ง หรือถอดถอนผู้นำเท่านั้น แต่ยังรวมถึงการเข้าไปมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนของการวางนโยบาย ยิ่งกว่าทฤษฎีนี้ยังมองการมีส่วนร่วมเป็นการให้การศึกษา พัฒนาการกระทำทางการเมืองและสังคมที่มีความรับผิดชอบ นั่นก็คือ การไม่ยอมให้มีส่วนร่วม นับว่าเป็นการคุกคามต่อเสรีภาพของผู้ตาม

กล่าวโดยสรุปแล้ว การมีส่วนร่วมเป็นการกระทำกิจกรรมต่างๆ ของผู้คนที่อยู่ร่วมกันในสังคมที่ต้องเกื้อกูลกันเอง และกับหน่วยงานราชการที่เป็นหน่วยปกครองสังคม ซึ่งการมีส่วนร่วมมีความสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งในการอยู่ร่วมกันของคนในสังคม ในสภาพปัจจุบันการพัฒนาทั้งหน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชน มุ่งส่งเสริมให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนของตนเองให้มากที่สุด

๒.๕ หลักการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชน

รัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๐ มาตรา ๗๘ บัญญัติไว้ว่า รัฐพึงส่งเสริมให้ประชาชนและชุมชนมีความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข และมีส่วนร่วมในการพัฒนาประเทศด้านต่าง ๆ การจัดทำบริการสาธารณะทั้งในระดับชาติและระดับท้องถิ่น การตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐ การต่อต้านการทุจริตและประพฤติมิชอบ

^{๖๔} สุนีย์ มัลลิกะมาลย์ และคณะ, “แนวทางการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน ในการเพิ่มพื้นที่สีเขียวในชุมชนเมือง เพื่อลดภาวะโลกร้อน”, รายงานการวิจัย (กรุงเทพมหานคร: สถาบันวิจัย สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, ๒๕๕๕), หน้า ๑.

รวมตลอดทั้งการตัดสินใจทางการเมือง และการอื่นใดบรรดาที่อาจมีผลกระทบต่อประชาชนหรือชุมชน⁶⁵

๒.๕.๑ ความหมายการมีส่วนร่วมทางการเมือง

การมีส่วนร่วมทางการเมือง (Political participation) หมายถึงการกระทำใด ๆ ก็ตามที่เกิดขึ้นโดยความเต็มใจ ไม่ว่าจะประสบความสำเร็จหรือไม่ ไม่ว่าจะมีการจัดอย่างเป็นระเบียบหรือไม่ และไม่ว่าจะเกิดขึ้นเป็นครั้งคราวหรือต่อเนื่องกัน จะใช้วิธีการ ที่ถูกต้องตามกฎหมายหรือไม่ เพื่อผลในการที่จะมีอิทธิพลต่อการเลือกนโยบายของรัฐ หรือต่อการบริหารงานของรัฐ หรือต่อการเลือกผู้นำทางการเมืองของรัฐบาลไม่ว่าจะเป็นไปในระดับท้องถิ่นหรือ ระดับชาติก็ตาม เพื่ออิทธิพลของกลุ่มการเมืองในการเลือกกำหนดบุคคลในวงการรัฐบาล หรือกดดันรัฐบาลให้กระทำตามที่พลเมืองผู้นั้นหรือกลุ่มนั้นต้องการ ตลอดจนมีอิทธิพลต่อการกำหนดนโยบาย ของรัฐทั้งในการเมืองการปกครองระดับท้องถิ่นและระดับชาติ ดังนั้นจะเห็นได้ว่าการมีส่วนร่วมทางการเมืองมีลักษณะที่รวมกันสองประการ ได้แก่ (๑) ต้องเป็นไปตามความสมัครใจและ (๒) ต้องมี จุดมุ่งหมายเพื่อมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจของผู้มีอำนาจ นอกจากนี้กิจกรรมการมีส่วนร่วมทางการเมืองต้องเป็นไปตามที่ระบบการเมืองและกฎหมายกำหนดให้กระทำได้ หรืออาจใช้วิธีการที่ไม่ถูกต้อง ตามกฎหมายก็ได้⁶⁶

๒.๕.๒ รูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย

แนวความคิดของการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย จำแนกเป็น ๔ แนวคิด⁶⁷ ได้แก่

๑. การมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยโดยตรง (Direct Democracy) ซึ่งการมีส่วนร่วมในลักษณะนี้ประชาชน หรือพลเมืองของรัฐจะทำหน้าที่เป็น “สภา” โดยทุกคนจะมีส่วนร่วมในการประชุมพิจารณาเรื่องต่าง ๆ ด้วยตัวเอง เพราะเชื่อว่า ประชาชนทุกคนต้องมีส่วนร่วมในการกำหนดกฎเกณฑ์ในสังคม แต่ภายหลังเมื่อสมาชิกของสังคมเพิ่มจำนวนมากขึ้นและสังคมมีความซับซ้อนขึ้น การปกครองในระบอบประชาธิปไตยโดยตรงจึงกลายเป็นเรื่องยากที่จะสามารถทำได้จริง เพราะประชาชนทุกคนไม่สามารถเข้ามาใช้อำนาจของตนเองได้ในทุกกิจกรรมของประเทศ ปัจจุบันมีการใช้ประชาธิปไตยทางตรงในเรื่องของการลงประชามติ (referendum) การเสนอร่างกฎหมายโดยประชาชน (initiative) การถอดถอนผู้แทนรายบุคคลหรือทั้งสภา

๒. การมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยแบบตัวแทน หรือประชาธิปไตยโดยอ้อม (Representative Democracy) การมีส่วนร่วมในรูปแบบนี้ คือ การที่ประชาชนได้ทำหน้าที่เลือกผู้แทนของตนเข้าไปใช้อำนาจอธิปไตยแทนตนในรัฐสภา ผ่านระบบที่เรียกว่า “การเลือกตั้ง”

⁶⁵ราชกิจจานุเบกษา, รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. ๒๕๖๐, (กรุงเทพมหานคร: ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๑๓๔ ตอนที่ ๔๐ก), หน้า ๒๐.

⁶⁶กลุ่มงานผลิตเอกสาร สำนักประชาสัมพันธ์ สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร “การมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย”, จุลสาร (กรุงเทพมหานคร: สำนักการพิมพ์ สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, ๒๕๖๑), หน้า ๑๐.

⁶⁷เรื่องเดียวกัน, ๑๓

๓. การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในระบอบประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม (Participatory Democracy) หรือ ที่เรียกว่า “ประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม” ซึ่งเป็นการนำการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยโดยตรงมาผสมผสานกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยแบบตัวแทนและเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในทางการเมืองการปกครองมากยิ่งขึ้น โดยให้ประชาชนมีอำนาจตัดสินใจทางการเมืองและการบริหารในเรื่องสำคัญ ๆ ที่มีผลกระทบต่อกระดำเนินชีวิตและวิถีชีวิตของประชาชน อำนาจในการตรวจสอบและควบคุมการทำงานของ “ผู้แทน” ซึ่งก็คือ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร หรือสมาชิกวุฒิสภา แล้วแต่กรณี รวมทั้ง การเปิดโอกาสให้ “สถาบันการเมือง” ต่าง ๆ อาทิ ภาคประชาสังคม ภาคประชาชน องค์กรอิสระ องค์กรตามรัฐธรรมนูญ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สื่อมวลชนสามารถทำหน้าที่ในการติดตามและตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐได้อย่างเต็มที่

๔. การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในระบอบประชาธิปไตยแบบถกแถลง (สานเสวนาหาทางออก) (Deliberative Democracy) เป็นประชาธิปไตยแบบถกแถลงที่เป็นกระบวนการสำคัญของประชาธิปไตยภาคพลเมือง ประชาธิปไตยชุมชน เป็นความพยายามที่จะแก้ไขปัญหาที่เกิดจากข้อบกพร่องของประชาธิปไตย แบบตัวแทนที่เป็นรูปแบบสถาบันที่ตายตัว ไม่สามารถตอบสนองความต้องการของประชาชนที่มีความซับซ้อน และมีความแตกต่างหลากหลายได้ ทั้งนี้ หลักการประชาธิปไตยแบบถกแถลงไม่ได้เป็นสิ่งที่ขัดแย้งกับระบอบประชาธิปไตยแบบตัวแทน เพราะระบอบประชาธิปไตยทั้งสองแบบสามารถอยู่คู่กันได้ซึ่งระบอบประชาธิปไตยแบบถกแถลงจะช่วยแก้ไขปัญหาข้อบกพร่องต่าง ๆ ของระบบการเมืองแบบตัวแทน โดยการมีส่วนร่วมของภาคพลเมืองที่มีความสำนึกทางการเมือง (Active citizen) และมีจิตสาธารณะรวมหมู่ (Civic life) รูปแบบการมีส่วนร่วมในลักษณะนี้ที่เห็นได้ชัด คือ การที่ภาคประชาชน หรือภาคพลเมืองเข้าร่วมกันวิเคราะห์ แลกเปลี่ยนถกแถลงกัน เพื่อนำเสนอแนวคิดของตนในการสร้างนโยบายที่เหมาะสมสำหรับตนเอง หลักการสำคัญของการมีส่วนร่วมในรูปแบบนี้ คือ กระบวนการที่ให้ประชาชนทุกคน หรือภาคพลเมือง ได้มีส่วนร่วมในการเสนอแนะ และตอบสนองข้อเรียกร้องเพื่อให้ตัวแทนของตนหรือรัฐบาลนำไปปฏิบัติต่อไป

การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนจึงสามารถกระทำได้หลายรูปแบบ รูปแบบที่หลากหลายเหล่านี้ ได้ทำให้ประชาชนมีส่วนร่วมทางการเมืองที่กว้างขึ้น การมีส่วนร่วมทางการเมืองเป็นกลไกหนึ่งที่ทำให้ประชาชนได้มีโอกาสสื่อสารกับรัฐมากยิ่งขึ้น เป็นกระบวนการสื่อสารสองทางที่มีเป้าหมายโดยรวม เพื่อที่จะให้เกิดการตัดสินใจที่ดีขึ้น และได้รับการสนับสนุนจากสาธารณชน รวมทั้งมีโอกาสสานผลประโยชน์ร่วมกันทำให้การดำเนินนโยบายการเมือง เศรษฐกิจ และสังคมเปลี่ยนผ่านไปสู่ “การเป็นประเด็นสาธารณะ” ที่ทุกคน ทุกภาคส่วนต้องให้ความสำคัญและสนใจ ที่สำคัญการมีส่วนร่วมทางการเมืองทำให้เปลี่ยนข้อความคิดที่ว่า การตัดสินใจทางการเมือง และกิจกรรมทางการเมืองเป็นเรื่องของ “นักการเมือง” ไปสู่การเป็น “เรื่องของคน”

๒.๕.๓ ประโยชน์ของการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย^{๒๕}

๑. คุณภาพของการตัดสินใจดีขึ้น เนื่องจากกระบวนการปรึกษาหารือกับสาธารณชนจะช่วยสร้างความกระจ่างให้กับ วัตถุประสงค์และความต้องการของโครงการหรือนโยบาย และบ่อยครั้ง ที่การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนนำมาสู่การพิจารณาทางเลือกใหม่ ๆ ที่น่าจะเป็นคำตอบที่มีประสิทธิภาพที่สุดได้

๒. ใช้ต้นทุนน้อยและลดความล่าช้าลง แม้ว่าการเปิดโอกาสให้ ประชาชนมีส่วนร่วมจะต้องใช้เวลาและค่าใช้จ่ายมากกว่าการตัดสินใจ ฝ่ายเดียว แต่การตัดสินใจฝ่ายเดียวที่ไม่คำนึงถึงความต้องการแท้จริง ของประชาชนนั้น อาจนำมาซึ่งการโต้แย้งคัดค้านหรือการฟ้องร้องกัน อันทำให้ต้องเสียค่าใช้จ่ายสูงในระยะยาว เกิดความล่าช้า และความล้มเหลว ของโครงการได้ในที่สุด

๓. การสร้างฉันทามติ การมีส่วนร่วมของประชาชนจะสร้าง ข้อตกลงและข้อผูกพันอย่าง มั่นคงในระยะยาวระหว่างกลุ่มที่มีความ แตกต่างกัน ช่วยสร้างความเข้าใจระหว่างกลุ่มต่าง ๆ ลดข้อ โต้แย้ง ทางการเมืองและช่วยให้เกิดความชอบธรรมต่อการตัดสินใจของ รัฐบาล

๔. การนำไปปฏิบัติง่ายขึ้น การเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ทำให้ประชาชนมีความรู้สึก ของการเป็นเจ้าของการตัดสินใจนั้น และทันทีที่การตัดสินใจได้เกิดขึ้น พวกเขา ก็อยากเห็นมันเกิดผล ในทางปฏิบัติ และยังอาจเข้ามาช่วยกันอย่างกระตือรือร้นอีกด้วย

๕. การหลีกเลี่ยงการเผชิญหน้าที่เลวร้ายที่สุด เพราะการเปิดโอกาสให้ฝ่ายต่าง ๆ เข้ามา แสดงความต้องการและข้อห่วงกังวลตั้งแต่เริ่มต้นโครงการ จะช่วยลดโอกาสของการโต้แย้งและการ แปร่งฝ่าย ที่จะ เป็นปัจจัยให้เกิดการเผชิญหน้าอย่างรุนแรงได้

๖. การคงไว้ซึ่งความน่าเชื่อถือและความชอบธรรม เนื่องจากกระบวนการตัดสินใจที่โปร่งใส และเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามี ส่วนร่วม จะสร้างความน่าเชื่อถือต่อสาธารณชนและเกิด ความชอบธรรมโดยเฉพาะเมื่อต้องมีการตัดสินใจในเรื่องที่มีการโต้แย้งกัน

๗. การคาดการณ์ความห่วงกังวลและทัศนคติของสาธารณชน เพราะเมื่อเจ้าหน้าที่ที่ เกี่ยวข้องได้มาทำงานร่วมกับสาธารณชนในกระบวนการมีส่วนร่วม พวกเขาจะได้รับรู้ถึง ความห่วง กังวล และมุมมองของสาธารณชนต่อการทำงานขององค์กร ซึ่งจะ ทำให้เจ้าหน้าที่สามารถคาดการณ์ ปฏิกริยาตอบสนองของสาธารณชนต่อกระบวนการและการตัดสินใจขององค์กรได้

๘. การพัฒนาภาคประชาสังคม ประโยชน์อย่างหนึ่งของการมีส่วนร่วมทางการเมืองของ ประชาชน คือ ทำให้ประชาชนมีความรู้ทั้งในส่วนของเนื้อหาโครงการและกระบวนการตัดสินใจของรัฐ รวมทั้งเป็นการฝึกอบรมผู้นำและทำให้ประชาชนได้เรียนรู้ทักษะการทำงานร่วมกันเพื่อแก้ปัญหาต่าง ๆ อย่างมีประสิทธิภาพในอนาคต

๒.๕.๔ ความสำคัญของการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย

การมีส่วนร่วมทางการเมือง (Political participation) ถือเป็นหัวใจสำคัญในการเสริมสร้าง ความเข้มแข็งของระบอบประชาธิปไตยเป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนได้แสดงความคิดเห็น ร่วม ตัดสินใจต่อการเมืองการปกครองของประเทศ และที่สำคัญการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน นั้นเป็นการตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐและควบคุมการทำงานของฝ่ายนิติบัญญัติ ฝ่ายบริหาร และ เจ้าหน้าที่ภาครัฐได้เป็นอย่างดี นอกจากนี้การมีส่วนร่วมทางการเมือง เป็นทั้งเป้าหมายและ กระบวนการทางการเมือง กล่าวคือ การมีส่วนร่วมทางการเมืองเป็นเป้าหมายสำคัญของการพัฒนา ระบบการเมืองให้เป็นประชาธิปไตย ทั้งนี้ เพราะการมีส่วนร่วมทางการเมือง เป็นดัชนีชี้วัดที่สำคัญ ประการหนึ่งของระบอบประชาธิปไตย สังคมใดจะมีระดับความเป็นประชาธิปไตยสูงหรือต่ำ พิจารณา

ได้จากกระตือรือร้นมีส่วนร่วมทางการเมือง โดยสังคมที่ประชาชนมีส่วนร่วมทางการเมืองต่ำ แสดงว่า สังคมนั้นมีระดับความเป็นประชาธิปไตยต่ำ โดยนัยนี้^{๖๘}

นักวิชาการทางรัฐศาสตร์บางกลุ่มจึงถือว่า การพัฒนาทางการเมือง คือ การทำให้ประชาชนมีส่วนร่วมทางการเมือง ดังนั้น การมีส่วนร่วมทางการเมืองจึงเป็นเป้าหมายของการพัฒนาทางการเมืองโดยตรง โดยเฉพาะการพัฒนาการเมืองให้เป็นประชาธิปไตย

ในส่วนกระบวนการมีส่วนร่วมทางการเมืองนั้น การมีส่วนร่วมทางการเมือง คือ การแสดงออกซึ่งกิจกรรมทางการเมืองของบุคคล ในสังคม กิจกรรมเหล่านี้ก่อให้เกิดความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในสังคมการเมือง และความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกกับองค์กรทางการเมือง รวมทั้งความสัมพันธ์ระหว่างประชาชนกับรัฐบาล การแสดงออก ซึ่งกิจกรรมทางการเมืองเหล่านี้ คือ กระบวนการทางการเมืองซึ่งจะนำไปสู่การบรรลุเป้าหมายที่ประชาชนต้องการ

๒.๕.๕ สิทธิการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนตามรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ ได้ให้สิทธิประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมือง ดังนี้^{๖๙}

๑) สิทธิออกเสียงเลือกตั้ง

รัฐธรรมนูญกำหนดให้ประชาชนผู้มีอายุไม่ต่ำกว่า ๑๘ ปี ในวันเลือกตั้งมีสิทธิเลือกตั้งได้ซึ่งเป็นการขยายสิทธิจากเดิมในอดีตที่ต้องมีอายุครบ ๑๘ ปีในวันที่ ๑ มกราคม ของปีที่มีการเลือกตั้ง รวมทั้งยังกำหนดให้เป็นหน้าที่ของประชาชนในการไปใช้สิทธิเลือกตั้งอย่างอิสระ โดยคำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวมของประเทศเป็นสำคัญ ดังนั้น หากใครไม่ไปใช้สิทธิก็ต้องได้รับโทษ ซึ่งได้กำหนดไว้ใน พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. ๒๕๖๑ ว่า ผู้มีสิทธิเลือกตั้งผู้ใดไม่ไปใช้สิทธิเลือกตั้งและมีได้แจ้งเหตุที่ไม่อาจไปใช้สิทธิเลือกตั้ง หรือแจ้งเหตุที่ไม่อาจไปใช้สิทธิเลือกตั้งแล้วแต่เหตุนั้นมีเหตุอันสมควร ผู้นั้น ถูกจำกัดสิทธิบางประการ เป็นไปตามหลักการที่ว่า เมื่อท่านไม่ได้เข้ามา มีส่วนร่วมทางการเมืองตั้งแต่ต้น ท่านก็ไม่ควรได้รับสิทธิดังกล่าว

นอกจากนี้ยังให้สิทธิประชาชนมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาทุจริตในการเลือกตั้ง โดยกำหนดไว้ในพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. ๒๕๖๑ ว่า “ในการจัดให้มีการเลือกตั้ง ให้คณะกรรมการส่งเสริมและสนับสนุน ให้สภาองค์กรชุมชนตามกฎหมายว่าด้วยสภาองค์กรชุมชน ชุมชน รวมตลอดทั้งประชาชนทั่วไป ให้มีส่วนร่วมในการแจ้งเบาะแสหรือข้อมูลต่อคณะกรรมการ เพื่อให้การเลือกตั้งเป็นไปโดยสุจริต และเที่ยงธรรม

๒) สิทธิจัดตั้งพรรคการเมือง

กำหนดให้บุคคลมีเสรีภาพในการจัดตั้งพรรคการเมืองตามวิถีทางการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ ทรงเป็นประมุขตามที่กฎหมายบัญญัติ กฎหมายดังกล่าวอย่างน้อยต้องมีบทบัญญัติเกี่ยวกับการบริหารพรรคการเมืองซึ่งต้องกำหนดให้เป็นไปโดยเปิดเผยและ

^{๖๘} เรื่องเดียวกัน, ๑๙

^{๖๙} เรื่องเดียวกัน, ๓๖

ตรวจสอบได้ เปิดโอกาสให้สมาชิกมีส่วนร่วมอย่างกว้างขวางในการกำหนดนโยบายและการส่งผู้สมัครรับเลือกตั้ง และกำหนดมาตรการให้สามารถดำเนินการโดยอิสระไม่ถูกครอบงำหรือชี้นำโดยบุคคลซึ่งมิได้เป็นสมาชิกของพรรคการเมืองนั้น รวมทั้ง มาตรการกำกับดูแลมิให้สมาชิกของพรรคการเมืองกระทำการ อันเป็นการฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามกฎหมายเกี่ยวกับการเลือกตั้ง

๓) สิทธิเข้าชื่อเสนอกฎหมาย

กำหนดให้ประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งจำนวนไม่น้อยกว่าหนึ่งหมื่นคนเข้าชื่อเสนอกฎหมายตามหมวด ๓ สิทธิและเสรีภาพของปวงชนชาวไทย หรือหมวด ๕ หน้าที่ของรัฐ ทั้งนี้ ตามกฎหมายว่าด้วยการเข้าชื่อเสนอกฎหมาย โดยมีหลักการดังนี้

๑. คุณสมบัติและจำนวนของประชาชน ที่ต้องการเข้าชื่อเสนอกฎหมายต้องเป็นประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งและต้องมีจำนวนไม่น้อยกว่า ๑๐,๐๐๐ คน สามารถใช้สิทธิเสนอร่างพระราชบัญญัติได้

๒. ประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งสามารถเสนอร่างพระราชบัญญัติได้เฉพาะตามที่บัญญัติไว้ในหมวด ๓ สิทธิและเสรีภาพของชนชาวไทย หมวด ๕ หน้าที่ของรัฐ เท่านั้น

๓. ชื่อยกเว้นร่างพระราชบัญญัติที่ประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งเสนอ หากเป็นร่างพระราชบัญญัติเกี่ยวกับเงินต้องได้รับคำรับรองจาก นายกรัฐมนตรีก่อน

รวมทั้งยังกำหนดให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับกฎหมายเพื่อความละเอียดรอบคอบในการตรากฎหมายด้วย โดยกำหนดว่า ก่อนการตรากฎหมายทุกฉบับ รัฐพึงจัดให้มีการรับฟังความคิดเห็นของผู้เกี่ยวข้อง วิเคราะห์ผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นจากกฎหมายอย่างรอบด้าน และเป็นระบบ รวมทั้งเปิดเผยผลการรับฟังความคิดเห็นและการวิเคราะห์นั้นต่อประชาชน และนำมาประกอบการพิจารณาในกระบวนการตรากฎหมายทุกขั้นตอน เมื่อกฎหมาย มีผลใช้บังคับแล้ว รัฐพึงจัดให้มีการประเมินผลสัมฤทธิ์ของกฎหมายทุกรอบระยะเวลาที่กำหนดโดยรับฟังความคิดเห็นของผู้เกี่ยวข้องประกอบด้วย เพื่อพัฒนากฎหมายทุกฉบับให้สอดคล้องและเหมาะสมกับบริบทต่าง ๆ ที่เปลี่ยนแปลงไป

๔) สิทธิออกเสียงประชามติ

กำหนดให้ในกรณีที่มีเหตุอันสมควร คณะรัฐมนตรีจะขอให้มีการออกเสียงประชามติในเรื่องใดอันมิใช่เรื่องที่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญหรือเรื่องเกี่ยวกับตัวบุคคลหรือคณะบุคคลใดก็ได้ ทั้งนี้ ตามที่กฎหมายบัญญัติ รวมทั้งยังกำหนดให้บุคคลมีหน้าที่ไปลงประชามติอย่างอิสระโดยคำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวมของประเทศ เป็นสำคัญ

๕) สิทธิการมีส่วนร่วมในกระบวนการแก้ไขรัฐธรรมนูญ

ประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งจำนวนไม่น้อยกว่าห้าหมื่นคนมีสิทธิเข้าชื่อร่วมกันในการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ ตามกฎหมายว่าด้วย การเข้าชื่อเสนอกฎหมาย โดยผู้ติดขอแก้ไขเพิ่มเติมต้องเสนอ เป็นร่างรัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติมต่อรัฐสภาและให้รัฐสภาพิจารณา เป็นสามวาระ การขอแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญต้องไม่ใช่เรื่องเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข หรือเปลี่ยนแปลงรูปแบบรัฐ

๖) สิทธิการมีส่วนร่วมของประชาชนในการปกครองท้องถิ่น

๑. กำหนดให้มีการจัดการปกครองส่วนท้องถิ่นตามหลักแห่งการปกครองตนเองตามเจตนารมณ์ของประชาชนในท้องถิ่นตามวิธีการและรูปแบบองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) ที่กฎหมายบัญญัติ
๒. สมาชิกสภาท้องถิ่นต้องมาจากการเลือกตั้ง
๓. ผู้บริหารท้องถิ่นให้มาจากการเลือกตั้งหรือมาจากความเห็นชอบของสภาท้องถิ่น
๔. ผู้บริหารขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นรูปแบบพิเศษ อาจมาจากวิธีอื่นตามที่กฎหมายกำหนด แต่ต้องคำนึงถึงการมีส่วนร่วมของประชาชน
๕. การดำเนินงาน อปท. สภาท้องถิ่น และผู้บริหารท้องถิ่น ต้องเปิดเผยข้อมูลและดำเนินการให้ประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กฎหมายบัญญัติ
๖. ประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งในท้องถิ่นมีสิทธิเข้าชื่อกัน เพื่อเสนอข้อบัญญัติหรือเพื่อถอดถอนสมาชิกสภาท้องถิ่น หรือผู้บริหารท้องถิ่นได้ตามที่กฎหมายบัญญัติ

๓) สิทธิตรวจสอบองค์กรอิสระตามรัฐธรรมนูญ

ประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งจำนวนไม่น้อยกว่าสองหมื่นคน มีสิทธิเข้าชื่อกล่าวหาว่ากรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ (ป.ป.ช.) ผู้ใดมีพฤติการณ์ร่ำรวยผิดปกติ ทุจริตต่อหน้าที่หรือจงใจปฏิบัติหน้าที่หรือใช้อำนาจขัดต่อบัญญัติของรัฐธรรมนูญหรือกฎหมายหรือฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามมาตรฐานทางจริยธรรมอย่างร้ายแรง โดยยื่นต่อประธานรัฐสภาพร้อมด้วยหลักฐานตามสมควร หากประธานรัฐสภาเห็นว่ามิเหตุอันควรสงสัยว่ามีการกระทำตามที่ถูกกล่าวหา ให้ประธานรัฐสภาเสนอเรื่องไปยังประธานศาลฎีกาเพื่อแต่งตั้ง คณะผู้ไต่สวนอิสระจากผู้ซึ่งมีความเป็นกลางทางการเมืองและมีความซื่อสัตย์สุจริตเป็นที่ประจักษ์เพื่อไต่สวนหาข้อเท็จจริง

หากดำเนินการไต่สวนแล้วเห็นว่าผู้ถูกกล่าวหาฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามมาตรฐานทางจริยธรรมอย่างร้ายแรง ให้เสนอเรื่องต่อศาลฎีกาเพื่อวินิจฉัย แต่ถ้าเห็นว่าผู้ถูกกล่าวหาไม่มีความผิดตามที่ ถูกกล่าวหา แต่ไม่ใช่กรณีฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามมาตรฐานทางจริยธรรมอย่างร้ายแรง ให้ส่งสำนวนการไต่สวนไปยังอัยการสูงสุดเพื่อดำเนินการฟ้องคดีต่อศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง

๔) สิทธิสมัครรับเลือกเป็นสมาชิกวุฒิสภา

กำหนดให้ที่มาของวุฒิสภาจำนวนสองร้อยคน มาจากการเลือกกันเองของบุคคลซึ่งมีความรู้ ความเชี่ยวชาญ ประสบการณ์ อาชีพ ลักษณะ หรือประโยชน์ร่วมกัน หรือทำงานหรือเคยทำงานด้านต่าง ๆ ที่หลากหลายของสังคม โดยในการแบ่งกลุ่มต้องแบ่งในลักษณะที่ทำให้ประชาชนซึ่งมีสิทธิสมัครรับเลือกทุกคนสามารถอยู่ในกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งได้

การกำหนดที่มาของวุฒิสภาดังกล่าวเป็นการเปิดกว้างให้ประชาชนทุกคน ทุกอาชีพมีส่วนร่วมทางการเมืองโดยตรงสามารถสมัครเป็นสมาชิกวุฒิสภาได้ ซึ่งจะช่วยสร้างความเป็นธรรมให้ประชาชน ทุกภาคส่วนให้มีโอกาสเข้าสู่การทำงานด้านการเมือง เพื่อสะท้อนปัญหาและความต้องการของกลุ่มคนต่าง ๆ ในสังคม เป็นการให้โอกาสมีส่วนร่วมอย่างกว้างขวาง นอกจากจะช่วยสร้างความเป็นธรรม และลดความเหลื่อมล้ำทางการเมืองแล้ว ยังเป็นจุดเริ่มต้นของการมีส่วนร่วมของประชาชนทางการเมืองอย่างแท้จริงที่ไม่กระจุกตัว อยู่เฉพาะในกลุ่มคนบางกลุ่มเท่านั้น

นอกจากการบัญญัติสิทธิการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนดังที่กล่าวมาข้างต้น รัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันยังบัญญัติสิทธิและเสรีภาพขั้นพื้นฐานที่เอื้อประโยชน์ต่อการมีส่วนร่วมทางการเมือง ดังนี้

๙) สิทธิการมีส่วนร่วมของประชาชนในด้านสิทธิและเสรีภาพ

๑. บุคคลย่อมมีเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น การพูด การเขียน การพิมพ์ การโฆษณา และการสื่อความหมายโดยวิธีอื่น การติดต่อสื่อสารถึงกัน เสรีภาพในทางวิชาการ การเข้าถึงข้อมูล หรือข่าวสารสาธารณะที่อยู่ในความครอบครองของหน่วยงานรัฐ การร้องทุกข์ต่อหน่วยงานรัฐและได้รับแจ้งผลการพิจารณาโดยเร็ว การฟ้องหน่วยงานของรัฐให้รับผิดชอบจากการกระทำหรือละเว้นการกระทำของข้าราชการ พนักงาน หรือลูกจ้างของหน่วยงานรัฐ การรวมตัวกัน ในรูปแบบต่าง ๆ เช่น ชุมชน สมาคม สหกรณ์ สหภาพ หรือหมู่คณะอื่น การอนุรักษ์ขนบธรรมเนียมประเพณี ศิลปวัฒนธรรม การอนุรักษ์และใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ การชุมนุมโดยสงบและปราศจากอาวุธ

๒. บุคคลซึ่งประกอบวิชาชีพสื่อมวลชนย่อมมีเสรีภาพ ในการเสนอข่าวสารหรือแสดงความคิดเห็นตามจริยธรรมแห่ง การประกอบวิชาชีพ

๓. บุคคลและชุมชนย่อมมีสิทธิ (๑) อนุรักษ์ พันธุ์ หรือส่งเสริมภูมิปัญญา ศิลปะ วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมจารีตประเพณี อันดีงามทั้งของท้องถิ่นและของชาติ (๒) จัดการ บำรุงรักษา และใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และความหลากหลายทางชีวภาพอย่างสมดุลและยั่งยืนตามวิธีการที่กฎหมายบัญญัติ (๓) เข้าชื่อกันเพื่อเสนอแนะต่อหน่วยงานของรัฐให้ดำเนินการใดอันจะเป็นประโยชน์ต่อประชาชนหรือชุมชน หรืองดเว้นการดำเนินการใดอันจะกระทบต่อ ความเป็นอยู่อย่างสงบสุขของประชาชนหรือชุมชน และได้รับแจ้งผล การพิจารณาโดยเร็ว ทั้งนี้หน่วยงานของรัฐต้องพิจารณาข้อเสนอแนะนั้น โดยให้ประชาชนที่เกี่ยวข้องมีส่วนร่วมในการพิจารณาด้วยตามวิธีการ ที่กฎหมายบัญญัติ (๔) จัดระบบสวัสดิการชุมชน (๕) สิทธิของบุคคลและ ชุมชนตาม (๑) (๒) (๓) และ (๔) หมายความว่ารวมถึงสิทธิที่จะร่วมกับ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นหรือรัฐในการดำเนินการด้วย ๔. บุคคลซึ่งเป็นผู้บริโภคมีสิทธิรวมกันจัดตั้งองค์กรของ ผู้บริโภคเพื่อคุ้มครองและพิทักษ์สิทธิ ของผู้บริโภค และองค์กรเหล่านี้ สามารถรวมกันจัดตั้งเป็นองค์กรใหญ่เพื่อให้เกิดพลังในการคุ้มครองผู้บริโภคได้ โดยได้รับการสนับสนุนจากรัฐ ทั้งนี้ หลักเกณฑ์และวิธีการ จัดตั้งอำนาจในการเป็นตัวแทนของผู้บริโภค และการสนับสนุน ด้านการเงินจากรัฐ ให้เป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติ

กฎหมายมิได้ห้ามหรือกำหนดเงื่อนไขในการใช้สิทธิหรือเสรีภาพไว้ บุคคลย่อมมีสิทธิและเสรีภาพที่จะกระทำการนั้น ๆ ได้อย่างเสรี และถือว่าเป็นการกระทำที่ชอบด้วยรัฐธรรมนูญและกฎหมาย

สำหรับสิทธิหรือเสรีภาพใดที่รัฐธรรมนูญบัญญัติให้เป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติ หรือให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กฎหมายบัญญัติ ถึงแม้จะยังมีได้มีการตรากฎหมายนั้นขึ้นใช้บังคับ รัฐธรรมนูญนี้ก็รับรองว่า บุคคลหรือชุมชนสามารถใช้สิทธิหรือเสรีภาพนั้นได้ทันทีตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญ

แต่อย่างไรก็ดี เพื่อให้การใช้สิทธิและเสรีภาพของบุคคลและชุมชนต้องเป็นไปอย่างมีความรับผิดชอบต่อประเทศชาติ สังคม และบุคคลอื่น รัฐธรรมนูญกำหนดไม่ให้ใช้สิทธิและเสรีภาพกันอย่าง

เกินเลย จนทำให้บ้านเมืองเสียหาย รัฐธรรมนูญจึงได้กำหนดหลักเกณฑ์ การใช้สิทธิและเสรีภาพไว้ชัดเจนว่า บุคคลและชุมชนต้องไม่ใช้สิทธิและเสรีภาพของตนเกินขอบเขต กล่าวคือการใช้สิทธิหรือเสรีภาพนั้น ต้อง (๑) ไม่กระทบกระเทือนหรือเป็นอันตรายต่อความมั่นคงปลอดภัยของประเทศ (๒) ไม่กระทบกระเทือนหรือเป็นอันตรายต่อความสงบเรียบร้อยของสังคมและประชาชน และ (๓) ไม่ละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพของบุคคลอื่น

เมื่อใดก็ตามที่มีการใช้สิทธิหรือเสรีภาพเกินขอบเขต ผู้ได้รับความเดือดร้อนหรือเสียหายจากการนั้นสามารถใช้สิทธิทางศาลผ่าน ศาลยุติธรรมหรือศาลปกครอง แล้วแต่กรณี เพื่อคุ้มครองสิทธิหรือเสรีภาพของตนที่ถูกล่วงละเมิด รวมทั้งเพื่อเรียกร้องค่าเสียหายได้ หรือจะยื่นคำร้องต่อ “ศาลรัฐธรรมนูญ” โดยตรงเพื่อให้วินิจฉัยว่า การกระทำนั้นขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญหรือไม่ก็ได้ สำหรับบุคคลซึ่งได้รับความเสียหายจากการถูกละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพหรือจากการ กระทำความผิดอาญาของบุคคลอื่น ย่อมมีสิทธิที่จะได้รับการเยียวยาหรือช่วยเหลือจากรัฐ

นอกจากสิทธิและเสรีภาพขั้นพื้นฐานในการเข้ามามีส่วนร่วมแล้ว รัฐธรรมนูญยังกำหนดให้ประชาชนมีหน้าที่ที่เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมือง เช่น พิทักษ์รักษาไว้ซึ่งชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ และการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข เคารพ และไม่ละเมิดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลอื่น ไม่กระทำการใดที่อาจก่อให้เกิดความแตกแยกหรือเกลียดชังในสังคม ไปใช้สิทธิเลือกตั้งหรือลงประชามติอย่างอิสระโดยคำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวมของประเทศเป็นสำคัญ ร่วมมือและสนับสนุนการอนุรักษ์ และคุ้มครองสิ่งแวดล้อมทรัพยากรธรรมชาติ ความหลากหลายทางชีวภาพ รวมทั้งมรดกทางวัฒนธรรม เสียภาษีอากรตามที่กฎหมายบัญญัติ ไม่ร่วมมือหรือสนับสนุนการทุจริตและประพฤติมิชอบ เป็นต้น

หน้าที่ของรัฐกับการส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนตามรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ ได้บัญญัติเรื่องหน้าที่ของรัฐไว้ในหมวด ๕ ซึ่งเป็นหมวดที่เพิ่มขึ้นใหม่ ในรัฐธรรมนูญที่ยังไม่เคยมีการกำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญฉบับใดมาก่อน โดยหลักการสำคัญในการบัญญัติหมวดนี้ขึ้นมา ก็เพื่อกำหนดให้รัฐมีหน้าที่ต้องดำเนินการดูแลและจัดสวัสดิการด้านต่าง ๆ ให้กับประชาชน เนื่องจากบางเรื่องเป็นมาตรการพื้นฐานที่รัฐควรจะทำให้กับประชาชน จึงต้องบัญญัติให้เป็นหน้าที่ของรัฐโดยตรง และหาก ไม่ดำเนินการตามบทบัญญัติประชาชนสามารถฟ้องร้องหน่วยงานของรัฐได้

กล่าวโดยสรุป การมีส่วนร่วมทางการเมืองเป็นรากฐานสำคัญของการปกครองระบอบประชาธิปไตย เนื่องจากระบบการปกครองประชาธิปไตยแบบผู้แทนโดยประชาชนเลือกผู้แทน (รัฐบาล) ขึ้นทำหน้าที่แทนตนนั้นยังไม่สามารถสนองตอบและแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนของประชาชนผู้เป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตยได้อย่างทั่วถึง การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนจึงมีส่วนสำคัญในการส่งเสริมบทบาทของผู้แทน เพื่อให้ ผู้แทนที่ทำหน้าที่แทนประชาชนได้เข้าใจปัญหาและความต้องการ ของประชาชน การเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองไม่ใช่เฉพาะเป็นการเลือกผู้แทนเข้าไปทำหน้าที่แทนตนเท่านั้น แต่ยังรวมถึงการควบคุม ตรวจสอบ ติดตามการทำงานของรัฐบาล หน่วยงานของรัฐ รวมทั้ง มีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจของรัฐบาลในนโยบาย การบริหาร ทั้งด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคม ที่ส่งผลกระทบต่อชีวิตความเป็นอยู่และวิถีชีวิตของประชาชน

การมีส่วนร่วมในทางการเมืองยังเป็นเครื่องชี้วัดพัฒนาการทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย ประเทศที่พัฒนาการเมือง การปกครองในระบอบประชาธิปไตยอยู่ในระดับที่ดีแล้ว ก็มักจะกำหนดให้ประชาชนในทุกะดับมีสิทธิส่วนร่วมในทางการเมือง สำหรับประเทศไทยได้เปิดกว้างให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมือง เพิ่มมากขึ้น โดยการรับรองสิทธิการมีส่วนร่วมทางการเมือง ผ่านช่องทางและกระบวนการต่าง ๆ ตามที่กฎหมายบัญญัติ แต่อย่างไรก็ตามการมีส่วนร่วมทางการเมืองจะส่งผลต่อการพัฒนาการเมือง การปกครองในระบอบประชาธิปไตยหรือไม่นั้น ปัจจัยสำคัญ ประชาชนต้องมีความรู้ความเข้าใจในระบอบประชาธิปไตยอย่างถ่องแท้ รู้ถึงสิทธิและหน้าที่ของตนในการเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมือง และใช้สิทธินั้น โดยไม่กระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของบุคคลอื่น ที่สำคัญประชาชนต้องมีสำนึกทางการเมืองโดยการเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมือง เพื่อผลประโยชน์ของประเทศชาติ และประชาชน เป็นสำคัญ พร้อมทั้งรัฐต้องส่งเสริมให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมือง ตามกระบวนการ ช่องทางที่กฎหมายบัญญัติให้เป็นรูปธรรม หากเป็นดังที่กล่าวมา การมีส่วนร่วมทางการเมืองจะเป็นตัวแปรสำคัญที่สุดของการพัฒนาระบบการปกครองแบบประชาธิปไตยให้เกิดความต่อเนื่องและยั่งยืนได้

๒.๖ สภาพพื้นที่ที่ศึกษา

๒.๖.๑ ประวัติและความเป็นมาของอำเภอโคกศรีสุพรรณ⁷⁰

อำเภอโคกศรีสุพรรณ แยกออกจากอำเภอเมืองสกลนครสกลนคร เป็นกิ่งอำเภอโคกศรีสุพรรณ เมื่อวันที่ ๕ พฤษภาคม ๒๕๒๔ โดยเริ่มปฏิบัติงานมาตั้งแต่วันที่ ๑๕ มิถุนายน ๒๕๒๔ และยกฐานะเป็นอำเภอโคกศรีสุพรรณ เมื่อวันที่ ๙ พฤษภาคม ๒๕๓๕ ประชากรเดิมอพยพมาจากเมืองอ่างคำฝั่งซ้ายแม่น้ำโขงในสมัยรัชกาลที่ ๒ และรัชกาลที่ ๓ แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ ประกอบด้วย เผ่าภูไท ย้อ กะเลิง เป็นพื้นที่รอยต่อระหว่างจังหวัดสกลนคร- จังหวัดนครพนม

ประวัติศาสตร์ที่สำคัญของอำเภอ

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ และสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารีได้เคยเสด็จเยี่ยมราษฎรบ้านหนองแซ่ พร้อมทั้งทรงฟื้นฟูการปลูกหม่อนเลี้ยงไหมพันธุ์พื้นเมืองของไทย และการทอผ้าลายไทย โดยทรงรับราษฎรบ้านหนองแซ่เป็นสมาชิกศิลปอาชีพ เพื่อให้มีรายได้เสริมจากการทอผ้า และอนุรักษ์ลวดลายผ้าไทย นอกจากนี้ สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถได้เคยเสด็จเยี่ยมราษฎรบ้านหนองแซ่ เป็นการส่วนพระองค์ถึง ๓ ครั้ง ในปี ๒๕๒๑, ๒๕๒๓ และ ๒๕๒๕ เพื่อพระราชทานกำลังใจในการทอผ้าไหม และประทับอยู่ที่ชานเรือนเป็นเวลานานจนค่ำมืด ทรงไต่ถามเรื่องความเป็นอยู่ และพระราชทานฉลอง พระองค์คลุมไหมมัดหมี่สีม่วงแก่นางไท่ เพื่อใช้เป็นแบบในการทอผ้า ซึ่งภายหลังนางไท่ได้เชิญฉลองพระองค์นั้นไว้บนหิ้ง และบูชาด้วยดอกไม้มหาหงส์ ตามประเพณีของชาวอีสาน และเคยได้นำมาจัดแสดงในนิทรรศการ พิพิธภัณฑสถาน ด้วยความสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณ และเพื่อสืบทอดความภาคภูมิใจ

⁷⁰ สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอโคกศรีสุพรรณ , (ออนไลน์), ๒๕ พฤศจิกายน ๒๕๖๑. แหล่งที่มา: <http://district.cdd.go.th/khoksisuphan>

นี้ มูลนิธิส่งเสริมศิลปาชีพฯ จึงร่วมกับชาวบ้านหนองแซ่ จัดทำเป็นพิพิธภัณฑ์บ้าน “ป่าท่อม-ป่าไ้” ให้เป็นแหล่งเรียนรู้ในพระราชกรณียกิจของสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถรวมทั้งความรู้เรื่องกระบวนการทอผ้า ตั้งแต่การเลี้ยงไหม ไปจนถึงการทอผ้าไหม โดยจะเปิดให้เข้าชมทุกวัน ตั้งแต่เวลา ๐๙.๐๐ - ๑๖.๐๐ น.

ลักษณะทางภูมิศาสตร์ของอำเภอโคกศรีสุพรรณ

มีเนื้อที่/พื้นที่ ๒๑๒ ตร.กม. มีสภาพภูมิอากาศ ลักษณะภูมิอากาศของอำเภอโคกศรีสุพรรณเป็นแบบมรสุม มี ๓ ฤดู พบว่า ในฤดูร้อน เริ่มตั้งแต่กลางเดือนกุมภาพันธ์ถึงเดือนพฤษภาคม จะมีอากาศร้อน อุณหภูมิสูงสุด อยู่ในเดือนเมษายน เท่ากับ ๓

ลักษณะการปกครองของอำเภอโคกศรีสุพรรณ

แบ่งการปกครองตาม พ.ร.บ. ลักษณะปกครองออกเป็น ๔ ตำบล คือ ตำบลด่านม่วงคำ ตำบล ตองโขบ ตำบลเหล่าโนนค้อ ตำบลแมตนาทมมีเทศบาล ๑ แห่ง องค์การบริหารส่วนตำบล ๓ แห่ง มีหมู่บ้านทั้งหมด ๕๓ แห่ง

ลักษณะอาชีพของประชาชนของอำเภอโคกศรีสุพรรณ

อาชีพหลักของประชาชนชาวอำเภอโคกศรีสุพรรณ ได้แก่ อาชีพเกษตรกรรม การผลิตพืชเศรษฐกิจที่สำคัญ ได้แก่ ๑) ข้าว ข้าวเหนียวมีผลผลิตเฉลี่ย ๕๔๕ กก./ไร่ และข้าวเจ้า ๕๒๕ กก./ไร่ ตามลำดับ พันธุ์ข้าวที่ใช้ปลูก ข้าวเหนียว กข.๖ พันธุ์ข้าวเจ้า เช่น ข้าวเจ้าขาวดอกมะลิ ๑๐๕ กข. ๑๕ เป็นต้น ๒) ยาสูบเตอร์กิส ปลูกเพื่อส่งขายไบยาแห่ง ให้บริษัทเอกชน คือ บริษัทอาดัมส์ จำกัด และโรงบ่มไบยานาตาม ของโรงงานยาสูบ ปลูกในช่วงหลังฤดูการเก็บเกี่ยวข้าว ในบริเวณพื้นที่รับน้ำจากลำห้วยและคลองส่งน้ำจากอ่างเก็บน้ำ ผลผลิตเฉลี่ย ๑๕๐ กก./ไร่ ๓) มันสำปะหลัง ผลผลิตเฉลี่ย ๒,๐๐๐ กก./ไร่ ๔) ถั่วลิสง มีพื้นที่ปลูกทั้งฤดูแล้งและฤดูฝน พื้นที่ปลูกในฤดูแล้งส่วนใหญ่จะอยู่ในเขตบริการของสถานีสูบน้ำด้วยไฟฟ้า ในฤดูฝนจะมีพื้นที่ปลูกในเขตหมู่บ้านที่มีพื้นที่ดอน ๕) มะเขือเทศโรงงาน ผลผลิตเฉลี่ย ๔,๓๕๐ กก./ไร่ โดยมีพ่อค้าจัดสรรโควตาให้ปลูก เกษตรมีความรู้ความสามารถในการปลูกเป็นอย่างดี ๖) ข้าวโพดฝักอ่อน/ข้าวโพดหวาน เกษตรกรส่วนมากจะปลูกใกล้บริเวณที่มีน้ำ ตามลำห้วย เป็นการปลูกเพื่อบริโภคและเพื่อขาย ผลผลิตเฉลี่ย ๑,๑๐๐ กก./ไร่ และ ๒,๒๐๐ กก./ไร่ ตามลำดับและ ๗) ยางพารา เริ่มปลูกเมื่อ ปี ๒๕๔๗ - ๒๕๕๙

อาชีพเสริมของประชาชนชาวอำเภอโคกศรีสุพรรณ ได้แก่ เลี้ยงสัตว์ เช่น โคขุน สุกร ฟาร์มไก่ ฟาร์มปลานิล ฟาร์มปลาดุกทอผ้าไหม ฝ้ายขาวม้า ปลูกมันสัมปะหลัง, ยาสูบ

ลักษณะทรัพยากรธรรมชาติที่สำคัญของอำเภอโคกศรีสุพรรณ

๑) โครงการอ่างเก็บน้ำตามแนวพระราชดำริอ่างเก็บน้ำห้วยโถอ่างเก็บน้ำห้วยยางน้อย อ่างเก็บน้ำหมูโตนอ่างเก็บน้ำห้วยเชียงพิลาอ่างเก็บน้ำห้วยหีบอ่างเก็บน้ำห้วยทรายอ่างเก็บน้ำห้วยแบ่งและอ่างเก็บน้ำห้วยแคน

๒) แหล่งน้ำใต้ดิน น้ำใต้ดินสามารถเจาะพบในระดับความลึก ๑ - ๑๒.๕ เมตร เป็นน้ำ คุณภาพดี มีอัตราการให้น้ำ ๕ - ๑๐ ลบ.เมตร/ชั่วโมง ปัจจุบันเกษตรกรได้มีการขุดเจาะบ่อบอก บ่อน้ำตื้น และบ่อบาดาล เพื่อทำการเกษตรฤดูแล้ง

ทรัพยากรดินดิน (soil) ในพื้นที่อำเภอโคกศรีสุพรรณ แบ่งออกได้เป็น ๒ กลุ่มใหญ่ ได้แก่ บริเวณเทือกเขาทางทิศใต้และตะวันออกเฉียงใต้ เป็นดินบนภูเขาที่ลาดเชิงเขาทั่วไป ส่วนบริเวณที่ราบเป็นดินเกิดบนที่ราบชั้นบันไดสูงที่เก่าๆ ของลำน้ำ เป็นดินที่มีความอุดมสมบูรณ์ต่ำ ดินส่วนใหญ่เป็นดินปนทราย ซึ่งมีโครงสร้างไม่คงทน เมื่อมีฝนตกทำให้เกิดการกัดกร่อนผิวดินสูง โดยเฉพาะบริเวณที่ว่างเปล่า เป็นเหตุให้ดินถูกน้ำที่ซึมลงไปชะล้างอาหารและสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อพืชลงไปยังส่วนลึกพื้นเขตของรากพืชที่จะดูดเอามาเลี้ยงลำต้นได้ การปรับปรุงดินควรใส่ปุ๋ยคอก การไถกลบตอซัง การใช้ปุ๋ยพืชสด น้ำหมักชีวภาพ และดูแลเรื่องการชลประทานและการจัดการบำรุงรักษาดินพร้อมกันไป ด้วยการใช้ประโยชน์ในที่ดิน (Land Used)อำเภอโคกศรีสุพรรณ มีพื้นที่ทั้งหมด ๑๕๘,๑๗๕ ไร่ เป็นพื้นที่ใช้ประโยชน์เพื่อการเกษตร ๖๒,๔๗๑.๕๗ ไร่ คิดเป็น ๔๗.๓๓ % แบ่งเป็นที่นา ๕๙,๐๒๖ ไร่ พืชไร่ ๖๖๕.๗๕ ไร่ ไม้ผล ๔๒.๒๕ ไร่ ไม้ยืนต้น ๑,๓๓๕ ไร่ ยางพารา ๑,๒๓๐ ไร่ ปาล์ม น้ำมัน ๗๖ ไร่ พืชผัก ๒๘.๗๕ ไร่ ไม้ดอก ไม้ประดับ ๒.๒๕ ไร่ พื้นที่การเกษตรอื่นๆ ๖๕.๕ ไร่ ยางพารา ๑,๒๓๐ ไร่ ปาล์ม น้ำมัน ๗๖ ไร่ พืชผัก ๒๘.๗๕ ไร่ ไม้ดอก ไม้ประดับ ๒.๒๕ ไร่ พื้นที่การเกษตรอื่นๆ ๖๕.๕ ไร่ การใช้ที่ดินเพื่อการเกษตรในอำเภอโคกศรีสุพรรณ เกษตรกรส่วนใหญ่ทำการปลูกข้าวนาปี โดยเฉลี่ยครอบครัวละ ๕-๑๐ ไร่ เมื่อปลูกข้าวเสร็จจะมีการปลูกพืชฤดูแล้งเป็นพืชตาม ส่วนพื้นที่ดอนจะใช้ทำการปลูกไม้ผล ไม้ยืนต้น หรือสร้างสวนป่าตามหัวไร่ปลายนา นอกจากนั้นที่ดอนยังมีการปลูกหญ้าเลี้ยงสัตว์ เพื่อส่งให้กลุ่มเกษตรกรผู้เลี้ยงสัตว์ ส่วนพื้นที่ดินที่เป็นที่ลุ่มจะมีการขุดบ่อเลี้ยงปลา เป็นต้น

ลักษณะด้านประชากรของอำเภอโคกศรีสุพรรณ

จำนวนประชากรทั้งสิ้นรวม ๓๔,๒๕๓ คนจำนวนประชากรชายรวม ๑๗,๐๕๐ คนจำนวนประชากรหญิงรวม ๑๗,๒๐๓ คน ความหนาแน่นของประชากร ๑๖๒ คน/ตร.กม.

ลักษณะด้านการเกษตร และอุตสาหกรรม

ผลผลิตทางการเกษตรที่สำคัญ ได้แก่ บ้านห้วยยาง ตำบลเหล่าโพนคือ เป็นแหล่งผลิตลำผักหวานป่า บ้านด่านม่วงคำ ตำบลด่านม่วงคำ และบ้านห้วยยาง ตำบลเหล่าโพนคือ เป็นแหล่งผลิตและจำหน่ายพันธุ์กล้าไม้ ทุกชนิด

ลักษณะด้านแหล่งน้ำที่สำคัญ

ได้แก่ ทรัพยากรน้ำ แหล่งน้ำที่สำคัญ ๒ สาย คือ ๑. ลำน้ำพุง ไหลมาจากเทือกเขา ภูพาน ไปตามแนวทิศตะวันออกลงสู่หนองหารกั้นเขตติดต่อกับอำเภอเมืองสกลนคร ไหลผ่านตำบลตองโขบ๒. ลำน้ำก่ำ ไหลจากหนองหารตามแนวด้านทิศเหนือและแนวทิศตะวันตก ไหลผ่านตำบลด่านม่วงคำ ตำบลแม่นาทม ไหลลงบรรจบกับแม่น้ำโขง

แหล่งน้ำธรรมชาติอื่น ๆ ได้แก่ ห้วย หนอง มีประมาณ ๕๕ แห่ง

๒.๖.๒ ประวัติและความเป็นมาของอำเภอโพนาแก้ว^{๗๒}

เดิมเป็นพื้นที่ขึ้นกับอำเภอเมืองสกลนคร ปี พ.ศ. ๒๕๓๔ ได้มีประกาศกระทรวงมหาดไทยยกฐานะเป็นกิ่งอำเภอ มีเขตการปกครอง ๕ ตำบลได้มีพระราชกฤษฎีกายกฐานะ

เป็นอำเภอ เมื่อวันที่ ๕ ธันวาคม ๒๕๔๐ มีเขตการปกครอง ๕ ตำบล ได้แก่ ตำบลบ้านโพธิ์ ตำบลนาแก้ว ตำบล นาตงวัฒนา ตำบลบ้านแป้น ตำบลเชียงสือเหตุผลที่มีการตั้งอำเภอ โพนนาแก้ว มีอยู่ ๒ ประการ

๑. เป็นชุมชนหนาแน่น คืออำเภอเมืองสกลนคร มีพื้นที่กว้างใหญ่ มีประชากรอยู่หนาแน่น ทำให้การบริการประชาชนเกิดความล่าช้า ๒. เป็นท้องที่กันดาร ห่างไกลการคมนาคม ไม่สะดวก เนื่องจากพื้นที่อำเภอเมืองสกลนคร มีหนองหารกั้นระหว่างพื้นที่ด้านทิศตะวันออก และทิศตะวันตกทำให้ราษฎรที่อยู่ฝั่งทิศตะวันออกได้แก่ ตำบลท่าแร่ ตำบลบ้านโพธิ์ ตำบลนาตงวัฒนา ตำบลบ้านแป้น และตำบลนาแก้วได้รับความลำบากในการติดต่อราชการที่อำเภอเมือง ประกอบกับปัญหาเรื่องความสงบเรียบร้อย ราษฎรและสภาตำบลในพื้นที่ดังกล่าวจึงต้องการให้แยกตั้งเป็นกิ่งอำเภอ จังหวัดสกลนครจึงให้สภาตำบล ทั้ง ๕ พิจารณาหาที่ตั้งศูนย์ราชการกิ่งอำเภอ ตำบลท่าแร่ ต้องการให้ศูนย์ราชการตั้งอยู่ที่ตำบลท่าแร่โดยอ้างว่าเป็นท้องที่ที่เป็นท้องที่ที่เจริญและมีชุมชนหนาแน่นที่สุด ตำบลบ้านโพธิ์ไม่ยินยอมโดยให้เหตุผลว่าถ้าศูนย์ราชการตั้งอยู่ที่ท่าแร่ ราษฎรตำบลบ้านโพธิ์ ตำบลนาตงวัฒนาก็ไม่ได้รับความสะดวกและเป็นท้องที่ห่างไกล เช่นเดิม ราษฎรและสภาตำบลตาแก้ว มีแนวโน้มเป็นด้วยกับตำบลท่าแร่ เพราะถ้าศูนย์ราชการอยู่ตำบลบ้านโพธิ์ ราษฎรตำบลนาแก้วก็ไม่ได้มีแนวโน้มเห็นด้วยกับตำบลท่าแร่เพราะถ้าศูนย์ราชการอยู่ตำบลบ้านโพธิ์ ราษฎรตำบลนาแก้วก็ไม่ได้ประโยชน์อะไรดังนั้น ตำบลบ้านโพธิ์จึงได้เจรจาต่อรองกับตำบลนาแก้ว โดยให้ศูนย์ราชการตั้งอยู่ระหว่างตำบลบ้านโพธิ์และตำบลนาแก้วและให้ใช้ชื่อกิ่งอำเภอที่ตั้งขึ้นใหม่ว่า "โพนนาแก้ว"ซึ่งเป็นชื่อของตำบลบ้านโพธิ์และตำบลนาแก้ว ตำบลนาแก้วตกลงรับข้อเสนอของตำบลบ้านโพธิ์ทำให้ตำบลท่าแร่ถอนตัว ไม่รวมอยู่ในเขตพื้นที่การปกครองของกิ่งอำเภอใหม่ตั้งนั้น ท้องที่ตั้งกิ่งอำเภอใหม่จึงประกอบด้วย ตำบลนาแก้ว ตำบลบ้านโพธิ์ ตำบลบ้านแป้น ตำบลนาตงวัฒนา ตำบลเชียงสือ โดยมีศูนย์ราชการตั้งอยู่ระหว่าง ตำบลนาแก้ว ตำบลบ้านโพธิ์ ตำบลนาตงวัฒนา

๒. ชุมชนอำเภอโพนนาแก้ว ประกอบด้วย ชนเผ่า ๓ เผ่า คือ เผ่าไทย้อ ภูไท และกะเลิง(ข่าเลิง) ไม่มีหลักฐานทางวิชาการที่ยืนยันได้ชัดเจนว่าชุมชนอำเภอดพนนาแก้ว อพยพมาจากไหนเมื่อใด มีแต่คนเฒ่า คนแก่ เล่าเป็นตำนานสืบ ๆ ต่อกันมาส่วนส่วนอายุก็อาศัยคำนวณจาก รุ่นอายุของคนที่เกิดในถิ่นนี้ และหลักบานการสร้างวัดวังจะมีมาควบคู่กับชุมชนเสมอ จากปากคำคนเฒ่าคนแก่ที่เล่าสืบมาไม่ว่าจะเป็นเผ่าไทย้อ ภูไทและกะเลิง ล้วนอพยพมาจากเมืองมหาไซ กองแก้ว ประเทศลาว (อยู่ตรงข้ามกับจังหวัดนครพนม) เข้ามาประมาณ ๑๕๐-๒๐๐ ปี มาแล้ว

ลักษณะด้านภูมิศาสตร์ของอำเภอโพนนาแก้ว

อาณาเขตทิศเหนือ ติดต่อกับ อำเภอกุสุมาลย์ จังหวัดสกลนคร ทิศตะวันออก ติดต่อกับ อำเภอปลาปาก และอำเภอวังยาง จังหวัดนครพนม ทิศใต้ ติดต่อกับอำเภอเมือง และอำเภอโคกศรีสุพรรณ จังหวัดสกลนคร ทิศตะวันตก ติดต่อกับ อำเภอเมือง จังหวัดสกลนคร มีเนื้อที่/พื้นที่ ๒๒๘,๑๒๕ ตร.กม และมีสภาพภูมิอากาศโดยทั่วไปร้อน ฝน หนาว

ลักษณะการปกครอง

อำเภอโพธารามแก้ว แบ่งการปกครองออกเป็น ๕ ตำบล ประกอบด้วย ตำบลตงวัฒนา ตำบลนาแก้ว ตำบลบ้านแป้น ตำบลบ้านโพธิ์ และตำบลเชียงเสื่อเทศบาล ๓แห่งอบต ๒ แห่ง หมู่บ้าน ๕๒ แห่ง

ลักษณะด้านเศรษฐกิจ

อำเภอโพธารามแก้วอาชีพหลัก ได้แก่ เกษตรกรรม เลี้ยงสัตว์ อาชีพเสริม ได้แก่ ค้าขาย รับจ้าง

ลักษณะด้านทรัพยากรธรรมชาติที่สำคัญของอำเภอ

ทรัพยากรป่าไม้ มีป่าสงวนแห่งชาติ ๑ แห่ง คือ ป่ากุสุมาลย์ มีพื้นที่ ๓,๗๕๐ ไร่ นอกนั้นจะเป็นป่าหัวไร่ปลายนาป่าสาธารณประโยชน์ของตำบล หมู่บ้าน รวมพื้นที่ประมาณ ๗๓,๑๒๕ ไร่ ป่าไม้ที่สำคัญ และมีคุณค่าทางเศรษฐกิจได้แก่ ป่าเต็งรัง พลอง ไม้แดง ประดู่แร้ ชาติ ที่มีอยู่มากมายได้แก่ ลูกรัง และเกลือสินเธาว์

ลักษณะด้านประชากร

รวม ๓๕,๗๘๓ คนจำนวนประชากรชายรวม ๑๗,๘๗๙ คนจำนวนประชากรหญิงรวม ๑๗,๙๐๔ คนความหนาแน่นของประชากร ๖.๓๓ คน/ตร.กม.

ลักษณะด้านการเกษตร และอุตสาหกรรม

ผลผลิตทางการเกษตรที่สำคัญ ได้แก่มะเขือเทศ โคขุน ชื่อแหล่งน้ำที่สำคัญได้แก่ อ่างเก็บน้ำห้วยควายนำอ่างเก็บน้ำห้วยแอ็ดบึงคัน บึงอีลัน ห้วยเหือ ห้วยตง

๒.๗ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๒.๗.๑ งานวิจัยเกี่ยวกับรูปแบบ

๒.๗.๒ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วม

๒.๗.๓ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับหลักพุทธธรรม

๒.๗.๑ งานวิจัยเกี่ยวกับรูปแบบจากการทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับรูปแบบ พบว่ามีผู้ทำการศึกษาวิจัยไว้ ดังนี้

วิมล จันทร์แก้ว ได้วิจัยเรื่อง รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานีเขต ๓ ผลการวิจัยพบว่า ๑) รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ ของผู้บริหารสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานีเขต ๓ มี ๕ ขั้นตอนดังนี้ ๑.๑) การวิเคราะห์สังเคราะห์คุณลักษณะภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ ที่ผู้บริหารสถานศึกษาต้องการพัฒนา ๑.๒) การสร้างรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ ๑.๓) การทดลองรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ ๑.๔) การพัฒนารูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ และ ๑.๕) การประเมินรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ ๒) คุณลักษณะภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ ที่ผู้บริหารสถานศึกษาต้องการพัฒนามี ๕ คุณลักษณะคือ การเป็นผู้นำการเรียนรู้ แบบทีมผู้นำของผู้นำ ผู้นำที่สร้างความคิดสร้างสรรค์ ผู้นำการบริหารความเสี่ยง และผู้นำที่มุ่งผลสำเร็จของงาน ๓) ผู้บริหารสถานศึกษาใช้ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ในการปฏิบัติงานทั้ง ๔ กลุ่มงาน มีค่าเฉลี่ยโดยรวมอยู่ในระดับมาก ๔) ผลที่เกิดขึ้นจากการใช้ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ในการปฏิบัติงานของผู้บริหารสถานศึกษา หลังการพัฒนาสูงกว่าก่อนการพัฒนาอย่างมี

นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑ และ ๕) ครูผู้สอนและนักเรียนมีความพึงพอใจต่อการใช้ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา ในการปฏิบัติงานมีค่าเฉลี่ยโดยรวมอยู่ในระดับมาก⁷¹

พิชญาภา ยืนยาว ได้วิจัยเรื่อง รูปแบบการบริหารทรัพยากรบุคคลในสถาบันอุดมศึกษา ผลการวิจัยพบว่า

๑. ปัจจัยที่จำเป็นต่อการบริหารทรัพยากรบุคคลในสถานศึกษานั้น ประกอบด้วย ๗ องค์ประกอบได้แก่ ๑.๑) การจัดการองค์การ ๑.๒) การติดต่อสื่อสาร ๑.๓) ความเชี่ยวชาญในวิชาชีพ ๑.๔) การมุ่งผลสำเร็จ ๑.๕) การบริหารความเปลี่ยนแปลง ๑.๖) จรรยาบรรณในวิชาชีพ ๑.๗) การบริหารงานที่ดี

๒. รูปแบบการบริหารทรัพยากรบุคคลในสถาบันอุดมศึกษา ประกอบด้วย กลุ่มตัวแปรอิสระ ได้แก่ การติดต่อสื่อสาร ความเชี่ยวชาญ การบริหาร การเปลี่ยนแปลง จรรยาบรรณในวิชาชีพ และการบริหารที่ดีกับกลุ่มตัวแปรตาม ได้แก่ การจัดการองค์การ และการมุ่งผลสำเร็จ ซึ่งมีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน⁷²

เยาวภา บัวเวช ได้วิจัย เรื่องรูปแบบการบริหารงานประชาสัมพันธ์มหาวิทยาลัยราชภัฏ ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบการบริหารงานประชาสัมพันธ์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏ ประกอบด้วย ๔ ปัจจัย ได้แก่ ๑) ด้านผู้บริหาร ประกอบด้วย นโยบาย วัตถุประสงค์ ภาวะผู้นำ แรงจูงใจ การสร้างบรรยากาศ การสื่อสารในองค์การ ๒) ด้านระบบการบริหารโครงการ ประกอบด้วย การวางแผน การจัดองค์การ การจัดบุคคลเข้าทำงาน ค่าตอบแทน การประสานงาน และงบประมาณ ๓) ด้านบุคลากร ประกอบด้วย คุณลักษณะของบุคลากร การฝึกอบรมและพัฒนา และความผูกพัน ๔) ประเภทของสื่อ ประกอบด้วย สื่อบุคคล สื่อมวลชน สื่อกิจกรรมพิเศษ สื่อเทคโนโลยี และสื่อเบ็ดเตล็ดทั่วไป มหาวิทยาลัยมีความสัมพันธ์กับรูปแบบการบริหารงานประชาสัมพันธ์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏ ในขณะที่ระบบการบริหารองค์การ ไม่มีอิทธิพลต่อประเภทของสื่อต่างๆ^{๗๓} ทวีวรรณ อินดา ได้วิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบที่มีประสิทธิภาพของการนำกลยุทธ์ไปปฏิบัติในสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ ผลการวิจัยพบว่า

๑. องค์ประกอบการนำกลยุทธ์ไปปฏิบัติในสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ ประกอบด้วย ๘ องค์ประกอบ คือ ๑.๑) ความสามารถขององค์การ ๑.๒) การจัดการความขัดแย้ง ๑.๓) การบริหาร การเปลี่ยนแปลง ๑.๔) การมอบหมายกลยุทธ์ให้ผู้รับผิดชอบ ๑.๕) การจัดทำแผนปฏิบัติการรายปี ๑.๖) วัฒนธรรมองค์การ ๑.๗) การกำหนดวัตถุประสงค์ระยะสั้น ๑.๘) การจูงใจ

^{๗๓}วิมล จันทร์แก้ว, รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานีเขต ๓, วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยรังสิต, ๒๕๕๕).

^{๗๔}พิชญาภา ยืนยาว, “รูปแบบการบริหารทรัพยากรบุคคลในสถาบันอุดมศึกษา”, วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๕๕).

๒. รูปแบบที่มีประสิทธิภาพของการนำกลยุทธ์ไปปฏิบัติในสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ ประกอบด้วย ๖ องค์ประกอบที่มีความสัมพันธ์กัน ซึ่งมีความเหมาะสม มีความเป็นไปได้ เป็นประโยชน์ และถูกต้อง ครอบคลุม สอดคล้องกับทฤษฎี หลักการ และแนวคิดตามกรอบการวิจัย⁷³

สรุปได้ว่า งานวิจัยในเรื่องรูปแบบการศึกษาปัจจัยต่างๆ ในการสร้างรูปแบบ หรือนำเสนอรูปแบบที่ผู้วิจัยสามารถที่จะพัฒนาให้เป็นต้นแบบกับสถานที่วิจัยนั้นๆ เพื่อนำไปใช้ในการปรับปรุงและพัฒนาองค์การต่อไปในอนาคต

๒.๗.๒ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วม

ในการทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วม ซึ่งการจะมีส่วนร่วมนั้นมีหลายปัจจัยที่ก่อให้เกิดการมีส่วนร่วมของผู้นำชุมชน และมีหลายมิติของการมีส่วนร่วมในสังคมไทย การมีส่วนร่วมเป็นการลดความเหลื่อมล้ำ และเพิ่มความใกล้ชิดระหว่างภาครัฐกับประชาชน ภาครัฐและภาคประชาชนได้มีผู้สนใจทำวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้เป็นจำนวนมาก ซึ่งแต่ละท่านก็ได้ศึกษาในประเด็นที่ใกล้เคียงกัน อย่างเช่น

๒.๗ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๒.๗.๑ งานวิจัยเกี่ยวกับรูปแบบ

จากการทบทวนงานวิจัยเกี่ยวกับรูปแบบ พบว่ามีผู้ทำการศึกษาวิจัยไว้ ดังนี้

วิมล จันท์แก้ว ได้วิจัยเรื่อง รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานีเขต ๓ ผลการวิจัยพบว่า ๑) รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ ของผู้บริหารสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานีเขต ๓ มี ๕ ขั้นตอนดังนี้ ๑.๑) การวิเคราะห์สังเคราะห์คุณลักษณะภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ ที่ผู้บริหารสถานศึกษาต้องการพัฒนา ๑.๒) การสร้างรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ ๑.๓) การทดลองรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ ๑.๔) การพัฒนารูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ และ ๑.๕) การประเมินรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ ๒) คุณลักษณะภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ ที่ผู้บริหารสถานศึกษาต้องการพัฒนามี ๕ คุณลักษณะคือ การเป็นผู้นำการเรียนรู้ แบบทีมผู้นำของผู้นำ ผู้นำที่สร้างความคิดสร้างสรรค์ ผู้นำการบริหารความเสี่ยง และผู้นำที่มุ่งผลสำเร็จของงาน ๓) ผู้บริหารสถานศึกษาใช้ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ในการปฏิบัติงานทั้ง ๔ กลุ่มงาน มีค่าเฉลี่ยโดยรวมอยู่ในระดับมาก ๔) ผลที่เกิดขึ้นจากการใช้ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ในการปฏิบัติงานของผู้บริหารสถานศึกษา หลังการพัฒนาสูงกว่าก่อนการพัฒนาอย่างมี

^{๗๓} ทวีวรรณ อินตา, “การพัฒนารูปแบบที่มีประสิทธิภาพของการนำกลยุทธ์ไปปฏิบัติในสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ, วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๕๒).

นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑ และ๕) ครูผู้สอนและนักเรียนมีความพึงพอใจต่อการใช้ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา ในการปฏิบัติงานมีค่าเฉลี่ยโดยรวมอยู่ในระดับมาก⁷⁴

พิชญาภา ยืนยาว ได้วิจัยเรื่อง รูปแบบการบริหารทรัพยากรบุคคลในสถาบันอุดมศึกษา ผลการวิจัยพบว่า

๑. ปัจจัยที่จำเป็นต่อการบริหารทรัพยากรบุคคลในสถานศึกษานั้น ประกอบด้วย ๗ องค์ประกอบได้แก่ ๑.๑) การจัดการองค์การ ๑.๒) การติดต่อสื่อสาร ๑.๓) ความเชี่ยวชาญในวิชาชีพ ๑.๔) การมุ่งผลสำเร็จ ๑.๕) การบริหารความเปลี่ยนแปลง ๑.๖) จรรยาบรรณในวิชาชีพ ๑.๗) การบริหารงานที่ดี

๒. รูปแบบการบริหารทรัพยากรบุคคลในสถาบันอุดมศึกษา ประกอบด้วย กลุ่มตัวแปรอิสระ ได้แก่ การติดต่อสื่อสาร ความเชี่ยวชาญ การบริหาร การเปลี่ยนแปลง จรรยาบรรณในวิชาชีพ และการบริหารที่ดีกับกลุ่มตัวแปรตาม ได้แก่ การจัดการองค์การ และการมุ่งผลสำเร็จ ซึ่งมีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน⁷⁵

เยาวภา บัวเวช ได้วิจัย เรื่องรูปแบบการบริหารงานประชาสัมพันธ์มหาวิทยาลัยราชภัฏ ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบการบริหารงานประชาสัมพันธ์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏ ประกอบด้วย ๔ ปัจจัย ได้แก่ ๑) ด้านผู้บริหาร ประกอบด้วย นโยบาย วัตถุประสงค์ ภาวะผู้นำ แรงจูงใจ การสร้างบรรยากาศ การสื่อสารในองค์การ๒) ด้านระบบการบริหารโครงการ ประกอบด้วย การวางแผน การจัดองค์การ การจัดบุคคลเข้าทำงาน ค่าตอบแทน การประสานงาน และงบประมาณ ๓) ด้านบุคลากร ประกอบด้วย คุณลักษณะของบุคลากร การฝึกอบรมและพัฒนา และความผูกพัน ๔) ประเภทของสื่อ ประกอบด้วย สื่อบุคคล สื่อมวลชน สื่อกิจกรรมพิเศษ สื่อเทคโนโลยี และสื่อเบ็ดเตล็ดทั่วไป มหาวิทยาลัยมีความสัมพันธ์กับรูปแบบการบริหารงานประชาสัมพันธ์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏ ในขณะที่ระบบการบริหารองค์การ ไม่มีอิทธิพลต่อประเภทของสื่อต่างๆ^{๗๖} ทวีวรรณ อินดา ได้วิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบที่มีประสิทธิภาพของการนำกลยุทธ์ไปปฏิบัติในสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ ผลการวิจัยพบว่า

๑. องค์ประกอบการนำกลยุทธ์ไปปฏิบัติในสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ ประกอบด้วย ๘ องค์ประกอบ คือ ๑.๑) ความสามารถขององค์การ ๑.๒) การจัดการความขัดแย้ง ๑.๓) การบริหาร การเปลี่ยนแปลง ๑.๔) การมอบหมายกลยุทธ์ให้ผู้รับผิดชอบ ๑.๕) การจัดทำแผนปฏิบัติการรายปี ๑.๖) วัฒนธรรมองค์การ ๑.๗) การกำหนดวัตถุประสงค์ระยะสั้น ๑.๘) การจูงใจ

^{๗๓}วิมล จันทร์แก้ว, รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานีเขต ๓, วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยรังสิต, ๒๕๕๕).

^{๗๔}พิชญาภา ยืนยาว, “รูปแบบการบริหารทรัพยากรบุคคลในสถาบันอุดมศึกษา”, วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๕).

๒. รูปแบบที่มีประสิทธิภาพของการนำกลยุทธ์ไปปฏิบัติในสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ ประกอบด้วย ๖ องค์ประกอบที่มีความสัมพันธ์กัน ซึ่งมีความเหมาะสม มีความเป็นไปได้ เป็นประโยชน์ และถูกต้อง ครอบคลุม สอดคล้องกับทฤษฎี หลักการ และแนวคิดตามกรอบการวิจัย⁷⁶

สรุปได้ว่า งานวิจัยในเรื่องรูปแบบการศึกษาปัจจัยต่างๆ ในการสร้างรูปแบบ หรือนำเสนอรูปแบบที่ผู้วิจัยสามารถที่จะพัฒนาให้เป็นต้นแบบกับสถานที่วิจัยนั้นๆ เพื่อนำไปใช้ในการปรับปรุงและพัฒนาองค์การต่อไปในอนาคต

๒.๗.๒ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมทางการเมือง

ในการทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนนั้น มีงานวิจัยที่ได้ศึกษาเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในหลายประเด็น ดังต่อไปนี้

กนกนุช นากสุวรรณ ศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมทางการเมืองของสตรีศึกษาเฉพาะสตรีในเขตดอนเมือง กรุงเทพมหานคร ผลการศึกษาพบว่า การมีส่วนร่วมทางการเมือง ส่วนใหญ่ตอบสนองต่อสิ่งเร้าทางการเมืองในลักษณะปัจเจกบุคคลและรูปแบบของการเลือกตั้งมากที่สุด ส่วนปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมทางการเมือง ได้แก่ อาชีพ สถานภาพสมรส ระดับการศึกษา ความถี่ในการเปิดรับข่าวสารทางการเมืองจากสื่อมวลชน และการรับรู้ข่าวสารทางการเมือง⁷⁷

โกมินทร์ กุลเวชกิจศึกษา เรื่อง การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลจตุรพักตรพิมาน อำเภอจตุรพักตรพิมาน จังหวัดร้อยเอ็ด ผลการศึกษาพบว่าประชาชนในเขตเทศบาลตำบลจตุรพักตรพิมาน อำเภอจตุรพักตรพิมาน จังหวัดร้อยเอ็ด มีส่วนร่วมทางการเมืองโดยรวมอยู่ในระดับน้อยที่สุด ส่วนรายได้ของการมีส่วนร่วมทางการเมืองอยู่ในระดับน้อยและน้อยที่สุด เรียงค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ได้แก่ การเลือกตั้ง การมีกิจกรรมในกลุ่มการเมือง การแสดงความคิดเห็น การรวมกลุ่มผลประโยชน์ และการแสดงออกซึ่งความต้องการต่าง ๆ ส่วนปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมือง ได้แก่ ระดับการศึกษา อาชีพ และถิ่นที่อยู่อาศัย โดยระดับมัธยมศึกษาตอนปลายมีส่วนร่วมทางการเมืองมากกว่าระดับอนุปริญญาขึ้นไป อาชีพเกษตรกร/รับจ้างมีส่วนร่วมทางการเมืองมากกว่าอาชีพรับราชการ/รัฐวิสาหกิจ และหมู่ที่ ๓ มีส่วนร่วมทางการเมืองมากกว่าหมู่ที่⁷⁸

ภาวิณี โพธิ์มันศึกษา เรื่อง รูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในองค์การบริหารส่วนตำบล : ศึกษาเฉพาะกรณีตำบลขุนคอง อำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่ ผลการศึกษาพบว่าประชาชนเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองในรูปแบบที่แตกต่างกันโดยประชาชนมีส่วนร่วมทางการเมือง

⁷⁶ ทวีวรรณ อินดา, “การพัฒนาแบบที่มีประสิทธิภาพของการนำกลยุทธ์ไปปฏิบัติในสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ, วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๕๒).

⁷⁷ กนกนุช นากสุวรรณ การมีส่วนร่วมทางการเมืองของสตรีศึกษาเฉพาะสตรีในเขตดอนเมือง กรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต (การเมืองการปกครอง) มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. ๒๕๔๗. หน้า ๘๒ - ๘๔.

⁷⁸ โกมินทร์ กุลเวชกิจ การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลจตุรพักตรพิมานอำเภอจตุรพักตรพิมานจังหวัดร้อยเอ็ด. วิทยานิพนธ์: ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิตสาขาสังคมศาสตร์เพื่อการพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม. ๒๕๔๙. หน้า ๘๑ - ๘๒.

แบบเป็นทางการมากกว่าแบบไม่เป็นทางการ ส่วนสภาพทางเศรษฐกิจและสังคม ได้แก่ เพศ อายุ การศึกษา อาชีพ รายได้ การดำรงตำแหน่งที่สำคัญหรือการเป็นคณะกรรมการหมู่บ้าน การเข้าเป็นสมาชิกในองค์กรหรือกลุ่มจัดตั้งในชุมชน มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน หนึ่งประชาชนเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองในองค์การบริหารส่วนตำบลในระดับต่ำเมื่อเทียบกับการมีส่วนร่วมในกิจกรรมของชุมชน ทั้งนี้ องค์การบริหารส่วนตำบลซึ่งเป็นการปกครองท้องถิ่นที่เกิดขึ้นจากนโยบายการกระจายอำนาจของรัฐบาล ยังขาดความพร้อมในด้านต่าง ๆ เช่น ความรู้ความเข้าใจของประชาชนที่มีต่อการปกครองท้องถิ่นรูปแบบองค์การบริหารส่วนตำบล การมีส่วนร่วมของประชาชน ดังนั้นจึงเสนอแนะว่าควรสร้างความเข้าใจในเรื่องการปกครองตามระบอบประชาธิปไตย การส่งเสริมให้ประชาชนมีความรู้ความเข้าใจในการปกครองท้องถิ่นรูปแบบองค์การบริหารส่วนตำบล และต้องสนับสนุนให้ประชาชนมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมืองกับองค์การบริหารส่วนตำบลเพิ่มขึ้น⁷⁹

ถวิลวดี บุรีกุลและคณะศึกษา เรื่อง โครงการการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนและความคิดเห็นต่อการทำงานของรัฐบาลและองค์กรอิสระ ผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมือง เรียงตามลำดับความสำคัญ ได้แก่ ความรู้ความเข้าใจทางการเมือง การอาศัยอยู่ในเขตเมือง – ชนบท สภาพทางเศรษฐกิจและสังคม ข่าวสารและความสนใจทางการเมือง ความเชื่อมั่นต่อองค์กรอิสระ และประสิทธิภาพทางการเมือง โดยที่ความรู้ความเข้าใจทางการเมือง สภาพทางเศรษฐกิจและสังคม การได้รับข่าวสารและความสนใจทางการเมืองความเชื่อมั่นต่อองค์กรอิสระ และประสิทธิภาพทางการเมืองมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับการมีส่วนร่วมทางการเมือง กล่าวได้ว่า ประชาชนที่ได้รับข่าวสาร สนใจ มีความรู้ความเข้าใจทางการเมือง มีความเชื่อมั่นต่อองค์กรอิสระ และคิดว่าพวกเขาสามารถมีอิทธิพลในทางการเมืองได้จะทำให้มีส่วนร่วมทางการเมืองมากด้วย ในขณะที่ปัจจัยเกี่ยวกับความแตกต่างกันของที่อยู่อาศัยมีความสัมพันธ์เชิงลบกับการมีส่วนร่วมทางการเมือง แม้ว่าระดับความรู้ความเข้าใจทางการเมืองของคนเมืองจะสูงกว่าก็ตาม กล่าวคือ คนที่อาศัยอยู่ในชนบทจะมีส่วนร่วมทางการเมืองมากกว่ากลุ่มคนในเมือง ส่วนปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความเชื่อมั่นต่อองค์กรอิสระเรียงตามลำดับความสำคัญ ได้แก่ ความพอใจต่อการทำงานของรัฐบาล การสนับสนุนต่อระบบการเมือง การอาศัยอยู่ในเมืองชนบท การมีค่านิยมแบบดั้งเดิม และระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองโดยที่ความพอใจต่อการทำงานของรัฐบาลการสนับสนุนต่อระบบการเมือง ค่านิยมแบบดั้งเดิม และระดับการมีส่วนร่วมทางการเมือง มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับความเชื่อมั่นต่อองค์กรอิสระ ซึ่งกล่าวได้ว่า ประชาชนที่มีความพอใจต่อการทำงานของรัฐบาล มีทัศนคติที่สนับสนุนต่อระบบการเมืองที่เป็นอยู่ มีค่านิยมแบบดั้งเดิม และเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองสูงขึ้น จะทำให้มีความเชื่อมั่นต่อองค์กรอิสระมากด้วย^{๘๐}

^{๗๙} ภาวิณีโพธิ์มั่น. ๒๕๔๓. รูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในองค์การบริหารส่วนตำบล: ศึกษาเฉพาะกรณีตำบลขุนคองอำเภอหางดงจังหวัดเชียงใหม่. วิทยานิพนธ์ปริญญารัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการเมืองและการปกครองมหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๔๓ หน้า ๑๐๒ – ๑๐๕

วัชรด้านกุลศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของเยาวชนอายุ ๑๘-๒๐ ปี : ศึกษากรณี อำเภอสีคิ้ว จังหวัดนครราชสีมา ผลการศึกษาพบว่า การมีส่วนร่วมทางการเมืองของเยาวชนส่วนใหญ่อยู่ในระดับค่อนข้างต่ำ โดยเน้นเฉพาะกิจกรรมการไปใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้ง ส่วนปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของเยาวชน ได้แก่ ความสนใจข่าวสารทางการเมือง ความรู้สิทธิมีสิทธิทางการเมือง และความแตกต่างของสภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจและสังคม ส่วนปัจจัยที่ไม่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง ผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร ๒ มิถุนายน ๒๕๓๙ ของผู้มีอายุ ๑8 – ๑๙ ปีได้ที่สุด^{๘๐}

ฤทัยรัตน์ กากิ่งศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในการปกครองส่วนท้องถิ่น : ศึกษาเฉพาะกรณี เทศบาลตำบลพระสมุทรเจดีย์ อำเภพระสมุทรเจดีย์ จังหวัดสมุทรปราการ ผลการศึกษาพบว่า ประชาชนเพศชายมีส่วนร่วมทางการเมืองในระดับท้องถิ่นมากกว่า เพศหญิง โดยเฉพาะการติดตามข่าวสารทางการเมือง ส่วนอายุไม่มีความสัมพันธ์กับการไปใช้สิทธิเลือกตั้งของประชาชนและระดับการศึกษาไม่มีความสัมพันธ์กับการเป็นสมาชิกกลุ่มหรือพรรคการเมืองของประชาชน ขณะที่รายได้มีความสัมพันธ์กับการเข้าร่วมกิจกรรมทางการเมือง และการมีส่วนร่วมทางการเมือง และการมีส่วนร่วมทางการเมืองในรูปแบบของการสมัครรับเลือกตั้งหรือไม่สมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาเทศบาลมีความสัมพันธ์กับรายได้^{๘๑}

วิทยา บุญยะเวชชีวินศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในการปกครองส่วนท้องถิ่น : ศึกษาเฉพาะกรณี เทศบาลตำบลบางปู จังหวัดสมุทรปราการ ผลการศึกษาพบว่า ระดับมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนต่อการปกครองท้องถิ่นในเขต เทศบาลตำบลบางปู อยู่ในระดับปานกลางโดยการมีส่วนร่วมทางการเมือง ด้านการไปใช้สิทธิเลือกตั้งมากที่สุด รองลงมาคือการชักชวนให้ผู้อื่นไปใช้สิทธิเลือกตั้ง และน้อยที่สุดคือการร่วมชุมนุมหรือเดินขบวนขับไล่สมาชิกสภาเทศบาลหรือเจ้าหน้าที่เทศบาล ส่วนปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมทางการเมืองต่อการเมืองต่อการปกครองท้องถิ่นในเขตเทศบาลตำบลบางปู คือ การผ่านสังคมประกิตทางการเมือง การผ่านการบ่มเพาะทางการเมือง การมีอุดมการณ์ประชาธิปไตย และการเข้าถึงข่าวสารทางการเมือง^{๘๒}

นันทวุฒิ บุญยะสิทธิ์ศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมทางการเมือง : ศึกษากรณี ทหาร ในมณฑลทหารบกที่ ๑๔ อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี ผลการศึกษาพบว่า ทหารในมณฑลทหารบกที่ ๑๔

^{๘๐}วัชรด้านกุล, ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของเยาวชนอายุ ๑๘-๒๐ ปี : ศึกษากรณีอำเภอสีคิ้วจังหวัดนครราชสีมา. ภาคนิพนธ์พัฒนศาสตร์มหาบัณฑิต (พัฒนาสังคม) สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์. ๒๕๔๑. หน้า ๘๗ – ๘๙.

^{๘๑}ฤทัยรัตน์ กากิ่ง, การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในการปกครองส่วนท้องถิ่น : ศึกษาเฉพาะกรณีเทศบาลตำบลพระสมุทรเจดีย์อำเภพระสมุทรเจดีย์จังหวัดสมุทรปราการ. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (รัฐศาสตร์) มหาวิทยาลัยรามคำแหง. ๒๕๔๓ .หน้า ๑๑๖ – ๑๑๗.

^{๘๒}วิทยา บุญยะเวชชีวิน, การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนต่อการปกครองท้องถิ่น : ศึกษาเฉพาะกรณีเทศบาลตำบลบางปูจังหวัดสมุทรปราการ. ปัญหาพิเศษของการศึกษาตามหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตร์มหาบัณฑิตสาขาวิชานโยบายสาธารณะมหาวิทยาลัยบูรพา. ๒๕๔๓. หน้า ๘๗ – ๘๘.

อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี มีส่วนร่วมทางการเมืองในภาพรวมจัดอยู่ในระดับปานกลาง โดยไปใช้สิทธิเลือกตั้งในระดับสูง มีการแสดงความคิดเห็นทางการเมืองในระดับปานกลางและมีการเข้าร่วมกิจกรรมทางการเมืองในระดับต่ำ องค์กรประกอบที่จำเป็นต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของทหาร ได้แก่ ปัจจัยสภาพแวดล้อมทางสังคมด้านชั้นยศ ช่วงอายุ ช่วงระยะเวลาที่รับราชการ และช่วงรายได้ต่อเดือน ส่วนระดับการศึกษาไม่ใช่องค์ประกอบที่จำเป็นต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของทหาร⁸³

พีระศักดิ์ หินเมืองเก่าศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมทางการเมืองของกำนันผู้ใหญ่บ้าน ศึกษาเฉพาะกรณีอำเภอชุมพลบุรี จังหวัดศรีสะเกษ ผลการวิจัยพบว่า กำนันผู้ใหญ่บ้าน จะเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองหรือไม่ขึ้นอยู่กับสภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจ สังคมและการเมืองที่มีผลกระทบต่อตัวกำนันผู้ใหญ่บ้าน หรือต่อชุมชนที่อยู่ในความรับผิดชอบซึ่งหมายความว่าถ้าสภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจ สังคมและการเมือง ไม่มีผลกระทบต่อตัวกำนันผู้ใหญ่บ้าน หรือต่อชุมชนแล้ว กำนันผู้ใหญ่บ้าน จะมีส่วนร่วมทางการเมืองสูง ถ้านักการเมืองระดับชาติและระดับท้องถิ่นมีการแข่งขันทางการเมืองสูง⁸⁴

ปริญญา นวลเปียนศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมขบวนการชาวนาไทย : กรณีศึกษาสมัชชาคนจน ผลการศึกษาพบว่า กิจกรรมทางการเมืองของสมัชชาคนจนเป็นการมีส่วนร่วมทางการเมือง ในรูปแบบไม่เป็นทางการเป็นหลัก ได้แก่ กิจกรรมในลักษณะการเมืองของการให้รัฐรับรอง โดยให้ความสำคัญกับการกระทำรวมหมู่ด้วยการเดินขบวนและการชุมนุมเรียกร้อง ที่มีเป้าหมายเพื่อเข้ากดดันการตัดสินใจนโยบายของรัฐ ให้มีการตอบสนอง โดยให้ความสำคัญกับการกระทำรวมหมู่ด้วยการเดินขบวนและการชุมนุมเรียกร้อง ที่มีเป้าหมายเพื่อเข้ากดดันการตัดสินใจนโยบายของรัฐ ให้มีการตอบสนองต่อข้อเรียกร้องเกี่ยวกับประเด็นปัญหาพร้อมกับข้อเสนอเชิงกฎหมายและนโยบายของสมัชชาคนจนและลักษณะของกิจกรรมทางการเมือง จากการผูกขาดความชอบธรรมในการตัดสินใจนโยบายของรัฐไปสู่การยอมรับบทบาทการมีส่วนร่วมการเมืองของประชาชนอย่างแท้จริง อย่างไรก็ตาม แม้ว่ากิจกรรมทางการเมืองของสมัชชาคนจน เป็นกรณีมีส่วนร่วมทางการเมืองอย่างเป็นทางการและเป็นอิสระ และอยู่ในระดับที่สูงกว่าเมื่อเปรียบเทียบกับกิจกรรมการใช้สิทธิเลือกตั้ง หรือการมีส่วนร่วมทางการเมืองในรูปแบบเป็นทางการอื่น ๆ ของชาวนาโดยทั่วไป แต่กลับพบว่าการมีส่วนร่วมทางการเมืองในรูปแบบไม่เป็นทางการของสมัชชาคนจน ถือเป็นสิ่งที่ไม่คุ้นเคยสำหรับสังคมการเมืองไทย โดยเฉพาะรัฐยังคงไม่ให้การยอมรับในลักษณะทางการเมืองดังกล่าวของประชาชน⁸⁵

⁸³ นันทวุฒิ บุญยยะสิทธิ์, การมีส่วนร่วมทางการเมือง: ศึกษากรณีทหารในมณฑลทหารบกที่ ๑๔ อำเภอเมืองจังหวัดชลบุรี. วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตร์มหาบัณฑิต (นโยบายสาธารณะ) มหาวิทยาลัยบูรพา. ๒๕๕๓. หน้า ๕๔ - ๕๖.

⁸⁴ พีระศักดิ์ หินเมืองเก่า. การมีส่วนร่วมทางการเมืองของกำนันผู้ใหญ่บ้าน: ศึกษาเฉพาะกรณีอำเภอชุมพลบุรีจังหวัดศรีสะเกษ. การศึกษาปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (รัฐศาสตร์) มหาวิทยาลัยรามคำแหง. ๒๕๓๗. บทคัดย่อ.

⁸⁵ ปริญญา นวลเปียน การมีส่วนร่วมทางการเมืองของขบวนการชาวนาไทย: กรณีศึกษาสมัชชาคนจน. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิตรัฐศาสตร์มหาวิทยลัยรามคำแหง. ๒๕๕๓ .บทคัดย่อ.

ปิยะนุช เงินคล้าย และคณะ ศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมทางการเมืองของ

ประชาชน : ศึกษาเปรียบเทียบประชาชนในเขตเมืองกับประชาชน ผลการศึกษาพบว่า ประชาชนที่มีภูมิหลังแตกต่างกัน จะมีส่วนร่วมทางการเมืองแตกต่างกัน ยกเว้นประชาชนที่มีเขตที่อยู่อาศัย รายได้ และระดับการศึกษาแตกต่างกันไม่ทำให้การมีส่วนร่วมทางการเมืองในด้านการมีตำแหน่งทางการเมืองแตกต่างกัน สำหรับความคิดเห็นต่อการปฏิบัติหน้าที่ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พบว่า ความแตกต่างด้านเพศเท่านั้นที่ทำให้ความคิดเห็นแตกต่างกันส่วนภูมิหลังด้านอื่น ๆ ได้แก่ อายุ รายได้ อาชีพ และระดับการศึกษาไม่ทำให้ความคิดเห็นแตกต่างกัน⁸⁶

มนัส นพรัตน์ ศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในการปกครองท้องถิ่น : ศึกษาเฉพาะกรณีเทศบาลตำบลปากแพรก ผลการศึกษาพบว่า ประชาชนส่วนใหญ่จะมีความรู้ความเข้าใจในการปกครองท้องถิ่น การมองเห็นประโยชน์จากการมีส่วนร่วมทางการเมืองและมีความคิดเห็นต่อหลักการในการปกครองท้องถิ่นมาก ส่วนมากรับรู้ข่าวสารจากการอ่านวิเคราะห์ข่าวสารรายสัปดาห์และการฟังข่าวสารจากเสียงตามสายของเทศบาลน้อย ส่วนปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมทางการเมืองในการปกครองท้องถิ่น ได้แก่ อายุ การศึกษา รายได้⁸⁷

สมพิศ คล้ายวงษ์ ศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของผู้มีสิทธิเลือกตั้ง อายุ ๑8-๒0 ปี ผลการศึกษาพบว่า พฤติกรรมความสนใจในการมีส่วนร่วมทางการเมือง จำแนกได้ดังนี้ ส่วนใหญ่ติดตามข่าวสารทางการเมืองไม่สม่ำเสมอ ใช้โทรทัศน์ในการติดตามข่าวสาร มีการสนทนาแลกเปลี่ยนความคิดเห็นนาน ๆ ครั้ง ฟังคำปราศรัยของนักการเมืองติดตามบ้างพอสมควร เคยชักชวนญาติ พี่น้องและผู้อื่น เคยตรวจดูบัญชีรายชื่อ ใช้สิทธิในการลงคะแนนเสียงเป็นครั้งแรกเกิดความเบื่อหน่ายการเมืองเป็นเหตุผลสำคัญไม่ไปลงคะแนนเลือกตั้งเป็นหน้าที่ของพลเมืองเป็นเหตุผลสำคัญที่ไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง และเมื่ออายุครบ ๑8 ปี บริบูรณ์ไปใช้สิทธิเลือกตั้งแล้ว เพราะต้องการมีส่วนร่วมทางการเมือง ส่วนปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการมีส่วนร่วมทางการเมือง ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา ภูมิลำเนา⁸⁸

สุรชาติพิทย์ ฉั่วสกุล ศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมทางการเมืองของผู้นำท้องถิ่น : ศึกษาเฉพาะกรณีอำเภอเมือง จังหวัดภูเก็ต ผลการศึกษาพบว่า ภาพรวมผู้นำท้องถิ่นมีส่วนร่วมทางการเมืองในทุกด้านอยู่ระดับปานกลาง โดยการมีส่วนร่วมทางการเมืองด้านความสนใจทางการเมืองมีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมาคือ การมีส่วนร่วมทางการเมืองด้านการติดตามข่าวสารทางการเมือง และการมีส่วนร่วมทางการเมืองด้านการลงสมัครรับเลือกตั้งมีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ผลการเปรียบเทียบ พบว่า ปัจจัยภูมิหลัง

⁸⁶ ปิยะนุช เงินคล้าย และคณะ .การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน: ศึกษาเปรียบเทียบประชาชนในเขตเมืองกับประชาชนในเขตชนบท. คณะรัฐศาสตร์มหาวิทยาลัยรามคำแหง. ๒๕๔๐. หน้า ๑๑๔ - ๑๑๕

⁸⁷ มนัส นพรัตน์)มนัส นพรัตน์. ๒๕๔๑. การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในการปกครองท้องถิ่น :ศึกษาเฉพาะกรณีเทศบาลตำบลปากแพรก. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (รัฐศาสตร์) มหาวิทยาลัยรามคำแหง. ๒๕๔๑. หน้า ๑๑๒ - ๑๑๔.

⁸⁸ สมพิศคล้ายวงษ์. ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองผู้มีสิทธิเลือกตั้งอายุ ๑๘ - ๒๐ ปี. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (รัฐศาสตร์) มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๓ .หน้า ๖๘ - ๗๒.

ได้แก่ เพศ อายุ สถานภาพสมรส การศึกษา อาชีพ รายได้ต่อเดือน และพื้นฐานทางการเมืองของครอบครัว แตกต่างกันจะมีค่าเฉลี่ยของการมีส่วนร่วมทางการเมืองด้านความสนใจทางการเมือง การไปใช้สิทธิเลือกตั้ง การดำรงตำแหน่งทางการเมือง การเข้าร่วมกิจกรรมทางการเมืองและการติดตามข่าวสารทางการเมืองแตกต่างกัน นอกจากนี้การเข้าเป็นสมาชิกกลุ่มทางสังคม ยังพบว่า ผู้นำท้องถิ่นที่เข้าเป็นสมาชิกกลุ่มทางสังคมแตกต่างกัน จะมีส่วนร่วมทางการเมืองด้านการลงสมัครรับเลือกตั้งและด้านการดำรงตำแหน่งทางการเมืองแตกต่างกัน ในส่วนการมีบทบาทในชุมชน พบว่า ผู้นำท้องถิ่นที่มีบทบาทในชุมชน จะมีส่วนร่วมทางการเมือง ด้านความสนใจทางการเมือง และการติดตามข่าวสารทางการเมืองแตกต่างกันรวมถึงความสัมพันธ์เชิงเส้นตรงระหว่างค่านิยม ความเชื่อเกี่ยวกับบทบาทสตรีกับการมีส่วนร่วมทางการเมือง พบว่า ค่านิยม ความเชื่อเกี่ยวกับบทบาทสตรีกับการมีส่วนร่วมทางการเมือง ความเป็นผู้นำ และฐานะทางสังคม มีความสัมพันธ์เชิงเส้นตรงกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองด้านความสนใจทางการเมือง การลงสมัครรับเลือกตั้ง การเข้าร่วมกิจกรรมทางการเมือง และการติดตามข่าวสารทางการเมือง⁸⁹

สุพินดา เกิดมาลี ศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมทางการเมืองของสตรีในเขตพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบล อำเภอบ้านแพ้ว จังหวัดสมุทรสาคร ผลการศึกษาพบว่า สตรีมีส่วนร่วมทางการเมืองน้อย ปัจจัยส่วนบุคคลที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของสตรี ในเขตพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบล อำเภอบ้านแพ้ว จังหวัดสมุทรสาคร ได้แก่ ระดับการศึกษา อาชีพ การร่วมประชุม การเป็นสมาชิกกลุ่ม ทางสังคม และการรับรู้ข่าวสารทางการเมือง ส่วนอายุ รายได้เฉลี่ยต่อเดือน ระยะเวลาที่เข้าอยู่อาศัยในพื้นที่ ไม่มีผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมือง⁹⁰

สิริพัฒน์ ลากจิตรศึกษา เรื่อง ปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจมีส่วนร่วมของประชาชนในการสนับสนุนการบริหารงานองค์การบริหารส่วนตำบล อำเภอวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี ผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยด้านบุคคล ด้านชุมชน และด้านองค์การ (อบต.) มีความสัมพันธ์และมีผลต่อการตัดสินใจมีส่วนร่วมของประชาชนในการสนับสนุนการบริหารงาน อบต. ซึ่งหากระดับการมีส่วนร่วมกิจกรรมใดสูงก็จะพบว่าระดับการมีส่วนร่วมของกิจกรรมอื่นสูงตามกันด้วย การมีส่วนร่วมส่วนใหญ่เป็นเพียงการรับรู้ข้อมูลข่าวสาร ในขณะที่การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจเชิงนโยบายและการตรวจสอบการดำเนินงานของ อบต. อยู่ในระดับค่อนข้างต่ำ ส่วนปัจจัยหรือสาเหตุที่ทำให้ประชาชนตัดสินใจเข้ามามีส่วนร่วมกับ อบต. พบว่า ปัจจัยด้านบุคคล ได้แก่ การเป็นหน้าที่ของประชาชน อาสาสมัครด้วยใจ มีความรู้ความสามารถ ถ้าพูดกล้าแสดงความคิดเห็น เป็นที่เคารพนับถือของคนในชุมชน มีทักษะและประสบการณ์ เป็นประโยชน์กับตัวเองและชุมชน ส่วนปัจจัยด้านชุมชน ได้แก่ ชุมชนให้การสนับสนุนและเปิดโอกาสให้มีส่วนร่วมเลือกให้เป็นตัวแทน ชุมชนมีความสามัคคี และมี

⁸⁹ สุธาทิพย์ ฉั่วสกุล. การมีส่วนร่วมทางการเมืองของผู้นำท้องถิ่น: ศึกษาเฉพาะกรณีอำเภอเมืองจังหวัดภูเก็ต. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (รัฐศาสตร์) มหาวิทยาลัยรามคำแหง. ๒๕๔๑ หน้า ๑๓๔ - ๑๔๑.

⁹⁰ สุพินดา เกิดมาลี. การมีส่วนร่วมทางการเมืองของสตรีในเขตพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบล อำเภอบ้านแพ้วจังหวัดสมุทรสาคร. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิตสาขาสังคมศาสตร์เพื่อการพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม. ๒๕๔๗. หน้า ๕๘.

กลุ่มต่าง ๆ ที่สนับสนุนผลักดันการมีส่วนร่วม ส่วนปัจจัยด้านองค์การ ได้แก่ อบต.ดำเนินงานเป็นไปตามกฎระเบียบ เอาใจใส่กระตือรือร้นในการแก้ปัญหา มีประชาพิจารณ์ประชาคมหมู่บ้าน สาเหตุที่คนตัดสินใจไม่เข้ามีส่วนร่วมเป็นปัจจัยด้านบุคคล คือ ในเรื่องการศึกษา ความรู้ทักษะสภการณความคิดหรือปม (Stigmatizations) ของประชาชนที่คิดว่าตัวเองไม่สำคัญ ไม่ใช่หน้าที่ ไม่มีเวลาขาดโอกาสการประกอบอาชีพ ส่วนปัจจัยด้านชุมชน เป็นปัญหาที่ชุมชนขาดความสามัคคี มีความขัดแย้งกัน ส่วนปัจจัยด้านองค์การเป็นปัญหาความโปร่งใสและความเป็นธรรมาภิบาลของอบต. เมื่อวิเคราะห์ปัจจัย (Factor Analysis) พบว่า ความมีหน้าตาสังคม จิตสาธารณะ การดำเนินงานของอบต. และการเป็นเพศชาย เป็นปัจจัยสำคัญในการมีส่วนร่วมของประชาชน⁹¹

ณัฐจาพร พิชัยณรงค์ และคณะ ได้วิจัยเรื่อง “การพัฒนาการมีส่วนร่วมในการเสริมสร้างสุขภาพในชุมชนโดยใช้ประชาคมสุขภาพในการจัดการสุขภาพภาคประชาชน : กรณีศึกษาตำบลท่าสองคอน อำเภอเมืองมหาสารคาม จังหวัดมหาสารคาม” ผลการวิจัยพบว่า ประชาชนที่เป็นกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ เป็นเพศหญิง ร้อยละ ๕๒.๙ มีอายุระหว่าง ๓๑-๕๐ ปี ร้อยละ ๖๑.๔ สถานภาพสมรส ร้อยละ 80.๗ การศึกษาระดับประถมศึกษา ร้อยละ ๖๖.๗ มีอาชีพเกษตรกร ร้อยละ ๕๙.๒ มีรายได้ต่อปี ๒0,000-๓0,000 บาท ร้อยละ ๓๒.๒ ส่วนใหญ่เป็นภาคประชาชน ร้อยละ ๖๗.๗ มีประสบการณ์เป็นคณะกรรมการทำงานพัฒนาหมู่บ้าน ร้อยละ 8๕.๓ เคยผ่านการอบรมสัมมนาเกี่ยวกับการสร้างเสริมสุขภาพ ร้อยละ ๙0 เคยมีประสบการณ์เข้าร่วมในการรับประโยชน์จากการแก้ปัญหาามากที่สุด และมีส่วนร่วมในการดำเนินการประเมินผลการเสริมสร้างสุขภาพน้อยที่สุด และพบว่า เพศ อายุ สถานภาพ ระดับการศึกษา ประวัติการเจ็บป่วย ไม่มีความแตกต่างกันในการมีส่วนร่วมในการจัดการเสริมสร้างสุขภาพในชุมชน ส่วนอาชีพ รายได้ต่อปี ประสบการณ์ในการเป็นคณะกรรมการพัฒนาหมู่บ้าน และประสบการณ์ประชุมอบรมสัมมนาการสร้างเสริมสุขภาพ มีความแตกต่างกันในการมีส่วนร่วมในการจัดการสร้างเสริมสุขภาพในชุมชน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.0๕ ซึ่งสอดคล้องกับข้อมูลเชิงคุณภาพ พบว่าประชาชนส่วนใหญ่ มีส่วนร่วมในกิจกรรมการเสริมสร้างสุขภาพในชุมชน⁹²

ทวีศิลป์ กุลนาคดล ได้วิจัยเรื่อง “การพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการวางแผนชุมชนเพื่อการบูรณาการสู่การวางแผนพื้นที่จังหวัดฉะเชิงเทรา” ผลการวิจัยพบว่า สภาวะการณบริบทที่เอื้อต่อการมีส่วนร่วมของชุมชนในจังหวัดฉะเชิงเทรา และการเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการวางแผนชุมชนขององค์การบริหารส่วนตำบลอยู่ในระดับปานกลาง ประชาชนที่มีการศึกษาระดับประถม ประกอบอาชีพเกษตรกร และผู้สูงอายุ เป็นกลุ่มที่มีส่วนร่วมในกิจกรรมขององค์การ

^{๙๑}สิริพัฒน์ ลาภจิตร ศึกษาสิริพัฒน์ลาภจิตร. ๒๕๕๐. ปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจมีส่วนร่วมของประชาชนในการสนับสนุนการบริหารงานองค์การบริหารส่วนตำบลอำเภวารินชารบจังหวัดอุบลราชธานี. วิทยานิพนธ์ปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิตสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตรภาคีวารัฐประศาสนศาสตรคณะรัฐศาสตรจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ๒๕๕๐ หน้า ๑๘๖ - ๑๙๐.

^{๙๒}ณัฐจาพร พิชัยณรงค์, รศ.ดร., และคณะ, “การพัฒนาการมีส่วนร่วมในการเสริมสร้างสุขภาพในชุมชนโดยใช้ประชาคมสุขภาพในการจัดการสุขภาพภาคประชาชน: กรณีศึกษาตำบลท่าสองคอน อำเภอเมืองมหาสารคาม จังหวัดมหาสารคาม”, รายงานการวิจัย, (ทุนสนับสนุนมหาวิทยาลัยมหาสารคาม, ๒๕๕๐), หน้า ก.

บริหารส่วนตำบลมากกว่ากลุ่มอื่น วิสัยทัศน์การพัฒนาชุมชนที่เน้นการประกอบอาชีพ สุขภาพ การศึกษา แต่ขาดวิสัยทัศน์เรื่องสิ่งแวดล้อม เมื่อเทียบกับแผนพัฒนาจังหวัด ปัจจัยที่เอื้อต่อกระบวนการวางแผนชุมชนแบบมีส่วนร่วม ได้แก่ การจัดการ การสื่อสาร การเมือง สังคม และวัฒนธรรม แผนและโครงการพัฒนา และผู้นำ⁹³

ศรียรรณ เกียรติสุรนนท์ และคณะ ได้วิจัยเรื่อง “การพัฒนารูปแบบการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาขององค์กรเอกชนจังหวัดศรีสะเกษ เพื่อพัฒนารูปแบบการมีส่วนร่วมในการศึกษาขององค์กรเอกชนจังหวัดศรีสะเกษ” ผลการวิจัยพบว่า ได้ดำเนินการวิจัย ๔ ขั้นตอน ได้แก่ ๑) ศึกษาปัญหาการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา โดยการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิของจังหวัดศรีสะเกษ ๒) ประเมินรูปแบบการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาขององค์กรเอกชน โดยการจัดประชุมกลุ่มสนทนา ๓) ทดลองใช้รูปแบบการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาขององค์กรเอกชน ที่โรงเรียนศรีสะเกษวิทยาลัยและประเมินผล และ ๔) ปรับปรุงรูปแบบจากผลการทดลอง ผลการวิจัย ได้รูปแบบการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาขององค์กรเอกชนจังหวัดศรีสะเกษที่มีความสมบูรณ์ ถูกต้อง เหมาะสม ปฏิบัติได้ และสถานศึกษาได้รับประโยชน์ ซึ่งประกอบด้วยคณะอนุกรรมการจากองค์กรเอกชนเข้าร่วมบริหารจัดการใน ๖ ฝ่าย คือ วิชาการ งบประมาณ บริหารงานบุคคล บริหารงานทั่วไป ระดมเงินทุน เพื่อพัฒนาสถานศึกษา และประเมินประสิทธิภาพและประสิทธิผลการจัดการของสถานศึกษา โดยมีการร่วมกันกำหนดหน้าที่ของแต่ละฝ่ายไว้ด้วย⁹⁴

สรุปได้ว่า การมีส่วนร่วมเป็นพื้นฐานของการปกครองตามระบบประชาธิปไตย ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมของประชาชน ได้แก่ ความหลากหลายของช่องทางการสื่อสาร การติดต่อสื่อสารในชุมชนของผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบล ที่ต้องสื่อถึงกลุ่มทางสังคมและกลุ่มทางเศรษฐกิจ ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมของประชาชน ได้แก่ ความหลากหลายของช่องทางการสื่อสารในชุมชน การติดต่อสื่อสารในชุมชน การติดต่อสื่อสารในชุมชนของผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบล ที่ต้องสื่อถึงกลุ่มทางสังคมและกลุ่มทางเศรษฐกิจ หลักสูตรเพื่อพัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง

๒.๗.๓ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับหลักธรรม

ในการทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับหลักธรรม ซึ่งหลักธรรมนั้นเป็นทุนทางสังคม วัฒนธรรม ความเชื่อ ประเพณี และพิธีกรรม ได้มีผู้สนใจทำวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้เป็นจำนวนมาก ซึ่งแต่ละท่านก็ได้ศึกษาในประเด็นที่ใกล้เคียงกัน อย่างเช่น

^{๙๓} ทวีศิลป์ กุลนภาดล, “การพัฒนารูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนในการวางแผนชุมชนเพื่อการบูรณาการสู่การวางแผนพื้นที่จังหวัดฉะเชิงเทรา, รายงานการวิจัย, (กรุงเทพมหานคร: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, ๒๕๕๐), หน้า ก - ข.

^{๙๔} ศรียรรณ เกียรติสุรนนท์ และคณะ, “การพัฒนารูปแบบการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาขององค์กรเอกชนจังหวัดศรีสะเกษ, ศึกษาศาสตรดุษฎีบัณฑิต (สาขาการบริหารการศึกษา), (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยวงษ์ชวลิตกุล, ๒๕๕๓).

วราภส ประสมสุข ได้วิจัยเรื่อง “หลักการบริหารการศึกษาตามแนวพุทธธรรม” ผลการวิจัยพบว่า หลักพุทธธรรมที่สอดคล้องกับหลักการบริหารการศึกษา มีจำนวน ๒๑ หลักธรรม แยกตามหลักการครองตน การครองคน และการครองงาน ได้ดังนี้ **การครองตน** สอดคล้องกับ ๑๙ หลักพุทธธรรม ได้แก่ กัลยาณมิตตา โยนิสมนสิการ ธรรมคัมภีร์ครองโลก ธรรมทำให้งาม ๒ ธรรม มีอุปการะมาก ๒ อกุศลมูล ๓ สันโดษ ๓ สุจริต ๓ อธิปไตย ๓ ฆราวาสธรรม ๔ พรหมวิหาร ๔ สังคหะวัตถุ ๔ อธิฐานธรรม ๔ เบญจธรรม พละ ๕ กัลยาณมิตรธรรม ๗ สปัปฺริสธรรม ๗ อริยทรัพย์ ๗ และทศพิธราชธรรม **การครองคน** สอดคล้องกับ ๑๕ หลักพุทธธรรม ได้แก่ กัลยาณมิตตา โยนิสมนสิการ ธรรมคัมภีร์ครองโลก ๒ ธรรมทำให้งาม ๒ อกุศลมูล ๓ สุจริต ๓ อธิปไตย ๓ ฆราวาสธรรม ๔ พรหมวิหาร ๔ สังคหะวัตถุ ๔ กัลยาณมิตรธรรม ๗ สปัปฺริสธรรม ๗ อปริหานิยธรรม ๗ อริยทรัพย์ ๗ และทศพิธราชธรรม การครองงาน สอดคล้องกับหลักพุทธธรรม ได้แก่ กัลยาณมิตรตา โยนิสมนสิการ ธรรมทำให้งาม ๒ ธรรม มีอุปการะ ๒ สุจริต ๓ อิทธิบาท ๔ พละ ๕ ฆราวาสธรรม ๔ สังคหะวัตถุ ๔ และสปัปฺริสธรรม ๗ นอกจากนี้ยังพบว่า มีจำนวน ๗ หลักธรรมที่สอดคล้องกับหลักการบริหารการศึกษาด้านการครองตน การครองคน และการครองงาน ได้แก่ กัลยาณมิตร โยนิสมนสิการ ธรรมทำให้งาม ๒ สุจริต ๓ ฆราวาสธรรม ๔ สังคหะวัตถุ ๔ และสปัปฺริสธรรม ๗⁹⁵

ธีรศักดิ์ ศรีสุรกุล ได้วิจัยเรื่อง “ผลของการใช้โปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อพัฒนาทักษะการทำงานร่วมกับผู้อื่นตามหลักสาราณียธรรม ของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) ในเขตเทศบาลเมืองร้อยเอ็ด” การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยกึ่งทดลอง โดยมีกลุ่มตัวอย่างในการวิจัย คือ อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) จำนวน ๔๐ คน แบ่งเป็น ๒ กลุ่ม คือ กลุ่มทดลองที่เข้าร่วมโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียน เพื่อพัฒนาทักษะการทำงานร่วมกับผู้อื่นตามหลักสาราณียธรรม ๒๐ คน และกลุ่มควบคุม ที่ไม่ได้เข้าร่วมโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียน เพื่อพัฒนาทักษะการทำงานร่วมกับผู้อื่นตามหลักสาราณียธรรม ๒๐ คน กลุ่มทดลองจะเข้าร่วมโปรแกรมเป็นเวลา ๓๐ ชั่วโมง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ โปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียน พัฒนาทักษะการทำงานร่วมกับผู้อื่นตามหลักสาราณียธรรม แบบวัดทักษะการทำงานร่วมกับผู้อื่นตามหลักสาราณียธรรม แบบสอบถามการติดตามการใช้ทักษะการทำงานร่วมกับผู้อื่นตามหลักสาราณียธรรม และแบบประเมินการจัดโปรแกรมวิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติ ค่าเฉลี่ยเลขคณิต (Mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD) สถิติทดสอบค่าที (t-test) และการวิเคราะห์ความแปรปรวนร่วม (ANCOVA) ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .๐๕ ผลการวิจัยพบว่า

๑) ค่าเฉลี่ยทักษะการทำงานร่วมกับผู้อื่นตามหลักสาราณียธรรมก่อนการทดลอง ระหว่างกลุ่มควบคุมและกลุ่มทดลอง พบว่า ไม่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติระดับ .๐๕

๒) ค่าเฉลี่ยทักษะการทำงานร่วมกับผู้อื่นตามหลักสาราณียธรรมของกลุ่มควบคุม ระหว่างก่อนการทดลองและหลังการทดลอง พบว่า ไม่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

๓) ค่าเฉลี่ยทักษะการทำงานร่วมกับผู้อื่นตามหลักสาราณียธรรมของกลุ่มทดลอง ระหว่างก่อนการทดลองและหลังการทดลอง พบว่า มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติระดับ .๐๕

⁹⁵วราภส ประสมสุข “หลักการบริหารการศึกษาตามแนวพุทธธรรม”, วารสารศึกษาศาสตร์ปีที่ ๑๘ ฉบับที่ ๒ เดือนพฤศจิกายน ๒๕๔๙ - มีนาคม ๒๕๕๐.

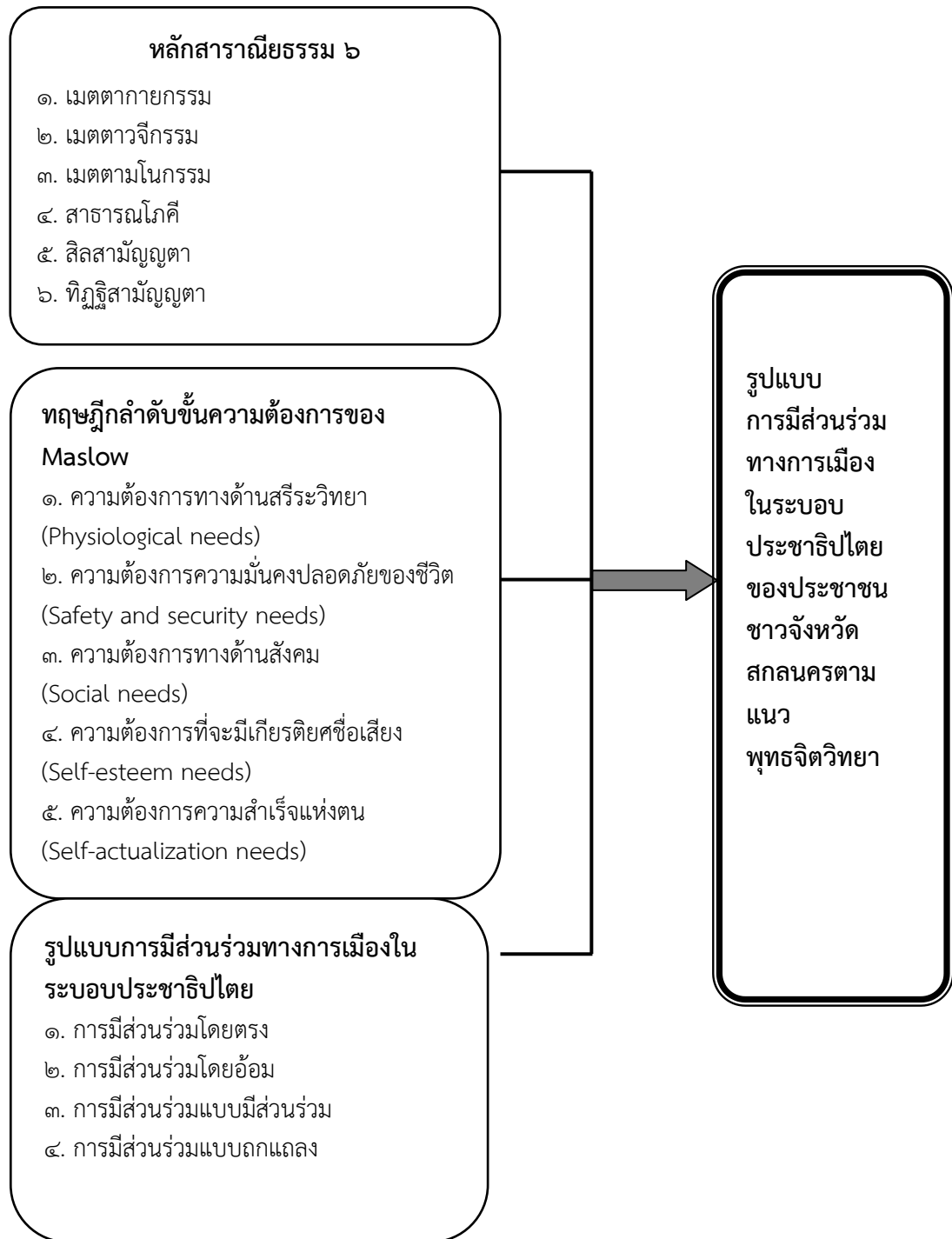
๔) ค่าเฉลี่ยทักษะการทำงานร่วมกับผู้อื่นตามหลักสสารณียธรรมหลังการทดลอง ระหว่างกลุ่มควบคุมและกลุ่มทดลอง พบว่า มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕⁹⁶

จากการทบทวนวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องข้างต้นดังกล่าวมาทั้งหมด การมีส่วนร่วมในทางการเมืองจึงเป็นเครื่องชี้วัดพัฒนาการทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย ประเทศที่พัฒนาการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอยู่ในระดับที่ดีแล้ว ก็มักจะกำหนดให้ประชาชนในทุกระดับมีส่วนร่วมในทางการเมืองอย่างกว้างขวาง โดยกำหนดไว้ในกฎหมายแม่บทของการปกครองของประเทศ แต่อย่างไรก็ตามการมีส่วนร่วมทางการเมืองจะส่งผลต่อการพัฒนาการเมือง การปกครองในระบอบประชาธิปไตยหรือไม่นั้น ปัจจัยสำคัญ ประชาชนต้องมีความรู้ความเข้าใจในระบอบประชาธิปไตยอย่างถ่องแท้ รู้ถึงสิทธิและหน้าที่ของตนในการเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมือง และใช้สิทธินั้น โดยไม่กระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของบุคคลอื่น เพราะการมีส่วนร่วมทางการเมืองเป็นพื้นฐานของการปกครองในระบอบประชาธิปไตย โดยเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองทั้งในระดับท้องถิ่นและระดับชาติในด้านการมีส่วนร่วมทางการเมืองทั้ง ๔ ด้าน ตามที่สภาผู้แทนราษฎรได้ทำการศึกษาและกำหนดเป็นแนวทางในการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชน คือ การมีส่วนร่วมทางการเมืองโดยตรง การมีส่วนร่วมทางการเมืองโดยอ้อม การมีส่วนร่วมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วมหรือแบบมีอำนาจตัดสินใจ และการมีส่วนร่วมแบบถกแถลงหรือแบบสานเสวนา ซึ่งไม่ว่าการมีส่วนร่วมแบบไหน จำเป็นต้องมีหลักสสารณียธรรมเป็นฐาน เพราะเป็นหลักธรรมที่หล่อหลอมการอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุขของประชาชน ซึ่งทำให้นุชนมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมืองการปกครองด้วยเมตตา รู้จักการแบ่งปันผลประโยชน์อย่างเท่าเทียมบนหลักของความเสมอภาคทางกฎหมาย ระเบียบข้อบังคับ และยึดมั่นในขนบธรรมเนียมประเพณีที่ทำให้ทุกคนต่างยอมรับและเคารพความคิดเห็นที่แตกต่างหลายหลายด้วยไมตรีจิต สอดคล้องกับทฤษฎีจิตวิทยาแรงจูงใจที่มาจากลำดับขั้นของความต้องการในระดับต่าง ๆ ของมนุษย์ ของมาสโลว์ ที่จะทำให้เกิดการพัฒนาการปกครองแบบประชาธิปไตยให้เป็นธรรมาธิปไตย ที่สามารถสนองตอบความต้องการของคนในสังคมให้เกิดการพัฒนาต่อเนื่องและยั่งยืน ซึ่งผู้วิจัยนำมาเป็นกรอบแนวคิดในการวิจัยในครั้งนี้

๒.๘ กรอบแนวคิดในการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “รูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนชาวสกลนครตามแนวพุทธจิตวิทยา” ผู้วิจัยได้กำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัย (Conceptual Framework) ดังนี้

^{๙๖}ธีรศักดิ์ ศรีสุรกุล, “ผลของการใช้โปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อพัฒนาทักษะการทำงานร่วมกับผู้อื่นตามหลักสสารณียธรรม ของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) ในเขตเทศบาลเมืองร้อยเอ็ด, วิทยานิพนธ์ระดับดุษฎีบัณฑิต, (ครุศาสตร์: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๑).

แผนภูมิที่ ๒.๑ แสดงกรอบแนวคิดที่ใช้ในการวิจัย

บทที่ ๓

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง รูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนจังหวัดสกลนครตามแนวพุทธจิตวิทยา มีวัตถุประสงค์ ๑) เพื่อวิเคราะห์หลักพุทธธรรมและหลักจิตวิทยาเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนจังหวัดสกลนคร ๒) เพื่อสังเคราะห์หลักพุทธธรรมและหลักจิตวิทยาเกี่ยวกับแนวทางการสร้างรูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนจังหวัดสกลนคร ๓) เพื่อนำเสนอรูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนจังหวัดสกลนครตามหลักพุทธจิตวิทยา ผู้วิจัยใช้การวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Methods Research) โดยส่วนแรก จะศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เพื่อให้ทราบถึงประเด็นของการศึกษาในรายละเอียดที่สำคัญ และมีความครอบคลุมในเนื้อหาสาระสำคัญ ที่ทำการศึกษาอย่างครบถ้วน พร้อมกันนั้นในการวิจัยเชิงคุณภาพ จะทำให้ได้ทราบถึงข้อมูลเชิงลึก (In-depth Data) ที่มีรายละเอียดชัดเจน สามารถนำมาวิเคราะห์ในเชิงตรรกะได้ (Analytic Induction) ส่วนที่สองจะทำการศึกษาเชิงปริมาณ (Quantitative Research) เพื่อให้เกิดความน่าเชื่อถือในเชิงประจักษ์ข้อมูล และวิเคราะห์ให้ทราบถึงเหตุผลที่มีส่วนสัมพันธ์กันกับข้อมูลในเชิงคุณภาพ และจุดจุดต่อของข้อมูลเชิงคุณภาพ ดังนั้น เพื่อให้การวิจัยเป็นไปตามระเบียบ วิธีการ ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัยตามขั้นตอนต่อไปนี้

- ๓.๑ รูปแบบการวิจัย
- ๓.๒ ประชากร กลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ
- ๓.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
- ๓.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูล
- ๓.๕ การวิเคราะห์ข้อมูล

๓.๑ รูปแบบการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “รูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนตามแนวพุทธจิตวิทยา” เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Methods Research) ระหว่างการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research)

๓.๒ ประชากร กลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

- ๓.๒.๑ ประชากร และกลุ่มตัวอย่าง

๑) ประชากรในการวิจัยเชิงปริมาณ ได้แก่ ประชากรของอำเภอโคกศรีสุพรรณ จำนวน ๓๔,๔๐๑ คน (พ.ศ.๒๕๖๐) และประชากรของอำเภอโพนนาแก้ว จำนวน ๓๖,๗๘๘ คน (พ.ศ. ๒๕๖๐) รวมประชากรในการวิจัยเชิงปริมาณทั้งสิ้น จำนวน ๗๑,๑๘๙ คน

๒) กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยเชิงปริมาณที่ใช้สำหรับการศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับรูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนตามแนวพุทธจิตวิทยา โดยขนาดกลุ่มตัวอย่าง (Sample Size) ได้มาจากประชากร จำนวน ๗๑,๑๘๙ คน ของอำเภอโคกศรีสุพรรณ และอำเภอโพนนาแก้ว จังหวัดสกลนคร โดยใช้สูตรของ Taro Yamane ระดับความคลาดเคลื่อนที่ ๐.๐๕ ดังนี้

$$n = \frac{N}{1 + N(e)^2}$$

โดย N = จำนวนประชากรทั้งหมด
 e = ความคลาดเคลื่อนที่ยอมรับได้
 n = จำนวนกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรทั้งหมด ๗๑,๑๘๙ คน เมื่อแทนค่าในสูตรจะได้ดังนี้

$$n = \frac{71,189}{1 + 71,189 \times (0.0025)}$$

$$n = \frac{71,189}{1 + 177.97}$$

$$n = \frac{71,189}{178.97}$$

$$n = 398$$

เพราะฉะนั้นจำนวนกลุ่มตัวอย่าง เท่ากับ ๓๙๘ คน

วิธีการสุ่มตัวอย่าง (Sampling) การสุ่มกลุ่มตัวอย่างใช้หลักการสุ่มแบบแบ่งชั้น ประกอบด้วยขั้นตอน ดังนี้ กำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างเป็นสัดส่วน โดยพิจารณาจากจำนวนประชากร เพื่อให้ได้ข้อมูลที่มีลักษณะกระจาย ให้สัมพันธ์กับสัดส่วนของประชากรเป็นระดับในการสุ่มกลุ่มตัวอย่างเป็นสัดส่วนโดยใช้สูตร ดังนี้

$$\text{จำนวนตัวอย่างในแต่ละตำบลของอำเภอทั้ง ๒ แห่ง} = \frac{\text{จำนวนตัวอย่างทั้งหมด} \times \text{จำนวนประชากรในแต่ละตำบล}}{\text{จำนวนประชากรทั้งหมด}}$$

จากสูตรจะได้กลุ่มตัวอย่างการวิจัยในแต่ละชั้นของประชากรในอำเภอโคกศรีสุพรรณ และอำเภอโพนนาแก้ว จำนวน ๓๙๘ คน รายละเอียดดังตารางที่ ๓.๑

ตารางที่ ๓.๑ จำนวนประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มประชากรที่ศึกษา	จำนวนประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	
	ประชากร	กลุ่มตัวอย่าง
๑. อำเภอโคกศรีสุพรรณ	๓๔,๔๐๑	๑๙๒
๑.๑ ตำบลตองโขบ	๑๐,๖๑๔	๕๙
๑.๒ ตำบลเหล่าโพนค้อ	๖,๔๓๕	๓๖
๑.๓ ตำบลด่านม่วงคำ	๕,๔๕๐	๔๐
๑.๔ ตำบลแม่นาทม	๑๐,๑๐๒	๕๗
๒. อำเภอโพนนาแก้ว	๓๖,๗๘๘	๒๐๖
๒.๑ ตำบลบ้านโพน	๗,๙๕๘	๔๔
๒.๒ ตำบลนาแก้ว	๘,๒๐๓	๔๖
๒.๓ ตำบลนาตงวัฒนา	๗,๔๖๑	๔๒
๒.๔ ตำบลบ้านแป้น	๗,๘๖๐	๔๔
๒.๕ ตำบลเชียงเสือ	๕,๓๐๖	๓๐
รวม		๓๙๘

๓.๒.๒ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการวิจัยเชิงคุณภาพ ได้แก่ นักการเมือง ผู้เชี่ยวชาญ และผู้รับผิดชอบทางการเมืองด้านต่างๆ จำนวน ๑๗ รูป/คน ดังนี้

๑. พระราชวิสุทธินายก, เจ้าคณะจังหวัดสกลนครฝ่ายธรรมประยุทธ์
๒. ศ.ดร.บุญทัน ดอกไธสง, อธิการบดีประธานวุฒิสภา คนที่ ๒
๓. นายเทียนอัน แสงพรหมขารี, นายกองค์การบริหารส่วนตำบลนาตงวัฒนา

จังหวัดสกลนคร

๔. นายชัยวัช เวชกามา, ปลัดเทศบาลตำบลบ้านโพน จังหวัดสกลนคร

๕. นายเจริญ จรรย์โกมล, อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดชัยภูมิ อดีตรองประธานสภาผู้แทนราษฎร

๖. พันตำรวจโท กิตติศักดิ์ วิเศษนันท์, รองผู้กำกับสถานีตำรวจภูธรกุฎบาก จังหวัดสกลนคร

๗. พระครูสังฆรักษ์เอกภัทร อภินันโท, คณบดีคณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๘. พันตำรวจเอก วีระศักดิ์ พิมพ์มีลาย, ผู้กำกับงานสอบสวนตำรวจภูธรภาค

๙. รศ.ดร.สมชัย ศรีนอก, ผู้อำนวยการหลักสูตรศาสตรมหาบัณฑิตการสื่อสารสังคม คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๑๐. นายทวี ฝาใต้, นายกเทศบาลตำบลตองโขบ จังหวัดสกลนคร

๑๑. นายผดุงชัย ชำไชย, กำนันตำบลตองโขบ จังหวัดสกลนคร
๑๒. รศ.ดร.อดิศร เพียงเกษ, อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดขอนแก่น และอดีตรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์
๑๓. ผศ.ดร.เมธาพันธ์ โพธิ์ธีรโรจน์, รองคณบดีฝ่ายวิชาการ คณบดีคณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๑๔. นายชุม โพนชัยยา, กำนันตำบลบ้านโพน จังหวัดสกลนคร
๑๕. นายไพจิตร ศรีวรรณ, อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดนครพนมพรรคเพื่อไทย
๑๖. พระมหาสุเทพ สุทธิญาโณ, หัวหน้าภาควิชาจิตวิทยา คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๑๗. ผศ.ดร. เสถียร วิพรมหา, ผู้ช่วยอธิการบดีฝ่ายกิจการคณะสงฆ์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
- โดยหลักเกณฑ์การเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ผู้วิจัยใช้การเลือกแบบเจาะจง (Purposive sampling)
- สำหรับการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) ผู้วิจัยได้ทำการสนทนากลุ่มกับผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้านประกอบด้วยนักวิชาการด้านพุทธจิตวิทยา นักการเมืองท้องถิ่น ข้าราชการตัวแทนหน่วยงาน จำนวน ๑๒ รูป/คน ดังนี้
๑. นายเทียนอัน แสงพรหมขารี, นายองค์การบริหารส่วนตำบลนาตงวัฒนา จังหวัดสกลนคร,
 ๒. นายชัยวัช เวชกามา, ปลัดเทศบาลตำบลบ้านโพน จังหวัดสกลนคร
 ๓. พันตำรวจโท กิตติศักดิ์ วิเศษนันท์, รองผู้กำกับสถานีตำรวจภูธรภูตบก จังหวัดสกลนคร,
 ๔. พระครูสังฆรักษ์เอกภัทร อภินโนโท, คณบดีคณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
 ๕. พันตำรวจเอก วีระศักดิ์ พิมพ์มีลาาย, ผู้กำกับงานสอบสวนตำรวจภูธรภาค
 ๖. รศ.ดร.สมชัย ศรีนอก, ผู้อำนวยการหลักพุทธศาสตร์มหาบัณฑิตการสอนสังคม คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
 ๗. นายทวี ผาใต้, นายกเทศบาลตำบลตองโขบ จังหวัดสกลนคร
 ๘. นายผดุงชัย ชำไชย, กำนันตำบลตองโขบ จังหวัดสกลนคร
 ๙. ผศ.ดร.เมธาพันธ์ โพธิ์ธีรโรจน์, รองคณบดีฝ่ายวิชาการ คณบดีคณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
 ๑๐. นายชุม โพนชัยยา, กำนันตำบลบ้านโพน จังหวัดสกลนคร
 ๑๑. พระมหาสุเทพ สุทธิญาโณ, หัวหน้าภาควิชาจิตวิทยา คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
 ๑๒. ผศ.ดร. เสถียร วิพรมหา, ผู้ช่วยอธิการบดีฝ่ายกิจการคณะสงฆ์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

๓.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

๓.๓.๑ ลักษณะเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ แบบสอบถาม (Questionnaire) แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) แบบสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) ที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นตามกรอบของรูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนตามแนวพุทธจิตวิทยา เพื่อใช้เก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่ใช้ในการวิจัย

๓.๓.๒ การสร้างเครื่องมือ

๑) ขั้นตอนในการสร้างเครื่องมือ

ผู้วิจัยได้ศึกษาการสร้างเครื่องมือตามลำดับ ดังนี้ ศึกษาหลักการและทฤษฎี ศึกษาเอกสาร ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับรูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนตามแนวพุทธจิตวิทยา จากแนวคิด ทฤษฎี เอกสาร และผลงานการวิจัยที่เคยมีผู้ดำเนินการวิจัยเอาไว้ กำหนดกรอบแนวคิดในการสร้างเครื่องมือการวิจัย กำหนดวัตถุประสงค์ในการสร้างเครื่องมือการวิจัย โดยขอคำปรึกษาจากอาจารย์ที่ปรึกษาคณะศึกษานิพนธ์ สร้างเครื่องมือ นำเสนอร่างเครื่องมือการวิจัยต่ออาจารย์ที่ปรึกษาคณะศึกษานิพนธ์ และผู้เชี่ยวชาญ เพื่อตรวจสอบและปรับปรุงแก้ไข นำเครื่องมือการวิจัยไปทดลองใช้กับประชากรที่มีลักษณะคล้ายกับกลุ่มตัวอย่างประชากรที่จะดำเนินการวิจัย เพื่อหาสัมประสิทธิ์ความเที่ยงตรงของเครื่องมือ ปรับปรุง แก้ไข จัดพิมพ์แบบสอบถามฉบับสมบูรณ์ และนำไปใช้จริง เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่างและผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

๒) การหาคุณภาพของเครื่องมือ

๑) หาความเที่ยงตรง (Validity) โดยการนำแบบสอบถามที่สร้างเสร็จเสนอประธาน และกรรมการที่ปรึกษาคณะศึกษานิพนธ์ เพื่อขอความเห็นชอบและนำเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญ แล้วนำมาปรับปรุงแก้ไขให้เหมาะสม จำนวน ๕ ท่าน เพื่อพิจารณาทั้งในด้านเนื้อหาสาระและโครงสร้างของคำถาม รูปแบบของแบบสอบถาม ตลอดจนภาษาที่ใช้ และตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ โดยหาค่าดัชนีความสอดคล้องตามวัตถุประสงค์รายข้อ (Index of item-Objective Congruence: IOC)¹ ได้ค่าดัชนีความสอดคล้องตั้งแต่ ๐.๘ ถึง ๑.๐

๒) การหาค่าความเชื่อมั่น ผู้วิจัยนำแบบสอบถามไปทดสอบกับกลุ่มตัวอย่าง กับกลุ่มประชากรที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย จำนวน ๓๐ คน หลังจากนั้น ทำการทดสอบหาความเชื่อมั่น (Reliability) โดยการคำนวณค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha Coefficient) ตามวิธีของครอนบาค (Cronbach) ได้ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งฉบับ เท่ากับ 0.๘๔

¹สุชาติ ประสิทธิ์รัฐสินธุ์, *ระเบียบวิธีการวิจัยทางสังคมศาสตร์*, (กรุงเทพมหานคร: สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, ๒๕๓๘), หน้า ๓๗.

๓.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูล

๑) การศึกษาข้อมูลจากเอกสาร (Documentary Study) เป็นการเก็บข้อมูลในลักษณะข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) จากหนังสือและเอกสารงานวิชาการต่างๆ ทั้งที่เป็นหนังสือ และสื่อสิ่งพิมพ์อิเล็กทรอนิกส์ ได้แก่ ผลงานวิจัย วิทยานิพนธ์ งานเขียนทางวิชาการ บทความทางวิชาการ ตลอดจนหนังสือพิมพ์ วารสาร นิตยสาร สื่อสิ่งพิมพ์ ประเภทต่างๆ ในการนี้ ผู้วิจัยจะเลือกเฉพาะในส่วนที่เชื่อมโยง หรือที่มีส่วนสัมพันธ์กับเนื้อหาสาระ และกรอบแนวคิดในการวิจัย และเป็นข้อมูลที่มีส่วนสัมพันธ์กับบทสัมภาษณ์

๒) การสัมภาษณ์ (Interview) การวิจัยครั้งนี้ใช้ทั้งการสัมภาษณ์แบบครึ่งทางการ (Semi-Formal Interview) และการสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ (Information Interview) นักการเมือง ผู้เชี่ยวชาญ และผู้รับผิดชอบทางการเมืองด้านต่างๆ ๑๗ คน โดยคำถามที่จะใช้จะเป็นเพียงแนวทางในการสัมภาษณ์ เพื่อศึกษารูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนตามแนวพุทธจิตวิทยา และให้ผู้สัมภาษณ์ตอบตามกรอบแนวคิดการศึกษา และมีอิสระในการตอบ โดยข้อมูลที่ได้จะเป็นข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) ทั้งหมด ทำให้ทราบภาพสะท้อนข้อเท็จจริงตามกรอบแนวคิด โดยมีขั้นตอนการดำเนินการ ดังนี้

๑) ขั้นตอนเตรียมการสัมภาษณ์ ได้แก่ ก่อนลงสนามในการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยการสัมภาษณ์ผู้วิจัย เริ่มต้นด้วยการนัดหมาย วัน เวลา สถานที่ที่จะสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่าง โดยผู้วิจัยจะต้องศึกษาประเด็นคำถามที่ใช้ในการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูล เตรียมและศึกษาวิธีใช้เครื่องมือในการบันทึกเสียง เตรียมสมุดจดบันทึก และอุปกรณ์ต่างๆ ให้พร้อมก่อนดำเนินการสัมภาษณ์

๒) ขั้นตอนการสัมภาษณ์ ได้แก่ ก่อนการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยจะสนทนาสร้างความคุ้นเคยกับผู้ให้สัมภาษณ์ แจ้งวัตถุประสงค์ของการสัมภาษณ์ อธิบายเหตุผลและขออนุญาตใช้เครื่องบันทึกเสียง ในขณะที่สัมภาษณ์ รวมทั้งแจ้งให้ทราบว่า ข้อมูลต่างๆ ที่บันทึกเสียงไว้ ผู้วิจัยจะเก็บไว้เป็นความลับ หากผู้ให้สัมภาษณ์ไม่ประสงค์ที่จะให้บันทึกเสียงในช่วงใด ผู้วิจัยก็จะไม่บันทึกเสียงดังกล่าว

๓.๕ ขั้นตอนการเก็บข้อมูล

ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้

๑) ผู้วิจัยขอหนังสือแนะนำตัวจากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และทำหนังสือถึงผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ทั้ง ๑๗ รูป/คน เพื่อขอความร่วมมือประสานงานในการเก็บรวบรวมข้อมูล ก่อนที่ผู้วิจัยจะเดินทางไปเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง ผู้วิจัยได้ประสานงานกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ทั้ง ๑๗ รูป/คน อยู่เป็นระยะ เพื่อให้เกิดความเข้าใจในการเก็บรวบรวมข้อมูล

๒) หลังจากนั้นจึงนำแบบสัมภาษณ์ไปให้ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ทั้ง ๑๗ รูป/คน ได้เตรียมการก่อนที่จะไปสัมภาษณ์จริง พร้อมกับการชี้แจงรายละเอียดเบื้องต้นในแบบสัมภาษณ์

๓) ส่วนการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณนั้น ผู้วิจัยได้ส่งแบบสอบถามให้ผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมด ๓๔๘ ชุดให้ผู้ตอบแบบสอบถาม จำนวน ๓๔๘ คน ในตำบล ๙ ตำบลในเขตอำเภอโคกศรีสุพรรณและอำเภอโพธิ์นาแก้ว จังหวัดสกลนคร พร้อมกับการชี้แจงรายละเอียดเบื้องต้นในแบบสอบถามเพื่อให้ได้ข้อมูลที่สมบูรณ์ และป้องกันการสูญหายของแบบสอบถาม โดยผู้วิจัยได้ไปแจกแบบสอบถามให้แก่กลุ่มตัวอย่างทั้งหมด ๓๔๘ คน ด้วยตนเอง พร้อมกับนัดวันที่จะไปเก็บ

แบบสอบถามตามกำหนดระยะเวลาที่ระบุไว้ในแผนการการทำ ก่อนจะถึงกำหนดเวลานัดเก็บแบบสอบถาม ผู้วิจัยได้ประสานงานกันอีกครั้งหนึ่ง เมื่อมีการยืนยันเป็นที่แน่นอนในการตอบแบบสอบถามเสร็จสมบูรณ์ทั้งหมดแล้ว ผู้วิจัยจึงได้เดินทางไปเก็บแบบสอบถามคืนด้วยตัวเอง

๔) สำหรับการเก็บข้อมูลเพื่อสังเคราะห์หลักพุทธจิตวิทยา เพื่อหาแนวทางการสร้างรูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยของประชาชนชาวสกลนครนั้น ผู้วิจัยได้ทำการสนทนากลุ่มกับผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้าน จำนวน ๑๒ รูปคนตามที่ระบุข้างต้น โดยได้เชิญผู้เชี่ยวชาญทั้ง ๑๒ รูป/คนมาสนทนากลุ่มที่มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ตำบลลำไทร อำเภอนาย้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เมื่อวันที่ ๑๐ พฤศจิกายน ๒๕๖๑ เพื่อเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพต่อบัณฑิตผู้ประสงค์เกี่ยวกับการสังเคราะห์หลักพุทธธรรมและจิตวิทยาเกี่ยวกับแนวทางการสร้างรูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยของประชาชนชาวสกลนคร

๓.๖ การวิเคราะห์ข้อมูล

๑) ข้อมูลเชิงคุณภาพที่ได้จากการศึกษาเอกสาร ใช้วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา (Content Analysis) นำเสนอข้อมูลด้วยวิธีการพรรณนา

๒) ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ (Interview) ใช้วิธีการวิเคราะห์แบบอุปนัย (Analytic Induction) โดยนำข้อมูลมาเรียงเรียงและจำแนกอย่างเป็นระบบ จากนั้นนำมาตีความหมายเชื่อมโยงความสัมพันธ์ และสร้างข้อสรุปจากข้อมูลต่างๆ ที่รวบรวมได้ โดยทำไปพร้อมๆ กับการรวบรวมข้อมูล ทั้งนี้เพื่อจะได้ศึกษาประเด็นต่างๆ ได้ลึกซึ้ง เมื่อประเด็นใดวิเคราะห์แล้วไม่มีความชัดเจน ก็จะตามไปเก็บข้อมูลเพิ่มเติมในประเด็นต่างๆ เหล่านั้น เพื่อตอบคำถามหลักตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยเชิงคุณภาพ และได้นำมาวิเคราะห์ เพื่อหาความเชื่อมโยง ความสัมพันธ์เชิงทฤษฎี

๓) การตรวจสอบและการวิเคราะห์ข้อมูล ในขั้นแรก ผู้วิจัยได้ตรวจสอบว่าได้ข้อมูลเพียงพอแล้วหรือยัง ข้อมูลนั้นได้ตอบปัญหาของการวิจัยแล้วหรือไม่ หากผู้วิจัยพบว่า ได้ข้อมูลที่ไม่ตรงกัน ผู้วิจัยจะตรวจสอบว่าข้อมูลที่แท้จริงเป็นอย่างไร ซึ่งผู้วิจัยได้เลือกวิธีการตรวจสอบข้อมูลที่ใช้กันมากในการวิจัยเชิงคุณภาพ คือ การตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า (Triangulation)² ดังต่อไปนี้

๑) การตรวจสอบสามเส้าด้านข้อมูล (Data Triangulation) คือ การพิสูจน์ว่า ข้อมูลที่ผู้วิจัยได้มานั้นถูกต้องหรือไม่ วิธีการตรวจสอบ คือ การตรวจสอบแหล่งของข้อมูล แหล่งที่มา ที่จะพิจารณาในการตรวจสอบ ได้แก่ (๑) แหล่งเวลา ถ้าเวลาต่างกันข้อมูลที่รับจะเหมือนกันหรือไม่ (๒) แหล่งสถานที่ ถ้าสถานที่ต่างกันข้อมูลที่รับจะเหมือนกันหรือไม่ (๓) แหล่งบุคคล ถ้าบุคคลผู้ให้ข้อมูลเปลี่ยนไป ข้อมูลจะเหมือนเดิมอยู่อีกหรือไม่

๒) การตรวจสอบสามเส้าด้านผู้วิจัย (Investigator Triangulation) คือ การตรวจสอบว่าข้อมูลที่ผู้วิจัยลงไปเก็บแต่ละครั้งจะแตกต่างกันอย่างไร ในกรณีที่ไม่แน่ใจในคุณภาพของผู้รวบรวมข้อมูลสนาม ผู้วิจัยได้ปรับเปลี่ยนตัวผู้วิจัยให้มีหลายคนขึ้น

²Denzin, N.K, *The research act: A theoretical introduction to Sociological methods*, (Chicago: Aldine Publishing, 1970), p. 73.

๓) การตรวจสอบสามเส้าด้านทฤษฎี (Theory Triangulation) คือ การตรวจสอบว่า ถ้าใช้แนวคิดทฤษฎีที่แตกต่างไปจากเดิม จะทำให้การตีความข้อมูลแตกต่างกันมากน้อยเพียงใด

๔) การตรวจสอบสามเส้าด้านวิธีรวบรวมข้อมูล (Methodology Triangulation) คือ การใช้วิธีเก็บรวบรวมข้อมูลต่างๆ กัน เพื่อรวบรวมข้อมูลเรื่องเดียวกัน เช่น ใช้วิธีการสังเกต ควบคู่กับการซักถามพร้อมกัน นั่นก็คือ การศึกษาข้อมูลจากแหล่งเอกสารประกอบด้วยนั่นเอง

๕) การสร้างบทสรุปและการพิสูจน์บทสรุป เป็นการนำแนวคิด ทฤษฎี งานวิจัยต่างๆ ทางวิชาการ มาสร้างเป็นบทสรุปร่วมกับข้อมูลที่เชื่อถือได้อีกครั้งหนึ่ง โดยเน้นความเชื่อมโยง เพื่อนำไปสู่การพิสูจน์ที่เป็นรูปธรรมและตรงต่อข้อเท็จจริงที่ปรากฏ

๖) นำเสนอรูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนตามแนวพุทธจิตวิทยา ให้อาจารย์ที่ปรึกษาฯ ศึกษาคูณิพนธ์พิจารณาความเหมาะสม แล้วนำข้อเสนอแนะมาปรับปรุงแก้ไขให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น เพื่อเป็นข้อมูลพื้นฐานในการกำหนดรูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนตามแนวพุทธจิตวิทยาต่อไป

๔) การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ เมื่อได้ข้อมูลจากแบบสอบถามเป็นที่เรียบร้อยแล้ว ผู้วิจัยตรวจสอบความสมบูรณ์ของแบบสอบถาม จากนั้นจึงนำไปวิเคราะห์ข้อมูลด้วยเครื่องคอมพิวเตอร์โปรแกรมสำเร็จรูป โดยดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้

๑) ตรวจสอบความถูกต้องสมบูรณ์ของแบบสอบถามที่ได้รับคืน แล้วคัดแยกแบบสอบถามที่ไม่สมบูรณ์ออก เหลือเพียงแต่แบบสอบถามที่สมบูรณ์ถูกต้องพร้อมทั้งการลงรหัส (Coding Form) โดยแยกเป็นประเด็นสำคัญ แล้วให้คะแนนแต่ละข้อ โดยการกำหนดระดับไว้ ๕ ระดับ โดยแปลความหมาย เพื่อจัดระดับค่าเฉลี่ยออกเป็นช่วง³ ดังนี้

ค่าเฉลี่ย ๔.๕๑ - ๕.๐๐ กำหนดให้อยู่ในเกณฑ์ มากที่สุด

ค่าเฉลี่ย ๓.๕๑ - ๔.๕๐ กำหนดให้อยู่ในเกณฑ์ มาก

ค่าเฉลี่ย ๒.๕๑ - ๓.๕๐ กำหนดให้อยู่ในเกณฑ์ ปานกลาง

ค่าเฉลี่ย ๑.๕๑ - ๒.๕๐ กำหนดให้อยู่ในเกณฑ์ น้อย

ค่าเฉลี่ย ๑.๐๐ - ๑.๕๐ กำหนดให้อยู่ในเกณฑ์ น้อยที่สุด

เมื่อได้ทราบถึงเกณฑ์การให้คะแนนในแต่ละระดับ พร้อมทั้งความหมายของค่าเฉลี่ยในแต่ละประเด็นเป็นที่เรียบร้อยแล้ว ในงานวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ใช้สถิติในการวิเคราะห์ข้อมูลเป็นสถิติพื้นฐาน ประกอบด้วย ค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean: \bar{x}) ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation: S.D.)

^๓ ฉานินทร์ ศิลป์จารุ, การวิจัยและวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติด้วย SPSS, หน้า ๗๕.

บทที่ ๔

ผลการวิจัย

การศึกษาเรื่อง รูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนชาวสกลนครตามแนวพุทธจิตวิทยา เป็นระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Methods Research) ระหว่างการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ร่วมกับการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) เพื่อวิเคราะห์หลักพุทธธรรมและจิตวิทยาเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชน เพื่อสังเคราะห์หลักพุทธธรรมและจิตวิทยาเกี่ยวกับแนวทางการสร้างรูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนตามหลักพุทธจิตวิทยา และเพื่อนำเสนอรูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนชาวสกลนครตามแนวพุทธจิตวิทยา ผู้วิจัยได้เก็บข้อมูล ทำการวิเคราะห์ข้อมูล ประมวลผล และได้แบ่งการนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากการวิจัย ดังนี้

๔.๑ ผลการวิเคราะห์หลักพุทธธรรมและจิตวิทยาเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนชาวสกลนคร

๔.๑.๑ ผลการสัมภาษณ์เชิงลึก

๔.๑.๒ สรุปผลการสัมภาษณ์เชิงลึก

๔.๒ ผลการสังเคราะห์หลักพุทธธรรมและจิตวิทยาเกี่ยวกับแนวทางการสร้างรูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนชาวสกลนคร

๔.๒.๑ รูปแบบการสร้างแนวทางการมีส่วนร่วมทางการเมือง

๔.๒.๒ สรุปแนวทางการสร้างรูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนชาวสกลนครตามแนวพุทธจิตวิทยา

๔.๓ ผลการวิเคราะห์รูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนชาวสกลนครตามแนวพุทธจิตวิทยา

๔.๓.๑ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

๔.๓.๒ ผลการวิเคราะห์รูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนชาวสกลนครตามแนวพุทธจิตวิทยา

๔.๔.๓ สรุปผลการวิจัยเชิงปริมาณ

๔.๔ องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย เรื่องรูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนชาวสกลนครตามแนวพุทธจิตวิทยา

๔.๑ ผลการวิเคราะห์หลักพุทธธรรมและจิตวิทยาเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนชาวสกลนคร

๔.๑.๑ ผลการสัมภาษณ์เชิงลึก

การวิจัยเรื่อง รูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนชาวสกนนครตามแนวพุทธจิตวิทยา ผู้วิจัยได้ทำการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) เกี่ยวกับหลักพุทธธรรมและจิตวิทยาเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนชาวสกนนคร จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้ผลการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

๑) ผลการวิเคราะห์หลักพุทธธรรมและจิตวิทยาเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนชาวสกนนคร

(๑) เมตตากายกรรม ทำด้วยความปรารถนาดีต่อกัน

ก. ด้านการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยโดยตรง

การมีส่วนร่วมทางการเมืองเป็นรากฐานสำคัญของการปกครองระบอบประชาธิปไตย อันเนื่องมาจากระบบการปกครองประชาธิปไตยแบบผู้แทนโดยประชาชนเลือกผู้แทนมาจัดตั้งฝ่ายบริหารคือ รัฐบาล มาทำหน้าที่บริหารประเทศแทนตน เพราะประชาชนจำนวนมากไม่สามารถเข้ามาทำหน้าที่ทั้ง ๓ ประการได้ด้วยตนเอง เพราะจำนวนประชากรมีจำนวนมาก จึงต้องมาใช้ระบบประชาธิปไตยแบบผู้แทน ซึ่งยังไม่สามารถสนองตอบและแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนของประชาชนผู้เป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตยได้อย่างทั่วถึง การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนจึงมีส่วนสำคัญในการส่งเสริมบทบาทของผู้แทน เพื่อให้ผู้แทนที่ทำหน้าที่แทนประชาชนได้เข้าใจปัญหาและความต้องการของประชาชนตามหลักเมตตากายกรรม คือ การทำด้วยความปรารถนาดีต่อกัน^๑ ที่ผู้เป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตยและผู้แทนต่างปฏิบัติต่อกันบนพื้นฐานของหลักธรรมข้อนี้ ซึ่งอาจส่งเสริมให้เข้าในการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยโดยตรง ซึ่งรวมถึงการควบคุม ตรวจสอบ ติดตามการทำงาน กระบวนตัดสินใจในนโยบาย การบริหาร ทั้งด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคม ที่ส่งผลกระทบต่อชีวิตความเป็นอยู่และวิถีชีวิตของประชาชนโดยตรง^๒

การมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยโดยตรง ที่ภาษาอังกฤษเรียกว่า Direct Democracy เป็นการมีส่วนร่วมที่ประชาชนหรือพลเมืองของรัฐจะทำหน้าที่เป็น “สภา” โดยทุกคนจะมีส่วนร่วมในการประชุมพิจารณาเรื่องต่าง ๆ ตั้งแต่ความต้องการปัจจัย ๔ ไปจนถึงความต้องการระดับสูงสุดของชีวิตตามทฤษฎีการมีส่วนร่วมของมาสโลว์ ซึ่งสอดคล้องกับหลักเมตตากายกรรม การปฏิบัติต่อกันด้วยเมตตา^๓ เพราะการมีส่วนร่วมทางการเมืองแบบนี้เชื่อว่า ประชาชนทุกคนต้องมีส่วนร่วมในการกำหนดกฎเกณฑ์ในสังคมด้วยตนเอง^๔ แต่ภายหลังเมื่อจำนวนประชาชนเพิ่มมากขึ้นและสังคมมีความซับซ้อนขึ้น การปกครองในระบอบประชาธิปไตยโดยตรงจึงกลายเป็นเรื่องยากที่จะ

^๑ สัมภาษณ์ พระราชวิสุทธิญาณิก, เจ้าคณะจังหวัดสกนนครฝ่ายธรรมประยุทธ์, วันที่ ๖ สิงหาคม ๒๕๖๑.

^๒ สัมภาษณ์ ศ.ดร.บุญทัน ดอกไธสง, อธิการบดีประธานวุฒิสภา คนที่ ๒, วันที่ ๑๐ สิงหาคม ๒๕๖๑.

^๓ สัมภาษณ์ นายเทียนอัน แสงพรหมชาลี, นายกองค์การบริหารส่วนตำบลนาตงวัฒนา จังหวัดสกนนคร, วันที่ ๑๔ กันยายน ๒๕๖๑.

^๔ สัมภาษณ์ นายชัยวัช เวชกามา, ปลัดเทศบาลตำบลบ้านโพธิ์ จังหวัดสกนนคร, วันที่ ๑๗ กันยายน ๒๕๖๑.

สามารถทำได้จริง เพราะประชาชนทุกคนไม่สามารถเข้ามาใช้อำนาจของตนเองได้ในทุกกิจกรรมของประเทศ การมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยทางตรงจึงทำได้ในเรื่องของการลงประชามติ การเสนอร่างกฎหมายโดยประชาชน หรืออาจจะรวมไปถึงการถอดถอนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรรายบุคคลหรือทั้งสภา จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องกระทำด้วยเมตตากรรม ไม่ใช่กระทำตามความต้องการของตนเองหรือของกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง^๕

การมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนนี้ ประชาชนชาวบ้านในจังหวัดสกลนครในปัจจุบันมีประสบการณ์จากการเข้าไปมีส่วนร่วมโดยตรงมาก เพราะสถานการณ์การเมืองไทยในรอบทศวรรษที่ผ่านมากระตุ้นให้ประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมโดยตรงทั้งระดับท้องถิ่นและระดับชาติ เป็นที่น่าสังเกตว่า โดยพื้นฐานทางวัฒนธรรมประเพณี ความเชื่อในขนบธรรมเนียมและความเชื่อทางพระพุทธศาสนาหลอมหลอมให้ประชาชนมีการกระทำในการเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยอย่างของชาวบ้านจะเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองด้วยเมตตาธรรมจริง ๆ ปัจจัยที่ทำให้ชาวบ้านเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองเป็นไปตามความต้องการที่ได้เรียนรู้ระบอบประชาธิปไตยโดยตรง และเชื่อว่าระบอบประชาธิปไตยจะทำให้ประชาชนอยู่ดีกินดี มีความสุขสามารถยกสถานะทางสังคมจากคนชั้นล่างไปสู่ชนชั้นกลางและชนชั้นสูงได้ การมีส่วนร่วมทางการเมืองโดยตรงอีกประการหนึ่งสะท้อนจากคำพูดของประชาชนที่พูดเสมอว่า ระบอบประชาธิปไตยต้องกินได้ แม้ระบอบประชาธิปไตยในปัจจุบันจะเป็นแบบระบอบตัวแทน แต่ประชาชนก็ต้องมีส่วนร่วมโดยตรงในการเสนอปัญหาต่าง ๆ เพื่อพัฒนาชุมชนของตนเอง นี้แสดงถึงความศรัทธาของประชาชนในระบอบการปกครองประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข และสะท้อนถึงตัวนักการเมืองในทุกๆระดับที่จะต้องสนองตอบต่อความต้องการของประชาชนชาวบ้านอย่างแท้จริง^๖

สรุปได้ว่า การมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนโดยตรงเป็นการให้โอกาสประชาชนตัดสินใจกำหนดปัญหาความต้องการของตนเองอย่างแท้จริง เป็นการเสริมพลังอำนาจให้แก่ประชาชนในการจัดการทรัพยากร และควบคุมกิจกรรมต่าง ๆ ในชุมชนรวมถึงการดำรงชีวิตด้วยตนเอง โดยให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองอย่างมีอิสระ เป็นไปตามหลักสารานีธรรมว่าด้วยเมตตากรรมและทฤษฎีจิตวิทยาว่าด้วยความต้องการของของมาสโลว์

ข. ด้านการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยโดยอ้อม

การมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยโดยอ้อม คือ การมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยแบบตัวแทน ซึ่งประชาชนทำหน้าที่เลือกผู้แทนทุกระดับ ทั้งระดับท้องถิ่นถึงระดับชาติเข้าไปใช้อำนาจอธิปไตยแทนตนในรัฐสภาผ่านระบบการเลือกตั้ง การมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยโดยอ้อมของประชาชน จึงกำหนดหน้าที่พื้นฐานของประชาชนไว้ในรัฐธรรมนูญทุกฉบับ คือ^๗

^๕ สัมภาษณ์ นายเจริญ จรรย์โกมล, อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดชัยภูมิ อดีตรองประธานสภาผู้แทนราษฎร, ๒๐ กันยายน ๒๕๖๑.

^๖ สัมภาษณ์ พันตำรวจโท กิตติศักดิ์ วิเศษนันท์, รองผู้กำกับสถานีตำรวจภูธรภูดบาก จังหวัดสกลนคร, วันที่ ๒๘ กันยายน ๒๕๖๑.

^๗ สัมภาษณ์ ศ.ดร.บุญทัน ดอกไธสง, อดีตรองประธานวุฒิสภา คนที่ ๒, วันที่ ๑๐ สิงหาคม ๒๕๖๑.

๑. ส่งเสริมคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชน
๒. ให้ประชาชนมีส่วนร่วมทางการเมือง
๓. มีการตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐ และปรับปรุงโครงสร้างทางการเมืองให้มีเสถียรภาพและประสิทธิภาพ

ประชาชนชาวจังหวัดสกลนครมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยแบบตัวแทน โดยการเลือกตั้งตัวแทนในทุกระดับโดยคำนึงถึงประโยชน์ของชุมชนและของคนในท้องถิ่นเป็นหลัก การเลือกตัวแทนตามสถิติของทางราชการของชาวจังหวัดสกลนครจะดูที่ปัจจัยเรื่องความมั่นคงทางอาชีพหลักของตนเองเป็นหลัก โดยประชาชนมองว่าการเมืองจะต้องสามารถพัฒนาชีวิตความเป็นอยู่ของชาวบ้านให้ดีขึ้น ปัญหาปากท้องของประชาชนจะต้องได้รับการนำไปสู่การแก้ไขโดยฝ่ายบริหาร บริหาร ผ่านระบบตัวแทนของพวกเขาคือสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล และสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร และผู้แทนทุกระดับจะต้องมีปฏิสัมพันธ์กับชาวบ้านด้วยความสุจริต โปร่งใส มีไมตรีจิต มีความปรารถนาดีต่อประชาชนอย่างแท้จริง^{๙๙} ประชาชนจึงมักจะเลือกตัวแทนที่เข้าถึงประชาชนชนและมีความสม่ำเสมอในการลงพื้นที่ช่วยเหลือประชาชน ปฏิบัติต่อประชาชนด้วยจิตเมตตา ห่วงดี เป็นกันเองกับประชาชน เข้าถึงง่าย ไม่ถือตัว ซึ่งเป็นพื้นฐานของหลักสสารณียธรรมทางพระพุทธศาสนา ข้อ เมตตากายกรรม กระทำหรือปฏิบัติต่อกันด้วยเมตตา ซึ่งสอดคล้องกับหลักการสนองความต้องการของมาสโลว์^{๑๐๐}

การมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนโดยอ้อมนี้ ประชาชนชาวบ้านในจังหวัดสกลนครในปัจจุบันมีประสบการณ์จากการเข้าไปมีส่วนร่วมโดยตรงมาก เพราะสถานการณ์การเมืองไทยในรอบทศวรรษที่ผ่านมากระตุ้นให้ประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมโดยตรงทั้งระดับท้องถิ่นและระดับชาติ เป็นที่น่าสังเกตว่า โดยพื้นฐานทางวัฒนธรรมประเพณี ความเชื่อในขนบธรรมเนียมและความเชื่อทางพระพุทธศาสนาหลอมหลอมให้ประชาชนมีการกระทำในการเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยอย่างของชาวบ้านจะเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองด้วยเมตตาธรรมจริง ๆ^{๑๐๑} ปัจจัยที่ทำให้ชาวบ้านเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองส่วนใหญ่เป็นไปตามความต้องการที่ได้เรียนรู้และเขาเชื่อว่าระบอบประชาธิปไตยจะทำให้ประชาชนอยู่ดีกินดี มีความสุขสามารถยกสถานะทางสังคมจากคนชั้นล่างไปสู่ชั้นกลางและชั้นสูงได้ ประชาชนมักพูดติดปากว่าระบอบประชาธิปไตยต้องกินได้ นี่แสดงถึงความศรัทธาของประชาชนในระบอบการปกครอง

^{๙๙}สัมภาษณ์ นายชัยวัช เวชกามา, ปลัดเทศบาลตำบลบ้านโพน จังหวัดสกลนคร, วันที่ ๑๗ กันยายน ๒๕๖๑.

^{๑๐๐}สัมภาษณ์ พระครูสังฆรักษ์เอกภัทร อภินโน, คณบดีคณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, วันที่ ๓๐ กันยายน ๒๕๖๑.

^{๑๐๑}สัมภาษณ์ , นายเทียนอัน แสงพรหมขารี, นายกองค้การบริหารส่วนตำบลนาตงวัฒนา จังหวัดสกลนคร, วันที่ ๑๔ กันยายน ๒๕๖๑.

ประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข และสะท้อนถึงตัวนักการเมืองในทุกกระดับที่จะต้องสนองตอบต่อความต้องการของประชาชนชาวบ้านอย่างแท้จริง^{๑๑}

การมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนโดยอ้อมเป็นการมอบอำนาจให้ตัวแทนหรือผู้แทนที่ตนเลือกตั้งไปใช้อำนาจแทนตน ซึ่งมีข้อดีที่ประชาชนไม่ต้องยุ่งยากใช้อำนาจในเรื่องสำคัญ ๆ ที่ตนเองไม่มีความรู้ มีความเข้าใจ ซึ่งอาจจะก่อให้เกิดความเสียหายได้ จึงให้ประชาชนพิจารณาเลือกตัวแทนที่เป็นคนดีมีความรู้ความสามารถเข้าไปทำหน้าที่แทนตน และให้ผู้แทนไปเลือกฝ่ายบริหารทำหน้าที่บริหารประเทศแทนตนเองเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ตนเอง โดยต้องอาศัยหลักเมตตาทายกรรมคือทำหน้าที่ดังกล่าวด้วยความเอื้อเพื่อเอื้อประโยชน์ต่อประชาชนเป็นหลัก ยึดมั่นในประโยชน์ส่วนร่วมของประชาชนเป็นสำคัญ ทำให้ประชาชนเกิดความรู้สึกรักสามัคคีมีเมตตาไมตรีต่อกันและกัน เพื่อให้ทุกอย่างเป็นไปตามความต้องการอย่างแท้จริงของตนเองและชุมชน^{๑๒}

สรุปได้ว่า การมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนโดยอ้อมเป็นการเลือกตัวแทนทั้งระดับท้องถิ่นและระดับชาติไปออกกฎหมายและบริหารประเทศ ซึ่งประชาชนจะต้องยึดมั่นในหลักเมตตาทายกรรมทำการด้วยความสุจริตและเที่ยงธรรมเพื่อให้ได้คนดีเข้าไปพัฒนาท้องถิ่นและประเทศตามความต้องการของตนเองและชุมชน

ค. ด้านการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม

การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในระบอบประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมเป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนมีอำนาจตัดสินใจทางการเมืองและการบริหารในเรื่องสำคัญ ๆ ที่มีผลกระทบต่อการดำเนินชีวิตและวิถีชีวิตของประชาชน อำนาจในการตรวจสอบและควบคุมการทำงานของตัวแทนทุกระดับ ทั้งระดับท้องถิ่นและระดับชาติ รวมไปถึงการมีส่วนร่วมในการติดตามและตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐบนพื้นฐานของหลักความมีเมตตา ดำเนินการประสานกลไกทั้งภายในและนอกชุมชนเพื่อเสริมสร้างความสัมพันธ์ให้เกิดขึ้นอย่างมีประสิทธิภาพ^{๑๓} จากประสบการณ์ด้านการพัฒนาชุมชนประชาชนสามารถเรียนรู้และปรับตัวอย่างเท่าทันเพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหาของชุมชน โดยใช้กลวิธีที่หลากหลาย ใช้ทุนทางสังคมที่มีอยู่ในชุมชนให้เกิดการดำเนินงานที่สอดคล้องกลมกลืนกับวิถีชุมชนทำให้ประชาชนได้รับข้อมูลครบถ้วน เข้าใจสถานการณ์ทางการเมือง รวมทั้งวางแผนดำเนินงานผ่านการจัดเวทีประชาคม เน้นการมีส่วนร่วมของประชาชนในการคิด วิเคราะห์ปัญหา รู้วิธีการบูรณาการการมีส่วนร่วมกับหน่วยงานต่างๆ ทั้งทางการเมืองท้องถิ่น ระดับจังหวัด และระดับชาติ ซึ่งจะส่งผลให้ประชาชนมีความรู้ความเข้าใจในระบอบประชาธิปไตยอย่างถ่องแท้ รู้ถึงสิทธิและหน้าที่ของตนในการเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมือง และใช้สิทธินั้น โดยไม่กระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของบุคคลอื่น ที่

^{๑๑} สัมภาษณ์ พันตำรวจเอก วีระศักดิ์ พิมพ์มีลาย ผู้กำกับงานสอบสวนตำรวจภูธรภาค ๔, วันที่ ๒๙ กันยายน ๒๕๖๑.

^{๑๒} สัมภาษณ์ ดร.ประภัสร์ สุภาสร, ผู้อำนวยการ สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมสวัสดิการและสวัสดิภาพครูและบุคลากรทางการศึกษา จังหวัดสกลนคร, วันที่ ๑๙ กันยายน ๒๕๖๑.

^{๑๓} สัมภาษณ์ รศ.ดร.สมชัย ศรีนอก, ผู้อำนวยการหลักพุทธศาสตร์มหาบัณฑิตการสอนสังคม คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬารามราชวิทยาลัย, วันที่ ๒๙ สิงหาคม ๒๕๖๑.

สำคัญประชาชนต้องมีสำนึกทางการเมืองโดยการเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมือง เพื่อผลประโยชน์ของประเทศชาติ และประชาชน เป็นสำคัญ^{๑๔}

การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในระบอบประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมที่สำคัญ ประชาชนในชนบทปัจจุบันค่อนข้างจะเข้าใจและรู้ว่า จะเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยในลักษณะไหน เพราะสถานการณ์ความเห็นต่างทางการเมืองในช่วงหลายปีที่ผ่านมา สอนให้ประชาชนรู้ว่า จะต้องปฏิบัติและปรับตัวเองอย่างไรให้ปรับตัวเท่าทันกับระบอบประชาธิปไตย ซึ่งน่าจะเป็นพื้นฐานที่ได้รับมาจากการนับถือพระพุทธศาสนา โดยเฉพาะหลักสาราณียธรรมที่เอื้อให้คนชนบทอยู่ร่วมกันอย่างฉันทันที ฉ้อยที่ถ้อยอาศัยกัน เอื้อเพื่อเอื้อแผ่ต่อกัน อยู่ร่วมกันอย่างเห็นอกเห็นใจกัน คำนึงถึงความสงบสุขของชุมชนเป็นหลัก จึงทำให้ความเห็นต่างไม่ถึงกับต้องกระทำสิ่งใดที่แตกต่างจนเกิดผลกระทบต่อบ้านหรือชุมชนของตน^{๑๕} เพราะการยึดมั่นในความเชื่อด้านศาสนาและวัฒนธรรมประเพณีที่เข้มแข็งของชาวบ้าน เวลาความเห็นต่างทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยในชุมชนจึงไม่เกิดความรุนแรงจนไม่สามารถควบคุมได้ การเป็นอยู่และการดำเนินชีวิตร่วมกันระหว่างประชาชนต่อประชาชนและประชากับข้าราชการก็ลดช่องว่างลงมากในปัจจุบัน เพราะกิจกรรมการมีส่วนร่วมทางการเมืองทำให้เจ้าหน้าที่ของรัฐกับประชาชนได้มีโอกาสทำงานร่วมกัน ใกล้ชิดมากขึ้น และต่างก็รู้ว่า จะวางท่าทีต่อกันอย่างไร นี่ส่งผลถึงความสงบสุขและศีลธรรมอันดีของประชาชนในท้องถิ่นอย่างเห็นได้ชัด^{๑๖}

การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในระบอบประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมที่สำคัญ คือ ประชาชนในปัจจุบันเข้าใจติดตามสถานการณ์การปกครองระบอบประชาธิปไตยของประเทศไทยอย่างใกล้ชิดยิ่งสถานการณ์การเมืองที่ทำให้ประชาชนมีความเห็นทางการเมืองที่หลากหลายในช่วงหลายปีที่ผ่านมา ยิงกระตุ้นให้ผู้แทนของประชาชนต้องลงมาพบปะพูดคุยกับประชาชนมากยิ่งขึ้น เป็นการสื่อสารสองทาง คือจากประชาชนถึงผู้แทนและจากผู้แทนถึงประชาชน แต่ถึงจะมีความหลากหลายทางความคิดเห็นทางการเมือง แต่เพราะระบอบประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมทำให้ประชาชนรู้ว่า จะต้องปฏิบัติและปรับตัวเองอย่างไรที่จะไม่ให้ความการกระทบกระทั่งระหว่างกลุ่มที่เห็นต่างทางการเมือง นี่น่าจะตรงกับหลักทางพระพุทธศาสนาเรื่องสาราณียธรรม ๖ โดยเฉพาะข้อเมตตาทายกรรม การทำและปฏิบัติต่อกันด้วยเมตตา จึงทำให้ชาวบ้านอยู่ร่วมกันอย่างฉันทันที ฉ้อยที่ถ้อยอาศัยกัน เอื้อเพื่อเอื้อแผ่ต่อกัน เห็นอกเห็นใจกัน คำนึงถึงความสงบสุขของชุมชนเป็นหลัก เป็นลักษณะที่เห็นต่างแต่ไม่แตกแยกหรือแปลกแยก^{๑๗}

^{๑๔} สัมภาษณ์ นายทวี ฝาใต้, นายกเทศบาลตำบลตองโขบ จังหวัดสกลนคร, วันที่ ๑๕ สิงหาคม ๒๕๖๑.

^{๑๕} สัมภาษณ์ นายผดุงชัย ชาไชย, กำนันตำบลตองโขบ จังหวัดสกลนคร, วันที่ ๒๑ สิงหาคม ๒๕๖๑.

^{๑๖} สัมภาษณ์ พ.ต.ท. กิตติศักดิ์ วิเศษนันท์, รองผู้กำกับสถานีตำรวจภูธรภูคตบึง จังหวัดสกลนคร, วันที่ ๒๘ กันยายน ๒๕๖๑.

^{๑๗} สัมภาษณ์ นายไพจิตร ศรีวรขาน, อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรพรรคเพื่อไทยจังหวัดนครพนม, วันที่ ๒๖ สิงหาคม ๒๕๖๑.

สรุปได้ว่า การเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม ทำให้ประชาชนมีอำนาจตัดสินใจทางการเมืองและการบริหารในเรื่องสำคัญ ๆ ที่มีผลกระทบต่อการดำเนินชีวิตและวิถีชีวิตในชุมชนของตนเอง โดยรู้จักวิธีใช้อำนาจในการตรวจสอบและควบคุมการทำงานของผู้แทนระดับท้องถิ่น และสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร รวมถึงสนใจติดตามผ่านสื่อต่าง ๆ ในการติดตามและตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐ

ง. ด้านการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยแบบถกแถลง

การมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยแบบถกแถลงเป็นการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนในรูปแบบการเมืองภาคประชาชนเกี่ยวกับกิจกรรมสาธารณชนและชุมชน โดยการมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาหรือความขัดแย้งใด ๆ ด้วยสันติวิธีและมีความรับผิดชอบร่วมกันตามหลักสสารณียธรรมที่มุ่งเคารพซึ่งกันและกันทางการกระทำ คำพูดและเคารพต่อสิทธิและความคิดเห็นของผู้อื่น เคารพในกฎ ระเบียบและกฎหมายของสังคม รวมถึงมีเสรีภาพและใช้เสรีภาพของตนเองในขอบเขตโดยไม่ไปละเมิดเสรีภาพของผู้อื่น^{๑๘} ส่งเสริมให้องค์กรทางสังคมทุกฝ่ายเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาด้วยการรู้ประสานประโยชน์โดยถือประโยชน์ของส่วนรวมหรือของชาติเป็นที่ตั้ง ร่วมมือกันในการทำงานโดยยึดประโยชน์ส่วนรวมเป็นสำคัญ มีน้ำหนึ่งใจเดียวกัน ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน^{๑๙}

การมีส่วนร่วมในการสรรงบประมาณให้อำนาจหน่วยงานต่าง ๆ โดยเฉพาะระหว่างองค์กรชุมชนกับองค์กรบริหารส่วนท้องถิ่น รวมทั้ง จัดทำโครงการนำร่องที่เน้นวิธีการจัดสรรงบประมาณในลักษณะขุดหนุนทั่วไปแก่หน่วยงานที่มีความพร้อมการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในพื้นที่ บางครั้งอาจจะให้บูรรวมองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเพื่อผลประโยชน์ของคนในท้องถิ่นและช่วยทำให้มีฐานทรัพยากรในการบริหารงานมากขึ้น โดยอาจทำเป็นข้อเสนอแนะเชิงโครงการคลังโดยให้อำนาจการใช้งบประมาณแก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่จะดำเนินงานร่วมกันด้วยเมตตา พร้อมกำหนดเป็นมาตรฐานในการให้บริการสาธารณะภายใต้ประโยชน์ของคนในท้องถิ่นร่วมกัน ต้องแก่กฎหมายให้คนในท้องถิ่นปกครองตนเองบทบาทของผู้นำที่อยู่ในสังคม ในชุมชนที่สามารถจะรับรู้ถึงปัญหาได้เป็นอย่างดี^{๒๐} ข้อมูลขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นซึ่งเป็นข้อมูลที่สะท้อนปัญหาต่างๆ ของประชาชนโดยการทำประชาคม โดยเริ่มต้นของการทำแผนของท้องถิ่น ไม่ว่าจะระดับตำบลหรือระดับเทศบาล ซึ่งเป็นไปตามระเบียบของกระทรวงมหาดไทยในการจัดทำแผน จะต้องเชิญตัวแทนองค์กรที่อยู่ในชุมชน เชิญประชาชนตัวแทนทั้งหมดของหมู่บ้านมารับฟังรูปแบบแผนแม่บทหรือแผนของชุมชนในเขตเทศบาลก็ต้องเชิญตัวแทนของชุมชนในเขตเทศบาลไม่ว่าจะเป็นตัวแทนของประชาชนหรือตัวแทนของหน่วยงานภาครัฐเพื่อที่จะมาทราบข้อมูลปัญหาต่างๆ

^{๑๘} สัมภาษณ์ รศ.ดร.อดิศร เพียงเกษ, อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดขอนแก่น และอดีตรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์, วันที่ ๕ สิงหาคม ๒๕๖๑.

^{๑๙} สัมภาษณ์ ผศ.ดร.เมธาพันธ์ โปธิธีโรจน์, รองคณบดีฝ่ายวิชาการ คณบดีคณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, วันที่ ๗ สิงหาคม ๒๕๖๑.

^{๒๐} สัมภาษณ์ นายทวี ผาใต้, นายกเทศบาลตำบลตองโขบ จังหวัดสกลนคร, วันที่ ๑๕ สิงหาคม ๒๕๖๑.

เพื่อที่จะนำเสนอให้กับผู้ที่เขาคาดหวังนำมาแก้ไขปัญหา เป็นไปตามระเบียบที่เราจะต้องรับทราบ ข้อมูลนอกจากจะทำประชาคมแล้ว ก็อาจมาจากตัวแทนของประชาชนทุกระดับในความรับผิดชอบของแต่ละพื้นที่ หรือว่าอาจมาจากตัวแทนประชาชนโดยตรงมาถึงผู้บริหารท้องถิ่น อันนี้เป็นผลสะท้อนที่อาจจะเป็นเรื่องรายได้ สุขภาพ การศึกษา เศรษฐกิจท้องถิ่น ซึ่งเป็นสิ่งที่สะท้อนจากท้องถิ่น ให้กับท้องถิ่น เป็นปัญหาที่จะต้องมานั่งคิดในการแก้ปัญหา เพราะปัญหาที่ประชาชนได้สะท้อน ออกมานั้นเป็นปัญหาที่เป็นจุดหนึ่งในปัญหาใหญ่บางครั้งเป็นปัญหาที่สะสมมานาน เป็นปัญหาที่ไม่ได้ รับการแก้ไขจากท้องถิ่น หรือปัญหาที่เกินศักยภาพของท้องถิ่น ปัญหาที่อาจขัดต่อระเบียบในการที่จะ เข้าไปดูแลของท้องถิ่น^{๒๑} ขั้นตอนการเข้าไปดูแลนั้นเป็นระเบียบขั้นตอนของการเข้าไปดูแลไม่ให้เกิด การทับซ้อนในการแก้ไขปัญหา ซึ่งจะมีการประสานแผนกัน เสี่ยงสะท้อนจากพี่น้องประชาชนในการที่จะ พัฒนาคุณภาพชีวิตให้ดีขึ้นให้ตัวเองนั้น คือ มีรายได้เพิ่มขึ้น ครอบครัวนั้นมีความมั่นคงมากยิ่งขึ้น สังคมมีความเข้มแข็งมีคุณภาพชีวิตของพี่น้องประชาชนดีขึ้นกว่าเดิม เพราะฉะนั้น เป็นคำถามที่ จะต้องมาพูดกันว่า ทำไมคุณภาพชีวิตถึงไม่ได้รับการพัฒนาให้ดีขึ้น ไม่ว่าจะเป็นเรื่องระบบการศึกษา เรื่องอาชีพ เรื่องสุขภาพพลานามัยของประชาชนเพราะฉะนั้นในองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นจะมี ระเบียบปฏิบัติในการที่จะเข้าไปแก้ปัญหา ซึ่งเป็นพื้นที่รับผิดชอบทั้งจังหวัดไม่ว่าจะเป็นพื้นที่ของ เทศบาลหรือว่าพื้นที่ขององค์การบริหารส่วนตำบล เป็นพื้นที่ทั้งจังหวัดที่อยู่ภายใต้การดูแลของ องค์การบริหารส่วนจังหวัด ที่จำเป็นที่เขาพยายามจะสนับสนุนในการที่จะให้อยู่รอดในสังคม จะต้องสนับสนุน ทำมาหากินในการที่จะให้มีรายได้เพิ่มขึ้น ในการที่จะหารายได้มาเพื่อดำรงชีวิตและสร้างความ มั่นคงให้แก่ครอบครัว^{๒๒}

สรุปได้ว่า การมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยแบบถกแถลงเป็นการมีส่วนร่วม ร่วมทางการเมืองภาคพลเมืองหรือภาคประชาชน โดยส่งเสริมให้ประชาชนหรือองค์กรทางสังคมเข้า มามีส่วนร่วมในการพัฒนาท้องถิ่นและพัฒนาประเทศในทุกกิจกรรมที่สำคัญเกี่ยวกับระบบการศึกษา อาชีพ และรายได้เพิ่มขึ้น รวมทั้งเรื่องสุขภาพพลานามัยของประชาชน สอดคล้องกับทฤษฎีความ ต้องการที่จะมีเกียรติยศชื่อเสียง (Self-esteem needs) ของมาสโลว์ ซึ่งเป็นความภาคภูมิใจ ความ ต้องการดีเด่นในเรื่องหนึ่งที่จะให้ได้รับการยกย่องจากบุคคลอื่น ความต้องการด้านนี้เป็นความต้องการ ระดับสูงที่เกี่ยวกับความมั่นใจในตัวเอง ในเรื่องความสามารถและความสำคัญของบุคคล

(๒) เมตตาวัจจกรรม พุดด้วยความปรารถนาดีต่อกัน

ก. ด้านการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยโดยตรง

การรณรงค์ให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองด้วยการสมัครเป็นผู้นำท้องถิ่นในระดับ ต่าง ๆ เป็นรากฐานสำคัญของการปกครองระบอบประชาธิปไตยโดยตรง รวมไปถึงการเป็นกรรมการ หมู่บ้าน กรรมการกองทุนหมู่บ้านถือว่าการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย โดยตรงเพราะเป็นทั้งฝ่ายบริหาร ฝ่ายตรวจสอบ และควบคุมการบังคับใช้กฎระเบียบต่าง ๆ ที่

^{๒๑} สัมภาษณ์ พันตำรวจเอก วีระศักดิ์ พิมพ์มีลาย ผู้กำกับงานสอบสวนตำรวจภูธรภาค ๔, วันที่ ๗ ตุลาคม ๒๕๖๑.

^{๒๒} สัมภาษณ์ นายชุม โพนชัยยา, กำนันตำบลบ้านโพน จังหวัดสกลนคร, วันที่ ๑๗ สิงหาคม ๒๕๖๑.

เกี่ยวข้อง^{๒๓} มีความจำเป็นที่จะต้องยึดมั่นในหลักสาราณียธรรมข้อเมตตาวจีกรรม คือการพูดด้วยความหวังดีมีเมตตาต่อกันและกัน เป็นคุณสมบัติของผู้นำที่จะจำความสามัคคีมาสู่ชุมชน โดยเฉพาะในสถานการณ์การเมืองที่มีความขัดแย้งสูงอย่างเช่นปัจจุบันซึ่งคนทุกคนย่อมมีความต้องการที่จะได้รับการยอมรับและเคารพในศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของตนเองเท่าเทียมกับบุคคลอื่น^{๒๔}

การมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยโดยตรง เช่น การประชุมหารือเกี่ยวกับปัญหาต่าง ๆ ของชุมชน การวิเคราะห์ปัญหาและสาเหตุของปัญหาเหล่านั้นว่า เกิดมาจากปัญหาที่ควรแก้ไขหรือไม่ ทุกคนในชุมชนมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาเหล่านั้นใหม่ ทำไมเราจึงควรร่วมกันแก้ไขปัญหาดังกล่าว ทุกคนแสดงความคิดเห็นอย่างมีเหตุผล พร้อมการรับฟังข้อคิดเห็นของผู้อื่น การยอมรับเมื่อผู้อื่นมีเหตุผลที่ดีกว่า การตัดสินใจโดยใช้เหตุผลมากกว่าอารมณ์ การเคารพระเบียบของสังคม ถือว่าเป็นการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยโดยตรง ซึ่งในการแสดงออกจะต้องใช้เมตตาวจีกรรมเป็นรากฐานเพื่อให้เกิดการตอบสนองต่อความต้องการในทางปฏิบัติที่มีประสิทธิภาพ รวมถึงการมีจิตสาธารณะเสียสละเพื่อส่วนรวมของทุกคนในชุมชน ที่ไม่ปล่อยปละละเลยหรือนิ่งดูยาร่วมกันชวนช่วยช่วยเหลือ ตลอดจนไม่ปิดกั้นโอกาสของบุคคลอื่นที่จะเข้ามาร่วมกิจกรรมด้วยการให้คำแนะนำด้วยไมตรีจิต ถือว่าเป็นการใช้เมตตาวจีกรรมในการทำให้เกิดการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยโดยตรง^{๒๕}

การใช้เมตตาวจีกรรมทำให้ประชาชนมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยโดยตรงเป็นการมีส่วนร่วมที่ประชาชนทำหน้าที่เป็นผู้ออกกฎหมาย ทำหน้าที่บริหาร ติดตามและควบคุมตรวจสอบผลการดำเนินงาน เริ่มตั้งแต่ทุกคนในชุมชนมีส่วนร่วมในการประชุมพิจารณาเรื่องต่าง ๆ เกี่ยวกับความต้องการปัจจัย ๔ เพราะการมีส่วนร่วมทางการเมืองแบบนี้เชื่อว่า ประชาชนทุกคนต้องมีส่วนร่วมในการกำหนดกฎเกณฑ์ในสังคมด้วยตนเอง แต่ภายหลังเมื่อจำนวนประชาชนเพิ่มมากขึ้นและสังคมมีความซับซ้อนขึ้น การปกครองในระบอบประชาธิปไตยโดยตรงจึงกลายเป็นเรื่องยากที่จะสามารถทำได้จริง เพราะประชาชนทุกคนไม่สามารถเข้ามาใช้อำนาจของตนเองได้ในทุกกิจกรรมของประเทศ การมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยทางตรงจึงทำได้ในเรื่องของการลงประชามติ การเสนอร่างกฎหมายโดยประชาชน หรืออาจจะรวมไปถึงการถอดถอนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรรายบุคคลหรือทั้งสภา^{๒๖}

การมีส่วนร่วมทางการเมืองโดยตรงเกี่ยวกับปัญหาคุณภาพชีวิตของประชาชนเป็นปัญหาที่ทำทนายและสะสมมานานจนถูกละเลยไม่ได้รับการแก้ไขอย่างจริงจัง บางครั้งเป็นปัญหาที่เกินศักยภาพ

^{๒๓} สัมภาษณ์ นายไพจิตร ศรีวรขาน อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดนครพนมพรรคเพื่อไทย. วันที่ ๒๖ สิงหาคม ๒๕๖๑.

^{๒๔} สัมภาษณ์ พระมหาสุเทพ สุทธิญาโณ, หัวหน้าภาควิชาจิตวิทยา คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, วันที่ ๗ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๒๕} สัมภาษณ์ พระครูสังฆรักษ์เอกภัทร อภินนโท, คณบดีคณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, วันที่ ๓๐ กันยายน ๒๕๖๑.

^{๒๖} สัมภาษณ์ พระราชวิสุทธินายก, เจ้าคณะจังหวัดสกลนครฝ่ายธรรมประยุทธ์. วันที่ ๖ สิงหาคม ๒๕๖๑.

ของท้องถิ่นหากจะทำให้กระบวนการพัฒนาให้เต็มศักยภาพอาจจะต้องแก้ไขกฎหมาย กฎระเบียบต่างๆ เพื่อให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสามารถเข้าไปแก้ปัญหาเรื่องคุณภาพชีวิตได้มากขึ้นเพราะองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นหน่วยงานที่สำคัญในการเชื่อมระหว่างรัฐกับประชาชนในการที่จะพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน ให้คนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมโดยตรงในการแก้ไขปัญหาคุณภาพชีวิตของคนท้องถิ่นด้วยตนเองเนื่องจากท้องถิ่นเข้าใจปัญหา รู้ถึงวิถีชีวิตความเป็นอยู่ รู้ถึงขนบธรรมเนียมประเพณีในการปฏิบัติให้กับพี่น้องประชาชนเป็นอย่างดีหน่วยงานราชการและภูมิภาคควรทำหน้าที่เป็นที่ปรึกษา ส่วนกลางควรลดบทบาทการกำกับดูแล จะเป็นหนทางหนึ่งในการแก้ปัญหาของท้องถิ่นได้อย่างมีประสิทธิภาพ^{๒๗}

สรุปได้ว่า การใช้เมตตาวชิรธรรมในการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนโดยตรงเป็นรากฐานสำคัญของการปกครองระบอบประชาธิปไตย เนื่องจากกระบวนการปกครองประชาธิปไตยแบบผู้แทนโดยประชาชนเลือกผู้แทนขึ้นมาทำหน้าที่แทนตนนั้นยังไม่สามารถสนองตอบและแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนของประชาชนผู้เป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตยได้อย่างทั่วถึง การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนโดยตรงจึงมีส่วนสำคัญในการส่งเสริมบทบาทของผู้แทนเพื่อให้ผู้แทนที่ทำหน้าที่แทนประชาชนได้เข้าใจปัญหาและความต้องการของประชาชน

ข. ด้านการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยโดยอ้อม

การใช้เมตตาวชิรธรรมในการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยโดยอ้อมของประชาชนอาจเป็นในรูปแบบดังต่อไปนี้

๑. กำหนดให้มีการจัดการปกครองส่วนท้องถิ่นตามหลักแห่งการปกครองตนเองตามเจตนารมณ์ของประชาชนในท้องถิ่นตามวิธีการและรูปแบบขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) ที่กฎหมายบัญญัติ

๒. สมาชิกสภาท้องถิ่นต้องมาจากการเลือกตั้ง

๓. ผู้บริหารท้องถิ่นให้มาจากการเลือกตั้งหรือมาจากความเห็นชอบของสภาท้องถิ่น

๔. ผู้บริหารขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นรูปแบบพิเศษ อาจมาจากวิธีอื่นตามที่กฎหมายกำหนด แต่ต้องคำนึงถึงการมีส่วนร่วมของประชาชน

๕. การดำเนินงาน อปท. สภาท้องถิ่น และผู้บริหารท้องถิ่น ต้องเปิดเผยข้อมูลและดำเนินการให้ประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กฎหมายบัญญัติ

๖. ประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งในท้องถิ่นมีสิทธิเข้าชื่อกัน เพื่อเสนอข้อบัญญัติหรือเพื่อถอนสมาชิกสภาท้องถิ่น หรือผู้บริหารท้องถิ่นได้ตามที่กฎหมายบัญญัติ^{๒๘}

ระบบการปกครองประชาธิปไตยของไทยเป็นระบอบประชาธิปไตยแบบผู้แทน โดยกำหนดให้ประชาชนเลือกผู้แทนเข้าไปทำหน้าที่แทนตนในฝ่ายนิติบัญญัติและฝ่ายบริหาร ซึ่งเน้นการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนเพื่อเสริมบทบาทของผู้แทนทั้งในระดับท้องถิ่นและระดับชาติ เพื่อให้

^{๒๗} สัมภาษณ์ นายทวี ผาใต้, นายกเทศบาลตำบลตองโขบ จังหวัดสกลนคร, วันที่ ๑๕ สิงหาคม ๒๕๖๑.

^{๒๘} สัมภาษณ์ ดร.ประภัสร์ สุภาสร, ผู้อำนวยการ สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมสวัสดิการและสวัสดิภาพครูและบุคลากรทางการศึกษา จังหวัดสกลนคร, วันที่ ๑๙ กันยายน ๒๕๖๑.

ผู้แทนทำหน้าที่แทนประชาชนในการแก้ไขปัญหาให้ตรงกับความต้องการของประชาชนอย่างแท้จริง การเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองโดยอ้อมของประชาชนไม่ใช่เฉพาะเป็นการเลือกผู้แทนเข้าไปทำหน้าที่แทนตนเท่านั้น แต่ยังรวมถึงการควบคุม ตรวจสอบ ติดตามการทำงานของฝ่ายนิติบัญญัติและรัฐบาล รวมถึงการมีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจของรัฐบาลเกี่ยวกับนโยบายสำคัญ ๆ ในการขับเคลื่อนการบริหาร ทั้งด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคม ที่จะทำให้ชีวิตความเป็นอยู่และวิถีชีวิตของประชาชนดีขึ้นตามความต้องการและความจำเป็น^{๒๙} โดยประชาชนคาดหวังว่า การพัฒนาชีวิตและวิถีชีวิตความเป็นอยู่ รวมทั้งปัญหาปากท้องของประชาชนจะต้องได้รับการนำไปสู่การแก้ไขโดยรัฐบาลผ่านตัวแทนของพวกเขา ไม่ว่าจะเป็นตัวแทนในระดับท้องถิ่นจนถึงตัวแทนในระดับชาติด้วยความสุจริต โปร่งใส มีเมตตาริจิต มีความปรารถนาดีต่อประชาชนอย่างแท้จริง มีการเสวนาปราศรัยกับประชาชนด้วยปณิธานที่มีเมตตาเป็นพื้นฐาน ไม่ใช่พูดดีเฉพาะเวลาต้องการการคะแนนเสียงจากประชาชนเท่านั้น ต้องปฏิบัติตนดีเสมอต้นเสมอปลาย^{๓๐} เนื่องจากสถานการณ์การเมืองในทศวรรษที่ผ่านมาเต็มไปด้วยความขัดแย้งเห็นต่างหลากหลายในความคิดความเชื่อ ประชาชนส่วนใหญ่จึงอยากเห็นผู้แทนที่มีศิลปะในการพูด การเจรจา รู้จักควบคุมอารมณ์ความรู้สึก มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีกับทุกฝ่าย^{๓๑}

สรุปได้ว่า การใช้เมตตาวชิกรรมในการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยโดยอ้อมของประชาชนเป็นการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน โดยประชาชนรู้จักเลือกตัวแทนทั้งระดับท้องถิ่นและระดับชาติที่รู้จักใช้ศิลปะการพูดการเจรจาที่คำนึงถึงความสามัคคีเป็นหลัก

ค. ด้านการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม

การมีส่วนร่วมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วมในการเมืองระดับท้องถิ่น ผู้นำจะใช้หลักเมตตาวชิกรรมด้วยการเชิญให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดตั้งและจัดกระบวนการมีส่วนร่วมของคณะทำงานแสวงหาผู้รับผิดชอบแต่ละบทบาทหน้าที่จากกลุ่มสมาชิก มีความรับผิดชอบดีและสามารถปฏิบัติงานได้ดี เพื่อมอบหมายงานด้านที่ถนัดและชำนาญเพื่อกระบวนการทำงานร่วมกัน เช่น อาสาสมัครตำรวจบ้าน เมื่อได้บุคลากรแล้วมีกระบวนการจัดฝึกอบรมให้ความรู้แนวคิดทฤษฎีต่างๆ เช่น ทฤษฎีบังคับใช้กฎหมายเริ่มต้นด้วยหลักการปรากฏตัวของเจ้าหน้าที่ซึ่งจะมีผลในการยับยั้งให้คนร้ายไม่กล้ากระทำความผิด โดยอาศัยพ่อแม่ญาติพี่น้องให้ความรู้และคอยแนะนำลูกหลานที่อยู่ในวัยเสี่ยงให้มีความรักสามัคคี ความสุขสงบ และศีลธรรมอันดีงามของชุมชน^{๓๒} ต่อด้วยทฤษฎีชุมชนสัมพันธ์ที่เน้นการมีส่วนร่วมของประชาชนในการป้องกันอาชญากรรมเนื่องจากประชาชนทราบใน

^{๒๙} สัมภาษณ์ พระมหาสุเทพ สุทธิญาโณ, หัวหน้าภาควิชาจิตวิทยา คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, วันที่ ๗ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๓๐} สัมภาษณ์ นายทวี ผาใต้, นายกเทศบาลตำบลตองโขบ จังหวัดสกลนคร, วันที่ ๑๕ สิงหาคม ๒๕๖๑.

^{๓๑} สัมภาษณ์ นายชัยวัช เวชกามา, ปลัดเทศบาลตำบลบ้านโพธิ์ จังหวัดสกลนคร, วันที่ ๑๗ กันยายน ๒๕๖๑.

^{๓๒} สัมภาษณ์ นายชัยวัช เวชกามา, ปลัดเทศบาลตำบลบ้านโพธิ์ จังหวัดสกลนคร, วันที่ ๑๗ กันยายน ๒๕๖๑.

ข้อมูลข่าวสารในพื้นที่จึงทำให้เจ้าหน้าที่ของรัฐได้ข้อมูลที่ต้องการเพื่อจะได้ใช้ประกอบในการป้องกันอาชญากรรม สุดท้ายจะต่อด้วยทฤษฎีควบคุมอาชญากรรมโดยสภาพแวดล้อมซึ่งจะใช้แนวคิดนี้เพื่อประกอบในการจัดพื้นที่ที่เป็นที่พักอาศัยหรือที่สาธารณะซึ่งทุกคนจะต้องดูแลร่วมกันหรือใช้ประโยชน์ร่วมกัน เพื่อให้เกิดความปลอดภัยในการปฏิบัติหน้าที่ การใช้กำลังของอาสาสมัครตำรวจบ้านพร้อมเจ้าหน้าที่ตำรวจในเครื่องแบบปรากฏภายในพื้นที่ในช่วงเวลาที่เหมาะสมสามารถป้องกันอาชญากรรมได้ร่วมกันจัดเวรยาม ตั้งกฎกติกาของหมู่บ้าน การควบคุมบุคคลกลุ่มเสี่ยง และการแจ้งเบาะแสของคนร้ายกำหนดมาตรการป้องกัน อันได้แก่มาตรการป้องกันพื้นฐาน มาตรการป้องกันตามปกติและมาตรการป้องกันในเชิงรุก ซึ่งประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมเพื่อตอบสนองความต้องการด้านความมั่นคงในทรัพย์สินและชีวิตของตนเองและชุมชน^{๓๓}

การมีส่วนร่วมในทางการเมืองแบบมีส่วนร่วมเป็นเครื่องชี้วัดพัฒนาการทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย เพราะประเทศที่พัฒนาการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอยู่ในระดับที่ดีแล้ว จะกำหนดให้ประชาชนในทุกระดับมีส่วนร่วมในทางการเมืองแบบนี้โดยกว้างขวาง โดยการรับรองสิทธิการมีส่วนร่วมทางการเมืองผ่านช่องทางและกระบวนการต่าง ๆ ตามที่กฎหมายบัญญัติ โดยให้ออกาสประชาชนทำหน้าที่เป็นสื่อที่จะสะท้อนปัญหาผ่านตัวแทนหรือสะท้อนปัญหาโดยตรงผ่านช่องทางที่ทางรัฐบาลจัดตั้งขึ้นมา และมีการติดตามผลด้วยตนเองหรือด้วยรูปแบบคณะกรรมการหมู่บ้าน^{๓๔} และการมีส่วนร่วมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วมนี้มีผลอย่างมากต่อการพัฒนาการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยในระดับท้องถิ่น เพราะประชาชนได้มีส่วนร่วมในทุกกิจกรรมที่สำคัญ ๆ ทำให้ประชาชนเข้าใจในสิทธิเสรีภาพและหน้าที่ความรับผิดชอบต่อชุมชน ประชาชนรู้จักใช้สิทธิตามบทบัญญัติทางกฎหมาย โดยไม่กระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของบุคคลอื่น เป็นไปตามหลักเมตตาวจกรรม ที่เน้นปลูกฝังให้ประชาชนมีสำนึกทางการเมืองโดยการเข้ามามีส่วนร่วมเพื่อผลประโยชน์ของประชาชน ชุมชน ประเทศชาติ และสังคมส่วนรวมเป็นสำคัญ^{๓๕}

สรุปได้ว่า การมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมตามหลักเมตตาวจกรรม ประชาชนการมีส่วนร่วมด้วยการทำหน้าที่เป็นสื่อที่สะท้อนปัญหาผ่านตัวแทนหรือสะท้อนปัญหาผ่านผู้นำองค์กรด้วยความปรารถนาดีมีไม่ตรีจิต เพื่อประโยชน์ของตนเองและของส่วนรวมด้วยความเสียสละ

ง. ด้านการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยแบบถกแถลง

พื้นฐานการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยในข้อนี้ของประชาชนนั้นเป็นการรวมตัวกันเป็นองค์กรภาคประชาชน เพื่อมีส่วนร่วมในการตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐและควบคุมการทำงานของฝ่ายนิติบัญญัติ ฝ่ายบริหาร และเจ้าหน้าที่ภาครัฐด้วยการสื่อสารหรือการเจรจาพูดคุยให้เกิดผลต่อความต้องการของประชาชนและผลประโยชน์ส่วนรวม นอกจากนี้การมีส่วนร่วมทางการเมือง

^{๓๓} สัมภาษณ์ พ.ต.ท. กิตติศักดิ์ วิเศษนันท์, รองผู้กำกับสถานีตำรวจภูธรภูดบก จังหวัดสกลนคร, วันที่ ๒๘ กันยายน ๒๕๖๑.

^{๓๔} สัมภาษณ์ นายทวี ผาใต้, นายกเทศบาลตำบลตองโขบ จังหวัดสกลนคร, วันที่ ๑๕ สิงหาคม ๒๕๖๑.

^{๓๕} สัมภาษณ์ นายผดุงชัย ชาไชย, กำนันตำบลตองโขบ จังหวัดสกลนคร, วันที่ ๒๑ สิงหาคม ๒๕๖๑.

เมืองในระบอบประชาธิปไตยแบบถกแถลง เป็นกระบวนการพัฒนาระบบการเมืองให้เป็นประชาธิปไตยอย่างมีประสิทธิภาพ เพราะเป็นดัชนีชี้วัดที่สำคัญว่าสังคมใดจะมีระดับความเป็นประชาธิปไตยสูงหรือต่ำ พิจารณาได้จากระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองแบบถกแถลง^{๓๖} ถ้าในสังคมหรือชุมชนที่ภาคประชาชนมีส่วนร่วมทางการเมืองต่ำ แสดงว่าสังคมหรือชุมชนนั้นมีระดับความเป็นประชาธิปไตยต่ำ^{๓๗} การแสดงออกซึ่งกิจกรรมทางการเมืองของภาคประชาชนจะก่อให้เกิดความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในภาคประชาชนหรือภาคพลเมืองอย่างเข้มแข็ง และเกิดความสัมพันธ์ระหว่างภาคประชาชนกับองค์กรทางการเมืองทั้งระดับท้องถิ่นและระดับชาติ รวมทั้งความสัมพันธ์ระหว่างภาคประชาชนกับรัฐบาลซึ่งจะนำไปสู่การบรรลุเป้าหมายที่ประชาชนต้องการของประชาชนทั้ง ๕ ระดับตามทฤษฎีของมาสโลว์^{๓๘}

การมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยแบบถกแถลงตามหลักสารานุกรมด้วยข้อเมตตาวจกรรมนั้น ภาคประชาชนสามารถเข้ามาร่วมจัดทำข้อมูลขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่นซึ่งเป็นข้อมูลที่สะท้อนปัญหาต่างๆ ของประชาชนในรูปแบบประชาคม โดยเริ่มต้นของการทำแผนของท้องถิ่น ไม่ว่าจะในระดับตำบลหรือว่าระดับเทศบาล ซึ่งเป็นไปตามระเบียบของกระทรวงมหาดไทย^{๓๙} ในการจัดทำแผน จะต้องเชิญตัวแทนองค์กรภาคประชาชนที่อยู่ในชุมชน หรือเชิญตัวแทนประชาชนทั้งหมดในหมู่บ้านมารับฟังรูปแบบแผนแม่บทหรือแผนของชุมชน ในเขตเทศบาลก็ต้องเชิญตัวแทนภาคประชาชนในเขตเทศบาลไม่ว่าจะเป็นตัวแทนของประชาชนหรือตัวแทนของหน่วยงานภาครัฐเพื่อที่จะมาทราบข้อมูลปัญหาต่างๆ เพื่อนำเสนอให้กับผู้ที่เขาคาดหวังให้สามารถนำมาแก้ไขปัญหาได้อย่างมีประสิทธิภาพ^{๔๐} อันนี้เป็นผลสะท้อนจากปากโดยตรงของตัวแทนภาคประชาชนเกี่ยวกับเรื่องรายได้ สุขภาพ การศึกษา ทรัพยากรท้องถิ่น แหล่งน้ำ สินค้าโอท็อป เศรษฐกิจท้องถิ่น ซึ่งเป็นสิ่งที่สะท้อนจากท้องถิ่นให้กับท้องถิ่น เป็นปัญหาที่จะต้องมานั่งคิดในการแก้ปัญหา เพราะปัญหาที่ประชาชนได้สะท้อนออกมานั้นเป็นปัญหาที่เป็นจุดสำคัญที่อาจจะปัญหาที่สะสมมานาน เป็นปัญหาที่ไม่ได้รับการแก้ไขจากท้องถิ่น หรือเป็นปัญหาที่เกินศักยภาพของท้องถิ่น และอาจจะปัญหาที่อาจขัดต่อระเบียบในการที่จะเข้าไปดูแลของท้องถิ่น แต่เป็นปัญหาที่มีความสำคัญต่อการดำรงชีวิตและวิถีชีวิตของประชาชนและชุมชน เสี่ยงสะท้อนจากภาคประชาชนไม่ว่าจะเป็นเรื่องระบบการศึกษา เรื่องอาชีพ เรื่องสุขภาพพลานามัยของประชาชนถือว่าเป็นการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยแบบถกแถลงตามหลักเมตตาวจกรรมที่จะต้องได้รับการ

^{๓๖} สัมภาษณ์ ผศ.ดร.เมธาพันธ์ โพธิ์ธีโรจน์, รองคณบดีฝ่ายวิชาการ, คณบดีคณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, วันที่ ๗ สิงหาคม ๒๕๖๑.

^{๓๗} สัมภาษณ์, นายเทียนอัน แสงพรหมขารี, นายกองการบริหารส่วนตำบลนาตงวัฒนา จังหวัดสกลนคร, วันที่ ๑๔ กันยายน ๒๕๖๑.

^{๓๘} สัมภาษณ์ พระครูสังฆรักษ์เอกภัทร อภิฉนโฑ, คณบดีคณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, วันที่ ๓๐ กันยายน ๒๕๖๑.

^{๓๙} สัมภาษณ์ รศ.ดร.อดิศร เพียงเกษ, อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดขอนแก่น และอดีตรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์, วันที่ ๕ สิงหาคม ๒๕๖๑.

^{๔๐} สัมภาษณ์ ดร.ประภัสร์ สุภาสร, ผู้อำนวยการสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมสวัสดิการและสวัสดิภาพครูและบุคลากรทางการศึกษา จังหวัดสกลนคร, วันที่ ๑๔ กันยายน ๒๕๖๑.

แก้ไขอย่างถูกต้องรวดเร็วและด้วยไม่ตรีจิต อันเป็นไปเพื่อความอยู่ร่วมกันอย่างผาสุกและสงบสันติของสังคม^{๔๑}

สรุปได้ว่า การมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยแบบถกแถลงตามหลักเมตตาวิธีกรรมเป็นการมีส่วนร่วมทางการเมืองของภาคประชาชนในการพัฒนาท้องถิ่นและพัฒนาประเทศในปัญหาที่มีความสำคัญต่อการดำรงชีวิตและวิถีชีวิตของประชาชนและชุมชนในรูปแบบการสื่อสารผ่านผู้แทนทุกระดับเพื่อนำไปสู่การพัฒนาแบบยั่งยืน

(3) เมตตาตามโนกรรม คิดด้วยความปรารถนาดีต่อกัน

ก. ด้านการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยโดยตรง

รูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยโดยตรงที่มีเมตตาตามโนกรรม คิดด้วยความปรารถนาดีต่อกันเป็นฐานนั้น เป็นการส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยโดยตรง ซึ่งจะใช้ในสมัยที่ยังไม่มีประชาชนหรือชุมชนจำนวนมาก ประชากรยังมีจำนวนน้อยที่สามารถเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองโดยตรง ประชาชนหรือพลเมืองของรัฐจะทำหน้าที่เป็นฝ่ายนิติบัญญัติและฝ่ายบริหารในรูปแบบของ “สภา” ประชาชนทุกคนมีส่วนร่วมในการประชุมพิจารณาเรื่องต่าง ๆ ตั้งแต่ความต้องการปัจจัยสี่จนถึงความต้องการสูงสุดในชีวิต ซึ่งการมีส่วนร่วมทางการเมืองแบบนี้ยังไม่มีระบบตัวแทนประชาชนทุกคนต้องมีส่วนร่วมในการออกกฏกติการะเบียบข้อบังคับในสังคมของตนเองขึ้นมาเองและบริหารจัดการทรัพยากรบุคคล ทรัพยากรธรรมชาติในชุมชนด้วยตนเอง โดยอาศัยความสามัคคีและความคิดที่จะอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุขสันติเป็นหลักยึดเหนี่ยว ซึ่งจะทำให้เกิดปัญหาความยุ่งยากน้อยมาก เพราะทุกคนมีส่วนร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมทำ และร่วมประโยชน์ร่วมกัน ซึ่งในสมัยพุทธกาลมีหลายแคว้นที่มีลักษณะการปกครองในระบอบประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมโดยตรง เช่นแคว้นสักกะ แคว้นโกลิยะ แคว้นวัชชี เป็นต้น^{๔๒} ทำให้การเมืองการปกครองในลักษณะการมีส่วนร่วมทางการเมืองโดยตรงไม่มีโครงสร้างที่สลับซับซ้อนมาก ทำให้การคิด พุด และปฏิบัติต่อกันในสังคมมีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันสูง มีความระลึกปรารถนาดีต่อกันและกันมากกว่าที่จะเกิดความขัดแย้งในการแสวงหาประโยชน์จากคนอื่นหรือจากสังคม เพราะทุกคนมีส่วนร่วมโดยตรงในทุกเรื่องและทุกกิจกรรมที่เกิดขึ้นในสังคมหรือชุมชนของตนเอง แต่ภายหลังเมื่อจำนวนประชาชนเพิ่มมากขึ้นและสังคมมีความซับซ้อนขึ้น การปกครองในระบอบประชาธิปไตยโดยตรงจึงกลายเป็นเรื่องยากที่จะสามารถทำได้จริง เพราะประชาชนทุกคนไม่สามารถเข้ามาใช้อำนาจของตนเองได้ในทุกกิจกรรมของประเทศ การมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยทางตรงจึงทำได้ในเรื่องของการลงประชามติ การเสนอร่างกฎหมายโดยประชาชน หรืออาจจะรวมไปถึงการถอดถอนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรรายบุคคลหรือทั้งสภา จึงมี

^{๔๑} สัมภาษณ์ พระมหาสุเทพ สุทธิญาโณ, หัวหน้าภาควิชาจิตวิทยา คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, วันที่ ๗ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๔๒} สัมภาษณ์ พระราชวิสุทธิญาณิก, เจ้าคณะจังหวัดสกลนครฝ่ายธรรมประยุทธ์, วันที่ ๖ สิงหาคม ๒๕๖๑.

ความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องกระทำด้วยเมตตาทายกรรม ไม่ใช่กระทำตามความต้องการของตนเองหรือของกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง^{๔๓}

ในพื้นที่ของจังหวัดสกลนครที่ประชาชนมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยโดยตรงน่าจะเป็นเรื่องของการเข้าร่วมเสนอปัญหาเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชนหรือหมู่บ้านของตนเอง โดยเฉพาะปัญหาเรื่องปากท้องที่มีผลกระทบต่อการดำเนินชีวิตประจำวันของประชาชน และเหตุผลที่ทำให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองในลักษณะนี้ เพราะสถานการณ์ทางการเมืองที่ถูกเผยแพร่ทางสื่อมวลชนทุกรูปแบบที่เข้าถึงประชาชนโดยตรงในปัจจุบันที่เราให้ประชาชนต้องเรียนรู้ให้เท่าทันสถานการณ์การเมืองไทยโดยตรงทั้งระดับท้องถิ่นและระดับชาติ โดยประชาชนเชื่อว่าการมีส่วนร่วมทางการเมืองโดยตรงในระบอบประชาธิปไตยจะทำให้ประชาชนสามารถนำความอยู่ดีกินดี ความสุข ความเสมอภาค ภาวะธรรมาภิบาลมาสู่ชุมชนอย่างแท้จริงและยั่งยืน^{๔๔}

สรุปได้ว่า การมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยโดยตรงตามหลักเมตตาทายกรรม คิดด้วยความปรารถนาดีต่อกันเป็นการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยในสมัยที่ยังไม่มีประชาชนหรือชุมชนจำนวนมาก ประชากรสามารถเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองโดยตรง ด้วยการทำหน้าที่เป็นฝ่ายนิติบัญญัติและฝ่ายบริหารในรูปแบบของ “สภา” เพื่อพิจารณาเรื่องต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับความต้องการปัจจัยสี่จนถึงความต้องการสูงสุดในชีวิต

ข. ด้านการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยโดยอ้อม

การมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยแบบตัวแทนจำเป็นต้องมีเมตตาทายกรรมเป็นหลักที่จะทำให้ประชาชนมีหลักในการเลือกผู้แทนในระดับท้องถิ่นและในระดับชาติที่คุณภาพเข้าใจปัญหาของประชาชน มุ่งที่จะทำประโยชน์เพื่อประชาชน ไม่ใช่เอาμισลินจ้างในการจูงใจให้ประชาชนไปทำการเลือกตั้ง ในขณะที่เดียวกันประชาชนต้องมีจิตคิดปรารถนาดีต่อชุมชนและสังคม จึงจะทำให้การมีส่วนร่วมทางการเมืองเป็นการส่งเสริมบทบาทของผู้แทน เพื่อผลักดันให้ผู้แทนทำหน้าที่สนองตอบต่อปัญหาและความต้องการของประชาชนอย่างมีประสิทธิภาพ^{๔๕} การเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองไม่ใช่เฉพาะเป็นการเลือกผู้แทนเข้าไปทำหน้าที่แทนตนเท่านั้น แต่ยังรวมถึงการควบคุม ตรวจสอบ ติดตามการทำงานของรัฐบาล หน่วยงานของรัฐ ประชาชนต้องมีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจของรัฐบาลที่เป็นผู้ออกนโยบายบริหารประเทศและแปลงนโยบายมาสู่ภาคปฏิบัติในรูปของผลงาน ทั้งด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคม ที่จะทำให้ชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนดีขึ้นตามเป้าหมาย^{๔๖} การคิดดีมีเมตตาจึงเป็นตัวควบคุมการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย

^{๔๓} สัมภาษณ์ ผศ.ดร.เมธาพันธ์ โพธิ์ธีรโรจน์, รองคณบดีฝ่ายวิชาการ คณบดีคณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, วันที่ ๗ สิงหาคม ๒๕๖๑.

^{๔๔} สัมภาษณ์ นายทวี ผาใต้, นายกเทศบาลตำบลตองโขบ จังหวัดสกลนคร, วันที่ ๑๕ สิงหาคม ๒๕๖๑.

^{๔๕} สัมภาษณ์ รศ.ดร.สมชัย ศรีนอก, ผู้อำนวยการหลักสูตรศาสตรมหาบัณฑิตการสอนสังคม คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, วันที่ ๒๙ สิงหาคม ๒๕๖๑.

^{๔๖} สัมภาษณ์ นายทวี ผาใต้, นายกเทศบาลตำบลตองโขบ จังหวัดสกลนคร, วันที่ ๑๕ สิงหาคม ๒๕๖๑.

โดยอ้อมของประชาชน ซึ่งสอดคล้องหน้าที่พื้นฐานของประชาชนในรัฐธรรมนูญฉบับเกี่ยวกับการส่งเสริมคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชน การให้ประชาชนมีส่วนร่วมทางการเมืองทุกระดับ และการกำหนดให้ประชาชนสามารถตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐในระบอบประชาธิปไตยแบบตัวแทน^{๔๗} แทนที่ประชาชนเลือกเข้าไปทำหน้าที่ฝ่ายนิติบัญญัติและบริหารในทุกระดับจะต้องสามารถพัฒนาชีวิตความเป็นอยู่ของชาวบ้านให้ดีขึ้น แก้ไขปัญหาปากท้องของประชาชนด้วยความสุจริต โปร่งใส มีเมตริจิต มีความปรารถนาดีต่อประชาชน ปฏิบัติต่อประชาชนด้วยจิตเมตตา ห่วงดี เป็นกันเองกับประชาชน เข้าถึงง่าย ไม่ถือตัว^{๔๘}

เมตตามโนกรรมจะเป็นตัวกำกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนโดยอ้อม ทำให้ประชาชนตั้งจิตปรารถนาดีมอบอำนาจให้ตัวแทนหรือผู้แทนที่ตนเลือกเข้าไปใช้อำนาจอธิปไตยแทนตนในปัญหาสำคัญ ๆ เพราะตนไม่มีความรู้ ไม่มีความเข้าใจในรายละเอียดและข้อเท็จจริงในประเด็นปัญหาเหล่านั้น ซึ่งจะก่อให้เกิดผลกระทบในทางเสียหายต่อตนเอง ชุมชน ประเทศชาติ และสังคมได้ จึงกำหนดให้ประชาชนมีสิทธิเลือกตัวแทนในระดับท้องถิ่นและระดับชาติที่เป็นคนดี มีความรู้ มีความสามารถเข้าไปทำหน้าที่ฝ่ายนิติบัญญัติ และให้ผู้แทนไปเลือกฝ่ายบริหารทำหน้าที่บริหารประเทศแทนตนเอง เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดสอดคล้องต่อความต้องการของตนเองและชุมชน^{๔๙}

สรุปได้ว่า การมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนโดยอ้อมโดยการใช้หลักเมตตามโนกรรม ประชาชนต้องเลือกตัวแทนด้วยความคิดดี คิดด้วยเมตตา มีความปรารถนาดี เป็นเบื้องต้นจึงสามารถเลือกตัวแทนที่ดี มีคุณภาพ มีความสุจริตและเที่ยงธรรมไปทำหน้าที่แทนตนอย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผล

ค. ด้านการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม

การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในระบอบประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมโดยมีเมตตามโนกรรม คิดต่อกันด้วยเมตตา ตั้งจิตปรารถนาดี คิดทำสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อกัน มองกันในด้านดี และมีหน้าตายิ้มแย้มแจ่มใสต่อกันในการใช้อำนาจตัดสินใจทางการเมืองและการบริหารในเรื่องสำคัญ ๆ การตรวจสอบและควบคุมการทำงานของตัวแทนทุกระดับ ทั้งระดับท้องถิ่นและระดับชาติ รวมไปถึงการมีส่วนร่วมในการติดตามและตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐที่มีผลกระทบต่อการดำเนินชีวิตของตนเองและคนในชุมชน ประชาชนจะต้องเรียนรู้และปรับตัวให้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยเพื่อยกระดับฐานะของชุมชนของตนให้ดีขึ้นในทุกด้านผ่านการมีส่วนร่วมทางการเมืองแบบนี้ด้วยกลวิธีที่หลากหลาย ผ่านทุนทางสังคมที่มีอยู่ในชุมชนให้เกิดการ

^{๔๗} สัมภาษณ์ นายไพจิตร ศรีวรขาน, อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรพรรคเพื่อไทยจังหวัดนครพนม, วันที่ ๒๖ สิงหาคม ๒๕๖๑.

^{๔๘} สัมภาษณ์ ดร.ประภัสร์ สุภาธร, ผู้อำนวยการ สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมสวัสดิการและสวัสดิภาพครูและบุคลากรทางการศึกษา จังหวัดสกลนคร, วันที่ ๑๙ กันยายน ๒๕๖๑.

^{๔๙} สัมภาษณ์ พระมหาสุเทพ สุทธิญาโณ, หัวหน้าภาควิชาจิตวิทยา คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, วันที่ ๗ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

ดำเนินงานที่สอดคล้องกลมกลืนกับวิถีชุมชนและวิถีชีวิตของประชาชนในท้องถิ่น^{๕๐} มีส่วนร่วมในการวางแผนดำเนินงานผ่านการจัดเวทีประชาคม ตามที่รัฐธรรมนูญกำหนดไว้ โดยให้ประชาชนมีหน้าที่ที่เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองในการพิทักษ์รักษาไว้ซึ่งชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ และการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข เคารพและไม่ละเมิดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลอื่น ไม่กระทำการใดที่อาจก่อให้เกิดความแตกแยกหรือเกลียดชังในสังคม ไปใช้สิทธิเลือกตั้งหรือลงประชามติอย่างอิสระโดยคำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวมของประเทศเป็นสำคัญ ร่วมมือและสนับสนุนการอนุรักษ์ และคุ้มครองสิ่งแวดล้อมทรัพยากรธรรมชาติ ความหลากหลายทางชีวภาพ รวมทั้งมรดกทางวัฒนธรรม เสียภาษีอากรตามที่กฎหมายบัญญัติ ไม่รวมมือหรือสนับสนุนการทุจริตและประพฤติมิชอบ ซึ่งเป็นไปตามหลักสภาราษฎรข้อมติตามโนกรรม คิดดี หวังดี และตั้งจิตปรารถนาต่อกัน^{๕๑}

สรุปได้ว่า เมตตามโนกรรมเป็นหลักการสำคัญในการเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม จะทำให้ประชาชนใช้อำนาจตัดสินใจทางการเมืองและการบริหารในเรื่องสำคัญ ๆ ที่มีผลกระทบต่อการดำเนินชีวิตและวิถีชีวิตในชุมชนของตนเอง โดยสติสัมปชัญญะที่มีเมตตาเป็นที่ตั้ง

ง. ด้านการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยแบบถกแถลง

ในช่วงทศวรรษที่ผ่านการเมืองภาคประชาชนในประเทศไทยทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองที่ส่งผลกระทบต่อภาพรวมของการปกครองในระบอบประชาธิปไตยของประเทศอย่างมาก ภาคประชาชนมีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งในการนำการเปลี่ยนแปลงการปกครองของไทยมาจนถึงปัจจุบัน การร่วมตัวกันของภาคประชาชนที่ไม่มีเมตตามโนกรรมเป็นตัวกำกับจะทำให้เกิดความขัดแย้งและแตกแยกราวลึกยากที่จะแก้ไขให้กลับมา มีความสามัคคีตามหลักสภาราษฎรได้^{๕๒} การมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยแบบถกแถลงในรูปของการเมืองภาคประชาชนจำเป็นต้องมีความหวังดีต่อยึดประโยชน์ของประชาชนเป็นหลักจะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีไม่เกิดความแตกแยกจนไม่สามารถหาข้อยุติได้^{๕๓} การแก้ปัญหาความแตกแยกและการแบ่งฝักแบ่งฝ่ายจะต้องอาศัยหลักเมตตามโนกรรมการคิดต่อกันด้วยเมตตา ตั้งจิตปรารถนาดี ไม่มีอคติ รัฐเองจะต้องส่งเสริมให้องค์กรทางสังคมทุกฝ่ายเข้ามามีส่วนร่วมในการปกครองระบอบประชาธิปไตยอย่างแท้จริง คือให้ประชาชนเข้าใจและหวงแหนในอำนาจอธิปไตยของตนเอง มีความอดทนอดกลั้น

^{๕๐} สัมภาษณ์ นายเทียนอัน แสงพรหมขารี, นายกองค้การบริหารส่วนตำบลนาตงวัฒนา จังหวัดสกลนคร, วันที่ ๑๔ กันยายน ๒๕๖๑.

^{๕๑} สัมภาษณ์ นายเจริญ จรรย์โกมล, อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดชัยภูมิ อดีตรองประธานสภาผู้แทนราษฎร, วันที่ ๒๐ กันยายน ๒๕๖๑.

^{๕๒} สัมภาษณ์ รศ.ดร.อดิศร เพียงเกษ, อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดขอนแก่น และอดีตรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์, วันที่ ๕ สิงหาคม ๒๕๖๑.

^{๕๓} สัมภาษณ์ พระครูสังฆรักษ์เอกภัทร อภิฉนโท, คณบดีคณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, วันที่ ๓๐ กันยายน ๒๕๖๑.

มีการยับยั้งซึ่งใจในการกระตุ้นหรือปลุกเร้าจากเหตุการณ์หรือสถานการณ์การเมืองจากฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง โดยคำนึงถึงความสงบสันติของสังคมและประโยชน์ส่วนรวมเป็นหลัก^{๕๔}

การมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยแบบถกแถลงแบบมีเมตตาตามโนกรรมเป็นรากฐานนั้น ประชาชนจะต้องเรียนรู้และเคารพในสิทธิและเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น การพูด การเขียน การพิมพ์ การโฆษณา และการสื่อความหมายของบุคคลอื่น การใช้สิทธิหรือเสรีภาพจะต้องไม่เกินขอบเขตจนไปละเมิดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลอื่น ไม่กระทำการใดที่อาจก่อให้เกิดความแตกแยกหรือเกลียดชังในสังคม โดยคิดทำสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อกัน มองกันในแง่ดี มีหน้าตายิ้มแย้มแจ่มใสต่อกัน ให้อภัยกัน ดังเช่นพระภิกษุชาวโกสัมพีที่ถูกชาวบ้านคว่ำบาตรเนื่องจากมีความขัดแย้งแตกแยกกันอย่างรุนแรง จนท้ายที่สุดทำให้เกิดความสามัคคีกันและอยู่ร่วมกันด้วยความเข้าใจระลึกถึงกันด้วยความหวังดีและคำนึงถึงผลกระทบในทางเสียหายและนี่ถึงประโยชน์ของส่วนรวมเป็นหลัก ถือว่าเป็นแบบอย่างการมีส่วนร่วมแบบถกแถลงด้วยการอาศัยพลังทางสังคมเข้ามาแก้ไข^{๕๕}

สรุปได้ว่า การมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยแบบถกแถลงในรูปแบบของการเมืองภาคประชาชนจำเป็นต้องมีหลักคิดต่อกันด้วยเมตตาเป็นฐาน เพราะเมื่อมีกลุ่มโอกาสที่จะทำให้อิทธิพลของกลุ่มเกิดการครอบงำการมีส่วนร่วมของปัจเจกบุคคลมีมากขึ้น การตั้งจิตปรารถนาดีและมองกันในแง่ดีจึงมีความจำเป็นในการทำให้ประชาชนมีจิตสำนึกทางการเมืองอย่างถูกต้อง

(4) สาธารณวิถี กระจายผลประโยชน์หรือทรัพยากรทั่วถึงกัน

ก. ด้านการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยโดยตรง

การกระจายผลประโยชน์หรือทรัพยากรให้ทั่วถึงกันเป็นหลักการของสาธารณนิยมข้อที่ ๔ ซึ่งการที่ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยโดยตรง เป็นเพราะต้องการได้รับผลประโยชน์จากที่เกิดขึ้นจากการบริหารงานในการเมืองระดับท้องถิ่นหรือระดับชาติ อย่างเท่าเทียมและยุติธรรม ซึ่งรูปแบบที่ประชาชนในครั้งที่ประชากรยังไม่มีจำนวนมาก ทุกคนจะช่วยกันคิด ช่วยกันวางแผน ช่วยกันทำ และได้รับผลประโยชน์ร่วมกัน ประชาชนทุกคนจะเป็นผู้กำหนดนโยบาย ขับเคลื่อนนโยบาย นำนโยบายสู่ภาคปฏิบัติเพื่อทำให้เกิดผลร่วมกัน รวมทั้งช่วยติดตาม ตรวจสอบ และประเมินผลเพื่อให้งานสัมฤทธิ์ผลอย่างเต็มที่ตามวัตถุประสงค์ที่ทุกคนช่วยกันกำหนดขึ้น^{๕๖} การมีส่วนร่วมในลักษณะนี้ประชาชนหรือพลเมืองของรัฐจะทำหน้าที่เป็นผู้ชี้ขาดวินิจฉัย และตัดสินใจร่วมกันในกรณีที่มีความขัดแย้งด้านผลประโยชน์ โดยทุกคนจะมีส่วนร่วมในการประชุมพิจารณาวินิจฉัยและตัดสินใจ เป็นการปกครองของประชาชน โดยประชาชน และเพื่อประชาชนอย่างแท้จริง โดยไม่มีใครเป็นตัวแทนใคร แต่ทุกคนทำหน้าที่และรับผิดชอบในการกำหนดกฎเกณฑ์ กติกา ระเบียบ แบบแผน และข้อปฏิบัติในสังคมร่วมกัน การมีส่วนร่วมทางการเมืองในลักษณะนี้ถือเป็นหัวใจสำคัญในการเสริมสร้างความเข้มแข็งของระบอบประชาธิปไตยในยุคเริ่มต้นก่อนที่จะมีระบบ

^{๕๔} สัมภาษณ์ นายทวี ผาใต้, นายกเทศบาลตำบลตองโขบ จังหวัดสกลนคร, วันที่ ๑๕ สิงหาคม ๒๕๖๑.

^{๕๕} สัมภาษณ์ นายชุม โพนชัยยา, กำนันตำบลบ้านโพน จังหวัดสกลนคร, วันที่ ๑๗ สิงหาคม ๒๕๖๑.

^{๕๖} สัมภาษณ์ ดร.ประภัสร์ สุภาส, ผู้อำนวยการ สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมสวัสดิการและสวัสดิภาพครูและบุคลากรทางการศึกษา จังหวัดสกลนคร, วันที่ ๑๙ กันยายน ๒๕๖๑.

ตัวแทน เพราะเป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนได้แสดงความคิดเห็น ร่วมตัดสินใจต่อผลประโยชน์ทางการเมืองการปกครองของชุมชนของตนตามหลักสาธารณโลกได้มาแบ่งกันกินกันใช้อย่างเท่าเทียมกัน ซึ่งสอดคล้องกับหลักความต้องการในชีวิตของมนุษย์^{๕๗}

สรุปได้ว่า การมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนโดยตรงในเรื่องของการแบ่งปันผลประโยชน์หรือทรัพยากรจะต้องแบ่งปันลาภผลที่ได้มาโดยชอบธรรม แม้เป็นของเล็กน้อยก็แจกจ่ายให้ได้มีส่วนร่วมใช้สอยบริโภคกันทั่วถึง สุจริตและโปร่งใส ยึดส่วนร่วมเป็นหลักสำคัญ

ข. ด้านการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยโดยอ้อม

เมื่อการเมืองเปลี่ยนมาเป็นการเมืองแบบตัวแทน เพราะจำนวนประชากรมีจำนวนมาก ยากที่ทุกคนจะเข้ามาทำหน้าที่บริหารจัดการผลประโยชน์ด้วยตนเองได้ทุกคน จึงได้มีการเลือกตั้งตัวแทนเข้ามาทำหน้าที่เป็นฝ่ายนิติบัญญัติ ฝ่ายนิติบัญญัติก็เลือกฝ่ายบริหาร เป็นผู้บริหารผลประโยชน์ในรูปของงบประมาณแผ่นดิน และการจัดสรรทรัพยากรธรรมชาติให้แก่ประชาชน และทรัพยากรแผ่นดินที่ทุกคนมีสิทธิที่จะใช้สอยและบริโภคร่วมกัน จึงได้มีการเขียนรัฐธรรมนูญขึ้นมาเป็นกฎหมายแม่บท ที่กำหนดวิธีการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนผ่านการเลือกตั้งตัวแทน ซึ่งกำหนดเป็นหน้าที่ของประชาชนที่จะต้องเลือกผู้แทนเข้าไปทำหน้าที่แทนตนทุกระดับ ทั้งระดับท้องถิ่นถึงระดับชาติ ซึ่งเรียกว่าการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยโดยอ้อม ที่กำหนดหน้าที่พื้นฐานของประชาชนไว้ในรัฐธรรมนูญให้ได้รับการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพและมีสิทธิเสรีภาพในการตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐ เพื่อให้รัฐจัดสรรผลประโยชน์แก่ประชาชนในฐานะพลเมืองอย่างทั่วถึงและเท่าเทียม^{๕๘}

ในส่วน of ประชาชนชาวจังหวัดสกลนครมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยแบบตัวแทน โดยการเลือกตั้งตัวแทนของจังหวัดเข้าไปทำหน้าที่ออกกฎหมาย และควบคุมการบริหารงานของรัฐบาลเพื่อให้รัฐบาลจัดสรรแบ่งปันผลประโยชน์เข้ามาในพื้นที่อย่างทั่วถึงและสอดคล้องกับความต้องการของประชาชนชาวจังหวัดสกลนคร^{๕๙} ในการเลือกตั้งตัวแทนตามสถิติของทางราชการของชาวจังหวัดสกลนครจะดูที่ปัจจัยเรื่องความมั่นคงทางอาชีพเป็นหลัก ผู้แทนต้องเป็นปากเป็นเสียงของประชาชนในการนำปัญหาของประชาชนไปให้ฝ่ายบริหารแก้ไขพัฒนาพื้นที่ให้เจริญก้าวหน้าตามแผนงานที่วางไว้ และเป็นไปตามนโยบายที่นักการเมืองที่เป็นตัวแทนได้หาเสียงไว้^{๖๐} ประชาชนจึงพิจารณาคุณสมบัติของผู้ที่จะเป็นผู้แทนในเรื่องความรู้ความสามารถ เข้าใจปัญหาในท้องถิ่นอย่างถ่องแท้ มีอัธยาศัยไมตรีจิตดี มีความปรารถนาดีต่อประชาชนอย่างแท้จริง มีผลงาน

^{๕๗} สัมภาษณ์ พระมหาสุเทพ สุทธิญาณ, หัวหน้าภาควิชาจิตวิทยา คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, วันที่ ๗ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๕๘} สัมภาษณ์ ศ.ดร.บุญทัน ดอกไธสง, อดีตรองประธานวุฒิสภา คนที่ ๒, วันที่ ๑๙ สิงหาคม ๒๕๖๑.

^{๕๙} สัมภาษณ์ นายชัยวัช เวชกามา, ปลัดเทศบาลตำบลบ้านโพน จังหวัดสกลนคร, วันที่ ๑๗ กันยายน ๒๕๖๑.

^{๖๐} สัมภาษณ์ นายทวี ผาใต้, นายกเทศบาลตำบลตองโขบ จังหวัดสกลนคร, วันที่ ๑๔ สิงหาคม ๒๕๖๑.

เป็นที่ประจักษ์ เข้าถึงประชาชน และมีความสม่ำเสมอในการลงพื้นที่ช่วยเหลือประชาชน ปฏิบัติต่อประชาชนด้วยจิตเมตตา หวังดี เป็นกันเองกับประชาชน เข้าถึงง่าย ไม่ถือตัว สามารถช่วยเหลือประชาชนได้ในยามที่ประชาชนเดือดร้อน ไม่ละเลยเพิกเฉยต่อข้อร้องเรียนและปัญหาความเดือดร้อนของประชาชน และมีภาพลักษณ์และการกระทำที่โปร่งใส ตรวจสอบได้ตามหลักสาธารณสุขโมคิแบ่งปัน लाभที่ได้มาโดยชอบธรรม^{๖๑}

สรุปได้ว่า การเมืองโดยการเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองในการเลือกตัวแทนเข้าไปทำหน้าที่ดูแลผลประโยชน์แทนตนเพื่อติดตามควบคุมให้ฝ่ายบริหารจัดสรรงบประมาณ ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมให้ทั่วถึง และเป็นไปตามกฎหมายบัญญัติให้เป็นรูปธรรม ส่งผลให้เกิดการพัฒนากระบวนการปกครองแบบประชาธิปไตยให้เกิดความต่อเนื่องและยั่งยืน

ค. ด้านการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม

การมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมในรูปแบบสาธารณโมคิ รู้จักแบ่งปันผลประโยชน์ที่ได้มาโดยชอบธรรม มีสำนึกทางสังคมร่วมกัน เกิดพลังความสามัคคี สร้างกระบวนการการเรียนรู้ทางสังคมร่วมกัน มีความเชื่อมั่นในพลังของชุมชน บริบทชุมชนที่มีการปฏิสัมพันธ์ใกล้ชิดกันเพราะได้ทำงานร่วมกัน ส่งผลให้เกิดผู้นำและภาวะผู้นำของคนในชุมชน มีการสร้างเครือข่ายทั้งภายในและนอกชุมชน เกิดการส่งเสริมและพัฒนาอาชีพ ส่งเสริมสนับสนุนต้นทุนทางสังคมที่มีในชุมชนเกี่ยวกับระบบเครือข่าย ระบบอาวุโส ภูมิปัญญาท้องถิ่น วัฒนธรรม ประเพณี และฐานทรัพยากรผ่านระบบการเมืองแบบมีส่วนร่วม จนเกิดการฟื้นฟูวัฒนธรรมประเพณี และทำให้ชุมชนเกิดการพัฒนาระบบสวัสดิการของชุมชนที่ได้รับการสนับสนุนส่งเสริมจากการเมืองทุกระดับ^{๖๒} และเกิดผลต่อการสร้างภาวะผู้นำท้องถิ่นที่มีคุณภาพ ประชาชนในชุมชนมีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันและต่อผู้นำรวมถึงตัวแทน มีการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน มีการประสานงานระหว่างประชาชนอย่างต่อเนื่อง มีการเคลื่อนไหวของภาคประชาชนในการรักษาความสงบสุขของชุมชน^{๖๓} และเมืองสำเร็จ ผู้ที่มีส่วนร่วมในการดำเนินการงานได้รับเกียรติยกย่องชมเชย ได้รับประกาศเกียรติคุณการสนับสนุนจากภาครัฐหรือคณะกรรมการชุมชนโดยผ่านระบบงบประมาณและได้รับการสนับสนุนด้านสวัสดิการสอดคล้องกับทฤษฎีลำดับความต้องการของคน ๕ ชั้นของมาสโลว์ ที่คนทุกคนต้องการได้รับประโยชน์อย่างเท่าเทียมกับบุคคลอื่นในรูปของงบประมาณ การจัดสรรทรัพยากร และสวัสดิการอื่นเพื่อการดำเนินชีวิต^{๖๔}

สรุปได้ว่า การมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมตามหลักสาธารณสุขโมคิ การรู้จักแบ่งปันผลประโยชน์ที่ได้มาโดยชอบธรรม เป็นรูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมือง

^{๖๑} สัมภาษณ์ นายชุม โพนชัยยา, กำนันตำบลบ้านโพน จังหวัดสกลนคร, วันที่ ๑๗ สิงหาคม ๒๕๖๑.

^{๖๒} สัมภาษณ์ พันตำรวจเอก วีระศักดิ์ พิมพ์มีลาย ผู้กำกับงานสอบสวนตำรวจภูธรภาค ๔, วันที่ ๒๙ กันยายน ๒๕๖๑.

^{๖๓} สัมภาษณ์ พ.ต.ท. กิตติศักดิ์ วิเศษนันท์, รองผู้กำกับสถานีตำรวจภูธรภูคุดบาก จังหวัดสกลนคร, วันที่ ๒๘ กันยายน ๒๕๖๑.

^{๖๔} สัมภาษณ์ พระมหาสุเทพ สุทธิญาโณ, หัวหน้าภาควิชาจิตวิทยา คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, วันที่ ๗ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

ของประชาชนทั้งโดยตรงและโดยอ้อมที่จะทำให้ประชาชนได้รับผลประโยชน์ในรูปแบบการจัดสรรงบประมาณ การจัดสรรทรัพยากร และสวัสดิการที่ฝ่ายบริหารดำเนินการให้แก่ประชาชน

ง. ด้านการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยแบบถกเถียง

การมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยแบบถกเถียงตามหลักสาธารณโภคีเป็นการส่งเสริมให้ประชาชนมีเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น การพูด การเขียน การพิมพ์ การโฆษณา และการสื่อความหมายโดยวิธีอื่น การติดต่อสื่อสารถึงกัน เสรีภาพในทางวิชาการ การเข้าถึงข้อมูลหรือข่าวสารสาธารณะที่อยู่ในความครอบครองของหน่วยงานรัฐ การร้องทุกข์ต่อหน่วยงานรัฐและได้รับแจ้งผลการพิจารณาโดยเร็วอย่างเท่าเทียมและทั่วถึงกัน อันเนื่องมาจากการรวมตัวกันในรูปแบบภาคประชาชน ภาคพลเมือง หรือหมู่คณะอื่น เพื่ออนุรักษ์ขนบธรรมเนียมประเพณี ศิลปวัฒนธรรม การอนุรักษ์และใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติถือว่าการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยแบบถกเถียงตามหลักการแบ่งปันผลประโยชน์ที่ได้มาโดยชอบธรรมให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมใช้สอยบริโภคอย่างทั่วถึงกัน^{๖๕}

การมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยแบบถกเถียงตามหลักสาธารณโภคีแบ่งปันผลประโยชน์ที่ได้มาโดยชอบธรรม โดยการส่งเสริมให้ประชาชนร่วมตัวกันในรูปของภาคประชาชนเพื่ออนุรักษ์ และส่งเสริมภูมิปัญญา ศิลปะ วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมจารีตประเพณี อันดีงามทั้งของท้องถิ่นและของชาติ โดยมุ่งหมายที่จะได้รับประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม อันจะเป็นประโยชน์ต่อประชาชนหรือชุมชนในรูปของระบบสวัสดิการชุมชน^{๖๖} การส่งเสริมให้องค์กรภาคประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองในกิจกรรมการพัฒนาด้วยการรู้ประสานประโยชน์ส่วนรวมหรือของชาติเป็นที่ตั้ง การมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยแบบถกเถียงเป็นความพยายามที่จะแก้ไขปัญหาที่เกิดจากข้อบกพร่องของประชาธิปไตยแบบตัวแทนที่เป็นรูปแบบสถาบันที่ตายตัว ไม่สามารถตอบสนองความต้องการของประชาชนที่มีความซับซ้อนและมีความแตกต่างหลากหลายได้ และรูปแบบการมีส่วนร่วมในลักษณะนี้ที่เห็นได้ชัด คือ การที่ภาคประชาชนหรือภาคพลเมืองมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์ แลกเปลี่ยนถกเถียงกัน เพื่อนำเสนอแนวคิดของตนในการสร้างนโยบายที่เหมาะสมสำหรับตนเองและชุมชน สามารถตอบสนองข้อเรียกร้องเพื่อให้ตัวแทนของตนหรือรัฐบาลนำไปปฏิบัติต่อไป^{๖๗}

สรุปได้ว่า การมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยแบบถกเถียงตามหลักสาธารณโภคี การแบ่งปัน लाभผลที่ได้มาโดยชอบธรรม คือ การที่การเมืองภาคพลเมืองหรือภาคประชาชนผลักดันให้เกิดการจัดสรรผลประโยชน์แก่ประชาชนอย่างทั่วถึงและเท่าเทียมกัน

(5) สีสสามัญญดา เคารพระเบียบวินัย กฎหมาย และบังคับใช้กฎหมายอย่างเท่าเทียมกัน

^{๖๕} สัมภาษณ์ ผศ.ดร.เมธาพันธ์ โพธิ์ธีรโรจน์, รองคณบดีฝ่ายวิชาการ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, วันที่ ๗ สิงหาคม ๒๕๖๑.

^{๖๖} สัมภาษณ์ ศ.ดร.บุญทัน ดอกไธสง, อธิการประธานวุฒิสภา คนที่ ๒, วันที่ ๑๙ สิงหาคม ๒๕๖๑.

^{๖๗} สัมภาษณ์, นายเทียนอัน แสงพรหมขารี, นายกองค้การบริหารส่วนตำบลนาตงวัฒนา จังหวัดสกลนคร, วันที่ ๑๔ กันยายน ๒๕๖๑.

ก. ด้านการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยโดยตรง

การมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยโดยตรงตามหลักสี่สัจธรรมประชาชนต้องยึดมั่นและปฏิบัติตามกฎกติกา ระบียบวินัย ข้อบังคับ และกฎหมาย รวมถึงขนบธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรมของท้องถิ่น เพื่อความอยู่ร่วมกันอย่างผาสุก และความสุขสงบของสังคม ในสมัยก่อนที่ประชาชนยังไม่มีจำนวนมาก ยังเป็นสังคมเชิงเดี่ยวไม่สลับซับซ้อน ประชาชนก็จะร่วมกันเป็นฝ่ายนิติบัญญัติออกกฎระเบียบกติกามาใช้ในชุมชน รวมถึงกฎการใช้ประโยชน์จากสาธารณประโยชน์อย่างเหมาะสม ไม่ทำลายสาธารณสมบัติ การดูแลความปลอดภัยของทรัพย์สิน การใช้ประโยชน์จากธรรมชาติอย่างเหมาะสม การรักษาสภาพแวดล้อม การช่วยอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติให้เกิดประโยชน์คุ้มค่าตลอดจนช่วยดูแลรักษาให้ความช่วยเหลือกันและกัน รวมถึงกำหนดบทลงโทษผู้กระทำผิด วิธีพิจารณาโทษผู้ที่ละเมิดทรัพย์สินของคนอื่นหรือของชุมชน^{๖๘} ทั้งนี้ เพื่อรักษาประโยชน์ส่วนรวม เพราะของส่วนรวมจะก่อให้เกิดประโยชน์ในภาพรวมของชุมชนทุกคน ซึ่งจะต้องได้รับประโยชน์ ซึ่งถือว่าเป็นประโยชน์สาธารณะอย่างเท่าเทียมกัน ไม่เอาัดเอาเปรียบกัน ซึ่งอาจจะกลายเป็นลายลักษณ์อักษรหรือเป็นข้อตกลงที่เป็นความเชื่อที่ไม่มีลายอักษรตามแต่ชุมชนนั้น ๆ จะตกลงกัน โดยกำหนดหลักการ วิธีการในการทำตามที่ที่ดูแลความสงบเรียบร้อย การรักษาสาธารณสมบัติ รับผิดชอบต่อปัญหาที่เกิดขึ้น มีส่วนร่วมในการหาแนวทางป้องกันแก้ไข รวมถึงถึงการรับอาสาทำบางอย่างเพื่อส่วนรวม เคารพสิทธิของผู้อื่นในการใช้ของส่วนรวม ไม่ปิดกั้นในการใช้ของบุคคลอื่น มีการแบ่งปันหรือเปิดโอกาสให้ผู้อื่นได้ใช้ของส่วนรวม ไม่ยึดครองของส่วนรวมมาเป็นของตนเองอาจเป็นประโยชน์ต่อบุคคลนอกชุมชนด้วยการรับประโยชน์มีทั้งประโยชน์ส่วนรวมและประโยชน์ส่วนตน^{๖๙}

การมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยโดยตรงตามหลักธรรมข้อสี่สัจธรรมศาสดาเคาพระเยชูวินัย กฎหมาย และบังคับใช้กฎหมายอย่างเท่าเทียมกันนี้ในปัจจุบัน เมื่อประชากรมี่จำนวนมาก ประชาชนจังหวัดสกลนครจะรวมตัวกันเป็นกลุ่มเพื่อมีส่วนร่วมในการรักษาประโยชน์สาธารณะต้องวัดจากความรับผิดชอบตนเองและสังคม เป็นการสร้างคุณธรรมจริยธรรมซึ่งเป็นเรื่องที่เกิดจากภายในจิตใจ “จิตสาธารณะ” เป็นสิ่งหนึ่งที่มีความสำคัญในการปลูกจิตสำนึกให้คนรู้จักเสียสละ ร่วมแรง ร่วมใจ มีความร่วมมือในการทำประโยชน์เพื่อส่วนรวม ช่วยลดปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคม ช่วยกันพัฒนาคุณภาพชีวิต เพื่อเป็นหลักในการดำเนินชีวิต ช่วยแก้ปัญหาและสร้างสรรค์ให้เกิดประโยชน์สุขแก่สังคม^{๗๐} ความเจริญทางด้านวัตถุในปัจจุบัน ทำให้สังคมมีค่านิยม และให้ความสำคัญในการแสวงหาเงินทองอำนาจ มากกว่าให้ความสำคัญด้านจิตใจ สังคมจึงกลับเสื่อมโทรมลง ปัญหามากมาย การปลูกฝังจิตใจให้บุคคลมีความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคมจึงควรเกิดขึ้นใน

^{๖๘} สัมภาษณ์ รศ.ดร.สมชัย ศรีนอก, ผู้อำนวยการหลักสูตรศาสตรมหาบัณฑิตการสอนสังคม คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬารามราชวิทยาลัย, วันที่ ๒๙ สิงหาคม ๒๕๖๑.

^{๖๙} สัมภาษณ์ พ.ต.ท. กิตติศักดิ์ วิเศษนันท์, รองผู้กำกับสถานีตำรวจภูธรภูพาน จังหวัดสกลนคร, วันที่ ๒๘ กันยายน ๒๕๖๑.

^{๗๐} สัมภาษณ์ นายทวี ผาใต้, นายกเทศบาลตำบลตองโขบ จังหวัดสกลนคร, วันที่ ๑๕ สิงหาคม ๒๕๖๑.

สังคม ต้องมีความรับผิดชอบต่อตนเอง เพื่อไม่ให้เกิดผลกระทบและเกิดความเสียหายต่อส่วนรวมการ ประเมินผลของจิตสาธารณะเพื่อส่วนรวมของบุคคล คือแต่ละคนในสังคมจะต้องมีความรับผิดชอบต่อ สังคม รักษาประโยชน์ของส่วนรวม เพื่อแก้ปัญหา สร้างสรรค์สังคม ซึ่งถือว่าเป็นความรับผิดชอบต่อ ตนเองและสังคม^{๗๑} โดยพื้นฐานทางวัฒนธรรมประเพณี ชาวบ้านมีความเชื่อในขนบธรรมเนียม ประเพณีที่ฝังงามที่เป็นปัจจัยทำให้ชาวบ้านเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองเมื่อเป็นไปตามความต้องการที่ได้ เรียนรู้ระบอบประชาธิปไตยโดยตรง และเชื่อว่าระบอบประชาธิปไตยจะทำให้ประชาชนอยู่ดีกินดี มี ความสุข สามารถยกสถานะทางสังคมจากคนชั้นล่างไปสู่ชนชั้นกลางและชนชั้นสูงได้ การมีส่วนร่วม ทางการเมืองโดยตรงอีกประการหนึ่งสะท้อนจากคำพูดของประชาชนที่พูดเสมอว่า ระบอบ ประชาธิปไตยต้องกินได้ แม้ระบอบประชาธิปไตยในปัจจุบันจะเป็นแบบระบอบตัวแทน แต่ประชาชน ก็ต้องมีส่วนร่วมโดยตรงในการเสนอปัญหาต่าง ๆ เพื่อพัฒนาชุมชนของตนเอง ซึ่งแสดงถึงความ ศรัทธาของประชาชนในระบอบการปกครองประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข และ สะท้อนถึงตัวนักการเมืองในทุกระดับที่จะต้องสนองต่อความต้องการของประชาชนชาวบ้านอย่าง แท้จริง^{๗๒}

สรุปได้ว่า การมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยโดยตรงตามหลักสี่สามีญญาตา ประชาชนต้องยึดมั่นและปฏิบัติตามกฎกติกา ระเบียบวินัย ข้อบังคับ และกฎหมาย รวมถึง ขนบธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรมของท้องถิ่น เพื่อความอยู่ร่วมกันอย่างผาสุก สงบสันติและ ศีลธรรมอันดีงามของสังคม

ข. ด้านการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยโดยอ้อม

การที่ทุกคนที่อยู่ร่วมกันมีความประพฤติสุจริตดีงาม ถูกต้องตามระเบียบวินัยเป็นฐานของ การมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยแบบตัวแทน หรือประชาธิปไตยโดยอ้อม คือ การ ที่ประชาชนได้ทำหน้าที่เลือกผู้แทนของตนเข้าไปใช้อำนาจอธิปไตยแทนตนในรัฐสภาผ่านการเลือกตั้ง เพื่อไปทำหน้าที่ฝ่ายนิติบัญญัติ ออกกฎหมายรักษาความสงบสุขของประชาชนและสังคม รวมถึงการ มาควบคุมดูแลผลประโยชน์ของประชาชน และปกป้องคุ้มครองชีวิตและทรัพย์สินของประชาชน มุ่ง สร้างความสุขสงบสันติ และศีลธรรมอันดีงามของคนในสังคมให้อยู่ร่วมกันโดยธรรม^{๗๓} สร้างความเท่า เทียมกันในสังคมให้เกิดขึ้นแก่ประชาชน โดยทุกคนได้รับความเป็นธรรมในการกระจายทรัพยากรของ รัฐ ผ่านโครงการพัฒนาต่าง ๆ ตามที่เสนอผ่านผู้แทนราษฎรไปยังรัฐบาลภายใต้กฎเกณฑ์และกติกาที่ รัฐกำหนดขึ้น^{๗๔}

การมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยโดยอ้อมหรือระบบตัวแทนเป็นรากฐาน สำคัญของการปกครองระบอบประชาธิปไตยในปัจจุบันที่จำนวนประชากรมีจำนวนมาก และ

^{๗๑} สัมภาษณ์ พระครูสังฆรักษ์เอกภัทร อภิฉนโท, คณบดีคณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลง กรณราชวิทยาลัย, วันที่ ๓๐ กันยายน ๒๕๖๑.

^{๗๒} สัมภาษณ์ นายผดุงชัย ชาญไชย, กำนันตำบลตองโขบ จังหวัดสกลนคร, วันที่ ๒๑ สิงหาคม ๒๕๖๑.

^{๗๓} สัมภาษณ์ , นายเทียนอัน แสงพรหมขารี, นายกองค้การบริหารส่วนตำบลนาตงวัฒนา จังหวัด สกลนคร, วันที่ ๑๔ กันยายน ๒๕๖๑.

^{๗๔} สัมภาษณ์ นายทวี ฝาใต้, นายกเทศบาลตำบลตองโขบ จังหวัดสกลนคร, วันที่ ๑๕ สิงหาคม ๒๕๖๑.

โครงสร้างทางสังคมซับซ้อนมากขึ้น เนื่องจากระบบการปกครองประชาธิปไตยแบบผู้แทนโดยประชาชนเลือกผู้แทนไปเป็นรัฐบาลขึ้นทำหน้าที่แทนตนนั้นยังไม่สามารถสนองตอบและแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนของประชาชนผู้เป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตยได้อย่างทั่วถึง การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนจึงมีส่วนสำคัญในการส่งเสริมบทบาทของผู้แทน เพื่อให้ผู้แทนที่ทำหน้าที่แทนประชาชนได้เข้าใจปัญหาและความต้องการของประชาชน รวมถึงการควบคุม ตรวจสอบ ติดตามการทำงานของรัฐบาลเกี่ยวกับนโยบาย ด้านการบริหาร ด้านการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม ที่ส่งผลกระทบต่อชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชน โดยยึดหลักสี่สัจธรรม คือ การประพฤติให้ดี มีความสุจริต ตั้งใจ รักษาระเบียบวินัยของส่วนรวม ไม่ทำตนให้เป็นที่น่ารังเกียจ หรือเสื่อมเสียแก่หมู่คณะ^{๗๕}

สรุปได้ว่า การมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยโดยอ้อมหรือระบบตัวแทนตามหลักสี่สัจธรรม ประชาชนต้องเลือกตัวแทนเข้าไปทำหน้าที่ออกกฎหมาย ควบคุม ตรวจสอบ ติดตามการทำงานของรัฐบาลเกี่ยวกับนโยบาย ด้านการบริหาร ด้านการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม ที่ส่งผลกระทบต่อชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชน

ค. ด้านการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม

การมีส่วนร่วมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วมของประชาชนในการเมืองระดับท้องถิ่น ผู้นำจะใช้หลักเมตตาธรรมแบบมีส่วนร่วม โดยเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้าร่วมคิด ร่วมวิเคราะห์ปัญหา ร่วมวางแผน ร่วมร่วม และร่วมรับผลประโยชน์ รวมทั้งมีส่วนร่วมในการออกกฎระเบียบเกี่ยวกับกองทุนหมู่บ้าน ธนาคารข้าว สินค้าโอท็อป กฎระเบียบว่าด้วยสวัสดิการชุมชน^{๗๖} เปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการวางระเบียบเกี่ยวกับการรักษาความปลอดภัยของชุมชนและทรัพย์สินของประชาชนในฤดูเก็บเกี่ยวพืชผลทางการเกษตร ในระดับชาติรณรงค์ให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการลงประชามติเกี่ยวกับร่างรัฐธรรมนูญกฎหมายแม่บทการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข^{๗๗} รณรงค์ให้ประชาชนเข้าใจสิทธิการมีส่วนร่วมของประชาชนในการปกครองท้องถิ่นเกี่ยวกับการกำหนดให้มีการจัดการปกครองส่วนท้องถิ่นตามหลักแห่งการปกครองตนเองตามเจตนารมณ์ของประชาชนในท้องถิ่นตามวิธีการและรูปแบบองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่กฎหมายบัญญัติ สมาชิกสภาท้องถิ่นต้องมาจากการเลือกตั้ง ผู้บริหารท้องถิ่นให้มาจากการเลือกตั้งหรือมาจากความเห็นชอบของสภาท้องถิ่น ผู้บริหารขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นรูปแบบพิเศษ อาจมาจากวิธีอื่นตามที่กฎหมายกำหนด แต่ต้องคำนึงถึงการมีส่วนร่วมของประชาชน การดำเนินงานสภาท้องถิ่น และผู้บริหารท้องถิ่นต้องเปิดเผยข้อมูลและดำเนินการให้ประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่

^{๗๕} สัมภาษณ์ รศ.ดร.อดิศร เพียงเกษ, อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดขอนแก่น และอดีตรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์, วันที่ ๕ สิงหาคม ๒๕๖๑.

^{๗๖} สัมภาษณ์ นายไพจิตร ศรีวรขาน, อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรพรรคเพื่อไทยจังหวัดนครพนม, วันที่ ๒๖ สิงหาคม ๒๕๖๑.

^{๗๗} สัมภาษณ์ พ.ต.ท. กิตติศักดิ์ วิเศษนันท์, รองผู้กำกับสถานีตำรวจภูธรภูพาน จังหวัดสกลนคร, วันที่ ๒๘ กันยายน ๒๕๖๑.

กฎหมายบัญญัติ และประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งในท้องถิ่นมีสิทธิเข้าชื่อกัน เพื่อเสนอข้อบัญญัติหรือเพื่อถอดถอนสมาชิกสภาท้องถิ่น หรือผู้บริหารท้องถิ่นได้ตามที่กฎหมายบัญญัติ^{๗๘}

การมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมตามหลักสี่สามีญูตา คือ การรณรงค์ให้ประชาชนรู้จักกฎหมายเกี่ยวกับการประพฤตีสัจจริต ดีงาม การรักษาระเบียบวินัยของส่วนรวม ไม่ทำตนให้เป็นที่น่ารังเกียจ หรือเสื่อมเสียแก่ชุมชน โดยการจัดตั้งและจัดอบรมการเป็นอาสาสมัครตำรวจบ้าน มีความรู้เกี่ยวกับแนวคิดทฤษฎีบังคับใช้กฎหมาย ทฤษฎีชุมชนสัมพันธ์ที่เน้นการมีส่วนร่วมของประชาชนในการป้องกันอาชญากรรมเนื่องจากประชาชนทราบในข้อมูลข่าวสารในพื้นที่จึงทำให้เจ้าหน้าที่ของรัฐได้ข้อมูลที่ต้องการเพื่อจะได้ใช้ประกอบในการป้องกันอาชญากรรม และทฤษฎีควบคุมอาชญากรรมโดยสภาพแวดล้อมซึ่งจะใช้แนวคิดนี้เพื่อประกอบในการจัดพื้นที่ที่เป็นที่พักอาศัยหรือที่สาธารณะซึ่งทุกคนจะต้องดูแลร่วมกันหรือใช้ประโยชน์ร่วมกัน เพื่อให้เกิดความปลอดภัยในการปฏิบัติหน้าที่ การใช้กำลังของอาสาสมัครตำรวจบ้าน ร่วมกันจัดเวรยาม ตั้งกฎกติกาของหมู่บ้าน การควบคุมบุคคลกลุ่มเสี่ยง และการแจ้งเบาะแสของคนร้าย กำหนดมาตรการป้องกันอันได้แก่มาตรการป้องกันพื้นฐาน มาตรการป้องกันตามปกติและมาตรการป้องกันในเชิงรุก ซึ่งประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมเพื่อตอบสนองความต้องการด้านความมั่นคงในทรัพย์สินและชีวิตของตนเองและชุมชน^{๗๙}

สรุปได้ว่า การมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมตามหลักสี่สามีญูตา คือ การรณรงค์ให้ประชาชนรู้จักกฎหมาย ปฏิบัติตามกฎหมาย รักษาระเบียบวินัยของส่วนรวม มีส่วนในการทำประชาพิจารณ์เกี่ยวกับกฎหมายต่าง ๆ โดยความเป็นธรรม

ง. ด้านการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยแบบถกแถลง

การมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนแบบถกแถลงตามหลักการอยู่ร่วมกันด้วยระเบียบวินัยและกฎหมายสี่สามีญูตาเป็นการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนในรูปแบบการเมืองภาคประชาชนเกี่ยวกับกิจกรรมทางการเมือง ซึ่งอาจจะนำไปปฏิบัติที่ง่ายขึ้นกว่าการมีส่วนร่วมผ่านตัวแทน เพราะการเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจโดยตรงในรูปขององค์กรภาคประชาชนจะมีน้ำหนักมากกว่าปัจเจกบุคคล เป็นความพยายามที่จะแก้ไขปัญหาที่เกิดจากข้อบกพร่องของประชาธิปไตยแบบตัวแทนที่เป็นรูปแบบสถาบันที่ตายตัวไม่สามารถตอบสนองความต้องการของประชาชนที่มีความซับซ้อน และมีความแตกต่างหลากหลายในสถานการณ์การเมืองที่เต็มไปด้วยกลุ่มผลประโยชน์มากมายเช่นปัจจุบัน และยังมีกลุ่มทุนข้ามชาติที่เข้ามาแสวงผลกำไรจากข้อบกพร่องของระบอบการเมืองแบบตัวแทน การรวมตัวในรูปแบบองค์กรภาคประชาชนจึงมีความสำคัญอย่างยิ่ง^{๘๐} ในความจริงแล้ว หลักการประชาธิปไตยแบบถกแถลงไม่ได้

^{๗๘} สัมภาษณ์ นายทวี ฝาใต้, นายกเทศบาลตำบลตองโขบ จังหวัดสกลนคร, วันที่ ๑๕ สิงหาคม ๒๕๖๑.

^{๗๙} สัมภาษณ์ นายเจริญ จรรย์โกมล, อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดชัยภูมิ อดีตรองประธานสภาผู้แทนราษฎร, วันที่ ๒๐ กันยายน ๒๕๖๑.

^{๘๐} สัมภาษณ์ นายเจริญ จรรย์โกมล, อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดชัยภูมิ อดีตรองประธานสภาผู้แทนราษฎร, วันที่ ๒๐ กันยายน ๒๕๖๑.

เป็นสิ่งที่ขัดแย้งกับระบอบประชาธิปไตยแบบตัวแทน เพราะระบอบประชาธิปไตยทั้งสองแบบสามารถทำงานไปด้วยกันได้โดยไม่ขัดแย้งกันในทางปฏิบัติ โดยระบอบประชาธิปไตยแบบถกแถลงจะช่วยแก้ไขจุดอ่อนต่าง ๆ weak points ของระบบการเมืองแบบตัวแทนหรือระบอบประชาธิปไตยแบบการเลือกตั้ง โดยการมีส่วนร่วมขององค์กรภาคประชาชนที่มีความสำคัญทางการเมือง ที่เรียกว่า Active citizen จะช่วยลดความขัดแย้งและผลประโยชน์ทับซ้อนที่อาจมี แม้จะมีกฎหมายบังคับไว้ในระบบการเมืองแบบตัวแทน แต่อาจจะมีช่องว่างที่ตัวกฎหมายใช้ไม่ได้ ซึ่งอาจนำไปสู่ความขัดแย้งทางการเมืองที่รุนแรงเช่นที่เป็นอยู่ในสังคมไทยปัจจุบัน^{๕๑} หลักการอยู่ร่วมกันภายใต้ระเบียบวินัยและกฎหมายที่เป็นเอกภาพทั้งเนื้อหาและการบังคับใช้ตามหลักสราณียธรรม ข้อสี่สามัญญาต้องการการมีส่วนร่วมทางการเมืองของภาคประชาชนหรือภาคพลเมืองที่เข้มแข็งเข้าร่วมกันวิเคราะห์แลกเปลี่ยนถกแถลงกัน เพื่อนำเสนอแนวคิดของตนในการสร้างนโยบายที่เหมาะสมและตอบสนองข้อเรียกร้องที่จะส่งผลให้ตัวแทนของตนหรือรัฐบาลนำไปปฏิบัติอย่างมีประสิทธิภาพ^{๕๒}

การปกครองส่วนท้องถิ่นที่ใกล้ชิดประชาชนในพื้นที่มากที่สุด เป็นรูปแบบที่ภาคประชาชนสามารถเข้ามามีส่วนร่วมได้ง่ายและรวดเร็วที่สุด เพราะมีข้อมูลที่สะท้อนปัญหาต่างๆ ของประชาชนในท้องถิ่นรอบด้านและครบถ้วนที่จะทำให้องค์กรภาคประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมตั้งแต่ในขั้นตอนของการทำแผนพัฒนาท้องถิ่น ไม่ว่าจะในระดับตำบลหรือว่าระดับเทศบาล ซึ่งเป็นไปตามระเบียบของกระทรวงมหาดไทยในการจัดทำแผน ที่จะต้องเชิญตัวแทนองค์กรที่อยู่ในชุมชน เชิญตัวแทนองค์กรภาคประชาชนมารับฟังรูปแบบแผนแม่บทหรือแผนของชุมชน ในเขตเทศบาลก็ต้องเชิญตัวแทนของภาคประชาชนในเขตเทศบาลไม่ว่าจะเป็นตัวแทนของภาคประชาชนหรือตัวแทนของหน่วยงานภาครัฐ เพื่อที่จะมาทราบข้อมูลปัญหาต่างๆ ที่จะนำเสนอให้เกิดการแก้ไขปัญหาอย่างยั่งยืน เป็นไปตามระเบียบและข้อตกลงที่ได้ร่วมกันสานเสวนาจัดทำขึ้นในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนให้มีรายได้เพิ่มขึ้น ครอบคลุมมีความมั่นคงมากยิ่งขึ้น และสังคมมีความเข้มแข็ง^{๕๓} เพราะฉะนั้นในองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นจะมีระเบียบปฏิบัติในการที่จะเข้าไปแก้ปัญหา ซึ่งเป็นพื้นที่รับผิดชอบทั้งจังหวัด ไม่ว่าจะเป็นพื้นที่ของเทศบาลหรือว่าพื้นที่ขององค์การบริหารส่วนตำบล เป็นพื้นที่ทั้งจังหวัดที่อยู่ภายใต้การดูแลขององค์การบริหารส่วนจังหวัด ที่จำเป็นที่เขาพยายามจะดำเนินในการที่จะให้อยู่รอดในสังคม จะต้องดำเนินทำมาหากินในการที่จะให้มีรายได้เพิ่มขึ้น ในการที่จะหารายได้มาเพื่อดำรงชีวิตและสร้างความมั่นคงให้แก่ครอบครัว^{๕๔}

สรุปได้ว่า การมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยแบบถกแถลงตามหลักสี่สามัญญา คือการมีส่วนร่วมทางการเมืองภาคพลเมืองหรือภาคประชาชนที่ยึดมั่นในระเบียบวินัย

^{๕๑} สัมภาษณ์ รศ.ดร.สมชัย ศรีนอก, ผู้อำนวยการหลักสูตรศาสตรมหาบัณฑิตการสื่อสารสังคม คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหจุฬาราชวิทยาลัย, วันที่ ๒๙ สิงหาคม ๒๕๖๑.

^{๕๒} สัมภาษณ์ พระครูสังฆรักษ์เอกภัทร อภินันโท, คณบดีคณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, วันที่ ๓๐ กันยายน ๒๕๖๑.

^{๕๓} สัมภาษณ์ นายผดุงชัย ชาญชัย, กำนันตำบลตองโขบ จังหวัดสกลนคร, วันที่ ๒๑ สิงหาคม ๒๕๖๑.

^{๕๔} สัมภาษณ์ นายทวี ผาใต้, นายกเทศบาลตำบลตองโขบ จังหวัดสกลนคร, วันที่ ๑๕ สิงหาคม

และกฎหมายอย่างเท่าเทียมโดยชอบธรรม สอดคล้องกับทฤษฎีความต้องการที่จะได้รับความปลอดภัยและการยอมรับจากสังคม

(6) ทฤษฎีสัญญาตา เคารพความคิดเห็นกันและกันแบบแสวงจุดร่วม สงวนจุดต่าง

ก. ด้านการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยโดยตรง

การมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยโดยตรงด้านทฤษฎีสัญญาตา ประชาชนในระบอบประชาธิปไตยแบบยังไม่มีตัวแทนในสมัยก่อนที่ประชากรยังมีจำนวนน้อยจะมีความคิดเห็นที่ไม่หลากหลาย มีความเอกภาพสูงในทุกเรื่อง เริ่มตั้งแต่การมีส่วนร่วมในการคิดวิเคราะห์ การวางแผน การลงมือทำ การแบ่งปันผลประโยชน์ โดยมีความเชื่อและขนบธรรมเนียม ประเพณี เป็นปัจจัยที่ร้อยรัดให้แนวความคิดของประชาชนเป็นเอกภาพ โดยนำทุกเรื่องเข้าสู่ที่ประชุมร่วมเพื่อพิจารณาและตัดสินใจร่วมกัน แล้วนำไปสู่การปฏิบัติในแนวทางเดียวกัน ทุกคนเป็นทั้งฝ่ายนิติบัญญัติ ฝ่ายบริหาร และฝ่ายตุลาการอย่างกรณีของประชาธิปไตยกรีกโบราณ^{๕๕} ที่ประชาชนทุกคนมีส่วนร่วมในการทำหน้าที่ออกกฎหมายและบริหารประเทศร่วมกัน โดยมีปัจจัยพื้นฐานทางด้านโครงสร้างของช่องทางในการเข้ามามีส่วนร่วม คือ เปิดโอกาสให้ทุกคนและทุกกลุ่มในชุมชนมีโอกาสเข้าร่วมในการพัฒนาโดยการมีส่วนร่วมโดยตรง^{๕๖} มีกำหนดเวลาที่แน่ชัด เพื่อให้ประชาชนผู้เข้าร่วมสามารถกำหนดเงื่อนไขและลักษณะกิจกรรมที่แน่นอน และปัจจัยที่เป็นแรงกระตุ้นให้บุคคลเป็นส่วนตัวตัดสินใจเข้าร่วมกระทำกิจกรรมใหม่ๆ ในชุมชนหรือยอมรับสิ่งใหม่ๆ คือการติดต่อสื่อสารและลักษณะความสนใจส่วนตัวของบุคคลนั้นๆ และข้อกำหนดของชุมชนนั้นๆ^{๕๗}

การมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยโดยตรงด้านทฤษฎีสัญญาตา เป็นการมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนของการคิดวางแผนในการพัฒนาด้วยความเท่าเทียมกันทุกฝ่าย^{๕๘} จะเป็นการมีส่วนร่วมในการพัฒนาอย่างแท้จริงของประชาชนตามแนวความคิดและหลักการพัฒนาชุมชน เมื่อนำมาใช้ในทางการเมืองแบบมีส่วนร่วมจะทำให้ประชาชนได้เรียนรู้โดยตรงที่จะสนับสนุนและส่งเสริมให้กระบวนการเรียนรู้ร่วมกันของชุมชนดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ โดยประชาชนในชุมชนทุกคนเป็นแกนนำในกิจกรรมทั้งหมด ตั้งแต่การตัดสินใจไปจนถึงการควบคุมติดตามงาน และการประเมินผล^{๕๙} การมีส่วนร่วมทางการเมืองโดยตรงของชุมชนแบบนี้ มักจะพบในชุมชนชนบท ในเรื่องเกี่ยวกับงานของศาสนาหรืองานบุญประจำปี สมาชิกในชุมชนจะมีความรู้สึกทำเพื่อส่วนรวม แต่หากไม่ทำก็จะเกิดความรู้สึกไม่ดีที่เพิ่มขึ้นกับตัวเอง และชาวบ้านอาจนึกได้ว่า เช่น เจ้าอาวาสในหมู่บ้าน

^{๕๕} สัมภาษณ์ นายไพจิตร ศรีวรรณ, อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรพรรคเพื่อไทยจังหวัดนครพนม, วันที่ ๒๖ สิงหาคม ๒๕๖๑.

^{๕๖} สัมภาษณ์ ศ.ดร.บุญทัน ดอกไธสง, อดีตรองประธานวุฒิสภา คนที่ ๒, วันที่ ๑๙ สิงหาคม ๒๕๖๑.

^{๕๗} สัมภาษณ์ นายเทียนอัน แสงพรหมขารี, นายกองค้การบริหารส่วนตำบลนาตงวัฒนา จังหวัดสกลนคร, วันที่ ๑๔ กันยายน ๒๕๖๑.

^{๕๘} สัมภาษณ์ นายชัยวัช เวชกามา, ปลัดเทศบาลตำบลบ้านโพน จังหวัดสกลนคร, วันที่ ๑๗ กันยายน ๒๕๖๑.

^{๕๙} สัมภาษณ์ ผศ.ดร.เมธาพันธ์ โพธิ์ธีรโรจน์, รองคณบดีฝ่ายวิชาการ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, วันที่ ๗ สิงหาคม ๒๕๖๑.

ไต่หมู่บ้านหนึ่งได้รับพระราชทานพัดยศ ประชาชนต่างมีความยินดี และช่วยกันร่วมแรงกันวางแผนจัดงานฉลองพัดยศด้วยความเต็มใจ และร่วมกันบริจาคเงินเพื่อจ้างมโหรีสพมาฉลอง ตลอดจนการแบ่งหน้าที่กันทำงานจนสำเร็จลุล่วงไปด้วยดี ซึ่งเป็นลักษณะของการมีส่วนร่วมทางการเมืองการปกครอง และการพัฒนาของชุมชนโดยตรงหรือแบบอ้อมคดีนี้ เป็นลักษณะที่เกิดขึ้นจากแรงจูงใจภายในชุมชนเอง สมาชิกรับรู้ร่วมกันเกี่ยวกับปัญหาความต้องการ รวมตัวกัน และมีการลงแรงสมทบทุน เพื่อให้การทำงานบรรลุตามเป้าหมายอย่างเป็นทางการและเป็นเอกภาพและโดยความหวังดีต่อกันของคนในชุมชน^{๑๐}

สรุปได้ว่า การมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยโดยตรงตามหลักสารานุกรมว่าด้วย ทฤษฎีสามัญญาตา เป็นการมีส่วนร่วมแบบปรับความเห็นเข้ากันได้ ต่างฝ่ายต่างเคารพและรับฟังความคิดเห็นของกันและกัน มีความเห็นชอบร่วมกัน ตกลงกันได้ในหลักการสำคัญ ยึดถืออุดมคติหลักแห่งความดีงาม หรือจุดหมายสูงสุดอันเดียวกัน

ข. ด้านการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยโดยอ้อม

การมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยโดยอ้อมตามหลักทฤษฎีสามัญญาตา ประชาชนมีความเคารพในการตัดสินใจเลือกตัวแทนของกันและกันเข้าไปทำหน้าที่ในองค์การบริหารส่วนท้องถิ่นและระดับชาติ ศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับผู้เสนอตัวเป็นตัวแทนก่อนที่จะตัดสินใจเลือกผู้สมัครท่านใดเข้าไปทำหน้าที่แทนตนในสภา โดยอาจมีการปรึกษามีความเห็นชอบร่วมกันในครอบครัวหรือกับเพื่อนบ้าน โดยปราศจากอามิสสินจ้างหรือสิ่งของจูงใจใด ๆ^{๑๑} ทั้งนี้ ต้องเคารพความคิดเห็นของกันและกัน แม้อาจจะมีความคิดเห็นที่แตกต่างกันในตัวบุคคลหรือพรรคการเมืองที่ตนชื่นชอบก็ไม่ใช่เหตุที่จะต้องทำให้เกิดความบาดหมางกันจนไม่สามารถทำกิจกรรมร่วมกัน หรืออยู่ร่วมกันได้ในชุมชน โดยไม่ถือโทษโกรธเคืองกัน รู้จักให้อภัยกันในเรื่องที่ได้แสดงออกมาในรูปของความคิด รู้จักแสวงจุดร่วมและ สงวนจุดต่างเพื่อความสามัคคี^{๑๒}

หลักของทฤษฎีสามัญญาตาในการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยแบบตัวแทนหรือโดยอ้อม คือ การรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นและเคารพความคิดเห็นที่แตกต่าง ใช้วิธีเรียงง่ายและตรงไปตรงมาในการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมือง รับฟังความคิดเห็นและความต้องการของผู้อื่นที่จะได้รับประโยชน์และผู้ที่ต้องเสียประโยชน์^{๑๓} ในระบอบประชาธิปไตยแบบตัวแทนเป็นเรื่องของการเคารพศักดิ์ศรีผู้อื่น เปิดโอกาสให้สมาชิกของชุมชนได้แสดงความคิดเห็นอย่างอิสระเสรี แต่ต้องไม่ละเมิดสิทธิและเสรีภาพ ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของคนอื่น มิเช่นนั้นก็จะนำไปสู่ความขัดแย้งที่รุนแรง และอาจเกินขอบเขตที่จะควบคุมได้ สมาชิกในชุมชนจึงต้องให้เกียรติแก่ความคิดและการ

^{๑๐} สัมภาษณ์ พระราชวิสุทธิญาณิก, เจ้าคณะจังหวัดสกลนครฝ่ายธรรมประยุทธ์, วันที่ ๖ สิงหาคม ๒๕๖๑.

^{๑๑} สัมภาษณ์ รศ.ดร.สมชัย ศรีนอก, ผู้อำนวยการหลักพุทธศาสนธรรมหาบัณฑิตการสอนสังคม คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, วันที่ ๒๙ สิงหาคม ๒๕๖๑.

^{๑๒} สัมภาษณ์ พ.ต.ท. กิตติศักดิ์ วิเศษนันท์, รองผู้กำกับสถานีตำรวจภูธรภูคา จังหวัดสกลนคร, วันที่ ๒๕ กันยายน ๒๕๖๑.

^{๑๓} สัมภาษณ์ ดร.ประภัสร์ สุภาสร, ผู้อำนวยการ สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมสวัสดิการและสวัสดิภาพครูและบุคลากรทางการศึกษา จังหวัดสกลนคร, วันที่ ๑๙ กันยายน ๒๕๖๑.

แสดงออกของคนทุกคนอย่างเท่าเทียมกัน ไม่ว่าจะบุคคลนั้นจะมีชาติตระกูลหรือสถานะทางสังคมเป็นอย่างไร หรือแม้ผู้นั้นจะเป็นผู้ที่เห็นต่างจากตน จึงจะเป็นไปตามหลักทฤษฎีสามัญญา^{๙๔}

สรุปได้ว่า การมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยแบบตัวแทนหรือโดยอ้อมตามหลักทฤษฎีสามัญญาเป็นการรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นและเคารพความคิดเห็นที่แตกต่าง เปิดโอกาสให้สมาชิกของชุมชนได้แสดงความคิดเห็นอย่างอิสระเสรี แต่ต้องไม่ละเมิดสิทธิ เสรีภาพ และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของผู้อื่น

ค. ด้านการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม

การมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมตามหลักทฤษฎีสามัญญาภาคประชาชนมีส่วนร่วมในการคิดวางแผนดำเนินงานของนักการเมืองผ่านการจัดเวทีประชาคมตามที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญเกี่ยวกับการพิทักษ์รักษาชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ และการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข^{๙๕} มีความรู้ความเข้าใจในระบอบประชาธิปไตยอย่างถ่องแท้ สร้างให้สมาชิกทุกคนของชุมชนได้เกิดจิตสำนึกเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมือง เพื่อมีส่วนร่วมในกิจกรรมการพัฒนา รวมถึงได้รับผลประโยชน์จากการพัฒนานั้นอย่างเสมอภาค โดยคำนึงถึงผลประโยชน์ของประเทศชาติและประชาชนมากกว่าประโยชน์ส่วนตนตามหลักตามหลักทฤษฎีสามัญญา ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีจิตวิทยาว่าด้วยลำดับความต้องการและการมีความสนใจและความห่วงใยร่วมกัน การมีความเดือดร้อนและความพึงพอใจร่วมกัน และการมีการตกลงร่วมกัน และจะเปลี่ยนแปลงกลุ่มหรือชุมชนไปในทิศทางที่พึงปรารถนา^{๙๖} โดยการร่วมกันคิดหาวิธีแสวงหาความรู้ วิธีประพฤติตัวให้เหมาะสม วิธีการละเว้นการกระทำที่ก่อให้เกิดความเสียหาย วิธีการทำงานที่รับมอบหมายให้สำเร็จ มีความรับผิดชอบ ตรงเวลา สามารถพึ่งพาตนเองได้ มีความรับผิดชอบต่อสังคม สร้างวินัยในตนเอง ตระหนักถึงการมีส่วนร่วม รู้ถึงขอบเขตของสิทธิ หน้าที่ เสรีภาพ ความรับผิดชอบต่อตนเอง สังคม และสิ่งแวดล้อม มีจิตสำนึกตระหนักถึงปัญหาทางการเมืองทั้งภายในท้องถิ่นและระดับชาติ และผลกระทบของปัญหาดังกล่าวต่อประเทศชาติโดยส่วนรวม^{๙๗}

สรุปได้ว่า การมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมตามหลักทฤษฎีสามัญญาการรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น และเคารพความคิดเห็นที่แตกต่างของการเมืองภาคประชาชนที่เข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยแบบมีความรับผิดชอบต่อสังคม ตระหนักถึงขอบเขตสิทธิ หน้าที่ เสรีภาพ และความรับผิดชอบต่อตนเอง สังคม และสิ่งแวดล้อมในท้องถิ่นและระดับชาติ

ง. ด้านการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยแบบถกแถลง

^{๙๔} สัมภาษณ์ นายไพจิตร ศรีวรขาน, อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรพรรคเพื่อไทยจังหวัดนครพนม, วันที่ ๒๖ สิงหาคม ๒๕๖๑.

^{๙๕} สัมภาษณ์ ศ.ดร.บุญทัน ดอกไธสง, อดีตรองประธานวุฒิสภา คนที่ ๒, วันที่ ๖ สิงหาคม ๒๕๖๑.

^{๙๖} สัมภาษณ์ รศ.ดร.อดิศร เพียงเกษ, อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดขอนแก่น และอดีตรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์, วันที่ ๕ สิงหาคม ๒๕๖๑.

^{๙๗} สัมภาษณ์ พระมหาสุเทพ สุทธิญาโณ, หัวหน้าภาควิชาจิตวิทยา คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, วันที่ ๗ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

การมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยแบบถกแถลงตามหลักทฤษฎีสамัญญาตา ประชาชนมีส่วนร่วมในกระบวนการของประชาธิปไตยภาคพลเมือง ร่วมแก้ปัญหาความเหลื่อมล้ำอันเกิดจากการเมืองการปกครอง และวิเคราะห์ปัญหาทางการเมืองการปกครองที่สำคัญ ๆ เพื่อคิดวางแผนร่วมกันเสนอเป็นแนวทางในการพัฒนาระบอบประชาธิปไตย ด้วยการร่วมกันคิดในการสร้างนโยบายที่เหมาะสมสำหรับชุมชน ร่วมกันคิดหาทางออกเพื่อให้รัฐบาลแก้ไข้ปัญหา และร่วมกันคิดวางแผนแก้ปัญหาความเหลื่อมล้ำอันเกิดจากการเมืองการปกครอง มุ่งช่วยเหลือและบำเพ็ญประโยชน์ต่อสาธารณะด้วยความปรารถนาต่อกัน^{๙๘} และร่วมกันคิดหาวิธีผลักดันให้ตัวแทนนำข้อเรียกร้องของประชาชนไปสู่การแก้ไข้อย่างยั่งยืน ยึดมั่นในนโยบายที่เหมาะสมสำหรับชุมชนที่ร่วมกันคิดขึ้นมาเพื่อแก้ปัญหาความเหลื่อมล้ำอันเกิดจากการเมืองการปกครอง และร่วมกันหาทางออกของในปัญหาที่สำคัญ ๆ เพื่อเสนอเป็นแนวทางในการพัฒนาประชาธิปไตยตามอุดมคติหลักที่ดั่งงามที่เป็นจุดหมายสูงสุดอันเดียวกันในการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยแบบถกแถลงตามหลักทฤษฎีสамัญญาตา^{๙๙}

การมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยแบบถกแถลงตามหลักทฤษฎีสамัญญาตา ภาคประชาชนจะร่วมกันคิดหาวิธีกำหนดกลไกที่จะเปิดโอกาสและให้อำนาจประชาชนและชุมชนเข้ามาตรวจสอบการทำงานของภาครัฐและนำข้อมูลต่างๆ ไปใช้ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตและความ เป็นอยู่ได้ด้วยตนเอง ร่วมกันคิดหาวิธีส่งเสริมให้สื่อมวลชนทำหน้าที่รณรงค์เผยแพร่ค่านิยมที่ เหมาะสมต่อสังคมในวงกว้างและต่อเนื่อง^{๑๐๐} เอื้อต่อการแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับประเด็นทาง การเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยในสถานการณ์ปัจจุบันที่มีผลกระทบต่อสภาพชีวิตและ ความเป็นอยู่ของประชาชนในภาพรวม เพื่อให้ฝ่ายการเมืองร่วมกันคิดหาแนวทางในการแก้ปัญหา การเมืองให้กลับมามีเสถียรภาพที่ประชาชนต้องการ ซึ่งจะส่งผลดีต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของ ประชาชนตามหลักสารานุกรมข้อทฤษฎีสамัญญาตาอันเป็นฐานของการมีส่วนร่วมทางการเมืองใน ระบอบประชาธิปไตยของประชาชนอย่างยั่งยืน^{๑๐๑}

สรุปได้ว่า การมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยแบบถกแถลงตามหลักทฤษฎี สามัญญาตา คือ การที่ประชาชนมีส่วนร่วมในกระบวนการคิดเกี่ยวกับระบอบประชาธิปไตยภาค ประชาชน ที่ร่วมกันคิดหาวิธีแก้ปัญหาความเหลื่อมล้ำอันเกิดจากการเมืองการปกครอง และร่วมกัน คิดหาวิธีแก้ไข้ปัญหาทางการเมืองที่ส่งผลต่อการพัฒนาระบอบประชาธิปไตยอย่างยั่งยืน

๔.๑.๒ สรุปผลการสัมภาษณ์เชิงลึก

^{๙๘} สัมภาษณ์ ผศ.ดร.เมธาพันธ์ โพธิ์ธีรโรจน์, รองคณบดีฝ่ายวิชาการ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, วันที่ ๗ สิงหาคม ๒๕๖๑.

^{๙๙} สัมภาษณ์ นายทวี ฝาใต้, นายกเทศบาลตำบลตองโขบ จังหวัดสกลนคร, วันที่ ๑๕ สิงหาคม ๒๕๖๑.

^{๑๐๐} สัมภาษณ์ นายผดุงชัย ชาไชย, กำนันตำบลตองโขบ จังหวัดสกลนคร, วันที่ ๒๑ สิงหาคม ๒๕๖๑.

^{๑๐๑} สัมภาษณ์ นายไพจิตร ศรีวรรณ, อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรพรรคเพื่อไทยจังหวัด นครพนม, วันที่ ๒๖ สิงหาคม ๒๕๖๑.

ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์และสังเคราะห์หลักพุทธธรรมและจิตวิทยาการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชน เพื่อสรุปเป็นแนวทางการสร้างรูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนชาวจังหวัดสกลนครตามแนวพุทธจิตวิทยา ซึ่งสามารถอธิบายได้ดังนี้

๑. การมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยโดยตรง (Direct Democracy) เป็นการมีส่วนร่วมที่ประชาชนทำหน้าที่เป็นสภา โดยประชาชนทุกคนจะมีส่วนร่วมในการประชุมพิจารณาเรื่องต่าง ๆ ตั้งแต่ความต้องการปัจจัยสี่ไปจนถึงความต้องการระดับสูงสุดของชีวิตตามทฤษฎีการมีส่วนร่วมของมาสโลว์ เพราะเชื่อว่า ประชาชนทุกคนต้องมีส่วนร่วมในการคิด ร่วมวางแผน ร่วมทำ ร่วมรับผลประโยชน์ รวมถึงการมีส่วนร่วมในการติดตามตรวจสอบการทำงานทุกอย่างร่วมกัน โดยประชาชนทุกคนเป็นเจ้าของและเป็นผู้ใช้อำนาจอธิปไตยนิติบัญญัติ บริหาร และตุลาการด้วยตนเอง ตามสภาพสังคมที่ยังไม่มีความสลับซับซ้อนมากในอดีต ทำให้ทุกคนสามารถมีส่วนร่วมในทุกกิจกรรมของชุมชน ซึ่งเป็นไปตามหลักสาราณียธรรม หลักการทำให้เกิดความประสานพร้อมเพรียงสามัคคี และผนึกร่วมกันเป็นเอกภาพ หลักการส่งเสริมให้สังคมประชาธิปไตยต้องมีเครื่องผูกพันคนให้มีความสามัคคีร่วมมือร่วมใจกัน เพราะการที่แต่ละคนจะอยู่ได้ด้วยดี และเอาศักยภาพของตนมาร่วมสร้างสรรค์สังคมประชาธิปไตยได้นั้น ทุกคนต้องมีความสามัคคีรู้จักร่วมมือกันและอยู่ร่วมกันด้วยดี มีลักษณะการแสดงออกด้วยความมีเมตตาปรารถนาดี และหวังประโยชน์สุขต่อกัน

๒. การมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยโดยอ้อม (Representative Democracy) คือ การมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยแบบตัวแทน การที่ประชาชนได้ทำหน้าที่เลือกผู้แทนของตนเข้าไปใช้อำนาจอธิปไตยแทนตนในรัฐสภา ผ่านระบบที่เรียกว่า “การเลือกตั้ง” การมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยโดยอ้อมของประชาชน โดยประชาชนมีหน้าที่พื้นฐานของตนที่กำหนดไว้ในกฎหมายแม่บทในเรื่องการส่งเสริมคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชน การกำหนดให้ประชาชนมีส่วนร่วมทางการเมือง การตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐ และปรับปรุงโครงสร้างทางการเมืองให้มีเสถียรภาพและประสิทธิภาพเพื่อสนองตอบความต้องการของตนเอง ซึ่งเป็นไปตามหลักสาราณียธรรม หลักการทำให้เกิดความประสานพร้อมเพรียงสามัคคี และผนึกร่วมกันเป็นเอกภาพ หลักการส่งเสริมให้สังคมประชาธิปไตยต้องมีเครื่องผูกพันคนให้มีความสามัคคีร่วมมือร่วมใจกัน เพราะการที่แต่ละคนจะอยู่ได้ด้วยดี และเอาศักยภาพของตนมาร่วมสร้างสรรค์สังคมประชาธิปไตยได้นั้น ทุกคนต้องมีความสามัคคีรู้จักร่วมมือกันและอยู่ร่วมกันด้วยดี มีลักษณะการแสดงออกด้วยความมีเมตตาปรารถนาดี และหวังประโยชน์สุขต่อกัน

๓. การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในระบอบประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม (Participatory Democracy) ซึ่งเป็นการนำการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยโดยตรงมาผสมผสานกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยแบบตัวแทนและเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในทางการเมืองการปกครองมากยิ่งขึ้น โดยให้ประชาชนมีอำนาจตัดสินใจทางการเมืองและการบริหารในเรื่องสำคัญ ที่มีผลกระทบต่อดำเนินชีวิตและวิถีชีวิตของประชาชน ประชาชนมีอำนาจในการตรวจสอบและควบคุมการทำงานของผู้แทน รวมทั้งเปิดโอกาสให้สถาบันการเมืองต่าง ๆ เช่น ภาคประชาสังคม ภาคประชาชน องค์กรอิสระ องค์กรตามรัฐธรรมนูญ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สื่อมวลชนสามารถทำหน้าที่ในการติดตามและตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐ

ได้อย่างเต็มที่ ซึ่งเป็นไปตามหลักสารานุกรม หลักการทำให้เกิดความประสานพร้อมเพรียงสามัคคี และผนึกร่วมกันเป็นเอกภาพ หลักการส่งเสริมให้สังคมประชาธิปไตยต้องมีเครื่องผูกพันคนให้มีความสามัคคีร่วมมือร่วมใจกัน เพราะการที่แต่ละคนจะอยู่ได้ด้วยดี และเอาศักยภาพของตนมาร่วมสร้างสรรค์สังคมประชาธิปไตยได้นั้น ทุกคนต้องมีความสามัคคีรู้จักร่วมมือกันและอยู่ร่วมกันด้วยดี มีลักษณะการแสดงออกด้วยความมีเมตตาปรารถนาดี และหวังประโยชน์สุขต่อกัน

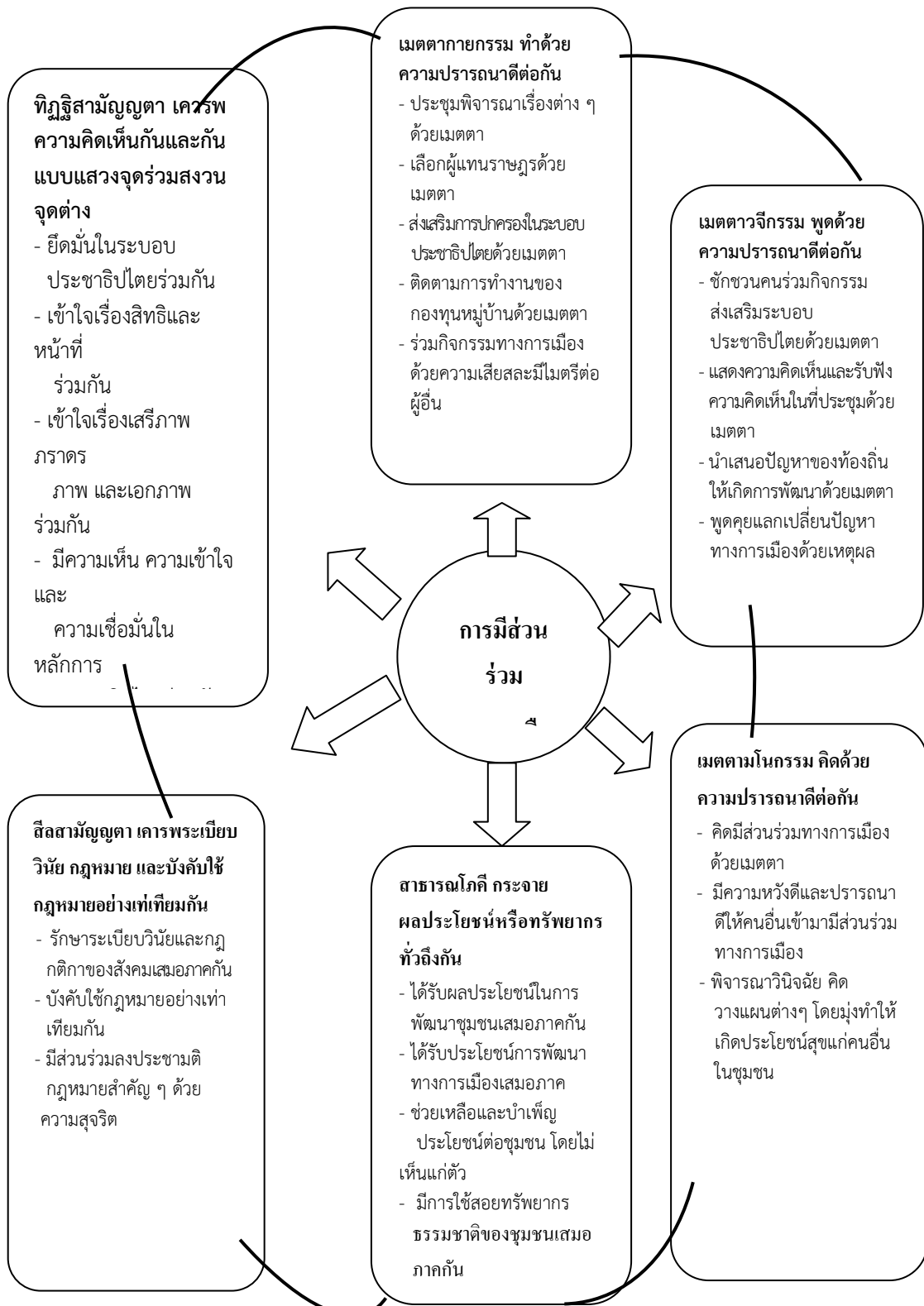
๔. การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในระบอบประชาธิปไตยแบบถกแถลง (Deliberative Democracy) เป็นประชาธิปไตยแบบถกแถลงที่เป็นกระบวนการสำคัญของประชาธิปไตยภาคพลเมืองในรูปของประชาธิปไตยชุมชน เป็นความพยายามที่จะแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นจากข้อบกพร่องของประชาธิปไตยแบบตัวแทนที่เป็นรูปแบบสถาบันที่ตายตัว ไม่สามารถตอบสนองความต้องการของประชาชนที่มีความซับซ้อน และมีความแตกต่างหลากหลายได้ ซึ่งหลักการประชาธิปไตยแบบถกแถลงไม่ได้เป็นสิ่งที่ขัดแย้งกับระบอบประชาธิปไตยแบบตัวแทน เพราะระบอบประชาธิปไตยทั้งสองแบบสามารถอยู่คู่กันได้ ซึ่งระบอบประชาธิปไตยแบบถกแถลงจะช่วยแก้ไขปัญหาข้อบกพร่องต่าง ๆ ของระบบการเมืองแบบตัวแทน โดยการมีส่วนร่วมของภาคพลเมืองที่มีความสำนึกทางการเมือง และมีจิตสาธารณะรวมหมู่ รูปแบบการมีส่วนร่วมในลักษณะนี้ที่เห็นได้ชัดคือ การที่ภาคประชาชน หรือภาคพลเมืองเข้าร่วมกันวิเคราะห์ แลกเปลี่ยนถกแถลงกัน เพื่อนำเสนอแนวคิดของตนในการสร้างนโยบายที่เหมาะสมสำหรับตนเอง โดยมีหลักการสำคัญของการมีส่วนร่วมในรูปแบบนี้ คือ กระบวนการที่ให้ประชาชนทุกคนหรือภาคพลเมือง ได้มีส่วนร่วมในการเสนอแนะ และตอบสนองข้อเรียกร้องเพื่อให้ตัวแทนของตนหรือรัฐบาลนำไปปฏิบัติ ซึ่งเป็นไปตามหลักสารานุกรม หลักการทำให้เกิดความประสานพร้อมเพรียงสามัคคี และผนึกร่วมกันเป็นเอกภาพ หลักการส่งเสริมให้สังคมประชาธิปไตยต้องมีเครื่องผูกพันคนให้มีความสามัคคีร่วมมือร่วมใจกัน เพราะการที่แต่ละคนจะอยู่ได้ด้วยดี และเอาศักยภาพของตนมาร่วมสร้างสรรค์สังคมประชาธิปไตยได้นั้น ทุกคนต้องมีความสามัคคีรู้จักร่วมมือกันและอยู่ร่วมกันด้วยดี มีลักษณะการแสดงออกด้วยความมีเมตตาปรารถนาดี และหวังประโยชน์สุขต่อกัน

๔.๒ ผลการสังเคราะห์แนวทางการสร้างรูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนชาวสกลนครตามแนวพุทธจิตวิทยา

๔.๒.๑ รูปแบบการสร้างแนวทางการมีส่วนร่วมทางการเมือง

จากการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน ๑๗ รูป/คน และการทำสนทนากลุ่มจากผู้เชี่ยวชาญ ทั้งนักวิชาการ นักการศาสนา นักการเมืองระดับชาติ นักการเมืองท้องถิ่น ผู้นำท้องถิ่น และชาวบ้านในเขตอำเภอโคกศรีสุพรรณ และอำเภอโพนนาแก้ว จำนวน ๑๒ รูป/คน ได้แนวทางการสร้างรูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนชาวสกลนครตามแนวพุทธจิตวิทยาได้ดังนี้

รูปแบบที่ ๑ แนวทางการสร้างรูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนชาวสกลนครตามแนวพุทธจิตวิทยา ด้านการมีส่วนร่วมทางการเมืองโดยตรง

แผนภาพที่ ๔.๑ การมีส่วนร่วมทางการเมืองโดยตรง

แนวทางการสร้างรูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนชาวสกลนครตามแนวพุทธจิตวิทยา ด้านการมีส่วนร่วมทางการเมืองโดยตรง มีดังนี้

ด้านเมตตาทายกรรม ทำด้วยความปรารถนาดีต่อกัน คือ ๑) ประชุมพิจารณาเรื่องต่าง ๆ ด้วยเมตตา ๒) เลือกผู้แทนราษฎรด้วยเมตตา ๓) ส่งเสริมการปกครองในระบอบประชาธิปไตยด้วยเมตตา ๔) ติดตามการทำงานของกองทุนหมู่บ้านด้วยเมตตา และ ๕) ร่วมกิจกรรมทางการเมืองด้วยความเสียสละมีไมตรีต่อผู้อื่น

ด้านเมตตาจริกรรม พุดด้วยความปรารถนาดีต่อกัน คือ ๑) ชักชวนคนร่วมกิจกรรมส่งเสริมระบอบประชาธิปไตยด้วยเมตตา๒) แสดงความคิดเห็นและรับฟังความคิดเห็นในที่ประชุมด้วยเมตตา๓) นำเสนอปัญหาของท้องถิ่นให้เกิดการพัฒนาด้วยเมตตา และ ๔) พุดคุยแลกเปลี่ยนปัญหาทางการเมืองด้วยเหตุผล

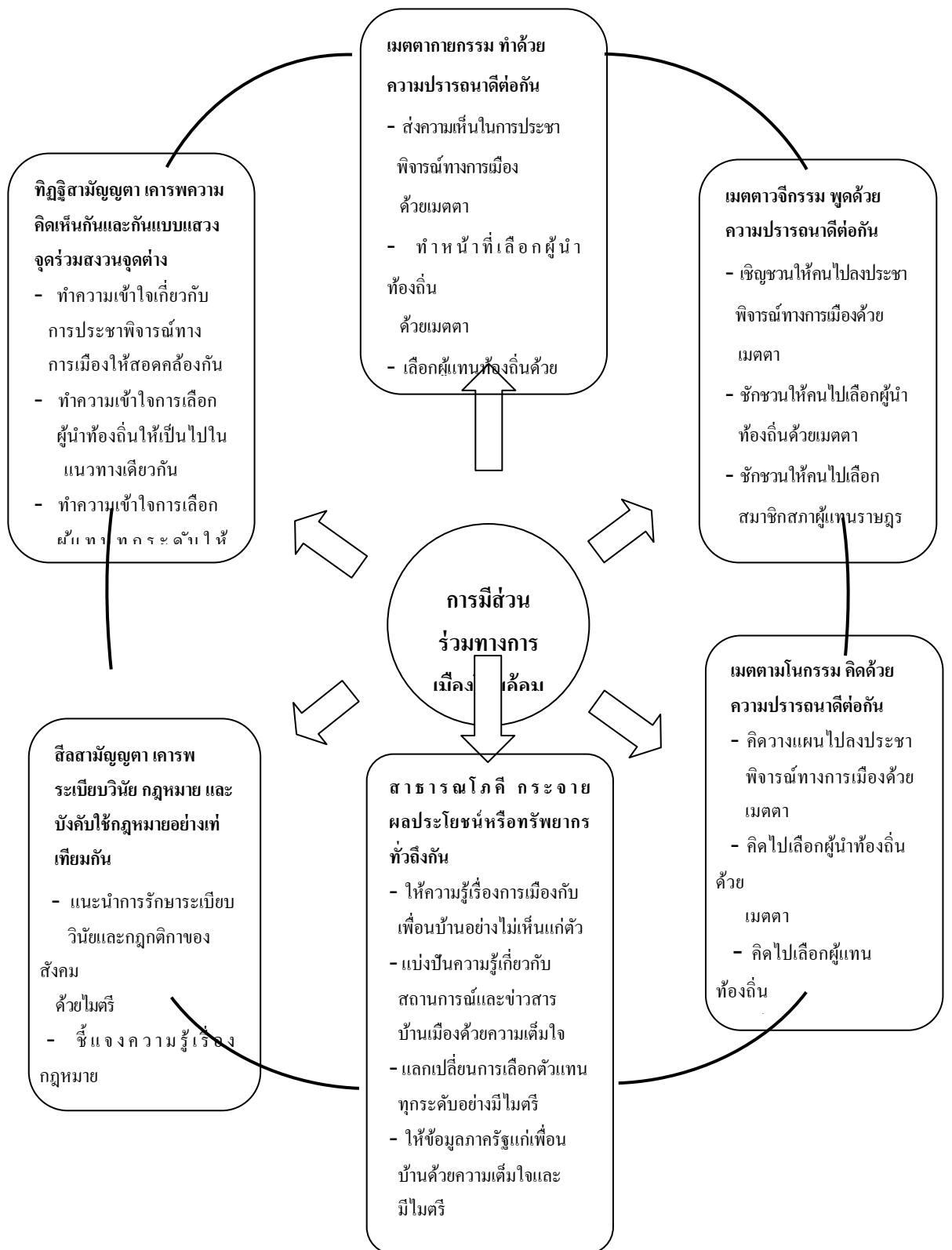
ด้านเมตตาโมโนกรรม คิดด้วยความปรารถนาดีต่อกัน คือ ๑) คิดมีส่วนร่วมทางการเมืองด้วยเมตตา ๒) มีความหวังดีและปรารถนาดีให้คนอื่นเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมือง และ ๓) พิจารณาวินิจฉัย คิดวางแผนต่างๆ โดยมุ่งทำให้เกิดประโยชน์สุขแก่คนอื่นในชุมชน

ด้านสาธารณโภคี กระจายผลประโยชน์หรือทรัพยากรทั่วถึงกัน คือ ๑) ได้รับผลประโยชน์ในการพัฒนาชุมชนเสมอภาคกัน ๒) ได้รับประโยชน์การพัฒนาทางการเมืองเสมอภาค ๓) ช่วยเหลือและบำเพ็ญประโยชน์ต่อชุมชน โดยไม่เห็นแก่ตัว และ ๔) มีการใช้สอยทรัพยากรธรรมชาติของชุมชนเสมอภาคกัน

ด้านศีลสามัญญตา เคารพระเบียบวินัย กฎหมาย และบังคับใช้กฎหมายอย่างเท่าเทียมกัน คือ ๑) รักษาระเบียบวินัยและกฎกติกาของสังคมเสมอภาคกัน ๒) บังคับใช้กฎหมายอย่างเท่าเทียมกัน และ ๓) มีส่วนร่วมลงประชามติกฎหมายสำคัญ ๆ ด้วยความสุจริต

ด้านทิวฐิสามัญญตา เคารพความคิดเห็นกันและกันแบบแสงจตุรร่วมสงวนจุดต่าง คือ ๑) ยึดมั่นในระบอบประชาธิปไตยร่วมกัน ๒) เข้าใจเรื่องสิทธิและหน้าที่ร่วมกัน๓) เข้าใจเรื่องเสรีภาพ ภราดรภาพ และเอกภาพร่วมกัน และ ๔) มีความเห็น ความเข้าใจ และความเชื่อมั่นในหลักการประชาธิปไตยร่วมกัน

รูปแบบที่ ๒ แนวทางการสร้างรูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนชาวจสกลนครตามแนวพุทธจิตวิทยา ด้านการมีส่วนร่วมทางการเมืองโดยอ้อม

แผนภาพที่ ๔.๒ การมีส่วนร่วมร่วมทางการเมืองโดยอ้อม

แนวทางการสร้างรูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนชาว สกลนครตามแนวพุทธจิตวิทยา ด้านการมีส่วนร่วมทางการเมืองโดยอ้อม มีดังนี้

ด้านเมตตากายกรรม ทำด้วยความปรารถนาดีต่อกัน คือ ๑) ส่งความเห็นในการประชาพิจารณ์ทางการเมืองด้วยเมตตา ๒) ทำหน้าที่เลือกผู้นำท้องถิ่นด้วยเมตตา ๓) เลือกผู้แทนท้องถิ่นด้วยเมตตา และ ๔) เลือกสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรด้วยเมตตา

ด้านเมตตาวจีกรรม พุดด้วยความปรารถนาดีต่อกัน คือ ๑) ส่งความเห็นในการประชาพิจารณ์ทางการเมืองด้วยเมตตา ๒) ทำหน้าที่เลือกผู้นำท้องถิ่นด้วยเมตตา ๓) เลือกผู้แทนท้องถิ่นด้วยเมตตา และ ๔) เลือกสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรด้วยเมตตา

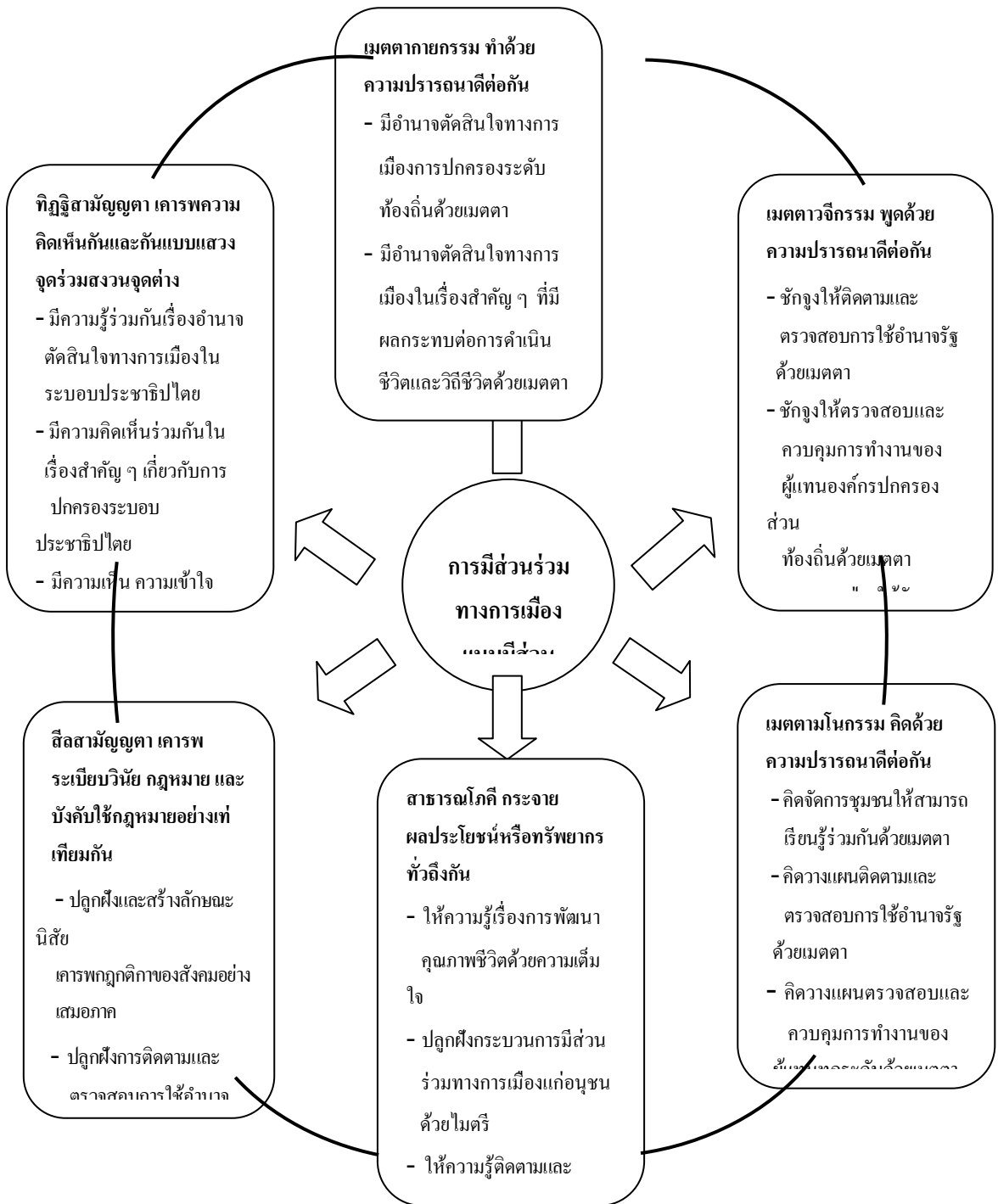
ด้านเมตตามโนกรรม คิดด้วยความปรารถนาดีต่อกัน คือ ๑) คิดวางแผนไปลงประชาพิจารณ์ทางการเมืองด้วยเมตตา ๒) คิดไปเลือกผู้นำท้องถิ่นด้วยเมตตา ๓) คิดไปเลือกผู้แทนท้องถิ่นด้วยเมตตา และ ๔) คิดไปเลือกผู้แทนราษฎรด้วยเมตตา

ด้านสาธารณโภคี กระจายผลประโยชน์หรือทรัพยากรทั่วถึงกัน คือ ๑) ให้ความรู้เรื่อง การเมืองกับเพื่อนบ้านอย่างไม่เห็นแก่ตัว ๒) แบ่งปันความรู้เกี่ยวกับสถานการณ์และข่าวสารบ้านเมือง ด้วยความเต็มใจ ๓) แลกเปลี่ยนการเลือกตั้งตัวแทนทุกระดับอย่างมีไมตรี และ ๔) ให้ข้อมูลภาครัฐแก่ เพื่อนบ้านด้วยความเต็มใจและมีไมตรี

ด้านศีลสามัญญตา เคารพระเบียบวินัย กฎหมาย และบังคับใช้กฎหมายอย่างเท่าเทียมกัน คือ ๑) แนะนำการรักษาระเบียบวินัยและกฎกติกาของสังคมด้วยไมตรี ๒) ชี้แจงความรู้เรื่องกฎหมายด้วยความเต็มใจ และ ๓) แนะนำคนอื่นให้เลือกตั้งตัวแทนทุกระดับด้วยความสุจริต

ด้านทิวฐิสามัญญตา เคารพความคิดเห็นกันและกันแบบแสงจตุรร่วมสงวนจุดต่าง คือ ๑) ทำ ความเข้าใจเกี่ยวกับการประชาพิจารณ์ทางการเมืองให้สอดคล้องกัน ๒) ทำความเข้าใจการเลือกผู้นำ ท้องถิ่นให้เป็นไปในแนวทางเดียวกัน และ ๓) ทำความเข้าใจการเลือกตั้งทุกระดับให้เป็นไปใน แนวทางเดียวกัน

รูปแบบที่ ๓ แนวทางการสร้างรูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย ของประชาชนชาวสกลนครตามแนวพุทธจิตวิทยา ด้านการมีส่วนร่วมทางการเมืองแบบการมีส่วนร่วม

แผนภาพที่ ๔.๓ การมีส่วนร่วมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วม

แนวทางการสร้างรูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนชาวสกอตตามแนวพุทธจิตวิทยา ด้านการมีส่วนร่วมทางการเมืองแบบการมีส่วนร่วม มีดังนี้

ด้านเมตตากายกรรม ทำด้วยความปรารถนาดีต่อกัน คือ ๑) มีอำนาจตัดสินใจทางการเมืองการปกครองระดับท้องถิ่นด้วยเมตตา ๒) มีอำนาจตัดสินใจทางการเมืองในเรื่องสำคัญ ๆ ที่มีผลกระทบต่อการดำเนินชีวิตและวิถีชีวิตด้วยเมตตา และ ๓) ติดตามและตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐด้วยเมตตา

ด้านเมตตาวจีกรรม พุทด้วยความปรารถนาดีต่อกัน คือ ๑) ชักจูงให้ติดตามและตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐด้วยเมตตา ๒) ชักจูงให้ตรวจสอบและควบคุมการทำงานของผู้แทนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นด้วยเมตตา และ ๓) เสนอทุกฝ่ายให้รับทราบในการแก้ไขปัญหาด้านความสงบสุขปลอดภัยด้วยเมตตา

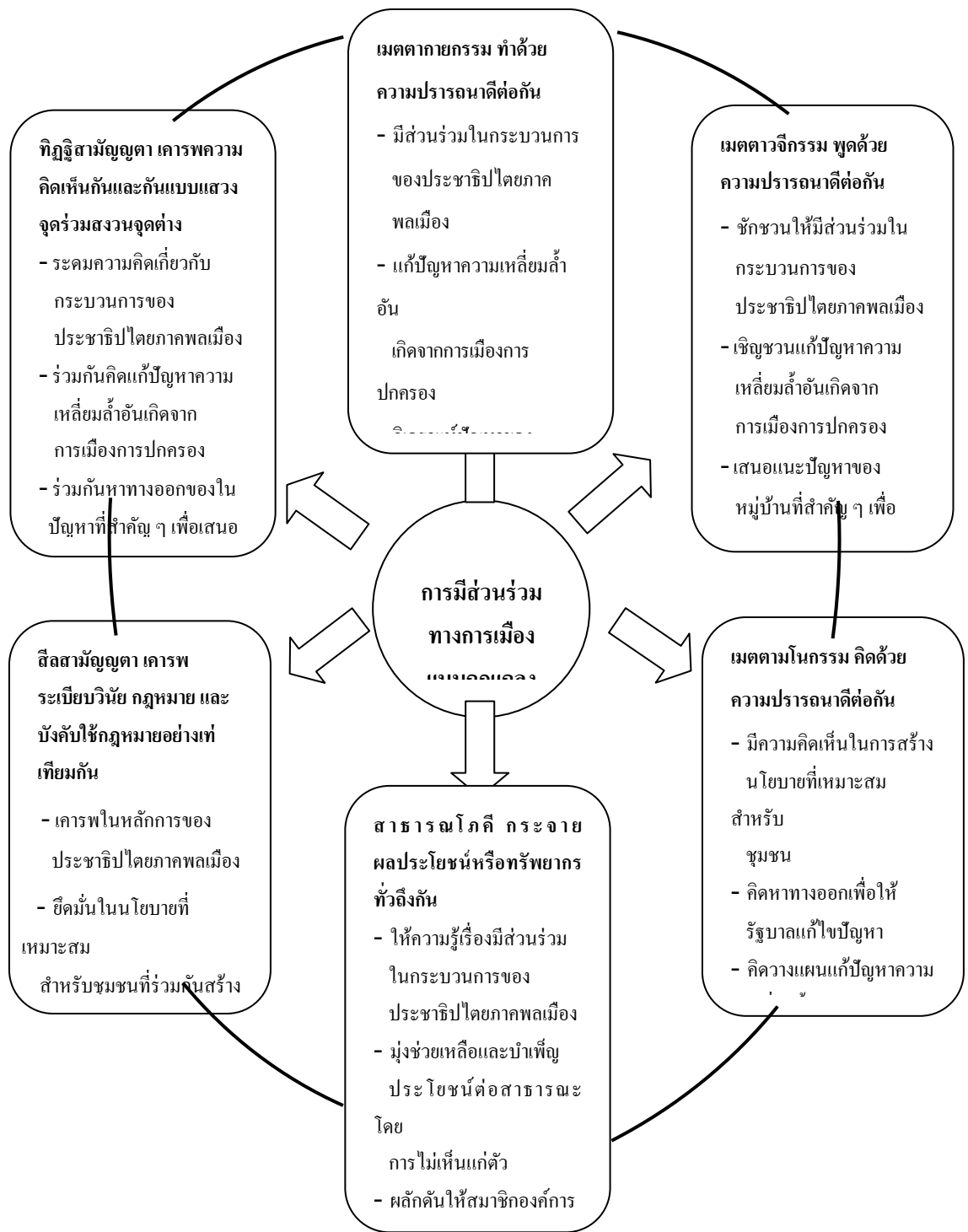
ด้านเมตตามโนกรรม คิดด้วยความปรารถนาดีต่อกัน คือ ๑) คิดจัดการชุมชนให้สามารถเรียนรู้ร่วมกันด้วยเมตตา ๒) คิดวางแผนติดตามและตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐด้วยเมตตา และ ๓) คิดวางแผนตรวจสอบและควบคุมการทำงานของผู้แทนทุกระดับด้วยเมตตา

ด้านสาธารณโภคี กระจายผลประโยชน์หรือทรัพยากรทั่วถึงกัน คือ ๑) ให้ความรู้เรื่องการพัฒนาคุณภาพชีวิตด้วยความเต็มใจ ๒) ปลุกฝังกระบวนการมีส่วนร่วมทางการเมืองแก่อนุชนด้วยเมตตา และ ๓) ให้ความรู้ติดตามและตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐและผู้แทนทุกระดับอย่างเท่าเทียมกัน

ด้านศีลสามัญญตา เคารพพระเบญจวินัย กฎหมาย และบังคับใช้กฎหมายอย่างเท่าเทียมกัน คือ ๑) ปลุกฝังและสร้างลักษณะนิสัยเคารพกฎกติกาของสังคมอย่างเสมอภาค และ ๒) ปลุกฝังการติดตามและตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐและผู้แทนทุกระดับอย่างเท่าเทียม

ด้านทิวฐีสามัญญตา เคารพความคิดเห็นกันและกันแบบแสงจตุรร่วมสงวนจุดต่าง คือ ๑) มีความรู้ร่วมกันเรื่องอำนาจตัดสินใจทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย ๒) มีความคิดเห็นร่วมกันในเรื่องสำคัญ ๆ เกี่ยวกับการปกครองระบอบประชาธิปไตย และ ๓) มีความเห็น ความเข้าใจ และความเชื่อมั่นในหลักการประชาธิปไตยร่วมกัน

รูปแบบที่ ๔ แนวทางการสร้างรูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนชาวสกอตตามแนวพุทธจิตวิทยา ด้านการมีส่วนร่วมทางการเมืองแบบถกแถลง

แผนภาพที่ ๔.๔ การมีส่วนร่วมทางการเมืองแบบคล่องตัว

แนวทางการสร้างรูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนชาวสกอตตามแนวพุทธจิตวิทยา ด้านการมีส่วนร่วมทางการเมืองแบบถกแถลง มีดังนี้

ด้านเมตตากายกรรม ทำด้วยความปรารถนาดีต่อกัน คือ ๑) มีส่วนร่วมในกระบวนการของประชาธิปไตยภาคพลเมือง ๒) แก้ปัญหาความเหลื่อมล้ำอันเกิดจากการเมืองการปกครอง และ ๓) วิเคราะห์ปัญหาของหมู่บ้านที่สำคัญ ๆ เพื่อเสนอเป็นแนวทางในการพัฒนาประชาธิปไตย

ด้านเมตตาวจีกรรม พุดด้วยความปรารถนาดีต่อกัน คือ ๑) ชักชวนให้มีส่วนร่วมในกระบวนการของประชาธิปไตยภาคพลเมือง ๒) เชิญชวนแก้ปัญหาความเหลื่อมล้ำอันเกิดจากการเมืองการปกครอง และ ๓) เสนอแนะปัญหาของหมู่บ้านที่สำคัญ ๆ เพื่อเสนอเป็นแนวทางในการพัฒนาประชาธิปไตย

ด้านเมตตามโนกรรม คิดด้วยความปรารถนาดีต่อกัน คือ ๑) มีความคิดเห็นในการสร้างนโยบายที่เหมาะสมสำหรับชุมชน ๒) คิดหาทางออกเพื่อให้รัฐบาลแก้ไขปัญหา และ ๓) คิดวางแผนแก้ปัญหาความเหลื่อมล้ำอันเกิดจากการเมืองการปกครอง

ด้านสาธารณโภคี กระจายผลประโยชน์หรือทรัพยากรทั่วถึงกัน คือ ๑) ให้ความรู้เรื่องมีส่วนร่วมในกระบวนการของประชาธิปไตยภาคพลเมือง ๒) มุ่งช่วยเหลือและบำเพ็ญประโยชน์ต่อสาธารณะ โดยการไม่เห็นแก่ตัว และ ๓) ผลักดันให้สมาชิกองค์การบริหารส่วนท้องถิ่นนำข้อเรียกร้องของประชาชนไปสู่การปฏิบัติ

ด้านศีลสามัญญตา เคารพพระเบียบวินัย กฎหมาย และบังคับใช้กฎหมายอย่างเท่าเทียมกัน คือ ๑) เคารพในหลักการของประชาธิปไตยภาคพลเมือง ๒) ยึดมั่นในนโยบายที่เหมาะสมสำหรับชุมชนที่ร่วมกันสร้าง และ ๓) เคารพในกฎกติกาการถกแถลงหรือสานเสวนา

ด้านทิวฐิสามัญญตา เคารพความคิดเห็นกันและกันแบบแสงจตุรร่วมสงวนจุดต่าง คือ ๑) ระดมความคิดเกี่ยวกับกระบวนการของประชาธิปไตยภาคพลเมือง ๒) ร่วมกันคิดแก้ปัญหาความเหลื่อมล้ำอันเกิดจากการเมืองการปกครอง ๓) ร่วมกันหาทางออกของในปัญหาที่สำคัญ ๆ เพื่อเสนอเป็นแนวทางในการพัฒนาประชาธิปไตย

๔.๒.๒ สรุปแนวทางการสร้างรูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนชาวสกอตตามแนวพุทธจิตวิทยา

แนวทางการสร้างรูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนชาวสกอตตามแนวพุทธจิตวิทยาด้านการมีส่วนร่วมทางการเมืองทั้ง ๔ ด้าน ได้แก่ ด้านการมีส่วนร่วมโดยตรง ด้านการมีส่วนร่วมโดยอ้อม ด้านการมีส่วนร่วมแบบการมีส่วนร่วม และด้านการมีส่วนร่วมแบบถกแถลงเป็นไปตามหลักสาราณียธรรมทั้ง ๖ ข้อ คือ ด้านเมตตากายกรรม ด้านเมตตาวจีกรรม ด้านเมตตามโนกรรม คิดด้วยความปรารถนาดีต่อกัน ด้านสาธารณโภคี กระจายผลประโยชน์หรือทรัพยากรทั่วถึงกัน ด้านศีลสามัญญตา เคารพพระเบียบวินัย กฎหมาย และบังคับใช้กฎหมายอย่างเท่าเทียมกัน และด้านทิวฐิสามัญญตา เคารพความคิดเห็นกันและกันแบบแสงจตุรร่วมสงวนจุดต่าง ในทุกเรื่องของการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยโดยตรงของประชาชนชาวสกอต จึงจะทำให้การมีส่วนร่วมทางการเมืองโดยตรงเกิดประสิทธิผลตามเป้าหมายที่กำหนดไว้

๔.๓ ผลการวิเคราะห์รูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชน
ชาวสกลนครตามแนวพุทธจิตวิทยา

ตารางที่ ๔.๑ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างที่มีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบ
ประชาธิปไตยของประชาชนชาวสกลนครตามแนวพุทธจิตวิทยา

(n = ๓๙๘)

เพศ	จำนวน (N)	ร้อยละ (P)
ชาย	๑๗๑	๔๓.๐
หญิง	๒๒๗	๕๗.๐
เฉลี่ยภาพรวม	๓๙๘	๑๐๐
อายุ	จำนวน (N)	ร้อยละ (P)
๒๐ - ๓๐ ปี	๘๔	๒๑.๑๐
๓๑ - ๔๐ ปี	๑๑๒	๒๘.๑๔
๔๑ - ๕๐ ปี	๑๑๗	๒๙.๔๐
๕๑ - ๖๐ ปี	๖๘	๑๗.๐๘
มากกว่า ๖๐ ปี	๑๗	๔.๒๗
เฉลี่ยภาพรวม	๓๙๘	๑๐๐.๐
อาชีพ	จำนวน (N)	ร้อยละ (P)
ธุรกิจ	๒๘	๗.๐๔
ข้าราชการ/รัฐวิสาหกิจ	๕๐	๑๒.๕๖
เกษตรกร	๒๔๓	๖๑.๐๕
รับจ้าง	๖๓	๑๕.๘๓
นักศึกษา	๑๔	๓.๕๒
เฉลี่ยภาพรวม	๓๙๘	๑๐๐.๐
ศาสนา	จำนวน (N)	ร้อยละ (P)
พุทธ	๓๘๓	๙๖.๒๓
คริสต์	๑๕	๓.๗๗
เฉลี่ยภาพรวม	๓๙๘	๑๐๐.๐
รายได้	จำนวน (N)	ร้อยละ (P)
น้อยกว่า ๑๕,๐๐๐ บาท	๒๗๙	๗๐.๑๐
๑๕,๐๐๐ - ๓๐,๐๐๐ บาท	๙๘	๒๔.๖๒
๓๐,๐๐๐ - ๕๐,๐๐๐ บาท	๒๑	๕.๒๘
เฉลี่ยภาพรวม	๓๙๘	๑๐๐.๐

จากตารางที่ ๔-๑ แสดงค่าเฉลี่ยร้อยละของประชากรที่มีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบ
ประชาธิปไตยของประชาชนชาวสกลนครตามแนวพุทธจิตวิทยา จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคลพบว่า

กลุ่มตัวอย่างของประชากรในการวิจัยส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง คิดเป็นร้อยละ ๕๗.๐๐ รองลงมาเป็นเพศชาย คิดเป็นร้อยละ ๔๓.๐๐ ส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง ๔๑ - ๕๐ ปี คิดเป็นร้อยละ ๒๙.๔๐ รองลงมาคืออายุระหว่าง ๓๑ - ๔๐ ปี คิดเป็นร้อยละ ๒๘.๑๔ ส่วนใหญ่มีอาชีพเป็นเกษตรกร คิดเป็นร้อยละ ๖๑.๐๕ รองลงมาคืออาชีพรับจ้าง คิดเป็นร้อยละ ๑๕.๘๓ ส่วนมากนับถือศาสนาพุทธ คิดเป็นร้อยละ ๙๖.๒๓ และนับถือศาสนาคริสต์ คิดเป็นร้อยละ ๓.๗๗ และส่วนใหญ่มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือนน้อยกว่า ๑๕,๐๐๐ บาท คิดเป็นร้อยละ ๗๐.๑๐ และรองลงมาคือมีรายได้เฉลี่ยต่อเดือนอยู่ระหว่าง ๑๕,๐๐๐-๓๐,๐๐๐ บาท คิดเป็นร้อยละ ๒๔.๖๒

ตารางที่ ๔.๒ ค่าเฉลี่ย (\bar{x}) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) รูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนชาวสกลนครโดยรวมและรายด้าน

(n = ๓๙๘)

รูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนชาวสกลนครตามแนวพุทธจิตวิทยา	ระดับการมีส่วนร่วม		
	\bar{x} แปรผล	S.D.	การ
การมีส่วนร่วมทางการเมืองโดยตรง	2.๖๒	0.0๔	ปานกลาง
การมีส่วนร่วมทางการเมืองโดยอ้อม	๒.๖๘	0.0๕	ปานกลาง
การมีส่วนร่วมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วม	2.๕๙	0.0๖	ปานกลาง
การมีส่วนร่วมทางการเมืองแบบถกแถลง	2.๕๗	0.0๔	ปานกลาง
เฉลี่ยภาพรวม	2.61	0.03	ปานกลาง

จากตารางที่ ๔.๒ รูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนชาวสกลนครโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ค่าเฉลี่ย ๒.๖๑ เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านที่มีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยมากที่สุด คือ ด้านการมีส่วนร่วมทางการเมืองโดยอ้อม ค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๒.๖๘ รองลงมาคือด้านการมีส่วนร่วมทางการเมืองโดยตรง ค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๒.๖๒ ด้านการมีส่วนร่วมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วม ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.๕๙ และน้อยที่สุด คือ ด้านการมีส่วนร่วมทางการเมืองแบบถกแถลง ค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๒.๕๗ อย่างไรก็ตามระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนในจังหวัดสกลนคร อยู่ในระดับปานกลาง ทั้ง ๔ ด้าน

ตารางที่ ๔.๓ ค่าเฉลี่ย (\bar{x}) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ของระดับรูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนชาวสกลนคร ด้านการมีส่วนร่วมทางการเมืองโดยตรง

(n = ๓๙๘)

ชื่อ รูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนชาวสกลนคร ด้านการมีส่วนร่วม	ระดับการมีส่วนร่วม		
	\bar{x}	S.D.	การแปรผล

ทางการเมืองโดยตรง			
๑. ท่านมีส่วนร่วมในการประชุมพิจารณาเรื่องต่าง ๆ ในชุมชน และท้องถิ่นด้วยตนเอง	๒.๖๖	1.05	ปานกลาง
๒. ท่านมีส่วนร่วมในการกำหนดกฎเกณฑ์ในชุมชนและท้องถิ่นด้วยตนเอง	2.5๕	0.88	ปานกลาง
๓. ท่านมีส่วนร่วมในการเลือกผู้นำท้องถิ่นด้วยตนเอง	2.๗8	1.0๖	ปานกลาง
๔. ท่านมีส่วนร่วมในการลงประชามติเกี่ยวกับการเมือง เช่น ประชามติเกี่ยวกับร่างรัฐธรรมนูญ	2.52	0.๙๕	ปานกลาง
๕. ท่านมีส่วนร่วมในการเลือกผู้แทนราษฎรเข้ามาทำหน้าที่ฝ่ายบริหารและนิติบัญญัติ	2.61	0.94	ปานกลาง
๖. ท่านมีส่วนร่วมในนำเสนอปัญหาของท้องถิ่นให้เกิดการพัฒนาชุมชนด้วยตนเอง	2.56	0.95	ปานกลาง
๗. ท่านมีส่วนร่วมในการเสนอร่างกฎหมายผ่านผู้แทนราษฎรด้วยตนเอง	2.๔๓	0.๐๘	ปานกลาง
๘. ท่านมีส่วนร่วมในการกิจกรรมส่งเสริมการปกครองในระบอบประชาธิปไตยด้วยตนเอง	2.58	0.88	ปานกลาง
๙. ท่านมีส่วนร่วมในการประชุมติดตามการทำงานของกองทุนหมู่บ้าน	๒.๖๒	1.01	ปานกลาง
๑๐. ท่านใช้หลักธรรมเมตตาทายกรรม, เมตตาวชิกรรม เมตตานิกรรมในการทำงานและติดต่อกับเพื่อนบ้านและผู้นำทุกระดับ	2.6๗	1.01	ปานกลาง
เฉลี่ยภาพรวม	2.๖๒	0.06	ปานกลาง

จากตารางที่ ๔.๓ พบว่ารูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนชาวสกลนคร ด้านการมีส่วนร่วมทางการเมืองโดยตรงโดยรวม อยู่ในระดับปานกลางค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.๖๒ เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดคือ ข้อ ๓ ท่านมีส่วนร่วมในการเลือกผู้นำท้องถิ่นด้วยตนเอง ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.๗8 รองลงมาคือ ข้อ ๑๐ ท่านใช้หลักธรรมเมตตาทายกรรม, เมตตาวชิกรรม เมตตานิกรรมในการทำงานและติดต่อกับเพื่อนบ้านและผู้นำทุกระดับ ค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๒.๖๗ น้อยที่สุดคือ ท่านมีส่วนร่วมในการเสนอร่างกฎหมายผ่านผู้แทนราษฎรด้วยตนเอง ค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๒.๔๓ อย่างไรก็ตามรูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนในจังหวัดสกลนคร ด้านการมีส่วนร่วมทางการเมืองโดยตรง อยู่ในระดับปานกลางทั้ง ๑๐ ข้อ

ตารางที่ ๔.๔ ค่าเฉลี่ย (\bar{x}) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ของระดับรูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนชาวสกลนคร ด้านการมีส่วนร่วมทางการเมืองโดยอ้อม

ข้อ	รูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนชาวสกลนครด้านการมีส่วนร่วมทางการเมืองโดยอ้อม	ระดับการมีส่วนร่วม		
		\bar{x}	S.D.	การแปลผล
๑	ท่านสังเกตเห็นในการประชาพิจารณ์รัฐธรรมนูญไปคณะกรรมการรับผิดชอบการทำประชาพิจารณ์	๑.25	0.๐๕	น้อยที่สุด
๒.	ท่านมีส่วนในการทำหน้าที่เลือกผู้นำหมู่บ้านของตนเอง	๓.๙๗	1.๘๙	มาก
๓.	ท่านมีส่วนในการทำหน้าที่เลือกผู้นำตำบลของตนเอง	2.62	1.02	ปานกลาง
๔.	ท่านมีส่วนในการทำหน้าที่เลือกสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล	2.57	1.02	ปานกลาง
๕.	ท่านมีส่วนในการทำหน้าที่เลือกสมาชิกองค์การบริหารส่วนจังหวัด	2.60	0.92	ปานกลาง
6.	ท่านมีส่วนร่วมในการทำหน้าที่เลือกผู้แทนราษฎรเข้าไปใช้อำนาจอธิปไตยแทนตนในรัฐสภา	2.51	0.93	ปานกลาง
๗.	ท่านมีส่วนร่วมในการทำหน้าที่เลือกสมาชิกวุฒิสภาเข้าไปใช้อำนาจอธิปไตยแทนตนในรัฐสภา	๑.๒๕	0.๐๕	ปานกลาง
๘.	ท่านมีส่วนในการทำหน้าที่เลือกกรรมการกองทุนหมู่บ้าน	2.57	0.99	ปานกลาง
๙.	ท่านใช้หลักธรรมเมตตาทายกรรม, เมตตาวจีกรรม เมตตามโนกรรมในการทำหน้าที่เลือกตัวแทนทุกระดับ	2.60	0.93	ปานกลาง
๑๐.	ท่านใช้หลักธรรมสาธารณโภคี, สีสสามัญตา และทิวฐีสสามัญตาในการทำหน้าที่เลือกตัวแทนทุกระดับ	๓.๘๐	๑.๐๘	มาก
เฉลี่ยภาพรวม		๒.๖๘	0.04	ปานกลาง

จากตารางที่ ๔.๔ พบว่า รูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนชาวสกลนคร ด้านการมีส่วนร่วมทางการเมืองโดยอ้อม โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๒.๖๘ เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดคือ ข้อ ๒ ท่านมีส่วนในการทำหน้าที่เลือกผู้นำหมู่บ้านของตนเอง ค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๘๙ รองลงมาคือ ข้อ ๑๐ ท่านใช้หลักธรรมสาธารณโภคี, สีสสามัญตา และทิวฐีสสามัญตาในการทำหน้าที่เลือกตัวแทนทุกระดับ ค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๘๐ น้อยที่สุดคือ ข้อ ๑ ท่านสังเกตเห็นในการประชาพิจารณ์รัฐธรรมนูญไปคณะกรรมการรับผิดชอบการทำประชาพิจารณ์ และข้อ ๗ ท่านมีส่วนร่วมในการทำหน้าที่เลือกสมาชิกวุฒิสภาเข้าไปใช้อำนาจอธิปไตยแทนตนในรัฐสภา ค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๑.๒๕ อย่างไรก็ตามรูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองใน

ระบอบประชาธิปไตยของประชาชนชาวสกลนคร ด้านการมีส่วนร่วมทางการเมืองโดยอ้อม ส่วนใหญ่อยู่ในระดับปานกลาง

ตารางที่ ๔.๕ ค่าเฉลี่ย (\bar{x}) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ของระดับรูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนชาวสกลนคร ด้านการมีส่วนร่วมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วม

ข้อ	รูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนชาวสกลนคร ด้านการมีส่วนร่วมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วม	ระดับการมีส่วนร่วม		
		\bar{x}	S.D.	การแปลผล
๑.	ท่านมีความเข้าใจการเมืองระบอบประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม	๔.๖๖	๑.๖๙	มากที่สุด
๒.	ท่านมีส่วนร่วมทางการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยในปัจจุบัน	๑.๒๑	0.๐๕	น้อยที่สุด
๓.	ท่านมีส่วนร่วมในอำนาจตัดสินใจทางการเมืองการปกครองระดับท้องถิ่นในปัจจุบัน	๓.65	๑.๐๗	มาก
๔.	ท่านมีส่วนร่วมในอำนาจตัดสินใจทางการเมืองการปกครองระดับจังหวัดในปัจจุบัน	2.59	0.99	ปานกลาง
๕.	ท่านมีส่วนร่วมในการบริหารทางการเมืองการปกครองระดับประเทศในปัจจุบัน	๑.๒๐	0.๐๕	น้อยที่สุด
6.	ท่านมีส่วนร่วมในอำนาจตัดสินใจทางการเมืองในเรื่องสำคัญๆที่มีผลกระทบต่อการดำเนินชีวิตและวิถีชีวิตของประชาชน	2.69	1.02	ปานกลาง
๗.	ท่านมีส่วนร่วมในอำนาจในการตรวจสอบและควบคุมการทำงานของผู้แทนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น	2.65	1.03	ปานกลาง
๘.	ท่านมีส่วนร่วมในการติดตามตรวจสอบและควบคุมการทำงานของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร	2.60	1.02	ปานกลาง
9.	ท่านมีส่วนร่วมในการติดตามและตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐ	๑.0๑	๐.0๑	น้อยที่สุด
๑๐.	ท่านใช้หลักเมตตาทายกรรม, เมตตาวจีกรรม เมตตานิกรรมเป็นหลักในการมีส่วนร่วมทางการเมือง	๓.๙๙	๑.๐๙	มาก
เฉลี่ยภาพรวม		2.๕๙	0.04	ปานกลาง

จากตารางที่ ๔.๕ พบว่า รูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนชาวสกลนคร ด้านการมีส่วนร่วมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วม โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.๕๙ เมื่อพิจารณารายชื่อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดคือ ข้อ ๑ ท่านมีความเข้าใจการเมืองระบอบประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม ค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๖๖ รองลงมาคือ ข้อ ๑๐ ท่านใช้

หลักเมตตาทายกรรม, เมตตาวจีกรรม เมตตามโนกรรมเป็นหลักการในการมีส่วนร่วมทางการเมือง ค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๙๙ รองลงมาที่มีนัยสำคัญอันดับสามคือ ข้อ ๓ ท่านมีส่วนร่วมในอำนาจตัดสินใจทางการเมืองการปกครองระดับท้องถิ่นในปัจจุบัน ค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๖๕ น้อยที่สุดคือ ข้อ ๙ ท่านมีส่วนร่วมในการติดตามและตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐ ค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๑.๐๑ อย่างไรก็ตามรูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยของประชาชนชาวสกลนคร ด้านการมีส่วนร่วมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วม มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง

ตารางที่ ๔.๖ ค่าเฉลี่ย (\bar{x}) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ของระดับรูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยของประชาชนชาวสกลนคร ด้านการมีส่วนร่วมทางการเมืองแบบถกแถลง

ข้อ	รูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยของประชาชนชาวสกลนคร ด้านการมีส่วนร่วมทางการเมืองแบบถกแถลง	(n = ๓๙๘)		
		ระดับการมีส่วนร่วม		
		\bar{x}	S.D.การแปลผล	
๑.	ท่านมีส่วนร่วมในกระบวนการของประชาธิปไตยภาคพลเมือง	2.73	1.02	ปานกลาง
๒.	ท่านมีส่วนร่วมในกระบวนการของประชาธิปไตยชุมชน	2.68	1.02	ปานกลาง
๓.	ท่านมีส่วนร่วมในกระบวนการแก้ปัญหาความเหลื่อมล้ำอันเกิดจากการเมืองการปกครอง	2.60	0.96	ปานกลาง
๔.	ท่านมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์ปัญหาของหมู่บ้านที่สำคัญ ๆ เพื่อเสนอเป็นแนวทางในการพัฒนาชุมชน	2.69	1.04	ปานกลาง
๕.	ท่านมีส่วนร่วมในการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นในการสร้างนโยบายที่เหมาะสมสำหรับชุมชนของตนเอง	2.62	0.96	ปานกลาง
6.	ท่านมีส่วนร่วมในการผลักดันให้สมาชิกองค์การบริหารส่วนท้องถิ่นนำข้อเรียกร้องของประชาชนไปสู่การปฏิบัติ	2.59	1.00	ปานกลาง
๗.	ท่านมีส่วนร่วมในการผลักดันให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรนำข้อเรียกร้องของประชาชนไปสู่การปฏิบัติ	2.67	0.98	ปานกลาง
๘.	ท่านมีส่วนร่วมในการเสนอแนะปัญหาและทางออกเพื่อให้ทางรัฐบาลทำไปสู่การแก้ไขปัญหา	2.06	1.00	ปานกลาง
๙.	ท่านใช้หลักธรรมเมตตาทายกรรม, เมตตาวจีกรรม เมตตามโนกรรมในการถกแถลงหรือสานเสวนาหาทางออก	2.73	1.02	ปานกลาง
๑๐.	ท่านใช้หลักธรรมสาธารณโภคี, สีลสามัญญา และทิวฐิสามัญญา เป็นหลักในการถกแถลงหรือสานเสวนาเรื่องสำคัญๆที่มีผลกระทบต่อการดำเนินชีวิต	2.70	1.00	ปานกลาง

และวิถีชีวิตของชุมชน			
เฉลี่ยภาพรวม	2.๕๗	0.05	ปานกลาง

จากตารางที่ ๔.๖ พบว่า รูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนชาวสกลนคร ด้านการมีส่วนร่วมทางการเมืองแบบถกแถลง โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๒.๕๗ เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดคือ ข้อ ๑ ท่านมีส่วนร่วมในกระบวนการของประชาธิปไตยภาคพลเมือง และ ข้อ ๙ ท่านใช้หลักกรรมเมตตาทายกรรม, เมตตาวจกรรม เมตตามโนกรรมในการถกแถลงหรือสานเสวนาทางออก ค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๒.๗๓ รองลงมาคือ ข้อ ๑๐ ท่านใช้หลักธรรมสาธารณโภคี, สีสสามัญตา และทิวฐีสสามัญตาเป็นหลักในการถกแถลงหรือสานเสวนาเรื่องสำคัญที่มีผลกระทบต่อการดำเนินชีวิตและวิถีชีวิตของชุมชน ค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๒.๗๐ น้อยที่สุดคือ ข้อ ๘ ท่านมีส่วนร่วมในการเสนอแนะปัญหาและทางออกเพื่อให้ทางรัฐบาลนำไปสู่การแก้ไขปัญหา ค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๒.๐๖ อย่างไรก็ตามรูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมือง ในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนในจังหวัดสกลนคร ด้านการมีส่วนร่วมทางการเมืองแบบถกแถลง อยู่ในระดับปานกลางทั้ง ๑๐ ข้อ

ตารางที่ ๔.๗ ค่าเฉลี่ย (\bar{x}) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ลำดับความต้องการในการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนชาวสกลนครโดยรวมและรายด้าน

(n = ๓๙๘)

ข้อ	ลำดับความต้องการในการมีส่วนร่วมทางการเมือง ในระบอบ ประชาธิปไตยของประชาชนชาว สกลนคร	ระดับการมีส่วนร่วม		
		\bar{x}	S.D.การแปรผล	
๑.	มีส่วนร่วมทางการเมืองเพราะความต้องการให้ นักการเมืองพัฒนาปัจจัยสี่	๔.๐๖	๐.๙๔	มาก
๒.	มีส่วนร่วมทางการเมืองเพราะความต้องการที่จะได้รับ การยอมรับจากคนในหมู่บ้าน	๔.๒๔	๐.๘๗	มาก
๓.	มีส่วนร่วมทางการเมืองเพราะความต้องการความมั่นคง ในการทำงานและการมีชีวิตอยู่อย่างมั่นคงในชุมชน	๔.๓๔	๐.๘๙	มาก
๔.	มีส่วนร่วมทางการเมืองเพราะความต้องการที่จะได้รับ การยกย่องเชิดชูจากคนในชุมชน	๔.๑๘	๐.๘๒	มาก
๕.	มีส่วนร่วมทางการเมืองเพราะความต้องการที่จะพัฒนา ตนเองให้มีความรู้เกี่ยวกับการเมืองให้ดีที่สุด	๓.๙๙	๐.๙๖	มาก
เฉลี่ยภาพรวม		๔.๑๑	๐.๗๑	มาก

จากตารางที่ ๔.๗ รูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนชาวสกลนครพิจารณาตามลำดับความต้องการโดยรวมอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ยเท่ากับ

๔.๑๑ เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ลำดับความต้องการในการมีส่วนร่วมทางการเมืองมากที่สุด คือ การมีส่วนร่วมทางการเมืองเพราะมีความต้องการความมั่นคงในการทำงานและการมีชีวิตอยู่อย่างมั่นคงในชุมชน ค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๓๔ รองลงมา คือ การมีส่วนร่วมทางการเมืองเพราะมีความต้องการที่จะได้รับการยอมรับจากคนในหมู่บ้านค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๒๔ น้อยที่สุด คือ การมีส่วนร่วมทางการเมืองเพราะมีความต้องการที่จะพัฒนาตนเองให้มีความรู้เกี่ยวกับการเมืองให้ดีที่สุดค่าเฉลี่ย เท่ากับ ๓.๙๙ อย่างไรก็ตาม รูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนชาวสกลนครพิจารณาตามลำดับความต้องการ อยู่ในระดับมาก ทั้ง ๕ ด้าน

๔.๒.๓ สรุปผลการวิจัยเชิงปริมาณ

รูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนชาวจังหวัดสกลนคร จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคลพบว่า เป็นชาย จำนวน ๑๗๑ คน คิดเป็นร้อยละ ๔๓.๐ อายุระหว่าง ๔๑ – ๕๐ ปี จำนวน ๑๑๗ คน คิดเป็นร้อยละ ๒๙.๔๐ ระดับการศึกษาต่ำกว่าปริญญาตรี จำนวน ๑๑๖ คน คิดเป็นร้อยละ ๖๓.๗๔ อาชีพ เกษตรกร จำนวน ๒๔๓ คน คิดเป็นร้อยละ ๖๑.๐๕ นับถือศาสนาพุทธ จำนวน ๓๘๓คน คิดเป็นร้อยละ ๙๖.๒๓ รายได้ต่อเดือน น้อยกว่า ๑๕,๐๐๐ บาท จำนวน ๒๗๙ คน คิดเป็นร้อยละ ๗๐.๑๐

รูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนชาวสกลนคร อยู่ในระดับปานกลาง ค่าเฉลี่ย ๒.๖๑ ด้านที่มีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยมากที่สุด คือ ด้านการมีส่วนร่วมทางการเมืองโดยอ้อม ค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๒.๖๘ รองลงมาคือด้านการมีส่วนร่วมทางการเมืองโดยตรง ค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๒.๖๒ น้อยที่สุด คือ ด้านการมีส่วนร่วมทางการเมืองแบบถกแถลง ค่าเฉลี่ย เท่ากับ ๒.๕๗ อย่างไรก็ตามระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนในจังหวัดสกลนคร อยู่ในระดับปานกลาง ทั้ง ๔ ด้าน

๑. ด้านการมีส่วนร่วมทางการเมืองโดยตรงโดยรวม อยู่ในระดับปานกลางค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๒.๕๙ เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดคือ ข้อ ๓ ท่านมีส่วนร่วมในการเลือกผู้นำท้องถิ่นด้วยตนเอง ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.๗8 รองลงมาคือ ข้อ ๑๐ ท่านใช้หลักกรรมเมตตาการุณม, เมตตาวิจิตรกรรม เมตตาเมโนกรรมในการทำงานและติดต่อกับเพื่อนบ้านและผู้มาทักทาย ค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๒.๖๗ น้อยที่สุดคือ ท่านมีส่วนร่วมในการเสนอร่างกฎหมายผ่านผู้แทนราษฎรด้วยตนเอง ค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๒.๔๓

๒. ด้านการมีส่วนร่วมทางการเมืองโดยอ้อม โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๒.๕๗ เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดคือ ข้อ ๒ ท่านมีส่วนในการทำหน้าที่เลือกผู้นำหมู่บ้านของตนเอง ค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๘๙ รองลงมาคือ ข้อ ๑๐ ท่านใช้หลักธรรมสาธารณโภคี, สีสสามัญญา และทิวาสัญญาในการทำหน้าที่เลือกตัวแทนทุกระดับ ค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๘๐ น้อยที่สุดคือ ข้อ ๑ ท่านส่งความเห็นในการประชุมนิติบัญญัติรัฐธรรมนูญไปคณะกรรมการรับผิดชอบการทำประชุมนิติบัญญัติ และข้อ ๗ ท่านมีส่วนร่วมในการทำหน้าที่เลือกสมาชิกวุฒิสภาเข้าไปใช้อำนาจอธิปไตยแทนตนในรัฐสภา ค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๐.๐๕

๓. ด้านการมีส่วนร่วมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วม โดยรวมอยู่ในระดับปานกลางค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๒.๖๒ เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดคือ ข้อ ๑ ท่านมีความเข้าใจการเมือง

ระบอบประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม ค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๖๖ รองลงมาคือ ข้อ ๑๐ ท่านใช้หลักเมตตา
 กายกรรม, เมตตาวจีกรรม เมตตามโนกรรมเป็นหลักในการมีส่วนร่วมทางการเมือง ค่าเฉลี่ยเท่ากับ
 ๓.๙๙ รองลงมาที่มีนัยสำคัญอันดับสามคือ ข้อ ๓ท่านมีส่วนร่วมในอำนาจตัดสินใจทางการเมืองการ
 ปกครองระดับท้องถิ่นในปัจจุบัน ค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๖๕ น้อยที่สุดคือ ข้อ ๙ ท่านมีส่วนร่วมในการ
 ติดตามและตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐ ค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๑.๐๑

๔. ด้านการมีส่วนร่วมทางการเมืองแบบถกแถลง โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ค่าเฉลี่ย
 เท่ากับ ๒.๕๗ เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดคือ ข้อ ๑ ท่านมีส่วนร่วมใน
 กระบวนการของประชาธิปไตยภาคพลเมือง และ ข้อ ๙ ท่านใช้หลักธรรมเมตตากายกรรม, เมตตา
 วจีกรรม เมตตามโนกรรมในการถกแถลงหรือสานเสวนาหาทางออก ค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๒.๗๓ รองลงมา
 คือ ข้อ ๑๐ ท่านใช้หลักธรรมสาธารณโภคี, สีสสามัญญา และทิวฐีสามัญญาเป็นหลักในการถกแถลงหรือ
 สานเสวนาเรื่องสำคัญๆที่มีผลกระทบต่อการดำเนินชีวิตและวิถีชีวิตของชุมชน ค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๒.๗๐
 น้อยที่สุดคือ ข้อ ๘ ท่านมีส่วนร่วมในการเสนอแนะปัญหาและทางออกเพื่อให้ทางรัฐบาลทำไปสู่การ
 แก้ไขปัญหา ค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๒.๐๖

รูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนจังหวัดสกลนคร
 พิจารณาลำดับความต้องการโดยรวมอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ย ๔.๑๑ เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า
 ลำดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองเพราะมีความต้องการความมั่นคงในการทำงานและการมีชีวิตอยู่
 อย่างมั่นคงในชุมชน ค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๓๔ รองลงมาคือ ลำดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองเพราะมี
 ความต้องการที่จะได้รับการยอมรับจากคนในหมู่บ้าน ค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๒๔ และด้านที่น้อยที่สุด คือ
 ลำดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองเพราะมีความต้องการที่จะพัฒนาตนเองให้มีความรู้เกี่ยวกับการเมือง
 ให้ดีที่สุด ค่าเฉลี่ย เท่ากับ ๓.๙๙ อย่างไรก็ตาม ลำดับความต้องการที่เป็นแรงจูงใจในการมีส่วนร่วม
 ทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนชาวสกลนคร อยู่ในระดับมาก ทั้ง ๕ ด้าน

๔.๔ องค์ความรู้ที่ได้รับจากการวิจัย เรื่อง รูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบ ประชาธิปไตยของประชาชนชาวสกลนครตามแนวพุทธจิตวิทยา

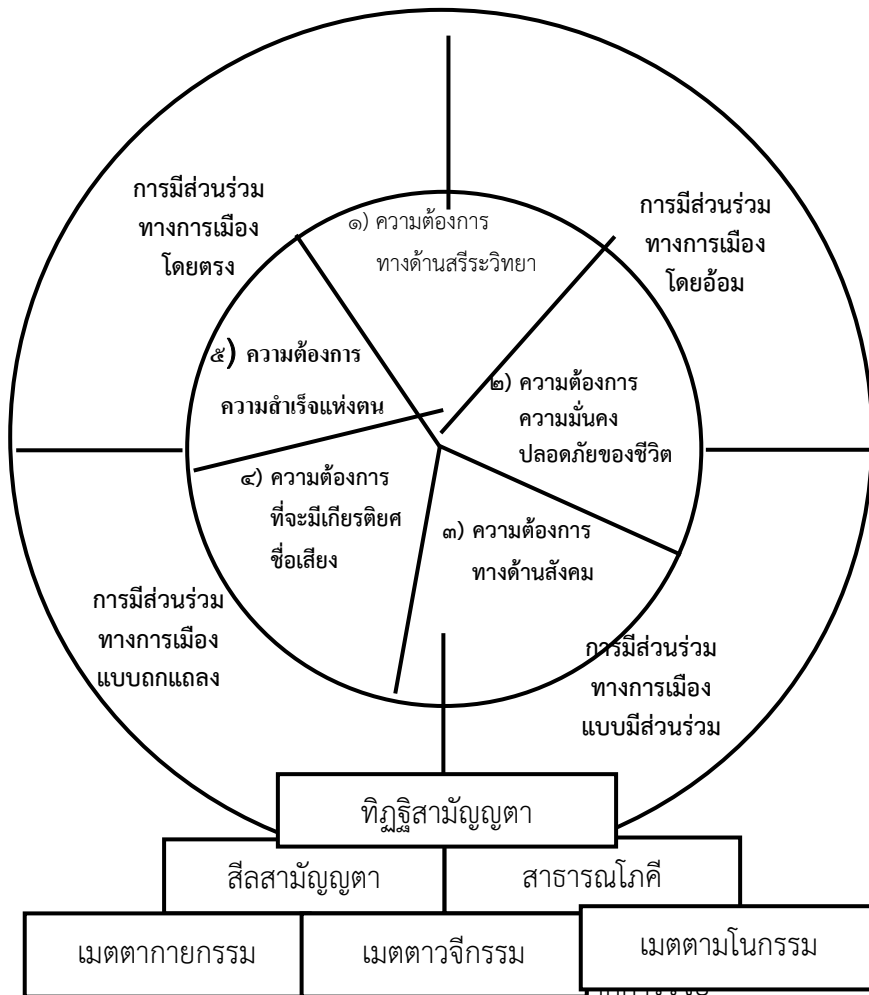
๔.๔.๑ จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพเกี่ยวกับหลักพุทธธรรมการมีส่วนร่วม
 ทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชน สรุปได้ว่า การมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบ
 ประชาธิปไตยทั้ง ๔ แบบในการวิจัยนี้ จะต้องมีหลักสารานีธรรม ๖ คือ เมตตากายกรรม เมตตา
 วจีกรรม เมตตามโนกรรม สาธารณโภคี สีสสามัญญา และทิวฐีสามัญญาเป็นฐานในทางปฏิบัติ
 เพื่อให้การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนให้เกิดส่งผลต่อการพัฒนาการเมืองในระบอบ
 ประชาธิปไตยอย่างยั่งยืนเป็นระบอบการเมืองแบบธัมมาธิปไตย

๔.๔.๒ จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ ประชาชนชาวสกลนครมีส่วนร่วมทางการเมือง
 ในระบอบประชาธิปไตยอยู่ในระดับปานกลาง ทั้ง ๔ ด้าน คือด้านการมีส่วนร่วมทางการเมืองโดย
 อ้อม ด้านการมีส่วนร่วมทางการเมืองโดยตรง ด้านการมีส่วนร่วมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วม และ
 ด้านการมีส่วนร่วมทางการเมืองแบบถกแถลง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๒.๖๑ และความต้องการในการมีส่วนร่วม
 ทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนจังหวัดสกลนคร ทั้ง ๕ ลำดับ คือ ความ
 ต้องการความมั่นคงในการทำงานและการมีชีวิตอยู่อย่างมั่นคง ความต้องการที่จะได้รับการยอมรับ

ความต้องการที่จะพัฒนาตนเองให้มีความรู้เกี่ยวกับการเมืองให้ดีที่สุด ความต้องการให้หนักการเมือง พัฒนาปัจจัยสี่ และความต้องการที่จะได้รับการยกย่องเชิดชู

๔.๔.๓ จากผลการวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลดังกล่าว ผู้วิจัยจึงได้รูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยของประชาชนชาวสกจนครตามแนวพุทธจิตวิทยาในการวิจัยนี้ เป็น BUDDHIST PSYCHOLOGY DEMOCRATIC PARTICIPATION MODEL= BP 4DPs+5HNs+6SCs MODEL ซึ่งสามารถแสดงรายละเอียด ดังนี้

รูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบประชาธิปไตย
ของประชาชนชาวสกจนครตามแนวพุทธจิตวิทยา
BUDDHIST PSYCHOLOGY DEMOCRATIC PARTICIPATION MODEL=
BP 4DPs+5HNs+6SCs MODEL

จากแผนภาพ องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย เรื่อง รูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยของประชาชนชาวสกจนครตามแนวพุทธจิตวิทยา สามารถอธิบายดังนี้

การนำหลักสารานียธรรม ๖ ประการ ได้แก่ เมตตาทายกรรม เมตตาวจีกรรม เมตตามโนกรรม สาธารณโภคี สีสสามัญญตา ทิฏฐีสามัญญตา ซึ่งเป็นหลักธรรมที่เสริมสร้างความสัมพันธ์กับผู้อื่นที่เป็นเพื่อนร่วมงาน ร่วมกิจการ หรือร่วมชุมชน ตลอดจนพี่น้องร่วมครอบครัว พึงปฏิบัติตาม และทฤษฎีการเกลี้ยกล่อมมวลชน (Mass Persuasion) ของ Maslow ที่มุ่งประโยชน์ในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งในการปฏิบัติงาน โดยการสร้างความสนใจในเรื่องที่จะเกลี้ยกล่อมจตามลำดับขั้นความต้องการนำมาบูรณาการกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนชาวสกลนคร สามารถอธิบาย ได้ดังนี้

ประการแรก โดยข้อเท็จจริง เมตตาทายกรรม ทำต่อกันด้วยเมตตา เมตตาวจีกรรม พุดต่อกันด้วยเมตตา และเมตตามโนกรรม คิดต่อกันด้วยเมตตา เป็นรากฐานของการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนที่เข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองเพื่อสนองตอบความต้องการของตนเองในทุกๆระดับ

ประการที่สอง สาธารณโภคี การแบ่งปันกันอย่างเสมอภาคหรือการได้รับผลประโยชน์อย่างเท่าเทียมและทั่วถึง เป็นความต้องการของประชาชนในการเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย ซึ่งสอดคล้องกับหลักความต้องการการยอมรับ อันเป็นความต้องการความมั่นคงในการทำงานและการมีชีวิตอยู่อย่างมั่นคงยั่งยืนในสังคม

ประการที่สาม การที่ทุกคนปฏิบัติตามกฎกติกา ระเบียบ กฎหมายประพฤตินอนอยู่ในกรอบกติกาอย่างเท่าเทียมกัน และได้รับการคุ้มครองจากระบบยุติธรรมอย่างเสมอภาคกัน ส่งผลให้การมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนพัฒนายั่งยืน ตรงกับสารานียธรรมข้อ สีสสามัญญตา

ประการที่สี่ การมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยที่เกิดผลอย่างแท้จริง ประชาชนจะต้องเคารพ รับฟังความคิดเห็น แสวงจุดร่วม สงวนจุดต่าง ตกลงกันได้ในหลักการสำคัญ หรือจุดหมายสูงสุดอันเดียวกัน ถือว่าเป็นความต้องการขั้นสูงสุดของมนุษย์ ตรงกับสารานียธรรมข้อ ทิฏฐีสามัญญตา

ในทางปฏิบัติ การมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย ประชาชนจะต้องเคารพในความคิดเห็นของคนอื่น ยอมรับความคิดเห็นที่แตกต่าง และต้องปรับความคิดเห็นให้ลงรอยแบบเดียวกัน ซึ่งเป็นหลักทิฏฐีสามัญญตา ที่จะนำซึ่งความรู้รักสามัคคี ทำให้คิด พุด ทำต่อกันด้วยเมตตา ส่งผลให้มีการแก้กฏแบ่งปันผลประโยชน์แก่กันและกันด้วยสาธารณโภคี ภายใต้กฎกติกาและระบบยุติธรรมอันเดียวกันอย่างเท่าเทียมด้วยสีสสามัญญตา

การมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยเพื่อให้บรรลุความต้องการตั้งอยู่บนหลักธรรมทั้ง ๖ ประการข้างต้น เป็นหลักธรรมสำหรับการเสริมสร้างความสามัคคี และความเป็นปึกแผ่นของสังคม อันจะนำมาซึ่งความสุข ความสงบ ความมั่นคง ศีลธรรมอันดีงาม และความเจริญก้าวหน้าทั้งปวง จะทำให้สังคมที่เราอยู่ในปัจจุบันนี้พัฒนาอย่างยั่งยืน เพราะทุกคนคิด พุดดี ทำดีต่อกัน รู้จักแบ่งปันผลประโยชน์ เคารพและปฏิบัติตามระเบียบวินัยและกฎหมายอย่างเคร่งครัด เคารพในความคิดเห็นของคนอื่นโดยยึดหลักการ วิธีการ และกระบวนการการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุขเป็นสำคัญ

เมื่อประชาชนที่เข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองเพื่อให้บรรลุความต้องการสามารถปฏิบัติตามหลักสารานียธรรม ทั้ง ๖ ประการแล้ว จะต้องนำมาใช้ในการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย ทั้ง ๔ ด้าน ดังนี้

๑. รูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนชาวสกอตตามแนวพุทธจิตวิทยา ด้านการมีส่วนร่วมทางการเมืองโดยตรง มีดังนี้

ด้านเมตตาทายกรรม ประชุมพิจารณาเรื่องต่าง ๆ ด้วยเมตตา เลือกผู้แทนราษฎรด้วยเมตตา ส่งเสริมการปกครองในระบอบประชาธิปไตยด้วยเมตตา ติดตามการทำงานของกองทุนหมู่บ้านด้วยเมตตา และร่วมกิจกรรมทางการเมืองด้วยความเสียสละมีไมตรีต่อผู้อื่น ด้านเมตตาวิจารณ์กรรมชักชวนคนร่วมกิจกรรมส่งเสริมระบอบประชาธิปไตยด้วยเมตตา แสดงความคิดเห็นและรับฟังความคิดเห็นในที่ประชุมด้วยเมตตา นำเสนอปัญหาของท้องถิ่นให้เกิดการพัฒนาด้วยเมตตา และพูดคุยแลกเปลี่ยนปัญหาทางการเมืองด้วยเหตุผล ด้านเมตตาตามโนกรรม คิดมีส่วนร่วมทางการเมืองด้วยเมตตา มีความหวังดีและปรารถนาดีให้คนอื่นเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมือง และพิจารณาวินิจฉัย คิดวางแผนต่างๆ โดยมุ่งทำให้เกิดประโยชน์สุขแก่คนอื่นในชุมชน ด้านสาธารณโภคี แบ่งปันผลประโยชน์ในการพัฒนาชุมชนเสมอภาคกัน ได้รับประโยชน์การพัฒนาทางการเมืองเสมอภาค ช่วยเหลือและบำเพ็ญประโยชน์ต่อชุมชนโดยไม่เห็นแก่ตัว และมีการใช้สอยทรัพยากรธรรมชาติของชุมชนเสมอภาคกัน ด้านศีลสามัญญตา รักษาระเบียบวินัยและกฎกติกาของสังคมเสมอภาคกัน บังคับใช้กฎหมายอย่างเท่าเทียมกัน และมีส่วนร่วมลงประชามติกฎหมายสำคัญ ๆ ด้วยความสุจริต ด้านทิวฐิสามัญญตา ยึดมั่นในระบอบประชาธิปไตยร่วมกัน เข้าใจเรื่องสิทธิและหน้าที่ร่วมกัน เข้าใจเรื่องเสรีภาพ ภารดรภาพ และเอกภาพร่วมกัน และมีความเห็น ความเข้าใจ และความเชื่อมั่นในหลักการประชาธิปไตยร่วมกัน

๒. รูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนชาวสกอตตามแนวพุทธจิตวิทยา ด้านการมีส่วนร่วมทางการเมืองโดยอ้อม มีดังนี้

ด้านเมตตาทายกรรม ส่งความเห็นในการประชาพิจารณ์ทางการเมืองด้วยเมตตา ทำหน้าที่เลือกผู้นำท้องถิ่นด้วยเมตตา เลือกผู้แทนท้องถิ่นด้วยเมตตา และเลือกสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรด้วยเมตตา ด้านเมตตาวิจารณ์กรรม ส่งความเห็นในการประชาพิจารณ์ทางการเมืองด้วยเมตตา ชักชวนให้เลือกผู้นำท้องถิ่นและเลือกสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรด้วยเมตตา ด้านเมตตาตามโนกรรม คิดวางแผนไปลงประชาพิจารณ์ทางการเมืองด้วยเมตตา คิดวางแผนไปเลือกผู้นำท้องถิ่นด้วยเมตตา คิดวางแผนไปเลือกผู้แทนท้องถิ่นและผู้แทนราษฎรด้วยเมตตา ด้านสาธารณโภคี แบ่งปันความรู้เรื่องการเมืองกับเพื่อนบ้านอย่างไม่เห็นแก่ตัว แบ่งปันความรู้เกี่ยวกับสถานการณ์และข่าวสารบ้านเมืองด้วยความเต็มใจ แลกเปลี่ยนการเลือกตัวแทนทุกระดับอย่างมีไมตรี และแบ่งปันข้อมูลภาครัฐแก่เพื่อนบ้านด้วยความเต็มใจและมีไมตรี ด้านศีลสามัญญตา แนะนำการรักษาระเบียบวินัยและกฎกติกาของสังคมด้วยไมตรีชี้แจงความรู้เรื่องกฎหมายด้วยความเต็มใจ และแนะนำคนอื่นให้เลือกตัวแทนทุกระดับด้วยความสุจริต ด้านทิวฐิสามัญญตา เคารพความคิดเห็นกันและกันแบบแสวงจุดร่วม สงวนจุดต่าง

๓. รูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนชาวสกอตตามแนวพุทธจิตวิทยา ด้านการมีส่วนร่วมทางการเมืองแบบการมีส่วนร่วม มีดังนี้

ด้านเมตตาทายกรรม มีอำนาจตัดสินใจทางการเมืองการปกครองระดับท้องถิ่นด้วยเมตตา มีอำนาจตัดสินใจทางการเมืองในเรื่องสำคัญ ๆ ที่มีผลกระทบต่อ การดำเนินชีวิตและวิถีชีวิตด้วยเมตตา

และติดตาม และตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐด้วยเมตตา ด้านเมตตาวัจกรรม ชักจูงให้ติดตามและตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐด้วยเมตตา ชักจูงให้ตรวจสอบและควบคุมการทำงานของผู้แทนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นด้วยเมตตา และเสนอทุกฝ่ายให้รับทราบในการแก้ไขปัญหาด้านความสงบสุขปลอดภัยด้วยเมตตา ด้านเมตตาโมกกรรม คัดจัดการชุมชนให้สามารถเรียนรู้ร่วมกันด้วยเมตตา คิดวางแผนติดตามและตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐด้วยเมตตา และคิดวางแผนตรวจสอบและควบคุมการทำงานของผู้แทนทุกระดับด้วยเมตตา ด้านสาธารณโภคี ให้ความรู้เรื่องการพัฒนาคุณภาพชีวิตด้วยความเต็มใจ ปลุกฝังกระบวนการมีส่วนร่วมทางการเมืองแก่อนุชนด้วยเมตรี และให้ความรู้ติดตามและตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐ และผู้แทนทุกระดับอย่างเท่าเทียมกัน ด้านศีลสามัญญตา ปลุกฝังและสร้างลักษณะนิสัยเคารพกฎกติกาของสังคมอย่างเสมอภาค และปลุกฝังการติดตามและตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐและผู้แทนทุกระดับอย่างเท่าเทียม ด้านทิวฐิสามัญญตา เคารพความคิดเห็นกันและกันแบบแสงจตุรร่วมสงวนจุดต่าง คือ มีความรู้ร่วมกันเรื่องอำนาจตัดสินใจทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย มีความคิดเห็นร่วมกันในเรื่องสำคัญ ๆ เกี่ยวกับการปกครองระบอบประชาธิปไตย และมีความเห็น ความเข้าใจ และความเชื่อมั่นในหลักการประชาธิปไตยร่วมกัน

๔. รูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนชาวสกจนครตามแนวพุทธจิตวิทยา ด้านการมีส่วนร่วมทางการเมืองแบบถกแถลง มีดังนี้

ด้านเมตตากายกรรม ทำด้วยความปรารถนาดีต่อกัน มีส่วนร่วมในกระบวนการของประชาธิปไตยภาคพลเมือง แก้ปัญหาความเหลื่อมล้ำอันเกิดจากการเมืองการปกครอง และวิเคราะห์ปัญหาของหมู่บ้านที่สำคัญ ๆ เพื่อเสนอเป็นแนวทางในการพัฒนาประชาธิปไตย ด้านเมตตาวัจกรรม พูดด้วยความปรารถนาดีต่อกัน คือ ชักชวนให้มีส่วนร่วมในกระบวนการของประชาธิปไตยภาคพลเมือง เชิญชวนแก้ปัญหาคความเหลื่อมล้ำอันเกิดจากการเมืองการปกครอง และเสนอแนะปัญหาของหมู่บ้านที่สำคัญ ๆ เพื่อเสนอเป็นแนวทางในการพัฒนาประชาธิปไตย ด้านเมตตาโมกกรรม คิดด้วยความปรารถนาดีต่อกัน มีความคิดเห็นในการสร้างนโยบายที่เหมาะสมสำหรับชุมชน คิดหาทางออกเพื่อให้รัฐบาลแก้ไขปัญหา และคิดวางแผนแก้ปัญหาคความเหลื่อมล้ำอันเกิดจากการเมืองการปกครอง ด้านสาธารณโภคี ให้ความรู้เรื่องมีส่วนร่วมในกระบวนการของประชาธิปไตยภาคพลเมือง มุ่งช่วยเหลือ และบำเพ็ญประโยชน์ต่อสาธารณะ โดยการไม่เห็นแก่ตัว และผลักดันให้สมาชิกองค์การบริหารส่วนท้องถิ่นนำข้อเรียกร้องของประชาชนไปสู่การปฏิบัติ ด้านศีลสามัญญตา เคารพในหลักการของประชาธิปไตยภาคพลเมือง ยึดมั่นในนโยบายที่เหมาะสมสำหรับชุมชนที่ร่วมกันสร้าง เคารพในกฎกติกาการถกแถลงหรือสานเสวนา ด้านทิวฐิสามัญญตา ระดมความคิดเกี่ยวกับกระบวนการของประชาธิปไตยภาคพลเมือง ร่วมกันคิดแก้ปัญหาคความเหลื่อมล้ำอันเกิดจากการเมืองการปกครอง และร่วมกันหาทางออกของในปัญหาที่สำคัญ ๆ เพื่อเสนอเป็นแนวทางในการพัฒนาประชาธิปไตย

ดังนั้น หลักสารณียธรรมและทฤษฎีจิตวิทยาแรงจูงใจตามลำดับขั้นความต้องการของมนุษย์ของ Maslow สามารถบูรณาการกับการมีส่วนร่วมในทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนชาวสกจนครในรูปแบบ BUDDHIST PSYCHOLOGY DEMOCRATIC PARTICIPATION MODEL= BP 4DPs+5HNs+6SCs MODEL ซึ่งทำให้ประชาชนชาวสกจนครมีส่วนร่วมทางการเมืองที่กว้างขึ้น เป็นกลไกที่ทำให้ประชาชนชาวสกจนครได้มีโอกาสสื่อสารกับ

นักการเมืองและรัฐมากยิ่งขึ้นเพื่อให้ได้รับการสนับสนุนตามความต้องการ เป็นการสร้างโอกาสสาน
ผลประโยชน์ร่วมกัน ส่งผลให้การมีส่วนร่วมในทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยแบบเสริมสร้าง
ความรัก ความเคารพ ความเอื้อเฟื้อ ความสามัคคี และเอกภาพภายในหมู่ประชาชนชาวสกลนครทุก
คนตามแนวพุทธจิตวิทยา

บทที่ ๕

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การศึกษาเรื่องรูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนชาวสกลนครตามแนวพุทธจิตวิทยาโดยมีวัตถุประสงค์ ๑) เพื่อวิเคราะห์หลักพุทธธรรมและจิตวิทยาเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนชาวสกลนคร ๒) เพื่อสังเคราะห์หลักพุทธธรรมและจิตวิทยาเกี่ยวกับแนวทางการสร้างรูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนชาวสกลนครและ ๓) เพื่อนำเสนอรูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนชาวสกลนครตามแนวพุทธจิตวิทยา ซึ่งการวิจัยนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Methods Research) ระหว่างการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยการเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ซึ่งเป็นพระสงฆ์นักวิชาการ นักการเมือง นักการเมืองท้องถิ่น ผู้นำท้อง และถิ่นข้าราชการตัวแทนหน่วยงาน และการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) เก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 398 คน จากผลการวิจัยสามารถสรุปผล อภิปรายผล และมีข้อเสนอแนะดังนี้

๕.๑ สรุปผลการวิจัย

ผู้วิจัยสรุปผลการวิจัย ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยจำนวน ๓ ข้อ คือ ๑) เพื่อวิเคราะห์ หลักพุทธธรรม และจิตวิทยาเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนชาวสกลนคร ๒) เพื่อสังเคราะห์หลักพุทธธรรมและจิตวิทยาเกี่ยวกับแนวทางการสร้างรูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนชาวสกลนคร และ ๓) เพื่อนำเสนอรูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนชาวสกลนครตามแนวพุทธจิตวิทยา ดังนี้

ตอนที่ ๑ ผลการวิจัยเกี่ยวกับการวิเคราะห์หลักพุทธธรรมและจิตวิทยาเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนชาวสกลนคร

๑.๑ การมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยโดยตรงคือ การมีส่วนร่วมที่ประชาชนทำหน้าที่เป็นสภาโดยประชาชนทุกคนจะมีส่วนร่วมในการประชุมพิจารณาเรื่องต่าง ๆ

ตั้งแต่ความต้องการปัจจัยสี่ไปจนถึงความต้องการระดับสูงสุดของชีวิตตามทฤษฎีการมีส่วนร่วมของ มาสโลว์ เพราะเชื่อว่า ประชาชนทุกคนต้องมีส่วนร่วมในการคิด ร่วมวางแผน ร่วมทำ ร่วมรับ ผลประโยชน์ รวมถึงการมีส่วนร่วมในการติดตามตรวจสอบการทำงานทุกอย่างร่วมกัน โดยประชาชน ทุกคนเป็นเจ้าของและเป็นผู้ใช้อำนาจอธิปไตยนิติบัญญัติ บริหาร และตุลาการด้วยตนเองตามสภาพ สังคมที่ยังไม่มีความสลับซับซ้อนมากในอดีต ทำให้ทุกคนสามารถมีส่วนร่วมในทุกกิจกรรมของชุมชน ซึ่งเป็นไปตามหลักสาราณียธรรม หลักการทำให้เกิดความประสานพร้อมเพรียงสามัคคี และผนึก ร่วมกันเป็นเอกภาพ หลักการส่งเสริมให้สังคมประชาธิปไตยต้องมีเครื่องผูกพันคนให้มีความสามัคคี ร่วมมือร่วมใจกัน เพราะการที่แต่ละคนจะอยู่ได้ด้วยดี และเอาศักยภาพของตนมาร่วมสร้างสรรค์ สังคมประชาธิปไตยได้นั้น ทุกคนต้องมีความสามัคคีรู้จักร่วมมือกันและอยู่ร่วมกันด้วยดี มีลักษณะการ แสดงออกด้วยความมีเมตตาปรารถนาดี และหวังประโยชน์สุขต่อกัน

๑.๒ การมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยโดยอ้อมเป็นการมีส่วนร่วม ทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยแบบตัวแทน การที่ประชาชนได้ทำหน้าที่เลือกผู้แทนของตนเข้าไปใช้อำนาจอธิปไตยแทนตนผ่านการเลือกตั้ง การมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยโดย อ้อมของประชาชน โดยประชาชนมีหน้าที่พื้นฐานของตนที่กำหนดไว้ในกฎหมายแม่บทในเรื่องการ ส่งเสริมคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชน การกำหนดให้ประชาชนมีส่วนร่วมทางการเมือง การ ตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐ และปรับปรุงโครงสร้างทางการเมืองให้มีเสถียรภาพและประสิทธิภาพเพื่อ สนองตอบความต้องการของตนเอง ซึ่งเป็นไปตามหลักสาราณียธรรม หลักการทำให้เกิดความ ประสานพร้อมเพรียงสามัคคี และผนึกร่วมกันเป็นเอกภาพ หลักการส่งเสริมให้สังคมประชาธิปไตย ต้องมีเครื่องผูกพันคนให้มีความสามัคคีร่วมมือร่วมใจกัน เพราะการที่แต่ละคนจะอยู่ได้ด้วยดี และเอา ศักยภาพของตนมาร่วมสร้างสรรค์สังคมประชาธิปไตยได้นั้น ทุกคนต้องมีความสามัคคีรู้จักร่วมมือกัน และอยู่ร่วมกันด้วยดี มีลักษณะการ แสดงออกด้วยความมีเมตตาปรารถนาดี และหวังประโยชน์สุขต่อ กัน

๑.๓ การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในระบอบประชาธิปไตยแบบมีส่วน ร่วมซึ่งเป็นการนำการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยโดยตรงมาผสมผสานกับการ มี ส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยแบบตัวแทนและเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วม ในทางการเมืองการปกครองมากยิ่งขึ้น โดยให้ประชาชนมีอำนาจตัดสินใจทางการเมืองและการ บริหารในเรื่องสำคัญ ที่มีผลกระทบต่อการดำเนินชีวิตและวิถีชีวิตของประชาชน ประชาชนมีอำนาจ ในการตรวจสอบและควบคุมการทำงานของผู้แทนรวมทั้งเปิดโอกาสให้สถาบันการเมืองต่าง ๆ เช่น ภาคประชาสังคม ภาคประชาชน องค์กรอิสระ องค์กรตามรัฐธรรมนูญ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สื่อมวลชนสามารถทำหน้าที่ในการติดตามและตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐได้อย่างเต็มที่ ซึ่งเป็นไปตาม หลักสาราณียธรรม หลักการทำให้เกิดความประสานพร้อมเพรียงสามัคคี และผนึกร่วมกันเป็น

เอกภาพ หลักการส่งเสริมให้สังคมประชาธิปไตยต้องมีเครื่องผูกพันคนให้มีความสามัคคีร่วมมือร่วมใจกัน เพราะการที่แต่ละคนจะอยู่ได้ด้วยดี และเอาศักยภาพของตนมาร่วมสร้างสรรค์สังคมประชาธิปไตยได้นั้น ทุกคนต้องมีความสามัคคีรู้จักร่วมมือกันและอยู่ร่วมกันด้วยดี มีลักษณะการแสดงออกด้วยความมีเมตตาปรารถนาดี และหวังประโยชน์สุขต่อกัน

๑.๔ การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในระบอบประชาธิปไตยแบบถกแถลงเป็นประชาธิปไตยแบบถกแถลงที่เป็นกระบวนการสำคัญของประชาธิปไตยภาคพลเมืองในรูปของประชาธิปไตยชุมชน เป็นความพยายามที่จะแก้ไขปัญหาที่เกิดจากข้อบกพร่องของประชาธิปไตยแบบตัวแทนที่เป็นรูปแบบสถาบันที่ตายตัว ไม่สามารถตอบสนองความต้องการของประชาชนที่มีความซับซ้อน และมีความแตกต่างหลากหลายได้ ซึ่งหลักการประชาธิปไตยแบบถกแถลงไม่ได้เป็นสิ่งที่ขัดแย้งกับระบอบประชาธิปไตยแบบตัวแทน ซึ่งระบอบประชาธิปไตยแบบถกแถลงจะช่วยแก้ไขปัญหาข้อบกพร่องต่าง ๆ ของระบบการเมืองแบบตัวแทน โดยการมีส่วนร่วมของภาคพลเมืองที่มีความสำนึกทางการเมืองและมีจิตสาธารณะรวมหมู่เป็นการมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์ แลกเปลี่ยนถกแถลงกัน เพื่อนำเสนอแนวคิดของตนโดยมีหลักการสำคัญของการมีส่วนร่วมในรูปแบบนี้ คือ กระบวนการที่ให้ประชาชนทุกคนหรือภาคพลเมืองได้มีส่วนร่วมในการเสนอแนะ และตอบสนองข้อเรียกร้องเพื่อให้ตัวแทนของตนหรือรัฐบาลนำไปปฏิบัติ ซึ่งเป็นไปตามหลักสาราณียธรรม หลักการทำให้เกิดความประสานพร้อมเพรียงสามัคคี และผนึกร่วมกันเป็นเอกภาพ หลักการส่งเสริมให้สังคมประชาธิปไตยต้องมีเครื่องผูกพันคนให้มีความสามัคคีร่วมมือร่วมใจกัน เพราะการที่แต่ละคนจะอยู่ได้ด้วยดี และเอาศักยภาพของตนมาร่วมสร้างสรรค์สังคมประชาธิปไตยได้นั้น ทุกคนต้องมีความสามัคคีรู้จักร่วมมือกันและอยู่ร่วมกันด้วยดี มีลักษณะการแสดงออกด้วยความมีเมตตาปรารถนาดี และหวังประโยชน์สุข ต่อกัน

ตอนที่ ๒ ผลการวิจัยเกี่ยวกับการสังเคราะห์หลักพุทธธรรมและจิตวิทยาเกี่ยวกับแนวทางการสร้างรูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนชาวสกลนคร

แนวทางการสร้างรูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนชาวสกลนครตามแนวพุทธจิตวิทยาด้านการมีส่วนร่วมทางการเมืองทั้ง ๔ ด้าน ได้แก่ ด้านการมีส่วนร่วมโดยตรง ด้านการมีส่วนร่วมโดยอ้อม ด้านการมีส่วนร่วมแบบแบการมีส่วนร่วม และด้านการมีส่วนร่วมแบบถกแถลงเป็นไปตามหลักสาราณียธรรมทั้ง ๖ ข้อ คือ ด้านเมตตาทายกรรม ด้านเมตตาวจีกรรม ด้านเมตตามโนกรรม คิดด้วยความปรารถนาดีต่อกัน ด้านสาธารณโภคี กระจายผลประโยชน์หรือทรัพยากรทั่วถึงกัน ด้านศีลสามัญญตา เคารพระเบียบวินัย กฎหมาย และบังคับใช้กฎหมายอย่างเท่าเทียมกัน และด้านทิวฐิสามัญญตา เคารพความคิดเห็นกันและกันแบบแสวงจุดร่วม สงวนจุดต่างในทุกเรื่องของการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยโดยตรงของประชาชน

ชาวจังหวัดสกลนคร จึงจะทำให้การมีส่วนร่วมทางการเมืองโดยตรงเกิดประสิทธิผลตามเป้าหมายที่กำหนดไว้

ตอนที่ ๓ ผลการวิจัยเกี่ยวกับรูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนชาวสกลนครตามแนวพุทธจิตวิทยา

๓.๑ รูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนชาวสกลนคร จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคลพบว่า เป็นชาย จำนวน ๑๗๑ คน คิดเป็นร้อยละ ๔๓.๐ อายุระหว่าง ๔๑ - ๕๐ ปี จำนวน ๑๑๗ คน คิดเป็นร้อยละ ๒๙.๔๐ ระดับการศึกษาต่ำกว่าปริญญาตรี จำนวน ๑๑๖ คนคิดเป็นร้อยละ ๖๓.๗๔ อาชีพ เกษตรกร จำนวน ๒๔๓ คน คิดเป็นร้อยละ ๖๑.๐๕ นับถือศาสนาพุทธ จำนวน ๓๘๓ คน คิดเป็นร้อยละ ๙๖.๒๓ รายได้ต่อเดือน น้อยกว่า ๑๕,๐๐๐ บาท จำนวน ๒๗๙ คน คิดเป็นร้อยละ ๗๐.๑๐

๓.๒ รูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนชาวสกลนคร โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ค่าเฉลี่ย ๒.๖๑ เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านที่มีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยมากที่สุด คือ ด้านการมีส่วนร่วมทางการเมืองโดยอ้อม ค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๒.๖๘ รองลงมาคือด้านการมีส่วนร่วมทางการเมืองโดยตรง ค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๒.๖๒ ด้านการมีส่วนร่วมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วม ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.๕๙ และน้อยที่สุด คือ ด้านการมีส่วนร่วมทางการเมืองแบบถกแถลง ค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๒.๕๗ อย่างไรก็ตามระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนในจังหวัดสกลนคร อยู่ในระดับปานกลาง ทั้ง ๔ ด้าน

๓.๒.๑ ด้านการมีส่วนร่วมทางการเมืองโดยตรงโดยรวม อยู่ในระดับปานกลาง ค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๒.๖๘ เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดคือ ข้อ ๓ ท่านมีส่วนร่วมในการเลือกผู้นำท้องถิ่นด้วยตนเอง ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.๗8 รองลงมาคือ ข้อ ๑๐ ท่านใช้หลักธรรมเมตตา ภายกรรม, เมตตาวิจิตรกรรม เมตตาโมกกรรมในการทำงานและติดต่อกับเพื่อนบ้านและผู้นำทุกระดับ ค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๒.๖๗ น้อยที่สุดคือ ท่านมีส่วนร่วมในการเสนอร่างกฎหมายผ่านผู้แทนราษฎรด้วยตนเอง ค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๒.๔๓

๓.๒.๒ ด้านการมีส่วนร่วมทางการเมืองโดยอ้อม โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๒.๖๒ เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดคือ ข้อ ๒ ท่านมีส่วนในการทำหน้าที่เลือกผู้นำหมู่บ้านของตนเอง ค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๘๙ รองลงมาคือ ข้อ ๑๐ ท่านใช้หลักธรรมสัจธรรม โภคี, สีสสามัญญาตา และทิวฐีสสามัญญาตาในการทำหน้าที่เลือกตัวแทนทุกระดับ ค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๘๐ น้อยที่สุดคือ ข้อ ๑ ท่านส่งความเห็นในการประชามติรัฐธรรมนูญไปคณะกรรมการรับผิดชอบการทำประชามติ และข้อ ๗ ท่านมีส่วนร่วมในการทำหน้าที่เลือกสมาชิกวุฒิสภาเข้าไปใช้อำนาจอธิปไตยแทนตนในรัฐสภา ค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๐.๐๕

๓.๒.๓ ด้านการมีส่วนร่วมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วม โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๒.๕๙ เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดคือ ข้อ ๑ ท่านมีความเข้าใจการเมืองระบอบประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม ค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๖๖ รองลงมาคือ ข้อ ๑๐ ท่านใช้หลักเมตตาทายกรรม, เมตตาวจีกรรม เมตตาโมกกรรมเป็นหลักในการมีส่วนร่วมทางการเมือง ค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๙๙ รองลงมาที่มีนัยสำคัญอันดับสามคือ ข้อ ๓ ท่านมีส่วนร่วมในอำนาจตัดสินใจทางการเมืองการปกครองระดับท้องถิ่นในปัจจุบัน ค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๖๕ น้อยที่สุดคือ ข้อ ๙ ท่านมีส่วนร่วมในการติดตามและตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐ ค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๑.๐๑

๓.๒.๔ ด้านการมีส่วนร่วมทางการเมืองแบบถกแถลง โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๒.๕๗ เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดคือ ข้อ ๑ ท่านมีส่วนร่วมในกระบวนการของประชาธิปไตยภาคพลเมือง และ ข้อ ๙ ท่านใช้หลักธรรมเมตตาทายกรรม, เมตตาวจีกรรม เมตตาโมกกรรมในการถกแถลงหรือสานเสวนาหาทางออก ค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๒.๗๓ รองลงมาคือ ข้อ ๑๐ ท่านใช้หลักธรรมสาธารณโภคี, สีสัมมัญญา และทิวีสัมมัญญาเป็นหลักในการถกแถลงหรือสานเสวนาเรื่องสำคัญๆที่มีผลกระทบต่อ การดำเนินชีวิตและวิถีชีวิตของชุมชน ค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๒.๗๐ น้อยที่สุดคือ ข้อ ๘ ท่านมีส่วนร่วมในการเสนอแนะปัญหาและทางออกเพื่อให้ทางรัฐบาลทำไปสู่การแก้ไขปัญหา ค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๒.๐๖

๓.๓ รูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนจังหวัดสกลนครพิจารณาตามลำดับความต้องการโดยรวมอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ย ๔.๑๑ เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ลำดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองเพราะมีความต้องการความมั่นคงในการทำงานและการมีชีวิตอยู่อย่างมั่นคงในชุมชน ค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๓๔ รองลงมาคือ ลำดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองเพราะมีความต้องการที่จะได้รับการยอมรับจากคนในหมู่บ้าน ค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๒๔ และด้านที่น้อยที่สุด คือ ลำดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองเพราะมีความต้องการที่จะพัฒนาตนเองให้มีความรู้เกี่ยวกับการเมืองให้ดีที่สุด ค่าเฉลี่ย เท่ากับ ๓.๙๙ อย่างไรก็ตาม ลำดับความต้องการที่เป็นแรงจูงใจในการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนชาวจังหวัดสกลนคร อยู่ในระดับมาก ทั้ง ๕ ด้าน

๓.๔ หลักสราณียธรรมและทฤษฎีจิตวิทยาแรงจูงใจตามลำดับขั้นความต้องการของมนุษย์ของ Maslow สามารถบูรณาการกับการมีส่วนร่วมในทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนชาวสกลนครในรูปแบบ BUDDHIST PSYCHOLOGY DEMOCRATIC PARTICIPATION MODEL= BP 4DPs+5HNs+6SCs MODEL ซึ่งทำให้ประชาชนชาวสกลนครมีส่วนร่วมทางการเมืองที่กว้างขึ้น เป็นกลไกที่ทำให้ประชาชนชาวสกลนครได้มีโอกาสสื่อสารกับนักการเมืองและรัฐมากยิ่งขึ้น เพื่อให้ได้รับการสนับสนุนตามความต้องการ เป็นการสร้างโอกาสสานผลประโยชน์ร่วมกัน ส่งผลให้

การมีส่วนร่วมในทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยแบบเสริมสร้างความรัก ความเคารพ ความเอื้อเฟื้อ ความสามัคคี และเอกภาพภายในหมู่ประชาชนชาวสกลนครทุกคนตามแนวพุทธจิตวิทยา

๕.๒ อภิปรายผลการวิจัย

การอภิปรายผลการวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดประเด็นในการอภิปรายผลการวิจัยดังนี้

๑. อภิปรายผลการวิจัยด้านการวิเคราะห์หลักพุทธธรรมและจิตวิทยาเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนชาวสกลนคร

๑.๑ การมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยโดยตรงคือ การมีส่วนร่วมที่ประชาชนทำหน้าที่เป็นสภาโดยประชาชนทุกคนจะมีส่วนร่วมในการประชุมพิจารณาเรื่องต่าง ๆ ตั้งแต่ความต้องการปัจจัยสี่ไปจนถึงความต้องการระดับสูงสุดของชีวิตตามทฤษฎีการมีส่วนร่วมของมาสโลว์ เพราะเชื่อว่า ประชาชนทุกคนต้องมีส่วนร่วมในการคิด ร่วมวางแผน ร่วมทำ ร่วมรับผลประโยชน์ รวมถึงการมีส่วนร่วมในการติดตามตรวจสอบการทำงานทุกอย่างร่วมกัน โดยประชาชนทุกคนเป็นเจ้าของและเป็นผู้ใช้อำนาจอธิปไตยนิติบัญญัติ บริหาร และตุลาการด้วยตนเองตามสภาพสังคมที่ยังไม่มีความสลับซับซ้อนมากในอดีต ทำให้ทุกคนสามารถมีส่วนร่วมในทุกกิจกรรมของชุมชน ซึ่งเป็นไปตามหลักสารานิยมธรรม หลักการทำให้เกิดความประสานพร้อมเพรียงสามัคคี และผนึก ร่วมกันเป็นเอกภาพ หลักการส่งเสริมให้สังคมประชาธิปไตยต้องมีเครื่องผูกพันคนให้มีความสามัคคี ร่วมมือร่วมใจกัน เพราะการที่แต่ละคนจะอยู่ได้ด้วยดี และเอาศักยภาพของตนมาร่วมสร้างสรรค์สังคมประชาธิปไตยได้นั้น ทุกคนต้องมีความสามัคคีรู้จักร่วมมือกันและอยู่ร่วมกันด้วยดี มีลักษณะการแสดงออกด้วยความมีเมตตาปรารถนาดี และหวังประโยชน์สุขต่อกัน สัมพันธ์อย่างมีนัยยะสำคัญกับงานวิจัยของภาวิณี โพธิ์มันที่ศึกษาเรื่อง รูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในองค์การบริหารส่วนตำบล : ศึกษาเฉพาะกรณีตำบลขุนคอง อำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่ ผลการศึกษาพบว่า ประชาชนเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองในรูปแบบที่แตกต่างกันโดยประชาชนมีส่วนร่วมทางการเมืองแบบเป็นทางการมากกว่าแบบไม่เป็นทางการ ส่วนสภาพทางเศรษฐกิจและสังคม ได้แก่ เพศ อายุ การศึกษา อาชีพ รายได้ การดำรงตำแหน่งที่สำคัญหรือการเป็นคณะกรรมการหมู่บ้าน การเข้าเป็นสมาชิกในองค์กรหรือกลุ่มจัดตั้งในชุมชน มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน หนึ่งประชาชนเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองในองค์การบริหารส่วนตำบลในระดับต่ำเมื่อเทียบกับการมีส่วนร่วมในกิจกรรมของชุมชน ทั้งนี้ องค์การบริหารส่วนตำบลซึ่งเป็นการปกครองท้องถิ่นที่เกิดขึ้นจากนโยบายการกระจายอำนาจของรัฐบาล ยังขาดความพร้อมในด้านต่าง ๆ เช่นความรู้ความเข้าใจของประชาชนที่มีต่อการปกครองท้องถิ่นรูปแบบองค์การบริหารส่วนตำบล การมีส่วนร่วมของประชาชน ดังนั้นจึงเสนอแนะว่าควรสร้างความเข้าใจในเรื่องการปกครองตามระบอบประชาธิปไตย การส่งเสริมให้ประชาชนมีความรู้ความเข้าใจในการปกครองท้องถิ่นรูปแบบองค์การบริหารส่วนตำบล

และต้องสนับสนุนให้ประชาชนมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมืองกับองค์การบริหารส่วนตำบลเพิ่มมากขึ้น¹

๑.๒ การมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยโดยอ้อมเป็นการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยแบบตัวแทน การที่ประชาชนได้ทำหน้าที่เลือกผู้แทนของตนเข้าไปใช้อำนาจอธิปไตยแทนตนผ่านการเลือกตั้ง การมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยโดยอ้อมของประชาชน โดยประชาชนมีหน้าที่พื้นฐานของตนที่กำหนดไว้ในกฎหมายแม่บทในเรื่องการส่งเสริมคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชน การกำหนดให้ประชาชนมีส่วนร่วมทางการเมือง การตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐ และปรับปรุงโครงสร้างทางการเมืองให้มีเสถียรภาพและประสิทธิภาพเพื่อสนองตอบความต้องการของตนเอง ซึ่งเป็นไปตามหลักสาราณียธรรม หลักการทำให้เกิดความประสานพร้อมเพรียงสามัคคี และผนึกร่วมกันเป็นเอกภาพ หลักการส่งเสริมให้สังคมประชาธิปไตยต้องมีเครื่องผูกพันคนให้มีความสามัคคีร่วมมือร่วมใจกัน เพราะการที่แต่ละคนจะอยู่ได้ด้วยดี และเอาศักยภาพของตนมาร่วมสร้างสรรค์สังคมประชาธิปไตยได้นั้น ทุกคนต้องมีความสามัคคีรู้จักร่วมมือกัน และอยู่ร่วมกันด้วยดี มีลักษณะการแสดงออกด้วยความมีเมตตาปรารถนาดี และหวังประโยชน์สุขต่อกัน สอดคล้องอย่างมีนัยยะสำคัญกับงานวิจัยของถวิลวดี บุรีกุลและคณะ ศึกษาเรื่อง โครงการการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนและความคิดเห็นต่อการทำงานของรัฐบาลและองค์กรอิสระ ผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมือง เรียงตามลำดับความสำคัญ ได้แก่ ความรู้ความเข้าใจทางการเมือง การอาศัยอยู่ในเขตเมือง-ชนบท สถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคม ข่าวสารและความสนใจทางการเมือง ความเชื่อมั่นต่อองค์กรอิสระ และประสิทธิภาพทางการเมือง โดยที่ความรู้ความเข้าใจทางการเมือง สถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคม การได้รับข่าวสารและความสนใจทางการเมืองความเชื่อมั่นต่อองค์กรอิสระ และประสิทธิภาพทางการเมืองมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับการมีส่วนร่วมทางการเมือง กล่าวได้ว่า ประชาชนที่ได้รับข่าวสาร สนใจ มีความรู้ความเข้าใจทางการเมือง มีความเชื่อมั่นต่อองค์กรอิสระ และคิดว่าพวกเขาสามารถมีอิทธิพลในทางการเมืองได้จะทำให้มีส่วนร่วมทางการเมืองมากด้วย²

๑.๓ การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในระบอบประชาธิปไตยแบบมีส่วร่วมซึ่งเป็นการนำการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยโดยตรงมาผสมผสานกับการ มี

^๑ภาวิณีโพธิ์มัน. ๒๕๔๓. รูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในองค์การบริหารส่วนตำบล :ศึกษาเฉพาะกรณีตำบลขุนคงอำเภอหางดงจังหวัดเชียงใหม่. วิทยานิพนธ์ปริญญารัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการเมืองและการปกครองมหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๔๓ หน้า ๑๐๒ - ๑๐๕

^๒ถวิลวดีบุรีกุลและคณะ, 2546. โครงการการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนและความคิดเห็นต่อการทำงานของรัฐบาลและองค์กรอิสระ. ชุดโครงการวิจัยเรื่องการติดตามและประเมินผลบังคับใช้รัฐธรรมนูญสนับสนุนโดยสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.). ๒๕๔๖. หน้า ๖ - ๗.

ส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยแบบตัวแทนและเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในทางการเมืองการปกครองมากยิ่งขึ้น โดยให้ประชาชนมีอำนาจตัดสินใจทางการเมืองและการบริหารในเรื่องสำคัญ ที่มีผลกระทบต่อ การดำเนินชีวิตและวิถีชีวิตของประชาชน ประชาชนมีอำนาจในการตรวจสอบและควบคุมการทำงานของผู้แทนรวมทั้งเปิดโอกาสให้สถาบันการเมืองต่าง ๆ เช่น ภาคประชาสังคม ภาคประชาชน องค์กรอิสระ องค์กรตามรัฐธรรมนูญ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สื่อมวลชนสามารถทำหน้าที่ในการติดตามและตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐได้อย่างเต็มที่ ซึ่งเป็นไปตามหลักสารานุกรม หลักการทำให้เกิดความประสานพร้อมเพียงสามัคคี และผนึกร่วมกันเป็นเอกภาพ หลักการส่งเสริมให้สังคมประชาธิปไตยต้องมีเครื่องผูกพันคนให้มีความสามัคคีร่วมมือร่วมใจกัน เพราะการที่แต่ละคนจะอยู่ได้ด้วยดี และเอาศักยภาพของตนมาร่วมสร้างสรรค์สังคมประชาธิปไตยได้นั้น ทุกคนต้องมีความสามัคคีรู้จักร่วมมือกันและอยู่ร่วมกันด้วยดี มีลักษณะการแสดงออกด้วยความมีเมตตาปรารถนาดี และหวังประโยชน์สุขต่อกัน ซึ่งสอดคล้องอย่างมีนัยสำคัญกับการศึกษาของวิชา บุณยะเวชชีวิน เรื่อง การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในการปกครองส่วนท้องถิ่น : ศึกษาเฉพาะกรณี เทศบาลตำบลบางปู จังหวัดสมุทรปราการ ผลการศึกษาพบว่าระดับมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนต่อการปกครองท้องถิ่นในเขต เทศบาลตำบลบางปู อยู่ในระดับปานกลางโดยการมีส่วนร่วมทางการเมือง ด้านการไปใช้สิทธิเลือกตั้งมากที่สุด รองลงมาคือ การชักชวนให้ผู้อื่นไปใช้สิทธิเลือกตั้ง และน้อยที่สุดคือการร่วมชุมนุมหรือเดินขบวนขับไล่สมาชิกสภาเทศบาลหรือเจ้าหน้าที่เทศบาล ส่วนปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมทางการเมืองต่อการเมืองต่อการปกครองท้องถิ่นในเขตเทศบาลตำบลบางปู คือ การผ่านสังคมประกิตทางการเมือง การผ่านการบ่มเพาะทางการเมือง การมีอุดมการณ์ประชาธิปไตย และการเข้าถึงข่าวสารทางการเมือง³

๑.๔ การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในระบอบประชาธิปไตยแบบถกแถลงเป็นประชาธิปไตยแบบถกแถลงที่เป็นกระบวนการสำคัญของประชาธิปไตยภาคพลเมืองในรูปของประชาธิปไตยชุมชน เป็นความพยายามที่จะแก้ไขปัญหาที่เกิดจากข้อบกพร่องของประชาธิปไตยแบบตัวแทนที่เป็นรูปแบบสถาบันที่ตายตัว ไม่สามารถตอบสนองความต้องการของประชาชนที่มีความซับซ้อน และมีความแตกต่างหลากหลายได้ ซึ่งหลักการประชาธิปไตยแบบถกแถลงไม่ได้เป็นสิ่งที่ขัดแย้งกับระบอบประชาธิปไตยแบบตัวแทน ซึ่งระบอบประชาธิปไตยแบบถกแถลงจะช่วยแก้ไขปัญหาข้อบกพร่องต่าง ๆ ของระบบการเมืองแบบตัวแทน โดยการมีส่วนร่วมของภาคพลเมืองที่มีความสำนึกทางการเมืองและมีจิตสาธารณะรวมหมู่เป็นการมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์ แลกเปลี่ยน ถก

³วิชา บุณยะเวชชีวิน, การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนต่อการปกครองท้องถิ่น : ศึกษาเฉพาะกรณีเทศบาลตำบลบางปูจังหวัดสมุทรปราการ. ปัญหาพิเศษของการศึกษาตามหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิตสาขาวิชานโยบายสาธารณะมหาวิทยาลัยบูรพา. ๒๕๔๓. หน้า ๘๗ - ๘๘.

แลกเปลี่ยน เพื่อนำเสนอแนวคิดของตน โดยมีหลักการสำคัญของการมีส่วนร่วมในรูปแบบนี้ คือ กระบวนการที่ให้ประชาชนทุกคนหรือภาคพลเมืองได้มีส่วนร่วมในการเสนอแนะ และตอบสนองข้อเรียกร้องเพื่อให้ตัวแทนของตนหรือรัฐบาลนำไปปฏิบัติ ซึ่งเป็นไปตามหลักสาราณียธรรม หลักการทำให้เกิดความประสานพร้อมเพรียงสามัคคี และผนึกร่วมกันเป็นเอกภาพ หลักการส่งเสริมให้สังคมประชาธิปไตยต้องมีเครื่องผูกพันคนให้มีความสามัคคีร่วมมือร่วมใจกัน เพราะการที่แต่ละคนจะอยู่ได้ด้วยดี และเอาศักยภาพของตนมาร่วมสร้างสรรค์สังคมประชาธิปไตยได้นั้น ทุกคนต้องมีความสามัคคี รู้จักร่วมมือกันและอยู่ร่วมกันด้วยดี มีลักษณะการแสดงออกด้วยความมีเมตตาปรารถนาดี และหวังประโยชน์สุขต่อกันซึ่งสัมพันธ์กับการศึกษาของปริญญานวลเปียน เรื่อง การมีส่วนร่วมขบวนการชานาไทย : กรณีศึกษาสมัชชาคนจน ผลการศึกษาพบว่า กิจกรรมทางการเมืองของสมัชชาคนจนเป็นการมีส่วนร่วมทางการเมือง ในรูปแบบไม่เป็นทางการเป็นหลัก ได้แก่ กิจกรรมในลักษณะการเมืองของการให้รัฐรับรอง โดยให้ความสำคัญกับการกระทำรวมหมู่ด้วยการเดินขบวนและการชุมนุมเรียกร้อง ที่มีเป้าหมายเพื่อเข้ากดดันการตัดสินใจนโยบายของรัฐ ให้มีการตอบสนอง โดยให้ความสำคัญกับการกระทำรวมหมู่ด้วยการเดินขบวนและการชุมนุมเรียกร้อง ที่มีเป้าหมายเพื่อเข้ากดดันการตัดสินใจนโยบายของรัฐ ให้มีการตอบสนองต่อข้อเรียกร้องเกี่ยวกับประเด็นปัญหา ร่วมกับข้อเสนอเชิงกฎหมายและนโยบายของสมัชชาคนจนและลักษณะของกิจกรรมทางการเมือง จากการผูกขาดความชอบธรรมในการตัดสินใจนโยบายของรัฐไปสู่การยอมรับบทบาทการมีส่วนร่วมการเมืองของประชาชนอย่างแท้จริง อย่างไรก็ตาม แม้ว่ากิจกรรมทางการเมืองของสมัชชาคนจน เป็นกรณีมีส่วนร่วมทางการเมืองอย่างเป็นอิสระ และอยู่ในระดับที่สูงกว่าเมื่อเปรียบเทียบกับกิจกรรมการใช้สิทธิเลือกตั้ง หรือการมีส่วนร่วมทางการเมืองในรูปแบบเป็นทางการอื่น ๆ ของชานาโดยทั่วไป แต่กลับพบว่าการมีส่วนร่วมทางการเมืองในรูปแบบไม่เป็นทางการของสมัชชาคนจน ถือเป็นสิ่งที่ไม่คุ้นเคยสำหรับสังคมการเมืองไทย โดยเฉพาะรัฐยังคงไม่ให้การยอมรับในลักษณะทางการเมืองดังกล่าวของประชาชน^๔

๒. อภิปรายผลการวิจัยด้านการสังเคราะห์หลักพุทธธรรมและจิตวิทยาเกี่ยวกับแนวทางการสร้างรูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนจังหวัดสกลนคร

แนวทางการสร้างรูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนชาวจังหวัดสกลนครตามแนวพุทธจิตวิทยาด้านการมีส่วนร่วมทางการเมืองทั้ง ๔ ด้าน ได้แก่ ด้านการมีส่วนร่วมโดยตรง ด้านการมีส่วนร่วมโดยอ้อม ด้านการมีส่วนร่วมแบบแบการมีส่วนร่วม และด้านการมีส่วนร่วมแบบถกแถลงเป็นไปตามหลักสาราณียธรรมทั้ง ๖ ข้อ คือ ด้านเมตตากายกรรม ด้านเมตตาวัจกรรม ด้านเมตตาโมโนกรรม คิดด้วยความปรารถนาดีต่อกัน ด้านสาธารณโภคี กระจายผลประโยชน์หรือทรัพยากรทั่วถึงกัน ด้านศีลสามัญญตา เคารพระเบียบวินัย กฎหมาย และบังคับใช้กฎหมายอย่างเท่าเทียมกัน และด้านทิวฐิสามัญญตา เคารพความคิดเห็นกันและกันแบบแสงจตุรร่วมสงวนจุด

ต่างในทุกเรื่องของการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยโดยตรงของประชาชนชาว จังหวัดสกลนคร จึงจะทำให้การมีส่วนร่วมทางการเมืองโดยตรงเกิดประสิทธิผลตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ ซึ่งสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญกับการศึกษาของธีรศักดิ์ ศรีสุรกุลเรื่อง “ผลของการใช้โปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อพัฒนาทักษะการทำงานร่วมกับผู้อื่นตามหลักสารานุกรม ของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) ในเขตเทศบาลเมืองร้อยเอ็ด” เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ โปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียน พัฒนาทักษะการทำงานร่วมกับผู้อื่นตามหลักสารานุกรม แบบวัดทักษะการทำงานร่วมกับผู้อื่นตามหลักสารานุกรม แบบสอบถามการติดตามการใช้ทักษะการทำงานร่วมกับผู้อื่นตามหลักสารานุกรม ผลการวิจัยพบว่า ๑) ค่าเฉลี่ยทักษะการทำงานร่วมกับผู้อื่นตามหลักสารานุกรมก่อนการทดลอง ระหว่างกลุ่มควบคุมและกลุ่มทดลอง พบว่า ไม่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติระดับ .๐๕๒) ค่าเฉลี่ยทักษะการทำงานร่วมกับผู้อื่นตามหลักสารานุกรมก่อนการทดลอง ระหว่างก่อนการทดลองและหลังการทดลอง พบว่า ไม่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕๓) ค่าเฉลี่ยทักษะการทำงานร่วมกับผู้อื่นตามหลักสารานุกรมของกลุ่มทดลอง ระหว่างก่อนการทดลองและหลังการทดลอง พบว่า มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติระดับ .๐๕ และ ๔) ค่าเฉลี่ยทักษะการทำงานร่วมกับผู้อื่นตามหลักสารานุกรมหลังการทดลอง ระหว่างกลุ่มควบคุมและกลุ่มทดลอง พบว่า มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕⁴

๓. อภิปรายผลการวิจัยด้านรูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของ ประชาชนจังหวัดสกลนครตามแนวพุทธจิตวิทยา

หลักสารานุกรมและทฤษฎีจิตวิทยาแรงจูงใจตามลำดับขั้นความต้องการของมนุษย์ของ Maslow สามารถบูรณาการกับการมีส่วนร่วมในทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนชาวสกลนครในรูปแบบ BUDDHIST PSYCHOLOGY DEMOCRATIC PARTICIPATION MODEL= BP 4DPs+5HNs+6SCs MODEL ซึ่งทำให้ประชาชนชาวสกลนครมีส่วนร่วมทางการเมืองที่กว้างขึ้น เป็นกลไกที่ทำให้ประชาชนชาวสกลนครได้มีโอกาสสื่อสารกับนักการเมืองและรัฐมากยิ่งขึ้นเพื่อให้ได้รับการสนับสนุนตามความต้องการ เป็นการสร้างโอกาสสานผลประโยชน์ร่วมกัน ส่งผลให้การมีส่วนร่วมในทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยแบบเสริมสร้างความรัก ความเคารพ ความเอื้อเฟื้อ ความสามัคคี และเอกภาพภายในหมู่ประชาชนชาวสกลนครทุกคนตามแนวพุทธจิตวิทยา ซึ่งมี

^๔ธีรศักดิ์ ศรีสุรกุล, “ผลของการใช้โปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อพัฒนาทักษะการทำงานร่วมกับผู้อื่นตามหลักสารานุกรม ของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) ในเขตเทศบาลเมืองร้อยเอ็ด,วิทยานิพนธ์ระดับดุษฎีบัณฑิต, (ครุศาสตร์ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,).

ความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญกับงานของโกมินทร์ กุลเวชกิจที่ศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในเขตเทศบาล ตำบลจตุรพักตรพิมาน อำเภอจตุรพักตรพิมาน จังหวัดร้อยเอ็ด ผลการศึกษาพบว่าประชาชนในเขตเทศบาลตำบลจตุรพักตรพิมาน อำเภอจตุรพักตรพิมาน จังหวัดร้อยเอ็ด มีส่วนร่วมทางการเมืองโดยรวมอยู่ในระดับน้อยที่สุดในกิจกรรมการมีส่วนร่วมทางการเมืองเกี่ยวกับการเลือกตั้ง การมีกิจกรรมในกลุ่มการเมือง การแสดงความคิดเห็น การรวมกลุ่มผลประโยชน์ และการแสดงออกซึ่งความต้องการต่าง ๆ^๕

๕.๓ ข้อเสนอแนะ

ผลการวิจัยเรื่อง รูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนจังหวัดสกลนครตามแนวพุทธจิตวิทยา ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะดังนี้

๕.๓.๑ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

จากผลการศึกษาพบว่า ด้านการมีส่วนร่วมในการติดตามและตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐคะแนนเฉลี่ยอยู่ในระดับน้อย ดังนั้น รัฐบาลควรมีการกำหนดนโยบายอย่างชัดเจนให้ประชาชนมีสิทธิและเสรีภาพในการติดตามและตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐ ควรเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการติดตามและตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐตามที่รัฐธรรมนูญกำหนดไว้

(๑) ผู้นำทางการเมืองต้องมีคุณธรรม โดยเฉพาะหลักสาราณียธรรมจะช่วยให้ผู้นำทางการเมืองสามารถสร้างระบอบการเมืองการปกครองและสังคมที่อุดมด้วยความเสมอภาค ภารดรภาพ นำไปสู่ความเป็นเอกภาพของคนในชาติ ซึ่งจะทำให้การพัฒนาประเทศชาติมั่นคงและมั่งคั่งอย่างยั่งยืน

(๒) ผู้นำพรรคการเมืองต้องยึดมั่นในหลักสาราณียธรรม โดยเป็นแบบอย่างในการแสดงออกที่มุ่งส่งเสริมความสามัคคี โดยคำนึงถึงผลประโยชน์ของประเทศชาติและประชาชนเป็นหลัก

(๓) นักการเมืองในฐานะเป็นตัวแทนของประชาชนต้องมีมาตรฐานด้านคุณธรรมที่จะทำให้สามัญสำนึกและจิตสำนึกสาธารณะที่ดีซึ่งเป็นไปตามหลักสาราณียธรรม ทำให้สังคมและระบอบการปกครองระบอบประชาธิปไตยเป็นการปกครองที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นสำคัญ

๕.๓.๒ ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

(๑) ส่งเสริมสนับสนุนให้ประชาชนมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม จะทำให้การเมืองภาคประชาชนเข้มแข็งจนทำให้ประชาชนสามารถพึ่งพาตนเองได้

(๒) ส่งเสริมสนับสนุนให้ประชาชนเข้าใจบทบาทอำนาจหน้าที่และกระบวนการมีส่วนร่วมทางการเมืองแบบตัวแทน ประชาชนเลือกตัวแทนที่มีคุณภาพเข้าไปทำหน้าที่ติดตามและตรวจสอบการทำงานของรัฐบาลและการใช้อำนาจรัฐแทนประชาชน

(๓) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรทำหน้าที่เป็นแกนนำให้ความรู้แก่ประชาชนเกี่ยวกับสิทธิและหน้าที่ของพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย เพื่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองที่จะทำให้เปลี่ยนข้อคิดว่า การตัดสินใจทางการเมืองและกิจกรรมทางการเมืองเป็นเรื่องของนักการเมืองไปสู่การเป็นเรื่องของประชาชนทุกคน

๕.๓.๓ ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

(๑) ควรมีการศึกษาเกี่ยวกับแนวทางการประยุกต์ใช้หลักกัลยาณธรรมในการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในระบอบประชาธิปไตย

(๒) ควรมีการศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยเสี่ยงทางพุทธจิตวิทยาต่อการเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยแบบถกแถลงของประชาชน

(๓) ควรมีการศึกษาเกี่ยวกับรูปแบบการบริหารงานของเทศบาลตำบลที่ส่งผลกระทบต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนตามแนวพุทธจิตวิทยา

(๔) ควรมีการศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยทางพุทธจิตวิทยาที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของผู้มีสิทธิเลือกตั้ง

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย

ก. ข้อมูลปฐมภูมิ

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พระไตรปิฎกภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาเตปิฎก ๒๕๐๐.กรุงเทพฯ :

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.๒๕๓๕

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.กรุงเทพฯ :

โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ๒๕๓๙.

ข. ข้อมูลทุติยภูมิ

๑. หนังสือ:

กรกฎ โอภาสเจริญมงคล, วารสารวิทยบริการ, “การบริหารและการพัฒนาวัดโสธรวรารามวรวิหาร จาก: ยุคก่อตั้งสู่นาคต”, ปีที่ ๒๓ ฉบับที่ ๒ พฤษภาคม-สิงหาคม ๒๕๕๕

กาญจนา แก้วเทพ. การวิเคราะห์สื่อ แนวคิด และเทคนิค. กรุงเทพมหานคร: บริษัท

เอ็ดมันเพรส โปรดักส์จำกัด, ๒๕๔๒.

โกวิท พวงงาม. การเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน, (ม.ป.ท.), ๒๕๔๕.

กลุ่มงานผลิตเอกสาร สำนักประชาสัมพันธ์ สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร.๒๕๖๑.“การมีส่วน

ส่วน

ร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย”, จุลสาร .กรุงเทพมหานคร: สำนักการพิมพ์ สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร.

คณาจารย์สำนักพิมพ์เลี้ยงเซียง. หนังสือบูรณาการแผนใหม่เน้นกรรมชั้นตรี, กรุงเทพมหานคร: เลี้ยงเซียง. ๒๕๔๖.

เฉลียว บุรีภักดี และคุณอื่นๆ ทรัพยากรมนุษย์กับการพัฒนา, กรุงเทพมหานคร: สถาบัน

ราชภัฏธนบุรี, ๒๕๔๕.

ณัชพงศ จันทร์จุฬา. “โครงการวิจัยการพัฒนาร่วมกันของประชาชนในการจัดเก็บ

ลุ่มน้ำสายบุรีกรณีศึกษา: การจัดการน้ำแบบรัฐและแบบชาวบ้านในพื้นที่ตำบลกาเยาะมาตี อำเภอบาเจาะ จังหวัดนราธิวาส”, รายงานการวิจัย, (กรุงเทพมหานคร: สำนักงานการวิจัยแห่งชาติ. ๒๕๕๒.

ณัฐจาพร พิชัยณรงค์, รศ.ดร., และคณะ. ๒๕๕๐. “การพัฒนาการมีส่วนร่วมในการเสริมสร้าง

สุขภาพในชุมชนโดยใช้ประชาคมสุขภาพในการจัดการสุขภาพภาคประชาชน :

กรณีศึกษาตำบลท่าสองคอน อำเภอเมืองมหาสารคาม จังหวัดมหาสารคาม”, รายงานการวิจัย, ทนุสนับสนุนมหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

ถวิลวดี บุรีกุล และคณะ, โครงการการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนและความ

คิดเห็นต่อการทำงานของรัฐบาลและองค์กรอิสระ. ชุดโครงการวิจัยเรื่องการติดตามและประเมินผลบังคับใช้รัฐธรรมนูญสนับสนุนโดยสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ๒๕๔๖.

- ทองหล่อ วงษ์ธรรมมา, **ปรัชญา ๒๐๑ พุทธศาสน์**, กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ไอ.เอส.พรินต์ติ้งเฮ้าส์. ๒๕๓๘.
- ทวีศิลป์ กุลนภาดล. “การพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการวางแผนชุมชนเพื่อการบูรณาการสู่การวางแผนพื้นที่จังหวัดฉะเชิงเทรา, รายงานการวิจัย, กรุงเทพมหานคร: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, ๒๕๕๐.
- ทวีศิลป์ กุลนภาดล. “การพัฒนาภาวะผู้นำเพื่อเสริมสร้างการมีส่วนร่วมในการพัฒนาท้องถิ่นของประชาชน, รายงานการวิจัย, สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา และสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย: มหาวิทยาลัยราชภัฏราชชนครินทร์. ๒๕๕๓.
- ทีศนา เขมมณี. **รูปแบบการเรียนการสอน ทางเลือกที่หลากหลาย**, กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๑.
- ธานีษฐ์ ศิลป์จารุ, **การวิจัยและวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติด้วย SPSS**.
- นนท์ กอแก้วทองดี และภัสรา คติกุล, ๒๕๔๔. **คู่มือประชาชนด้านการทุจริตโครงการประชาศึกษาและชุมชนสัมพันธ์**, กรุงเทพมหานคร: ศรีเมืองการพิมพ์
- นรินทร์ชัย พัฒนพงศา. ๒๕๔๖. “แนวทางในการให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาชนบท”, **รายงานการวิจัย**, กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการการวิจัยแห่งชาติ.
- นรินทร์ชัย พัฒนพงศา. ๒๕๔๖. **การมีส่วนร่วม หลักการพื้นฐาน เทคนิค และกรณีตัวอย่าง**, กรุงเทพมหานคร: หน้า ๕๙๘
- นรินทร์ชัย พัฒนพงศา. ๒๕๔๗ **การมีส่วนร่วม หลักการพื้นฐาน เทคนิค และกรณีตัวอย่าง**, เชียงใหม่: สิริลักษณ์การพิมพ์.
- นิรันดร์ จงวุฒิเวศย์ .๒๕๔๗., **กลวิธีแนวทาง วิธีการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในงานพัฒนาชุมชนในการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา**, กรุงเทพมหานคร: ศักดิ์โสภากการพิมพ์.
- เนตินา โพธิ์ประสระ. ๒๕๔1. **ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมและความผูกพันต่อองค์การของพนักงาน: ศึกษาเฉพาะกรณีบริษัทสิทธิผล ๑๙๑๙ จำกัด**, กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
- บุญชม ศรีสะอาด. **การพัฒนาการวิจัยโดยใช้รูปแบบ (ม.ป.ท. : ม.ป.พ., ม.ป.ป.)**
- ปัญญา ใช้บางยาง. ๒๕๔๖. **ธรรมมาธิบาย เล่ม 1**, กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ดิธรรม.
- ปัทมา สุบกาปัง. ๒๕๕๑. “การมีส่วนร่วมของประชาชนชาวไทยในรอบศตวรรษที่ผ่านมา: **สภาพปัญหาและความท้าทายในอนาคต**”, บทความ, กรุงเทพมหานคร: สำนักวิจัยและพัฒนาสถาบันพระปกเกล้า.
- ปิยะนุช เงินคล้าย และคณะ. **การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน: ศึกษาเปรียบเทียบประชาชนในเขตเมืองกับประชาชนในเขตชนบท**. คณะรัฐศาสตร์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๐.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ.ประยุตโต). ๒๕๔๓. **ธรรมนุญชีวิตพุทธจิตธรรมเพื่อชีวิตที่ดีงาม**, พิมพ์ครั้งที่

- 30, กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต). ๒๕๔๗. ธรรมนุญชีวิต, พิมพ์ครั้งที่ ๓ กรุงเทพมหานคร: บริษัท สหธรรมิกจำกัด.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต). ๒๕๔๘. พจนานุกรมพุทธศาสตร์ฉบับประมวลธรรม, พิมพ์ครั้งที่ 13, กรุงเทพมหานคร: บริษัทเอส.อาร์.พรินต์ติ้งแมสโปรดักส์ จำกัด, 2548.
- พระราชธรรมนิเทศ (ระบบ จิตฺตฺยโณ). ๒๕๓๖. ธรรมะสำหรับประชาชน, กรุงเทพมหานคร: บริษัท คลังวิชา จำกัด.
- ภาวิณีโพธิ์มัน. ๒๕๔๓. รูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในองค์การบริหารส่วน ตำบล: ศึกษาเฉพาะกรณีตำบลขุนคองอำเภอหางดงจังหวัดเชียงใหม่. วิทยานิพนธ์ปริญญารัฐศาสตรมหาบัณฑิตสาขาวิชาการเมืองและการปกครองมหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- เยาวดี รวงชัยกุล วิบูลย์ศรี. ๒๕๕๑. การประเมินโครงการ แนวคิด และแนวปฏิบัติ, พิมพ์ครั้งที่ 6, กรุงเทพมหานคร : ภาควิชาวิจัยการศึกษา, คณะครุศาสตร์, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เยาวภา บัวเวช. ๒๕๕๐. “รูปแบบการบริหารงานประชาสัมพันธ์มหาวิทยาลัยราชภัฏ”, วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ราชกิจจานุเบกษา, รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. ๒๕๖๐, กรุงเทพมหานคร: ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๑๓๔ ตอนที่ ๔๐.
- ลักขณา สรีวัฒน์ จิตวิทยาสำหรับครู, กรุงเทพฯ, โอเดียนสโตร์, ๒๕๕๗.
- วชิรยุทธ บุญมา. “รูปแบบการพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานของสถานศึกษาขนาดเล็ก”, ครุศาสตร์ดุษฎีบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัย จุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๘.
- วรภาส ประสมสุข “หลักการบริหารการศึกษาตามแนวพุทธธรรม”, วารสารศึกษาศาสตร์ปีที่ ๑๘ ฉบับที่ ๒ เดือนพฤศจิกายน ๒๕๔๙ – มีนาคม ๒๕๕๐.
- วันชัย วัฒนศัพท์. คู่มือการมีส่วนร่วมของประชาชนในการตัดสินใจของชุมชน, กรุงเทพมหานคร: สถาบันพระปกเกล้า และ มูลนิธิเอเชีย, ๒๕๕๒.
- วิรัช วิรัชนิภาวรรณ. การบริหารและจัดการเทศบาลในยุคปฏิรูปการเมือง, กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ไทร์โฟซ, ๒๕๔๖.
- สมาน อัครภูมิ. “การใช้วิจัยพัฒนารูปแบบในวิทยานิพนธ์ระดับปริญญาเอก”, วารสาร มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี, (บลราชธานี: มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี, ๒๕๕๐).
- สานิตย์ บุญชู. การพัฒนาชุมชน: ชุมชนศึกษาและวางแผนโครงการ, กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๕.
- _____ สื่อสารมวลชน: ทฤษฎีและแนวทางการศึกษา. กรุงเทพมหานคร: บริษัท เอ็ดดิสันเพรส โปรดักส์ จำกัด, ๒๕๔๓.
- สุชาติ ประสิทธิ์รัฐสินธ์. ระเบียบวิธีการวิจัยทางสังคมศาสตร์, (กรุงเทพมหานคร: สถาบัน บัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, ๒๕๓๘).
- สุชาติ จักรพิสุทธ์. “การศึกษาทางเลือกของชุมชน”, วารสารศึกษาศาสตร์, มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๔๗.

- สุนีย์ มัลลิกะมาลย์ และคณะ. “แนวทางการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน ในการ
เพิ่มพื้นที่สีเขียวในชุมชนเมือง เพื่อลดภาวะโลกร้อน”, รายงานการวิจัย กรุงเทพมหานคร
สถาบันวิจัย สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, ๒๕๕๕.
- สุวิชา วิริยมานูวงศ์. “การวิจัยและพัฒนารูปแบบการมีส่วนร่วมของสถานศึกษากับชุมชน
ในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน”, วิทยานิพนธ์ปริญญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษาเพื่อ
พัฒนาท้องถิ่น, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยราชภัฏราชนครินทร์, ๒๕๕๔).
- เสน่ห์ จัยโต, องค์การสมัยใหม่, พิมพ์ครั้งที่ ๒, นนทบุรี: สำนักพิมพ์ มหาวิทยาลัย
สุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๕๔.
- อรรถัย ก๊กผล, “การบริหารจัดการการมีส่วนร่วมของประชาชน” ใน คู่มือพลเมืองยุคใหม่,
อภิญา กังสนารักษ์. รูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมในองค์กรที่มีประสิทธิผลระดับ
คณะของสถาบันอุดมศึกษา, กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๔.
- เอกสิทธิ์ ไชยสิทธิ์ และคณะ. “การวางแผนจัดการแบบมีส่วนร่วมเพื่อความมั่นคง
ด้านน้ำในพื้นที่จังหวัดนครปฐมโดยใช้ระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์บนเว็บ”, รายงานการ
วิจัย, (สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.), ๒๕๕๓).
- อชรา เอิบสุขสิริ. จิตวิทยาสำหรับครู, (กรุงเทพฯ, สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย), ๒๕๕๖.

(๒) วิทยานิพนธ์:

- กรรณิกา เจริญเทียนชัย. “การพัฒนารูปแบบการประเมินประสิทธิผลขององค์กรคณาจารย์
พยาบาลสังกัดกระทรวงสาธารณสุข, วิทยานิพนธ์ปริญญาดุษฎีบัณฑิต(สาขาการบริหาร
การศึกษา), บัณฑิตวิทยาลัย: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๘.
- ชัยพร พาณิซอตรา. “การมีส่วนร่วมของประชาชนในชนบทต่อการปฏิบัติงานตำรวจชุมชน
และมวลชนสัมพันธ์”, กรณีศึกษา หมู่บ้านหลุก ตำบลเมืองสง่า อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน,
ดุษฎีนิพนธ์ศิลปศาสตรดุษฎีบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยแม่โจ้, ๒๕๔๒.
- ธีรศักดิ์ ศรีสุรกุล. “ผลของการใช้โปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อพัฒนาทักษะ
การทำงานร่วมกับผู้อื่นตามหลักสราณียธรรม ของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน
(อสม.) ในเขตเทศบาลเมืองร้อยเอ็ด, วิทยานิพนธ์ระดับดุษฎีบัณฑิต, ครุศาสตร์: จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๑.
- ทวิวรรณ อินดา. “การพัฒนารูปแบบที่มีประสิทธิภาพของการนำกลยุทธ์ไปปฏิบัติใน
สถาบันอุดมศึกษาของรัฐ, วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัย
ศิลปากร, ๒๕๕๒.
- บุญส่ง หาญพานิช. ๒๕๔๖ “การพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการความรู้ในสถาบันอุดมศึกษา
ไทย”, วิทยานิพนธ์ครุศาสตร์ดุษฎีบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พิกุล เลี้ยวสิริพงศ์. “การใช้กระบวนการมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนามาตรฐานและตัวบ่งชี้
ที่เหมาะสมสำหรับระบบประกันคุณภาพการศึกษาภายในของโรงเรียนการศึกษาพิเศษ”,
วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์ดุษฎีบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๕๑.

พิชญานา ยืนยาว. “รูปแบบการบริหารทรัพยากรในสถาบันอุดมศึกษา”, วิทยานิพนธ์ปรัชญา ดุษฎีบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๕๔.

วารุณี ศุภบัณฑิต. “แนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานระดับสถานศึกษาจังหวัดนครนายก: การวิเคราะห์เชิงสังคมวิทยา, ดุษฎีนิพนธ์ครุศาสตร์ดุสิตบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๘.

วิมล จันท์แก้ว. รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานีเขต ๓, วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาดุษฎีบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยรังสิต, ๒๕๕๕.

ศรีวรรณ เกียรติสุนนท์ และคณะ. “การพัฒนาารูปแบบการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาขององค์กรเอกชนจังหวัดศรีสะเกษ, ศึกษาศาสตรดุษฎีบัณฑิต (สาขาการบริหาร การศึกษา), บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยวงษ์ชวลิตกุล, ๒๕๕๓.

ศักดิ์ สวาหนันท์. “รูปแบบการมีส่วนร่วมในการพัฒนาสมรรถนะด้านการวิจัยเชิงปฏิบัติการในชั้นเรียนของนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู สาขาวิชาคณิตศาสตร์”, วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์ดุสิตบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๕๒.

สมศักดิ์ มัจฉาวิทยากุล. “การมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อคุณภาพของนักเรียนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย”, วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีนิพนธ์, บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๗.

สุขุมาลัย ประสมศักดิ์. กลยุทธ์การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการสิ่งแวดล้อมตามหลักพุทธธรรมขององค์การบริหารส่วนจังหวัดในกลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนบน, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร์ดุสิตบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย, ๒๕๕๗.

(๓) สื่ออิเล็กทรอนิกส์:

ฟ้าเมือง ชาวหินฟ้า, **รู้รักสามัคคี**, ธรรมะ, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <http://thaidhammajak.com>, <http://www.asoke.info/09communication/DharmaPublicize/Dokya/D105/033.html>, [๒๐ พฤศจิกายน ๒๕๕๕].

สบายดี, **ประชาธิปไตยในพุทธศาสนา**, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <http://www.writer.dek-d.com>, [๒๐ มีนาคม ๒๕๕๖].

สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอโคกศรีสุพรรณ, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: ๒๕ พฤศจิกายน ๒๕๖๑. <http://district.cdd.go.th/khoksisuphan>

สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอโพธาราม, ๒๕ พฤศจิกายน ๒๕๖๑. [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <http://district.cdd.go.th/phonnakaeo/>

(๔) สัมภาษณ์/สนทนากลุ่ม:

สัมภาษณ์ พระราชวิสุทธิญาณ, เจ้าคณะจังหวัดสกลนครฝ่ายธรรมประยุทธ์, วันที่ ๖ สิงหาคม ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ ศ.ดร.บุญทัน ดอกไธสง, อธิการบดีประธานวุฒิสภา คนที่ ๒, วันที่ ๑๐ สิงหาคม ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ นายเทียนอัน แสงพรหมชารี, นายกองค้การบริหารส่วนตำบลนาตงวัฒนา จังหวัดสกลนคร,
วันที่ ๑๔ กันยายน ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ นายชัยวัช เวชกามา, ปลัดเทศบาลตำบลบ้านโพน จังหวัดสกลนคร,
วันที่ ๑7 กันยายน ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ นายเจริญ จรรย์โกมล, อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดชัยภูมิ อดีตรองประธานสภา
ผู้แทนราษฎร, ๒๐ กันยายน ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ พันตำรวจโท กิตติศักดิ์ วิเศษนนท์, รองผู้กำกับสถานีตำรวจภูธรภูดบาก จังหวัดสกลนคร,
วันที่ ๒๘ กันยายน ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ พระครูสังฆรักษ์เอกภัทร อภินนโท, คณบดีคณะมนุษยศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, วันที่ ๓๐ กันยายน ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ พันตำรวจเอก วีระศักดิ์ พิมพมีลาย ผู้กำกับงานสอบสวนตำรวจภูธรภาค ๔, วันที่ ๒๙
กันยายน ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ รศ.ดร.สมชัย ศรีนอก, ผู้อำนวยการหลักสูตรศาสตรมหาบัณฑิตการสอนสังคม คณะ
ครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, วันที่ ๒๙ สิงหาคม ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ นายทวี ฝาใต้, นายกเทศบาลตำบลตองโขบ จังหวัดสกลนคร, วันที่ ๑๕ สิงหาคม ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ นายผดุงชัย ชำไชย, กำนันตำบลตองโขบ จังหวัดสกลนคร, วันที่ ๒๑ สิงหาคม ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ รศ.ดร.อดิศร เพียงเกษ, อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดขอนแก่น และอดีตรัฐมนตรี
ช่วยว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์, วันที่ ๕ สิงหาคม ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ ผศ.ดร.เมธาพันธ์ โพธิ์ธีรโรจน์, รองคณบดีฝ่ายวิชาการ คณบดีคณะมนุษยศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, วันที่ ๗ สิงหาคม ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ นายไพจิตร ศรีวรรณ อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดนครพนมพรรคเพื่อไทย. วันที่ 26
สิงหาคม ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ พระมหาสุเทพ สุทธิญาโณ, หัวหน้าภาควิชาจิตวิทยา คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัย
มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, วันที่ ๗ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ ดร.ประภัสร์ สุภาสร, ผู้อำนวยการ สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมสวัสดิการและสวัสดิ
ภาพครูและบุคลากรทางการศึกษา จังหวัดสกลนคร, วันที่ ๑๙ กันยายน ๒๕๖๑.

สนทนากลุ่ม นายเทียนอัน แสงพรหมชารี, นายกองค้การบริหารส่วนตำบลนาตงวัฒนาจังหวัดสกลนคร
, ๒๒ กันยายน ๒๕๖๑.

นายชัยวัช เวชกามา, ปลัดเทศบาลตำบลบ้านโพน จังหวัดสกลนคร, ๒๒ กันยายน ๒๕๖๑.

พันตำรวจโท กิตติศักดิ์ วิเศษนนท์, รองผู้กำกับสถานีตำรวจภูธรภูดบาก
จังหวัดสกลนคร, ๒๒ กันยายน ๒๕๖๑.

พระครูสังฆรักษ์เอกภัทร อภินนโท, คณบดีคณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณราช
วิทยาลัย, ๒๒ กันยายน ๒๕๖๑.

พันตำรวจเอก วีระศักดิ์ พิมพมีลาย ผู้กำกับงานสอบสวนตำรวจภูธรภาค ๔, จังหวัดสกลนคร, ๒๒
กันยายน ๒๕๖๑.

รศ.ดร.สมชัย ศรีนอก, ผู้อำนวยการหลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิตการสอน

สังคม คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๒ กันยายน ๒๕๖๑.

นายทวี ฝาใต้, นายกเทศบาลตำบลตองโขบ จังหวัดสกลนคร, ๒๒ กันยายน ๒๕๖๑.

นายผดุงชัย ชำไชย, กำนันตำบลตองโขบ จังหวัดสกลนคร, ๒๒ กันยายน ๒๕๖๑.

ผศ.ดร.เมธาพันธ์ โพธิ์ธีรโรจน์, รองคณบดีฝ่ายวิชาการ คณบดีคณะมนุษยศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๒ กันยายน ๒๕๖๑.

นายชุม โพนชัยยา, กำนันตำบลบ้านโนน จังหวัดสกลนคร, ๒๒ กันยายน ๒๕๖๑.

พระมหาสุเทพ สุทธิญาโณ, หัวหน้าภาควิชาจิตวิทยา คณะมนุษยศาสตร์

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๒ กันยายน ๒๕๖๑.

ดร.ประภัสร์ สุภาสร, ผู้อำนวยการ สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมสวัสดิการและสวัสดิ

ภาพครูและบุคลากรทางการศึกษา จังหวัดสกลนคร, ๒๒ กันยายน ๒๕๖๑.

(๒) ภาษาอังกฤษ

2. Secondary Sources

(I) Books:

Brown, and Moberg.1980. **Organization Theory and Management : A Macro Approach**, (New York: John Wiley & Son, Inc.

Denzin, N.K. 1970.**The research act : A theoretical introduction to Sociological methods**, (Chicago: Aldine Publishing.

Dye, T.R.. 1999. **Politics in America, (3^{ed})**, Upper Saddle River, New Jersey : Prentice-Hall.

Elloy, D.E., J.E. Everett and W.R. Flynn.1995. Multidimensional Mapping of the Correlates of Job Involvement.Canadian Journal of Behavioral Science.

Frone, M.R., M. Russell and M.L. Coover. 1995. Job Stressors, Job Involvement and Employee Health. Journal of Occupational & Organizational Psychology.

Good, Carter V.1973. **Dictionary of Education**. (New York: Mc Graw Hill Book, Co, Inc.

Hausser, D.L.. 1980. **Comparison of different models for organizational analysis**, New York : John Wiley & Son.

Husen, T. and N.T. Postlethwaite.1975. **The international encyclopedia of education**, 2nd, (New York: Simon and Schuster, Inc.

Joyce, B. and M. Weil.1985. **Model of Teaching**, (2nd ed), New Delhi : Prentice – Hall of India Private Limited.

Keeves, P.J.. 1988. **Education Research, Methodology, and Measurement : An International Handbook**, (Oxford: Pergamon Press.

Lambert, S.J. 1991. The combined effects of job and family characteristics on the job

satisfaction job involvement and intrinsic motivation of men and women workers. Journal Behavior.

- Maslow, A. H..1954. **Motivation and Personality**, (New York: Harper & Row Publishing.
- Mishra , P.C. and J. Gupta. 1994. Performance as a Function of Employees Motivation and Job Involvement. Psychological Study.
- Neufeldt, Victoria.1988. Webster's New World Dictionary, 3rd Edition, (New York : Simon and Schuster, Inc.
- Newstrom, John w. and Davis Keith.1997. **Organizational Behavior: Human Behavior at Work**, (New York: Mc Graw-Hill Higher Education.
- Orpen, C.1983. Type A Personality as a Moderator for The Effects of Role Conflict Role Ambiguity and Role Overload on Individual Strain Psychological Abstract.
- Orpen, C. 1997. Interactive Effects of Communication Quality and Job Involvement on Managerial Job Satisfaction and Work Motivation. Journal of Psychology.
- Ripinen, M. 1994. Extrinsic Occupational Needs and The Relationship Between Need for Achievement and Locus of control. Journal of Psychology.
- Steiner, S.E.. 1988. **Methodology of Theory Construction**, (Sydney : Ecology Associates.
- Stoner, A.F. and C. Wankel. 1986. **Management**, 3rd ed, New Delhi: Prentice – Hall Privated.
- Tosi, H.L. and S.J. Carrol.1982. **Management**, 2nd ed, (New York: John Wiley and Sons.
- WHO and UNICEF,1981. **Report of The International Conference on Primary Health Care**, New York : N.P. Press, 1981.
- Willer, R.H,.1967. **Leader and leadership process**,Boston: Irwin / Mc Graw-Hill.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

รายนามผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือวิจัย

รายนามผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือวิจัย

- พระครูสังฆรักษ์เอกภัทร อภินันโท, ผศ.ดร. คณบดี คณะมนุษยศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย,
น.ธ.เอก, พธ.บ.(ครุศาสตร์),M.A.(Psychology),
Ph.D. (Psychology)
- พระมหาเผื่อน กิตติโสภโณ, ผศ.ดร. รองคณบดีฝ่ายบริหาร คณะมนุษยศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย,
ป.ธ.๗, พธ.บ.(จิตวิทยา), ศศม.(จิตวิทยา),
Ph.D.(Psychology)
- ผศ.ดร.เมธาพันธ์ โพธิ์ธีรโรจน์ รองคณบดีฝ่ายบริหาร คณะมนุษยศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย,
ป.ธ.๖, พธ.บ.(ภาษาอังกฤษ), M.P.A.,M.A.(Linguistics),
M.Phill., Ph.D.(Public Admn.)
- รศ.ดร.เมธาวี อุดมธรรมานุกาพ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต,
ค.บ.(จิตวิทยาและการแนะแนว),
ค.ม.(จิตวิทยาและการแนะแนว),
Ph.D.(Psychology)
- ผศ.ดร. พิเชฐ ทั่งโต ผู้ช่วยอธิการบดีฝ่ายกิจการทั่วไป
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย,
พธ.บ., M.P.A., Ph.D. (Public Admn.)

ภาคผนวก ข

หนังสือขอความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือวิจัย

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน ภาควิชาจิตวิทยา คณะมนุษยศาสตร์ โทร./โทรสาร ๐๓๕-๒๔๘-๐๐๐ (ต่อ ๘๒๐๘)

ที่ ศธ ๖๑๐๔.๔/๓๑๘

วันที่ ๕ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๖๑

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ตรวจเครื่องมือวิจัย

เรียน ผศ.ดร.เมธาพันธ์ โพธิ์ธีรโรจน์

ด้วย นายนิยม เวชกามา นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพุทธจิตวิทยา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้รับอนุมัติให้ทำดุษฎีนิพนธ์ เรื่อง รูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนชาวสกลนครตามแนวพุทธจิตวิทยา : A MODEL OF POLITICAL PARTICIPATION IN DEMOCRACY OF SAKOL NAKHON INHABITANTS BASED ON BUDDHIST PSYCHOLOGY.

การจัดทำดุษฎีนิพนธ์ดังกล่าว นิสิตได้จัดทำเครื่องมือที่จะเก็บรวบรวมข้อมูล และได้รับความเห็นชอบเบื้องต้นจากกรรมการที่ปรึกษา ไว้ขั้นหนึ่งแล้ว แต่เพื่อให้เครื่องมือที่จัดทำนั้นมีความครอบคลุมเนื้อหาวิชาแนวปฏิบัติและสอดคล้องกับหลักและกระบวนการวิจัย สาขาวิชาพุทธจิตวิทยา จึงขอความอนุเคราะห์จากท่านในฐานะผู้เชี่ยวชาญ ได้โปรดพิจารณาตรวจสอบและให้ความคิดเห็น เพื่อการปรับปรุงเครื่องมือการวิจัยของนิสิตผู้นี้ด้วย สำหรับรายละเอียดอื่น ๆ นิสิตจะนำเรียนด้วยตนเอง

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์ และขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูงมา ณ โอกาส นี้

ศาสตราจารย์ ดร.เมธาพันธ์ โพธิ์ธีรโรจน์
ผศ.ดร.เมธาพันธ์ โพธิ์ธีรโรจน์

(ผศ.ดร.สิริวัฒน์ ศรีเครือดง)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต
สาขาวิชาพุทธจิตวิทยา

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน ภาควิชาจิตวิทยา คณะมนุษยศาสตร์ โทร./โทรสาร ๐๓๕-๒๔๘-๐๐๐ (ต่อ ๘๒๐๘)

ที่ ศธ ๖๑๐๔.๔/๓๑๘ วันที่ ๕ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๖๑

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์ตรวจเครื่องมือวิจัย

เรียน ดร.สุวัฒน์ รักขันโท

ด้วย นายนิยม เวชกามา นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพุทธจิตวิทยา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้รับอนุมัติให้ทำดุษฎีนิพนธ์ เรื่อง รูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนชาวสกลนครตามแนวพุทธจิตวิทยา : A MODEL OF POLITICAL PARTICIPATION IN DEMOCRACY OF SAKOL NAKHON INHABITANTS BASED ON BUDDHIST PSYCHOLOGY.

การจัดทำดุษฎีนิพนธ์ดังกล่าว นิสิตได้จัดทำเครื่องมือที่จะเก็บรวบรวมข้อมูล และได้รับความเห็นชอบเบื้องต้นจากกรรมการที่ปรึกษา ไว้ขั้นหนึ่งแล้ว แต่เพื่อให้เครื่องมือที่จัดทำนั้นมีความครอบคลุมเนื้อหาวิชาแนวปฏิบัติและสอดคล้องกับหลักและกระบวนการวิจัย สาขาวิชาพุทธจิตวิทยา จึงขอความอนุเคราะห์จากท่านในฐานะผู้เชี่ยวชาญ ได้โปรดพิจารณาตรวจสอบและให้ความคิดเห็น เพื่อการปรับปรุงเครื่องมือการวิจัยของนิสิตผู้นี้ด้วย สำหรับรายละเอียดอื่น ๆ นิสิตจะนำเรียนด้วยตนเอง

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์ และขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

(ผศ.ดร.สุวัฒน์ ศรีเครื่อง)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต
สาขาวิชาพุทธจิตวิทยา

นายนิยม เวชกามา
นิตยสาร มจร
๗ ก.ย. ๖๑

ภาคผนวก ค

หนังสือขอความอนุเคราะห์สัมภาษณ์และเก็บรวบรวมข้อมูล

ภาคผนวก ง
แบบสอบถามการวิจัย

แบบสอบถามการวิจัย

เรื่อง

รูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบประชาธิปไตย
ของประชาชนชาวสกลนครตามแนวพุทธจิตวิทยา

เรียน ผู้ตอบแบบสอบถาม

แบบสอบถามนี้เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณ เรื่อง รูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยของประชาชนชาวสกลนครตามแนวพุทธจิตวิทยา ของข้าพเจ้า นายนิยม เวชกามา นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพุทธจิตวิทยา ซึ่งมี ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สิริวัฒน์ ศรีเครือตง เป็นประธานกรรมการที่ปรึกษา และผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สมโภช ศรีวิจิตรวรกุล เป็นกรรมการที่ปรึกษา

ในการนี้ ผู้วิจัยใคร่ขอความร่วมมือจากท่านในการตอบแบบสอบถามนี้ ตามความเป็นจริงตามความคิดเห็นของท่านในทุกข้อ คำถามและข้อมูลที่เก็บรวบรวมนี้จะถูกนำไปใช้ประโยชน์ทางวิชาการในการแสดงผลการวิจัยของดุษฎีนิพนธ์เล่มนี้เท่านั้น คำตอบของท่านจะเป็นความลับและไม่ส่งผลกระทบต่อท่านแต่อย่างใด

อนึ่งงานวิจัยนี้จะสำเร็จลุล่วงได้ตามวัตถุประสงค์ก็ด้วยความอนุเคราะห์ของท่านในการตอบแบบสอบถามนี้ ผู้วิจัยขอขอบคุณในความร่วมมือนในการตอบแบบสอบถามในการวิจัยครั้งนี้

ขอแสดงความนับถือ

นายนิยม เวชกามา

หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต

สาขาวิชาพุทธจิตวิทยา

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

คำชี้แจง แบบสอบถามแบ่งออกเป็น ๓ ตอน ดังนี้

ตอนที่ ๑ ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม จำนวน ๕ ข้อ

ตอนที่ ๒ รูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนชาวสกลนครตามแนวพุทธจิตวิทยา ๔ ด้าน จำนวน ๔๔ ข้อ

ตอนที่ ๓ รูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนชาวสกลนครตามลำดับความต้องการของมนุษย์ จำนวน ๕ ข้อ

แสดงรายละเอียดของคำถามแต่ละตอนได้ดังนี้

ตอนที่ ๑ ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย ลงใน ที่ตรงตามข้อมูลของท่าน

๑. เพศ	☐ ๑. ชาย	☐ ๒. หญิง
๒. อายุ	☐ ๑. ๒๐-๓๐ ปี	☐ ๒. ๓๑-๔๐ ปี
	☐ ๓. ๔๑-๕๐ ปี	☐ ๔. ๕๑-๖๐ ปี
	☐ ๕. มากกว่า ๖๐ ปี	
๓. อาชีพ	☐ ๑. ธุรกิจ	☐ ๒. ข้าราชการ/รัฐวิสาหกิจ
	☐ ๓. เกษตรกร	☐ ๔. รับจ้าง
	☐ ๕. นักศึกษา	
๔. ศาสนา	☐ ๑. พุทธ	☐ ๒. คริสต์
๕. รายได้เฉลี่ยต่อเดือน	☐ ๑. น้อยกว่า ๑๕,๐๐๐ บาท	
	☐ ๒. ๑๕,๐๐๐-๓๐,๐๐๐ บาท	
	☐ ๓. ๓๐,๐๐๐-๕๐,๐๐๐ บาท	

ตอนที่ ๒ รูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนชาวสกลนครตามแนวพุทธจิตวิทยา

- ๒.๑ ด้านการมีส่วนร่วมทางการเมืองโดยตรง
- ๒.๒ ด้านการมีส่วนร่วมทางการเมืองโดยอ้อม
- ๒.๓ ด้านการมีส่วนร่วมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วม
- ๒.๔ ด้านการมีส่วนร่วมทางการเมืองถกแถลง

คำชี้แจง คำถามในตอนที่ ๒ และ ตอนที่ ๓ เป็นคำถามที่มีการให้คะแนนแบบมาตรฐาน วัดประมาณค่า (Rating Scale) ที่มีระดับการให้คะแนนของผู้ตอบแบบสอบถามเป็น ๕ ระดับ ดังนี้

- ๑ แทน มีความคิดเห็น ในระดับน้อยที่สุด
- ๒ แทน มีความคิดเห็น ในระดับน้อย
- ๓ แทน มีความคิดเห็น ในระดับปานกลาง
- ๔ แทน มีความคิดเห็น ในระดับมาก
- ๕ แทน มีความคิดเห็น ในระดับมากที่สุด

ข้อ	รายการ	ระดับความคิดเห็น				
		๕	๔	๓	๒	๑
ด้านการมีส่วนร่วมทางการเมืองโดยตรง						
๑	ท่านมีส่วนร่วมในการประชุมพิจารณาเรื่องต่าง ๆ ในชุมชนและท้องถิ่นด้วยตนเอง					
๒	ท่านมีส่วนร่วมในการกำหนดกฎเกณฑ์ในชุมชนและท้องถิ่นด้วยตนเอง					
๓	ท่านมีส่วนร่วมในการเลือกผู้นำท้องถิ่นด้วยตนเอง					
๔	ท่านมีส่วนร่วมในการลงประชามติเกี่ยวกับการเมือง เช่น ประชามติเกี่ยวกับร่างรัฐธรรมนูญ					
๕	ท่านมีส่วนร่วมในการเลือกผู้แทนราษฎรเข้ามาทำหน้าที่ฝ่ายบริหารและนิติบัญญัติ					
๖	ท่านมีส่วนร่วมในนำเสนอปัญหาของท้องถิ่นให้เกิดการพัฒนาชุมชนด้วยตนเอง					
๗	ท่านมีส่วนร่วมในการเสนอร่างกฎหมายผ่านผู้แทนราษฎรด้วยตนเอง					
๘	ท่านมีส่วนร่วมในการกิจกรรมส่งเสริมการปกครองในระบอบประชาธิปไตยด้วยตนเอง					
๙	ท่านมีส่วนร่วมในการประชุมติดตามการทำงานของกองทุนหมู่บ้าน					

ข้อ	รายการ	ระดับความคิดเห็น				
		๕	๔	๓	๒	๑
๑๐	ท่านใช้หลักกรรมเมตตาทายกรรม, เมตตาวจีกรรม เมตตามโนกรรม ในการทำงานและติดต่อกับเพื่อนบ้านและผู้นำทุกระดับ					
ด้านการมีส่วนร่วมทางการเมืองโดยอ้อม						
๑	ท่านส่งความเห็นในการประชาพิจารณ์รัฐธรรมนูญไปคณะกรรมการ รับผิดชอบการทำประชาพิจารณ์					
๒	ท่านมีส่วนในการทำหน้าที่เลือกผู้นำหมู่บ้านของตนเอง					
๓	ท่านมีส่วนในการทำหน้าที่เลือกผู้นำตำบลของตนเอง					
๔	ท่านมีส่วนในการทำหน้าที่เลือกสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล					
๕	ท่านมีส่วนในการทำหน้าที่เลือกสมาชิกองค์การบริหารส่วน จังหวัด					
๖	ท่านมีส่วนร่วมในการทำหน้าที่เลือกผู้แทนราษฎรเข้าไปใช้ อำนาจอธิปไตยแทนตนในรัฐสภา					
๗	ท่านมีส่วนร่วมในการทำหน้าที่เลือกสมาชิกวุฒิสภาเข้าไปใช้ อำนาจอธิปไตยแทนตนในรัฐสภา					
๘	ท่านมีส่วนในการทำหน้าที่เลือกกรรมการกองทุนหมู่บ้าน					
๙	ท่านใช้หลักกรรมเมตตาทายกรรม, เมตตาวจีกรรม เมตตามโนกรรม ในการทำหน้าที่เลือกตัวแทนทุกระดับ					
๑๐	ท่านใช้หลักกรรมสาธารณโภคี, สีสสามัญตา และทิวฐีสสามัญญาตา ในการทำหน้าที่เลือกตัวแทนทุกระดับ					
ด้านการมีส่วนร่วมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วม						
๑	ท่านมีความเข้าใจการเมืองระบอบประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม					
๒	ท่านมีส่วนร่วมทางการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตย ในปัจจุบัน					
๓	ท่านมีส่วนร่วมในอำนาจตัดสินใจทางการเมืองการปกครอง ระดับท้องถิ่นในปัจจุบัน					
๔	ท่านมีส่วนร่วมในอำนาจตัดสินใจทางการเมืองการปกครอง ระดับจังหวัดในปัจจุบัน					
๕	ท่านมีส่วนร่วมในอำนาจตัดสินใจทางการเมืองการปกครอง ระดับประเทศในปัจจุบัน					

ข้อ	รายการ	ระดับความคิดเห็น				
		๕	๔	๓	๒	๑
๖	ท่านมีส่วนร่วมในอำนาจตัดสินใจทางการเมืองในเรื่องสำคัญๆ ที่มีผลกระทบต่อการดำเนินชีวิตและวิถีชีวิตของประชาชน					
๗	ท่านมีส่วนร่วมในอำนาจในการตรวจสอบและควบคุมการทำงานของผู้แทนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น					
๘	ท่านมีส่วนร่วมในการติดตามตรวจสอบและควบคุมการทำงานของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร					
๙	ท่านมีส่วนร่วมในการติดตามและตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐ					
๑๐	ท่านใช้หลักเมตตาทายกรรม, เมตตาวจีกรรม เมตตามโนกรรมเป็นหลักในการมีส่วนร่วมทางการเมือง					
ด้านการมีส่วนร่วมทางการเมืองแบบถกแถลง						
๑	ท่านมีส่วนร่วมในกระบวนการของประชาธิปไตยภาคพลเมือง					
๒	ท่านมีส่วนร่วมในกระบวนการของประชาธิปไตยชุมชน					
๓	ท่านมีส่วนร่วมในกระบวนการแก้ปัญหาความเหลื่อมล้ำอันเกิดจากการเมืองการปกครอง					
๔	ท่านมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์ปัญหาของหมู่บ้านที่สำคัญๆ เพื่อเสนอเป็นแนวทางในการพัฒนาชุมชน					
๕	ท่านมีส่วนร่วมในการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นในการสร้างนโยบายที่เหมาะสมสำหรับชุมชนของตนเอง					
๖	ท่านมีส่วนร่วมในการผลักดันให้สมาชิกองค์การบริหาร ส่วนท้องถิ่นนำข้อเรียกร้องของประชาชนไปสู่การปฏิบัติ					
๗	ท่านมีส่วนร่วมในการผลักดันให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรนำข้อเรียกร้องของประชาชนไปสู่การปฏิบัติ					
๘	ท่านมีส่วนร่วมในการเสนอแนะปัญหาและทางออกเพื่อให้ทางรัฐบาลทำไปสู่การแก้ไขปัญหา					
๙	ท่านใช้หลักธรรมเมตตาทายกรรม, เมตตาวจีกรรม เมตตามโนกรรมในการถกแถลงหรือสานเสวนาทางออก					
๑๐	ท่านใช้หลักธรรมสาธารณโภคี, สีลสามัญญา และทิวฐิสามัญญาเป็นหลักในการถกแถลงหรือสานเสวนาเรื่องสำคัญๆ ที่มีผลกระทบต่อการดำเนินชีวิตและวิถีชีวิตของชุมชน					

ตอนที่ ๓ รูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนชาวสกลนคร
ตามลำดับความต้องการของมนุษย์ตามทฤษฎีของมาสโลว์

ข้อ	รายการ	ระดับความคิดเห็น				
		๕	๔	๓	๒	๑
ลำดับความต้องการในการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนชาวสกลนคร						
๑	มีส่วนร่วมทางการเมืองเพราะความต้องการให้นักการเมืองพัฒนาปัจจัยสี่					
๒	มีส่วนร่วมทางการเมืองเพราะความต้องการที่จะได้รับการยอมรับ					
๓	มีส่วนร่วมทางการเมืองเพราะความต้องการความมั่นคงในการทำงานและการมีชีวิตอยู่อย่างมั่นคง					
๔	มีส่วนร่วมทางการเมืองเพราะความต้องการที่จะได้รับการยกย่องเชิดชู					
๕	มีส่วนร่วมทางการเมืองเพราะความต้องการที่จะพัฒนาตนเองให้มีความรู้เกี่ยวกับการเมืองให้ดีที่สุด					

ภาคผนวก จ
แบบสัมภาษณ์

แบบสัมภาษณ์และการสนทนากลุ่ม

โครงการวิจัย

เรื่อง รูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนชาวสกลนครตาม
แนวพุทธจิตวิทยา

คำชี้แจง คำถามนี้เป็นคำถามสำหรับการวิจัยเชิงคุณภาพ เรื่อง รูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองใน
ระบอบประชาธิปไตยของประชาชนชาวสกลนครตามแนวพุทธจิตวิทยา ซึ่งผู้วิจัยใช้สัมภาษณ์ผู้ให้
ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) จำนวน ๑๗ รูป/คน และการสนทนากลุ่ม (Focus Group
Discussion) จำนวน ๑๒ รูป/คน เพื่อตอบวัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ ๑ เพื่อวิเคราะห์หลักพุทธธรรม
และจิตวิทยาเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชน และข้อ ๒
เพื่อสังเคราะห์หลักพุทธธรรมและจิตวิทยาเกี่ยวกับแนวทางการสร้างรูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมือง
ในระบอบประชาธิปไตยของประชาชน โดยแนวคำถามในการสัมภาษณ์นี้ แบ่งเป็น ๓ ตอน ดังนี้

ตอนที่ ๑ ข้อมูลพื้นฐานของผู้ให้สัมภาษณ์

- ๑.๑ ชื่อ.....นามสกุล/ฉายา.....
๑.๒ สถานะ.....อายุ.....
๑.๓ การศึกษาสูงสุด.....
๑.๔ ตำแหน่ง.....
๑.๕ สถานที่ทำงาน.....

**ตอนที่ ๒ ประเด็นคำถามเกี่ยวกับหลักพุทธธรรมและจิตวิทยาเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองใน
ระบอบประชาธิปไตยของประชาชน**

๒.๑ ท่านมีแนวคิดเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้หลักเมตตาทายกรรมและแรงจูงใจจากความ
ต้องการของมนุษย์กับการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนใน ๔ ด้าน
ดังต่อไปนี้อย่างไร

๒.๑.๑ ด้านการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยโดยตรง

.....
.....
.....
.....

๒.๑.๒ ด้านการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยโดยอ้อม

.....

.....

.....

๒.๑.๓ ด้านการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม

.....

.....

.....

๒.๑.๔ ด้านการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยแบบถกแถลง

.....

.....

.....

๒.๒ ท่านมีแนวคิดเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้หลักเมตตาวชิกรรมและแรงจูงใจจากความต้องการของมนุษย์กับการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนใน ๔ ด้านดังต่อไปนี้หรือไม่

๒.๒.๑ ด้านการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยโดยตรง

.....

.....

.....

๒.๒.๒ ด้านการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยโดยอ้อม

.....

.....

.....

๒.๒.๓ ด้านการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม

.....

.....

.....

๒.๒.๔ ด้านการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยแบบกึ่งกลาง

.....

.....

.....

๒.๓ ท่านมีแนวคิดเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้หลักเมตตามโนกรรมและแรงจูงใจจากความต้องการของมนุษย์กับการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนใน ๔ ด้านดังต่อไปนี้อย่างไร

๒.๓.๑ ด้านการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยโดยตรง

.....

.....

.....

๒.๓.๒ ด้านการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยโดยอ้อม

.....

.....

.....

๒.๓.๓ ด้านการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม

.....

.....

.....

๒.๓.๔ ด้านการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยแบบถกแถลง

.....

.....

.....

.....

๒.๔ ท่านมีแนวคิดเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้หลักสาธารณโภคีและแรงจูงใจจากความต้องการของมนุษย์กับการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนใน ๔ ด้านดังต่อไปนี้
อย่างไร

๒.๔.๑ ด้านการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยโดยตรง

.....

.....

.....

.....

๒.๔.๒ ด้านการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยโดยอ้อม

.....

.....

.....

.....

๒.๔.๓ ด้านการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม

.....

.....

.....

.....

๒.๔.๔ ด้านการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยแบบถกแถลง

.....

.....

.....

.....

๒.๕ ท่านมีแนวคิดเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้หลักสี่สามัญญตาและแรงจูงใจจากความต้องการของมนุษย์กับการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยของประชาชนใน ๔ ด้านดังต่อไปนี้อย่างไร

๒.๕.๑ ด้านการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยโดยตรง

.....

.....

.....

.....

๒.๕.๒ ด้านการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยโดยอ้อม

.....

.....

.....

.....

๒.๕.๓ ด้านการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม

.....

.....

.....

.....

๒.๕.๔ ด้านการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยแบบถกแถลง

.....

.....

.....

.....

๒.๖ ท่านมีแนวคิดเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้หลักทฤษฎีสี่สามัญญตาและแรงจูงใจจากความต้องการของมนุษย์กับการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยของประชาชนใน ๔ ด้านดังต่อไปนี้อย่างไร

๒.๖.๑ ด้านการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยโดยตรง

.....

.....

.....

.....

๒.๖.๒ ด้านการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยโดยอ้อม

.....

.....

.....

๒.๖.๓ ด้านการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม

.....

.....

.....

๒.๖.๔ ด้านการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยแบบถกแถลง

.....

.....

.....

ตอนที่ ๓ ประเด็นคำถามเกี่ยวกับการสังเคราะห์หลักพุทธจิตวิทยาเกี่ยวกับแนวทางการสร้างรูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชน

ในความคิดของท่าน หลักพุทธจิตวิทยาเกี่ยวกับแนวทางการสร้างรูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชน ทั้ง ๔ ด้าน ควรเป็นอย่างไร

๓.๑ แนวทางการสร้างรูปแบบด้านการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยโดยตรง

.....

.....

.....

๓.๒ แนวทางการสร้างรูปแบบด้านการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยโดยอ้อม

.....

.....

.....

๓.๓ แนวทางการสร้างรูปแบบด้านการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม

.....

.....

.....

.....

๓.๔ แนวทางการสร้างรูปแบบด้านการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยแบบถกแถลง

.....

.....

.....

.....

ขอบคุณทุกท่านที่กรุณาให้ความร่วมมือในการให้ข้อมูล

ประวัติผู้วิจัย

- ชื่อ : นายนิยม เวชกามา
- ว/ด/ป เกิด : วันที่ ๒๘ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๙๔
- สถานที่เกิด : บ้านเลขที่ ๑ ม.๗ บ้านแป้น ต.นาแก้ว อ.เมือง จ.สกลนคร
- การศึกษา : รัฐศาสตรมหาบัณฑิต
มหาวิทยาลัยรามคำแหง ปี พ.ศ. ๒๕๕๓
ครุศาสตร์บัณฑิต (ภาษาไทย)
วิทยาลัยครูสกลนคร ปี พ.ศ. ๒๕๒๔
นิติศาสตรบัณฑิต
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช พ.ศ. ๒๕๒๗
- ประวัติการทำงาน : ตำแหน่งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สกลนคร เขต ๑
พรรคพลังประชาชน-พรรคเพื่อไทย ๒๓ ธันวาคม
พ.ศ. ๒๕๕๐ - ๑๐ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๕๔
ตำแหน่งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สกลนคร เขต ๒
พรรคเพื่อไทย ๓ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๕๔-๙ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๕๖
นายกสมาคมนักข่าวหนังสือพิมพ์วิทยุและโทรทัศน์
จังหวัดสกลนคร ตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๔๘-๒๕๕๐
นักวิชาการประกันภัย หัวหน้าสำนักงานประกันภัยจังหวัดยโสธร-
สกลนคร, กรรมการประกันภัย กระทรวงพาณิชย์
ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๓๗ - ๒๕๔๗
ครู- นิตกร สปจ.สกลนคร ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๒๐ - ๒๕๓๖
- เครื่องราชอิสริยาภรณ์ : ประถมาภรณ์มงกุฎไทย ปี พ.ศ. ๒๕๕๐
ประถมาภรณ์ช้างเผือก ปี พ.ศ. ๒๕๕๔
- ปีที่เข้าศึกษา : ๒๕๕๙
- ปีที่สำเร็จการศึกษา : ๒๕๖๒
- ที่อยู่ปัจจุบัน : ๔๐ หมู่ ๑๐ บ้านแป้น ต.บ้านแป้น อ.โพนนาแก้ว จ.สกลนคร ๔๗๐๐๐